ISSN 2784 - 0204 ISSN - L 2784 - 0204

Revista apare sub egida Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

MUZEUL PRESEI ROMÂNEȘTI

AN II, NR.5

FONDATOR: TANȚA TĂNĂSESCU

Februarie 2022

Un condei caustic, salvator de onoare națională

I.L. Caragiale, scriitorul căruia îi sunt dedicate aceste clipe de aducere aminte, este mai actual ca oricând, mai necesar decât orice.

Puzderia de chipuri caricaturale care populează opera sa şi înțepăturile acide, țintind cu predilecție năravuri specific dâmbovițene, reprezintă oglinda unei crize morale, din care pare că nu ne vom reveni prea curând, dar și un voalat semnal de alarmă pentru cei care înțeleg corect ceea ce sugerează autorul, sub forma unor nevinovate apropouri.

Cu pana de scris în rol de bisturiu, tăind nemilos în corpul unor unanim îngăduite metehne, Caragiale poate fi numit „*medicul fără arginţi*” al unei societăţi bolnave.

(continuare la p. 2)

Cuprins:

Redacția: *Un condei caustic, salvator de onoare națională,* p.1
Dan Toma Dulciu: *“Magnum Moftologicum Romaniae”,* p.3
Vasile Sarcă: *Portret de Pictor*, p.6
Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar Iulia Gorea Costin*: In memoriam Iuliu Maniu,* p.19
Tanța Tănăsescu: *Interviu cu scriitoarea și actrița româno-canadiană Claudia Motea,* p.20
Marius Dobrescu: *Marşul reacțiunii într-o zi de caniculă*, p.23
Tanța Tănăsescu: *Interviu, Lampioane de cuvinte cu Nicole Vasilcovschi din fascinanta Chină,* p.25
General de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva: *Vorba cuvintelor. Poezii,* p.32
Adrian George Săhlean (S.U.A.): *Hainele împăratului. De ce este Eminescu (cel puțin în lumea anglofonă) cel mai necunoscut mare poet național european,* p.35
Geo Ciolcan: *Lacul Cinciș și blestemele din adâncuri. Reportaj,* p.46
Prof. dr. Lucia Olaru Nenati: *Verde crud,* p.48
Constanța Abălașei-Donosă: *Galerie de grafică eminesciană,* p.51
Redacția: *Din trecutul periodicelor românești. „Dacoromania” – o revistă centenară,* p.55
Dana Cleopatra Lorințiu: *Drum poetic spre filosofie,* p.57
Prof. dr. Mihai Popescu: *Eminescu și „părintele istoriei”,* p.58
Corneliu Vlad: *Povestea unei biblioteci,* p.60
Silvan G. Escu: *Năzuința lunatică,* p.61
Tanța Tănăsescu: *Interviu cu Petre Cichirdan, personalitate multivalentă,* p.63
Prof. dr. Anca Sîrghie: *Noutatea Simpozionului „Mihai Eminescu” de la New York,* p.70
Prof. dr. Anca Sîrghie: *Dramaticul destin al publiciștilor Nicolae Cristea și Mihai Eminescu,* p.72
Dr. Constantin Corneanu:*O cedare sub amenințarea forței (2)*, p.75
Dan Toma Dulciu: Destinul i-a adus împreună: *Beethoven și Eminescu,* p.78

La p. 6

VASILE SARCĂ

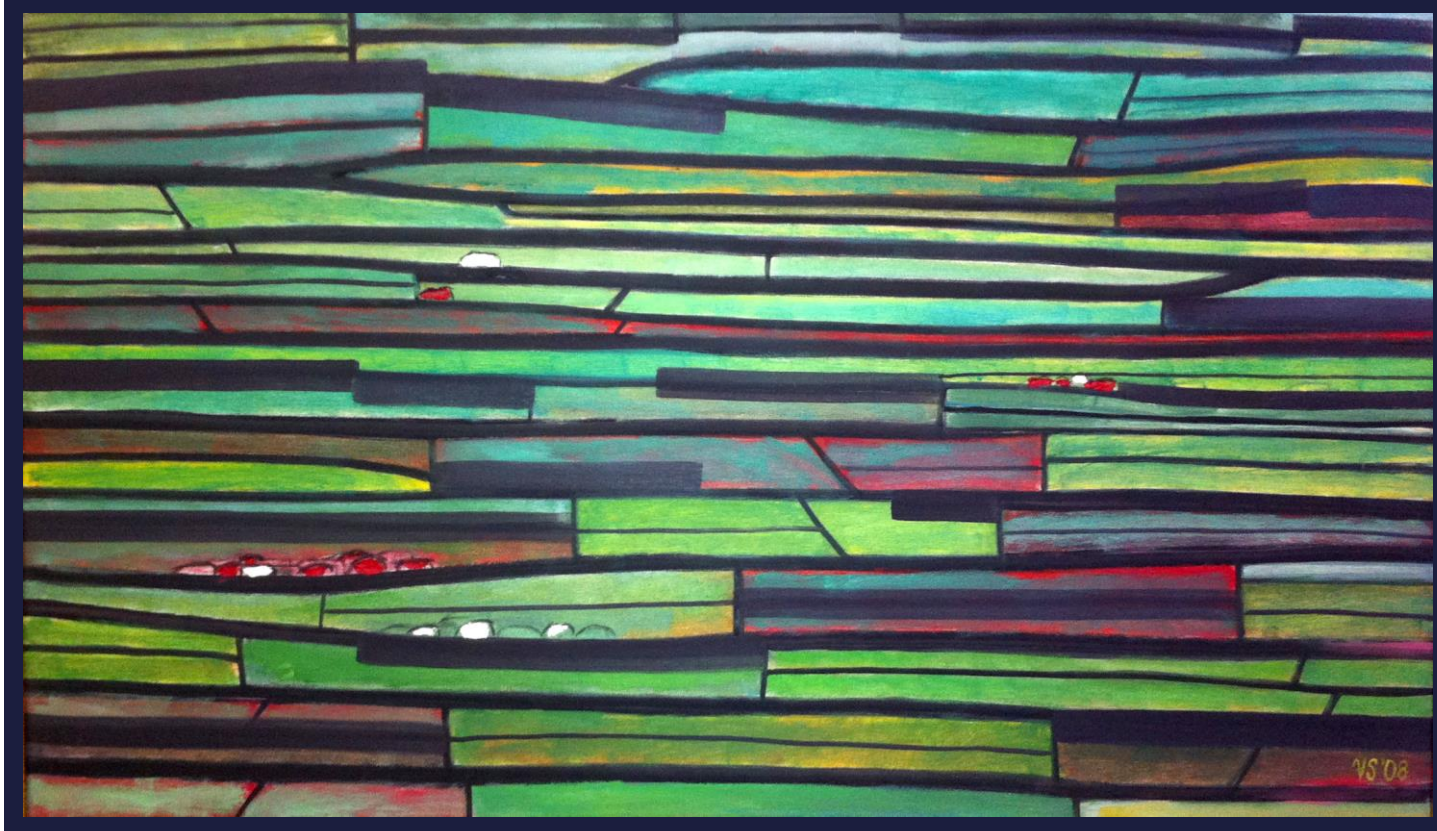

PORTRET DE PICTOR

Un condei caustic, salvator de onoare națională

(continuare de la p. 1)

Scriitor, ziarist, boem, mic întreprinzător falit, rentier, încercându-şi norocul în vremea când nu se inventase încă faimosul Cod CAEN, Caragiale a fost totodată şi spiţer de circumstanţă, practicând o terapie a *„hapurilor*" umoristice prin care bădărănia era tratată cu răutate cuviincioasă, mitocănia cu duioasă ironie.

De aici şi repulsia schimonosită a unora dintre contemporanii săi faţă de rolul curativ al scrisului ca tratament radical, invidia şi inapetenţa la filozofia eradicării prin râs a racilelor sociale. Poate că nu ar strica, ba dimpotrivă, ar face bine, ca ziua de naştere a scriitorului să fie declarată „ Zi naţională a Râsului", cum bine a propus scriitoarea Rodica Subţirelu, o zi în care să ne salutăm cu un zâmbet şi să răspundem la salut cu un hohot sănătos de râs.

Dramaturgul al cărui umor subtil era un exemplu de optimism stenic a fost silit de *„canaliile de uliţi*" să adopte o soluţie teatrală: ieşirea apoteotică din scenă. Dezamăgit iremediabil şi în gradul cel mai înalt cu putinţă, Caragiale protestează cu inteligenţă, alegând exilul. Reacţia elegantă faţă de un sistem ce nu-l accepta, durerea faţă de neputinţa de a schimba în bine societatea, îl preocupau cu metodă. Iar operele sale sunt dovada !

Scrierile ultime exprimă nu doar tristeţea unei eşec de ordin personal ci, mai de grabă, deziluzia eşuării unei speranţe, a negăsirii unui răspuns la gravele probleme ale societăţii româneşti, de care se simţea atât de legat.

Caragiale poseda un simţ neînşelător al identificării trivialului, în toate formele sale de manifestare: în mentalitatea *„clasei medii*", cum s-ar spune azi, dar şi, în egală măsură, în lumea „*Miticilor"* autohtoni, a „*Vetelor*" cosmopolite ori în mediile clasei suspuse, bântuite de politicieni poltroni şi interese meschine.

Scriitorul este creatorul unui veritabil Lexicon de tipologii umane, în care limbajul este un colosal izvor de umor livresc. În panoplia eroilor lui Caragiale arar poţi găsi tipul clasic al necioplitului troglodit, grotescul hidos ori măscăriciul de vodevil. Dimpotrivă, universul descris de acesta abundă în caractere mărunte, aparent simpatice, cum ar fi parvenitul de „*bon ton*" (Jupân Dumitrache), slujbaşul bugetivor (Pristanda), alegătorii turmentaţi, dezorientaţi şi manipulaţi, alde *Lache* şi *Mache*, veşnici tăietori de frunză la câini.

La 170 de ani de la nașterea lui I.L.Caragiale putem spune că strălucirea operei sale nu a apus. Dimpotrivă ! Că ne place, sau nu, trebuie să recunoaştem că vremurile pe care le trăim sunt al naibii de asemănătoare cu epoca în care scria *Nenea Iancu*: de strălucire fadă a fariseismului politic, de acceptare tacită a minciunilor convenţionale.

Ca întotdeauna există o ultimă şansă: în timpuri grele și tulburi, de plin avânt al falşilor profeţi, care ne propovăduiesc solemn o resetare în bine, bazat pe un aşa zis „*Cod deontologic al corectitudinii politice*", există totuși o notabilă alternativă: „ *Apelul la valorile neperisabile ale operei lui Caragiale* !"

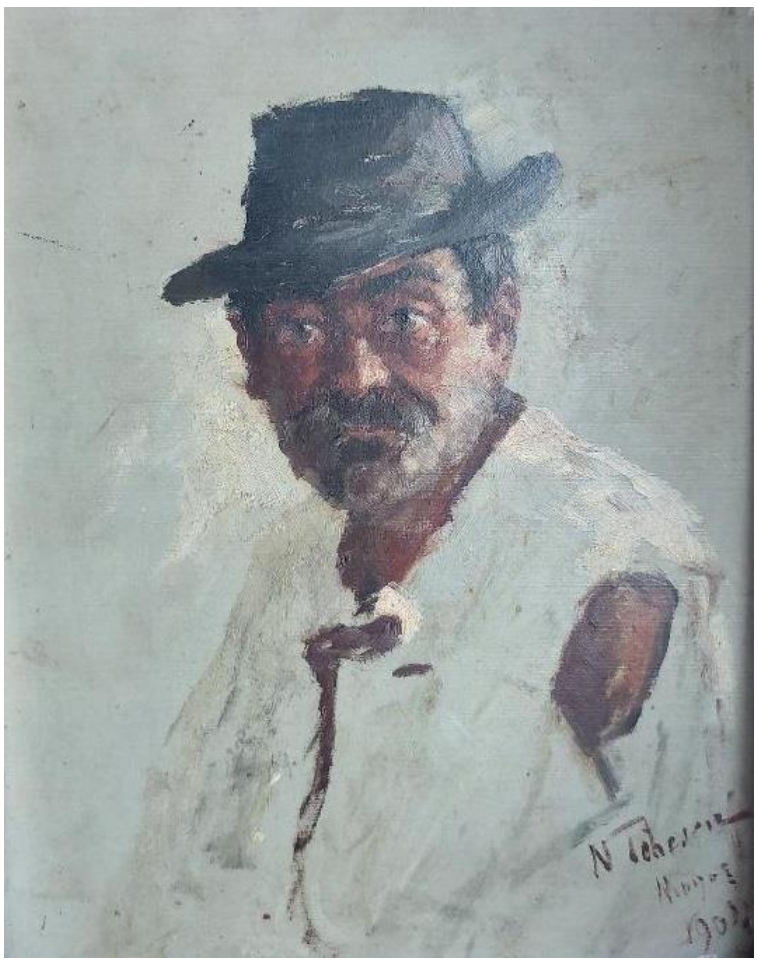

Portret I.L.Caragiale, 1904, colecție privată

REDACȚIA
Revistei Muzeul Presei Românești

Revistă trimestrială de istorie a presei și cultură

ISSN 2784 - 0204 ISSN - L 2784 - 0204

Director: DAN TOMA DULCIU
Redactor-șef: TANȚA TĂNĂSESCU
e-mail: tanta_tanasescu@yahoo.com
https://tantatanasescu.blogspot.com/
București

IDEALURILE REVISTEI

Revista *Muzeul Presei Românești* este o publicație de cultură, educație și atitudine jurnalistică, fructificând bogata tradiție a ziaristicii românești, al cărei patron spiritual a fost Mihai Eminescu.

Revista este o inițiativă aflată sub semnul recuperării valorilor etice și morale ale presei angajante, aflate în slujba societății contemporane.

Paginile revistei sunt deschise contribuțiilor jurnalistice ale confraților de breaslă, un jurnal digital al actualității celor implicați cu responsabilitate în promovarea valorilor perene ale scrisului gazetăresc.

Salutăm colaborările ce analizează realitățile și imaginea societății românești actuale, cu instrumente jurnalistice, într-un spirit obiectiv și echidistant.

Textele vor fi depuse în format electronic, editate cu diacritice, cu caractere „*Times New Roman*", mărimea 12, la Redacția Revistei Muzeul Presei Românești, sau trimise prin e-mail pe adresa: tanta_tanasescu@yahoo.com

Revista va promova dialogul cu cititorii, publicând toate contribuțiile inedite, texte de referință ale unor mari jurnaliști, documente de arhivă, fotografii etc.

De asemenea, vom prezenta un calendar al evenimentelor la care participă jurnaliști sau membrii unor asociații de profil, în primul rând evenimentele Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România.

Disclaimer: conținutul articolelor colaboratorilor noștri nu reprezintă în mod oficial opinia redacției revistei *Muzeul Presei Românești*, aceasta asumându-și doar rolul de a fi o tribună necenzurată a opiniilor.

Răspunderea juridică privind corectitudinea și veridicitatea informațiilor prezentate, precum și eventualele consecințe revin autorilor, conform prevederilor legale.

DAN TOMA DULCIU

„MAGNUM MOFTOLOGICUM ROMANIAE”

Motto:

„A gândi este cea mai grozavă vină, a râde, cel mai negru păcat.”

I.L.Caragiale

Anul 2022 marchează împlinirea a 170 de ani de la nașterea lui Ion Luca Caragiale, unul dintre cei mai mari scriitori ai literaturii române. Acest moment ne oferă ocazia să aruncăm o repede privire asupra calităţilor de geniu ale marelui dramaturg, pamfletar, nuvelist şi ziarist român.

În aceste momente de aducere aminte, opera scriitorului devine tot mai asemănătoare realităţilor pe care le trăim (*Pupat toți Piața Endependenți*) şi mai pe înţelesul cititorilor din zilele noastre.

În creaţia lui Caragiale se pot regăsi figuri emblematice: politicieni orientaţi, Mitici persuasivi şi Ziţe universale, transformate în mondene şi demimondene contemporane, semidocţi cu pretenţii elitiste, parveniţi, pardon întreprinzători, arivişti politici şi lefegii, un întreg caleidoscop de „*moftangii*”, mimând o spoială de civilizaţie occidentală, lipsită de scrupule şi atemporală. Toate aceste tipologii umane reprezintă o denaturată imagine a ceea ce înseamnă adevărata cultură, o bătaie de joc la adresa civilizaţiei de bun simţ şi înţeleaptă cuminţenie a poporului român.

Aşa cum bine s-a remarcat, reţeta succesului la acest scriitor este rezultatul comicului de limbaj, dedus din dialoguri năucitoare, de o autenticitate cuceritoare, completat de comicul de situaţie, grevat pe întâmplări banale, cotidiene, asemenea unui „*reality show*” din zilele noastre.

George Călinescu, referindu-se la opera scriitorului, sublinia: „*Umorul lui Caragiale este inefabil, ca şi lirismul eminescian, constând în caragialism, adică într-o manieră proprie de a vorbi”.*

Personajele descrise de autor în comediile, nuvelele şi schiţele sale *„vorbesc cum vorbesc*”, pentru a ne menţine în iluzia realităţii (Titu Maiorescu), de unde rezultă un anumit „*mauvaise humeur*”, perceptibil în toate tablourile schiţate de acesta.

În scrisul său, Caragiale folosește o alchimie a cuvântului rostit, în care discursul meşteşugit savant, plin de „*perle lingvistice*”, creează o stare de spirit propice receptării cu îngăduinţă a mesajului transmis. În acest fel, enormităţile lexicale devin simpatice, chiar memorabile. Autorii celor mai multe dintre aceste construcţii verbale devin un fel de *„homo latrans*” sau, cum spune însuşi Nenea Iancu, „*răsucitorii de vorbe, care mai de care mai viteaz la limbă*”, al căror dialog este prezentat drept „ *discuţie de cuvinte, cârcota de vorbe, seacă de miez*”.

Exhibarea cu ostentaţie a stilului relaxat, colocvial, subliniat de Caragiale în „*langaj*”- ul folosit de vulgul citadin, are o explicaţie plauzibilă: este reacţia individului împotriva unei tiranii apăsătoare, „ *cea mai teribilă şi înjositoare tiranii – tirania vorbei*”.

România, o ţară unde se vorbeşte la nesfârşit şi se promite la infinit este, cum bine remarca şi Caragiale la vremea lui, supusă unui perfid tiran:

„ Iată cine ne-a stăpânit o jumătate de veac cu ultima cruzime: ***vorba, vorba umflată şi seacă - legenda****. Ea a avut, ca toţi tiranii clasici, gardă şi gâzi, curtizani, linguşitori, bufoni şi mulţime aiurită. Vai de cel ce cuteza să nu i se'nchine fără condiţie! era huiduit de curtezani, scuipat de bufoni, biciuit, stigmatizat şi executat în aplauzele mulţimii nenorocite de'nchinători.”*

Pe lângă acest aspect de tehnică literară, trebuie să mai subliniem un fapt, care pune şi mai bine în evidenţă actualitatea operei lui Caragiale: caracterul penetrant al satirei sale, dorinţa de a surprinde „*imbecilitatea celor mulţi şi şarlatania celor puţini”.*

În galeria personajelor lui Caragiale există o multitudine de caractere, sistematizate într-o schemă elocventă: la bază sunt aceşti „ *neica nimeni* ”, urmează palierul „*nomenclaturii*” tejghetarilor mahalalelor bucureştene, acel *illo tempore „ middle class*”, pentru a ajunge la vârful ierarhiilor politice de nivel judeţean, adică la aşa numiţii „*baronii locali*” *avant la lettre*.

Tabloul existenţial prezentat de Caragiale este unul pestriţ, o lume aparte, în care *„se agită pornirile şi pasiunile omeneşti, deşertăciunea, iubirea, goana după câştig şi mai ales exploatarea celor mărginiţi cu ajutorul frazelor declamatorii neînţelese - unul dintre semnele caracteristice ale epocii noastre”* (T. Maiorescu, „*Comediile domnului I. L. Caragiale*”).

Zugrav de subţire al moravurile societăţii sale, Caragiale nu se sfieşte să numească oraşul în care trăia „*Tâmpitopole*”, o cetate virtuală, al cărei guvernator general este „*Sik – Tir*”, unde este „ *corect din punct de vedere politic”* să i se taie limba celui ce va cuteza să pună în discuţie numele supremului mandarin („*Cronică fantastică”).*

În acest spaţiu de „*science fiction*”, cetăţeanul de rând devine

„ *contribuabilul perpetuu*”: *„plin de sudoare şi despuiat aruncă cu o lopată colosală câtăţimi enorme de aur în gura mereu deschisă a unui monstru etern flămând, purtând numele de „Punga – Publică”.*

Băiatul deştept al sistemului, „*Leader*”- ul acestei instituţii monstruoase, este numit de „*musiu*” Caragiale „*Pungaciul*” (a nu se confunda, etimologic vorbind, cu alt cuvânt înrudit „ *Pungaşul*”).

În veşnică contradicţie cu cei de mai sus, cetăţeanul de rând, aflat în luptă cu „*monstrul etern flămând”*, este în majoritatea operelor lui Caragiale adevăratul om onest, căruia Puterea nu îi recunoaşte decât două virtuţi cu caracter periodic: una anuală - de *„contribuabil*” - şi alta cvadrienală, ori cincinală - de *„alegător”* -, din nefericire mereu *„turmentat*”.

Astfel, putem spune că îndărătul fiecărei comedii se ascunde o tragedie, fiindcă, din patru în patru ani, din cinci în cinci ani, fiecare individ este pus în faţa unei întrebări existenţiale, shakesperiene:

„ *Eu cu cine votez* ?”

Fie şi numai pentru aceste motive, Ion Luca Caragiale este actual şi necesar, meritându-şi cu prisosinţă locul în rândul clasicilor literaturii române şi universale.

Dan Toma Dulciu

Statuia lui Ion Luca Caragiale este realizată în bronz de către Constantin Baraschi. În 1976 a fost amplasată în curtea librăriei şi *„Editurii Cartea Românească*” de pe **Str. Nuferilor**, azi *General Berhelot*. A fost mutată pe un soclu pe **Str. Maria Rosetti**, colț cu **Str. I. L. Caragiale**. Strămutată în fața *Teatrului Național*, apoi reamplasată pe Str. Maria Rosetti.

Fotografii: Tanța Tănăsescu (28.01.2021)

VASILE SARCĂ
Portret de Pictor

S-a născut la 20 mai 1958 în Brăila/România. A absolvit Universitatea Politehnică din Bucureşti, promoţia 1984. După terminarea studiilor, urmează un stagiu în cercetare, în domeniul matematicilor aplicate, apoi continuă activitatea în diplomaţie. Cu prilejul misiunilor externe efectuate descoperă aptitudini pentru artă. Din gama exprimărilor plastice manifestă o dezvoltare aparte pentru pictura de şevalet.

Expoziţii personale: Praga 2005; Bucureşti 2007, 2011, 2014, 2018; Brăila 2008, Veneția 2016, Viena 2019.

Expoziţii de grup: Brăila 2004 - 2019; Tabor (R. Cehă) 2006; Galați 2008; Bruxelles 2011; Bucuresti 2006 - 2019; Ceske Budejovice (R. Cehă) 2015 - 2019.

VIZIUNI TECTONICE – Viena, 2019

Pictura ca pasiune

Lucrările lui Vasile Sarcă amintesc de ferestrele de sticlă strălucitoare sau mozaicurile lăptoase care împodobesc palatele din beton din anii 70. Închideți-vă timpul și savurați momentul.

Picturile adesea redate sub formă de triptic, care se contopesc într-o operă, arată peisaje din privirea unei păsări; uneori se derulează rânduri de dealuri și provoacă perspectiva. Privite din lateral, caii sălbatici se plimbă spre observator, dealurile s-au transformat în anatomii cinetice. Sentimentul de spațiu și libertate este păstrat.

Câmpurile de culoare amintesc de veri luminoase cu câmpuri de porumb, floarea soarelui și mac. Tectonica, întreruptă de bariere cenușii, Sarcă ne arată interpretarea sa asupra peisajului autohton. El preia culorile din tradiții: costume, broderii, sculpturi din lemn pe fațadele casei.

Artistul nu crează doar o picture multistrat, în inventor de culoare exploziv armonizat, ci pune în dialog prezentul și trecutul, tradiția și modernitatea, natura și arhitectura.

A dezvoltat proiectul său ***Viziuni Tectonice*** timp de 10 ani.

Împărțește vizualizările, împărțindu-le în cutii mici, asemănătoare cu pixeli, integrand sensuri. Analogia cu compoziția imaginii digitale este la fel de evidentă ca și impactul vizual generat de *Grupul Sigma* din Timișoara.

În anii 70 ai secolului XX, perioadă în care regimul Ceaușescu a devenit mai strict, artiștii Bartalan, Flondor, Tulcan și Codeianu au creat o platformă pentru natură și știință. Au explorat diferite tipuri de creativitate și de construcție, încercând să împartă natura în tipare. Știința și arta s-au reunit în *Grupul Sigma*. Astfel, ei au stabilit o direcție, care ulterior a continuat în Occident să utilizeze efectele sinergice ale artei, ciberneticii și bionicii. Demontarea peisajului care caracterizează picturile lui Vasile Sarcă se referă la această tradiție.

La fel, originea pictorului, care a studiat în trecut la Universitatea Politehnică din București și s-a aflat în serviciul diplomatic. La 40 de ani, muza l-a sărutat și din iubitor de artă, consumator, a devenit actor.

Mentorii săi, Alin Gheorghiu, Viorel Mărginean, Constantin Piliuță, Ion Octavian Penda, Teodor Buzu l-au încurajat să facă acest pas. Acest grup de pictori români, în sălbăticia și manierismul lor colorat, amintește de vinovăția vieneză a realismului fantastic. Deși a finalizat o pregătire cvasi-academică, desen, teorie a culorilor, studii de obiect cu mentorii săi, Sarcă a ales calea abstractizării structurate.

Influența lui Viorel Mărginean este vizibilă în structura peisajelor, precum și asemănarea, mai ales în dealurile rulante ale peisajului, la mozaicurile pictorului Anton Lehmden.

A dezvoltat și, apoi transformat figurativul până când imaginile sale s-au digitalizat: începutul ***Viziunilor Tectonice***. Structura unui peisaj dezasamblat, deconstruit, este reorganizat formal de Sarcă. Atenția artistului este structura, care permite starea obiectului. Metoda structuralistă înțelege obiectele ca lucruri care există mai întâi prin clasificarea lor în structuri. În esență, aceste structuri sunt modelate de convențiile și tradițiile de acces la lume. Ele explică modul în care obiectele se formează, se transformă.

La Sarcă nu poate fi refuzat un subiect științific pentru forme geometrice. Umbrele vieții trecute modelează abordarea lui în explorarea artistică și perspectiva lui asupra a ceea ce a conceput în viziunea mediului său.

Din când în când, mini celule colorate, vietăți sau case se strecoară în fante cenușii, ajungând în perspectiva privitorului. Dacă sunt atât de mici, protejate sau închise, protejate sau zdrobite, nu este foarte clar. Cu siguranță, există urme de lucruri vii, acest fapt devine clar atunci când le privești, dar dacă este ceva uman sau zoomorf nu se poate spune cu certitudine. Vasile Sarcă atrage privitorul în lumea sa în descompunere și totuși protejată, arată relațiile și dimensiunile, seamănă o sămânță în imaginație. Ca și oamenii de știință, încercăm să cercetăm, nivel după nivel, să analizăm.

Ceea ce atrage atenția este în multe imagini un cerc, o minge care își face ieșirea din câmpurile de culoare, ecranul pare să se desprindă.

Cercul este un simbol important în pictură. În *The Ancient of Days* (având ca autor pe William Blake) din *Europa - O profeție,* corpul lui Dumnezeu este așezat într-un cerc pentru a ilustra infinitul său și expresia puterii divine.

Cercul simbolizează eternitatea, perfecțiunea, infinitul.

Un cerc cu o spirală este un vechi simbol matrilineal, semn de eternitate, reînnoire, fertilitate.

Cercul, uneori sub forma unui soare la răsărit sau la apus, alteori ca o bulă de apă supradimensionată, ocupă poziția opusă pătratelor; o simbioză a unghiului drept și rotund, de sex masculin și feminin, putere și fertilitate.

Vasile Sarcă provine din Brăila, un oraș port situat la sud-est pe Dunăre. Mihail Sebastian, celebrul scriitor care a povestit în jurnalele sale despre persecuția evreilor din București, provenea din Brăila, ca și compozitorii George Grigoriu și Fred Popovici. Impactul acestui oraș vibrant și divers, locuit de români, greci, ruși, maghiari, germani, turci, macedoneni, greci și italieni, pare să fi încurajat creativitatea și a deschis orizonturi.

Jocul dintre cultură și natură, luxurianta Deltă a Dunării și diversitatea culturală a orașului port Brăila l-au modelat pe Sarcă și, probabil, sunt rădăcinile pentru demersul său universal. Acesta este probabil motivul pentru care găsește dificilă clasificarea sau fixarea într-o direcție. Agil ca suprafețe ale picturilor sale, Sarcă își transformă viziunile cu plăcere în pictură, bucuria frumuseții și a artei și permite cunoștințe despre expedițiile sale prin imaginile sale. Expoziția de la *Galeria Five Plus* din Viena reprezintă o parte a operei sale și invită privitorul să călătorească ca o pasăre, liberă și eliberată, să privească lumea de sus.

Denise Parizek, 2019

Vasile Sarcă, o nouă privire despre lume

Propunerea plastică ridicată pe simeză de Vasile Sarcă este puternică, sinceră şi deplin originală. Este mai mult decât o opţiune, o alegere mai uşoară sau mai complicată, este o evoluţie sistematică într-o lume care nu are cum să nu ne placă. Sunt mulţi cei care ar vrea să fie în pielea unui pictor dar numai la vernisaj, atunci când creaţiile sale, în hainele de gală ale expunerii publice, strălucesc în admiraţia generală. Se uită însă laborioasa minune din spatele acestui triumf, al recunoaşterii. Opţiunea pentru creaţia plastică este una intensă, covârşitoare, determinantă. Vasile Sarcă şi-a construit creaţia, de la prima tuşă pe pânză, până la simeza de prestigiu, din admiraţia pentru marii artişti ai ultimilor ani şi din strădania susţinută în tumultul atelierului şi în liniştea trăirii citadine. Este creaţie, nu evadare şi nici simulare. Cu toate cele ale picturii, artistul construieşte, temeinic şi riguros, un discurs plastic plin de culoare şi vibraţie. Este trecut timpul discuţiei despre devenirea biografică a pictorului, despre profesia profană şi chemarea artistică, despre intenţiile creatorului în strădania sa plastică. Avem deja o operă şi un artist dedicat care, în lipsa fazelor şi a emfazei, se cer priviţi şi descusuţi numai cu tehnici de atelier şi de simeză.

Repetitivitatea gestului, ce ar putea să ne ducă, eronat, spre o percepție de sorginte decorativă, generează o neașteptat de intensă emoție a contemplării. Este multă poveste în această trecere de linii şi spatii, multă emoție în această armonie matriceală de cadre alcătuite cu gândire şi trăire. Provocarea unui spirit cartezian în fața corolei de minuni a lumii se regăsește şi în această trăire a stării de culoare, ducând narațiunea picturală înspre filosofia plastică. Timpul se dizolvă şi nici orizontul nu mai este punctul de echilibru al compoziției sau de refugiu pentru privitor. Nici tematica, acel prăfuit emfatic subiect-titlu, nu mai contează pentru că ne lăsăm purtați de un dans liniar al curgerii armonioase, de structuri şi elemente, de pești şi dealuri, de spații, inter-spaţii şi supra-spaţii. Privirea revendică automat structura interstițială a metodei, rod al unei evoluții dedicate şi intense, în plina modernitate a geometriei rapide, când nu ne mai dăm seama dacă am văzut sau știm, când imaginea devine cunoaștere iar pictorii sunt chemați să le dea fior de viață.

Marius Tiţa

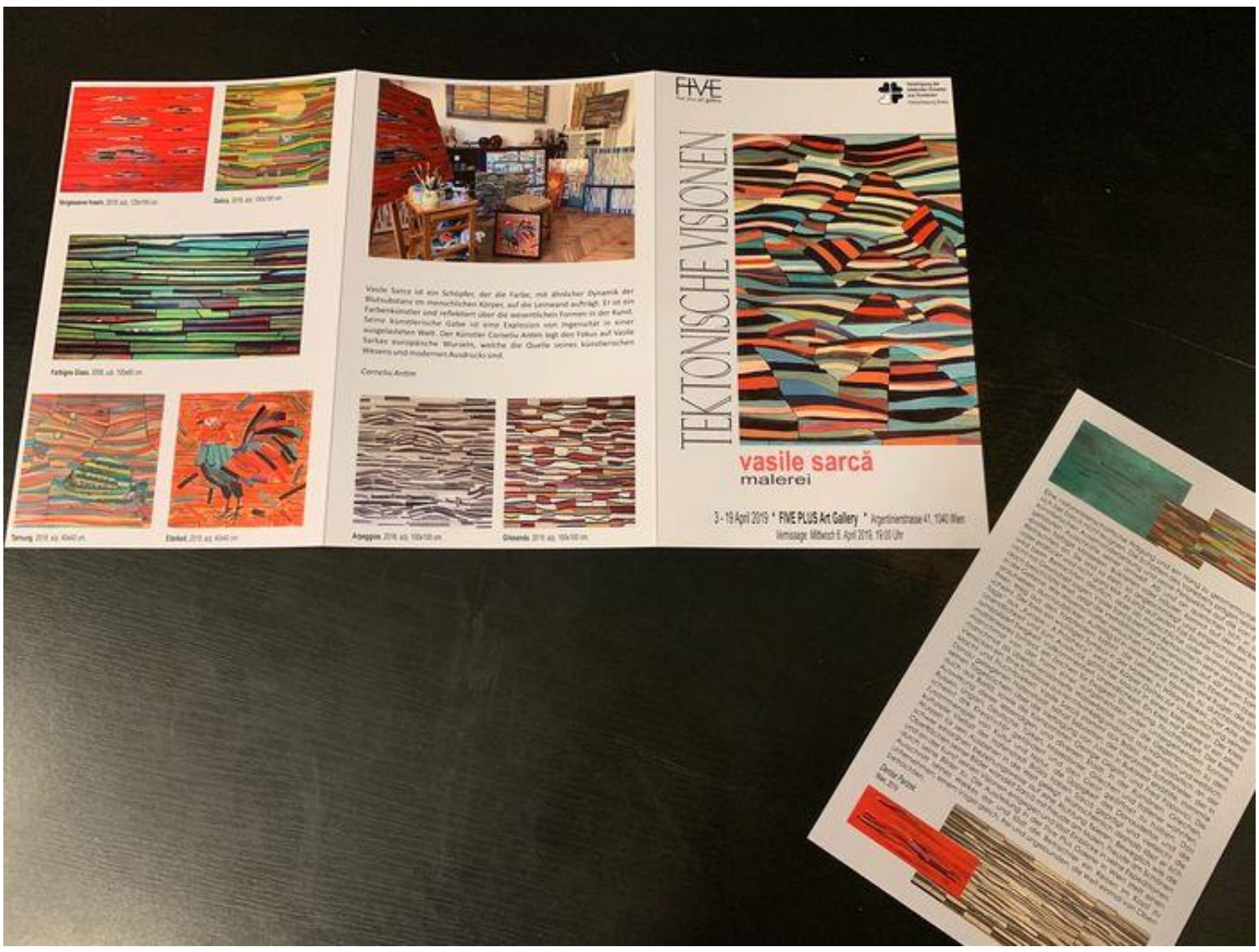

Getica *(100x100)*

Partitura pentru orgă *(40x120)*

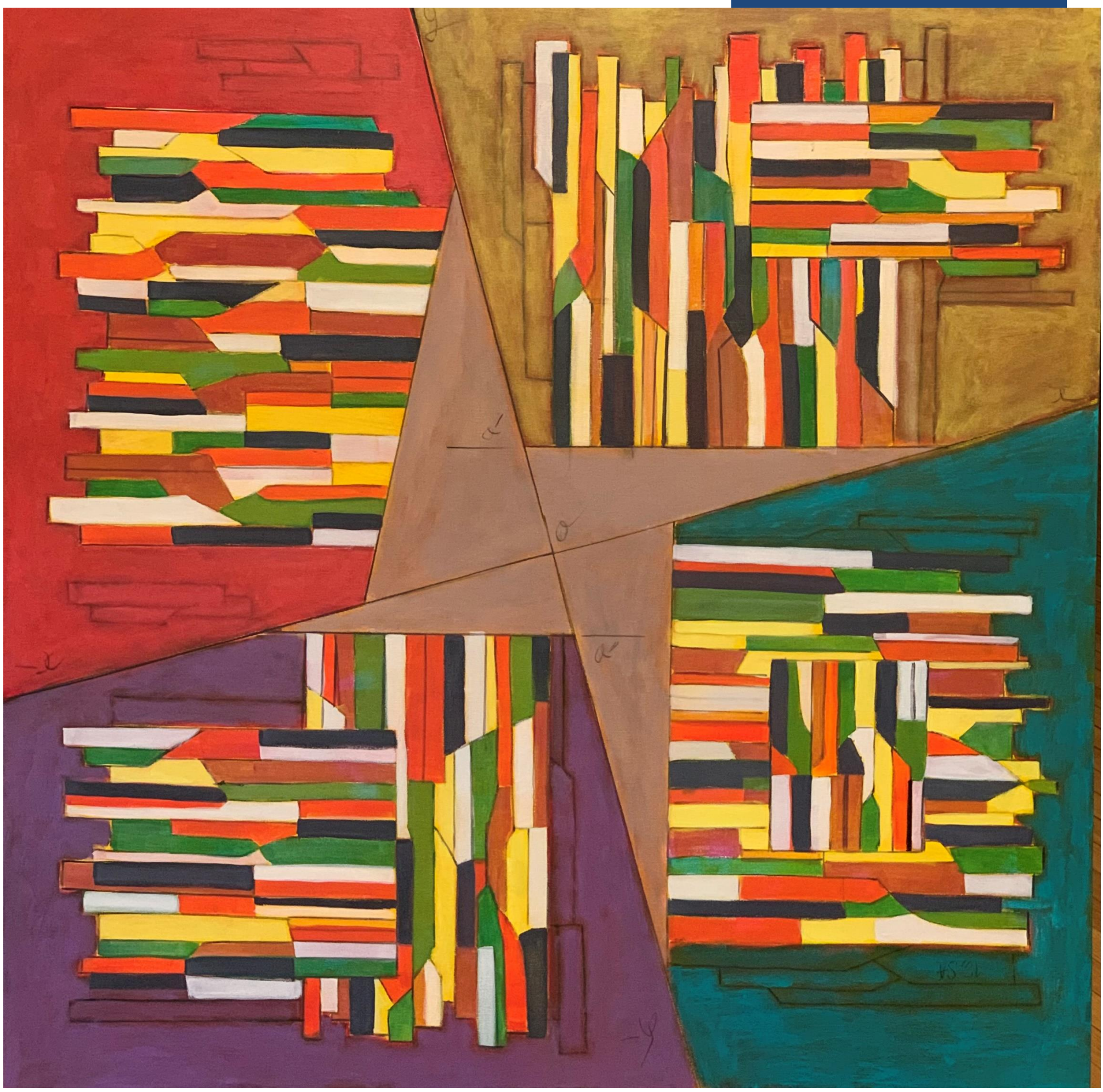

Eppur si Muove *(90x90)*

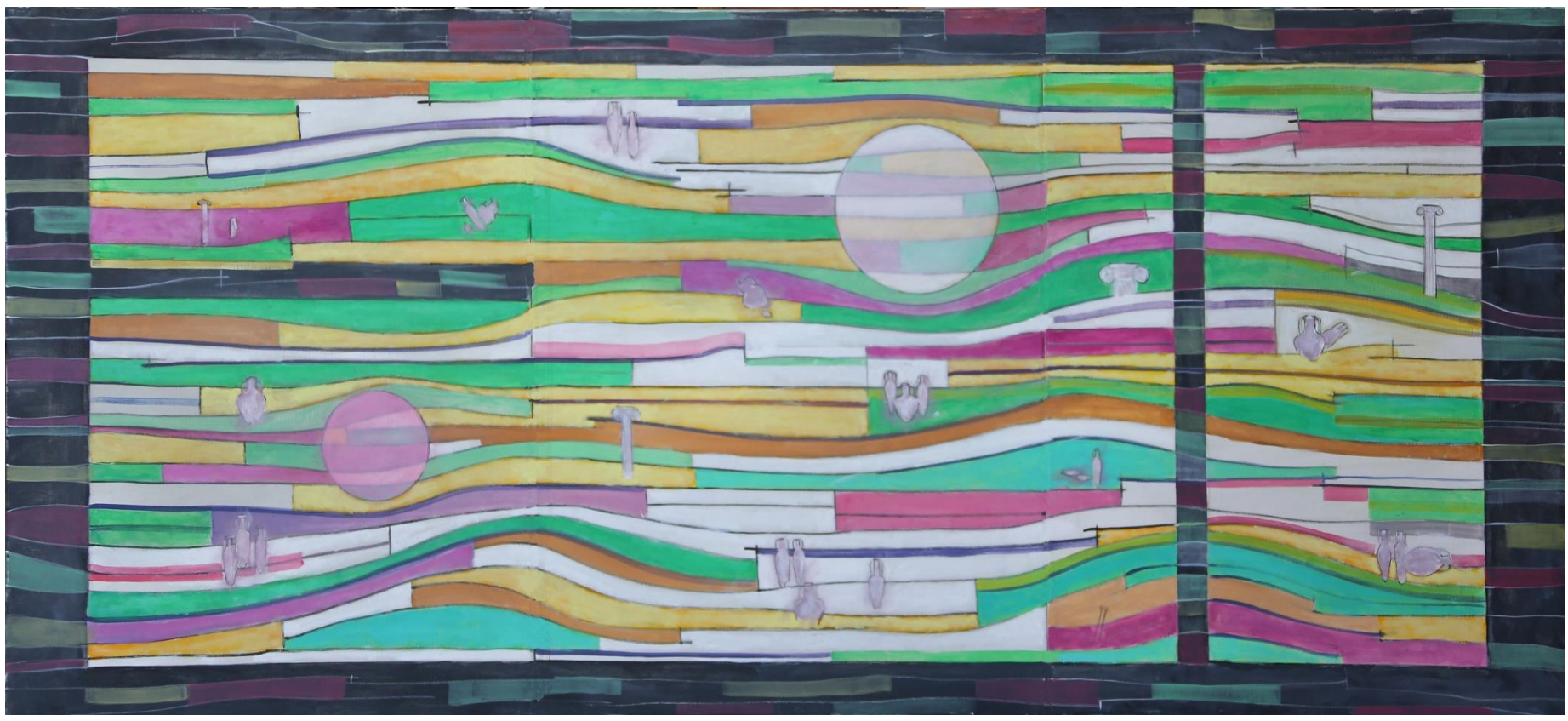

Pontica *(80x180)*

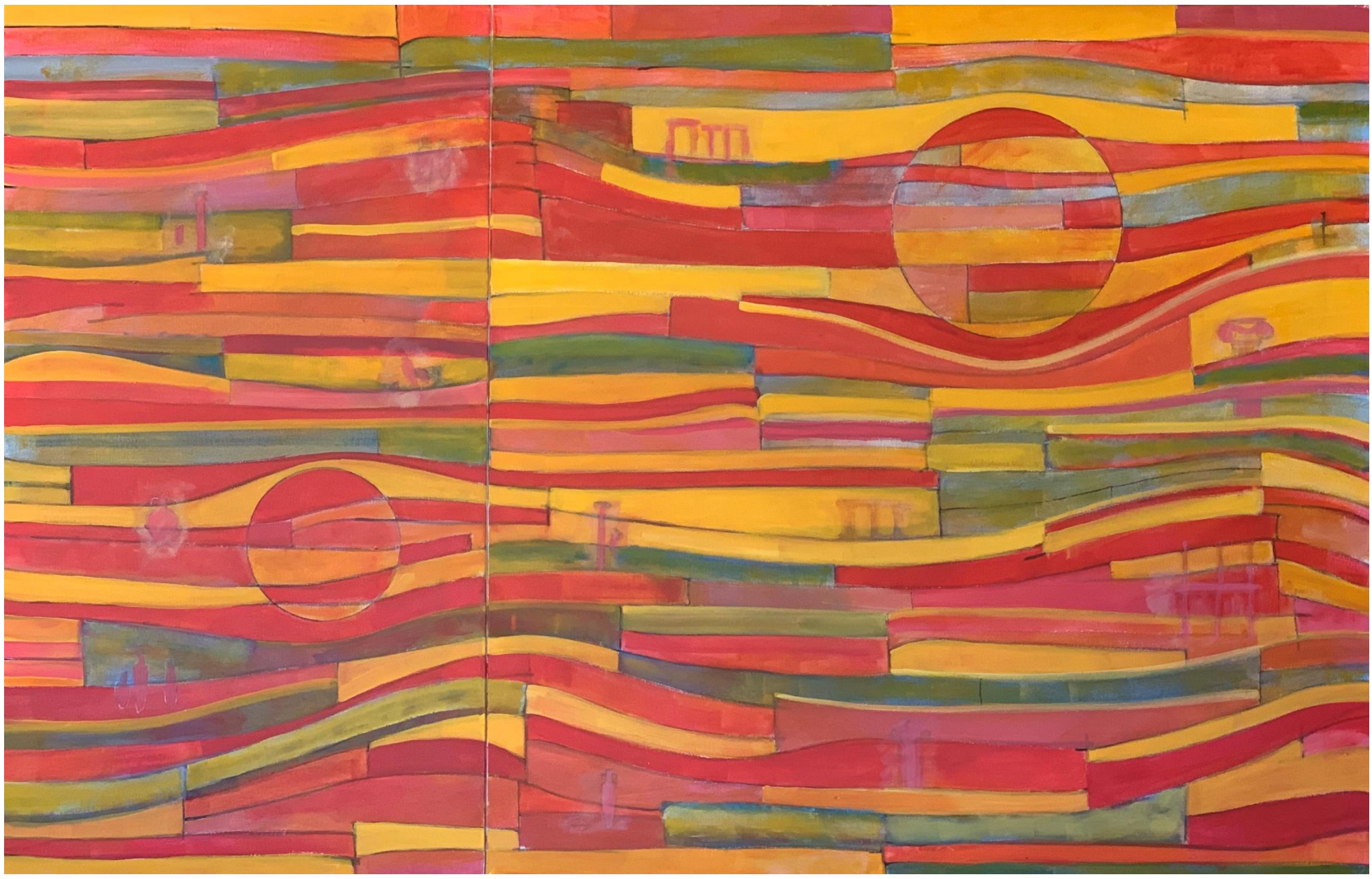

Pompeii (diptic) *(90x140)*

Arhitecturi *(60x100)*

Planetarium *(120x100)*

Insule uitate (100x120)

Glisando (100x100)

Perpetuum Mobile *(60x60)*

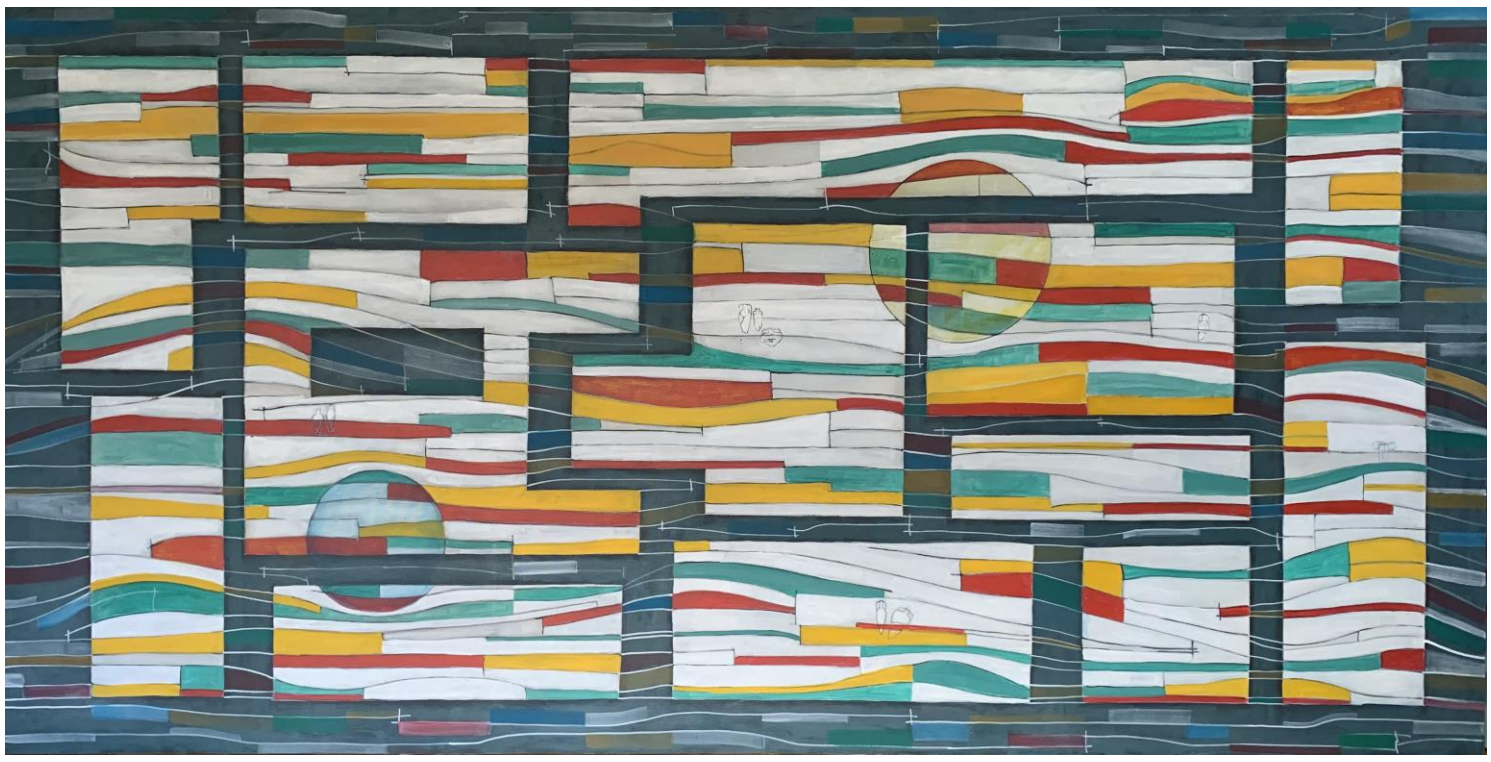

Sit (100x100)

Veneto 3 (100x100)

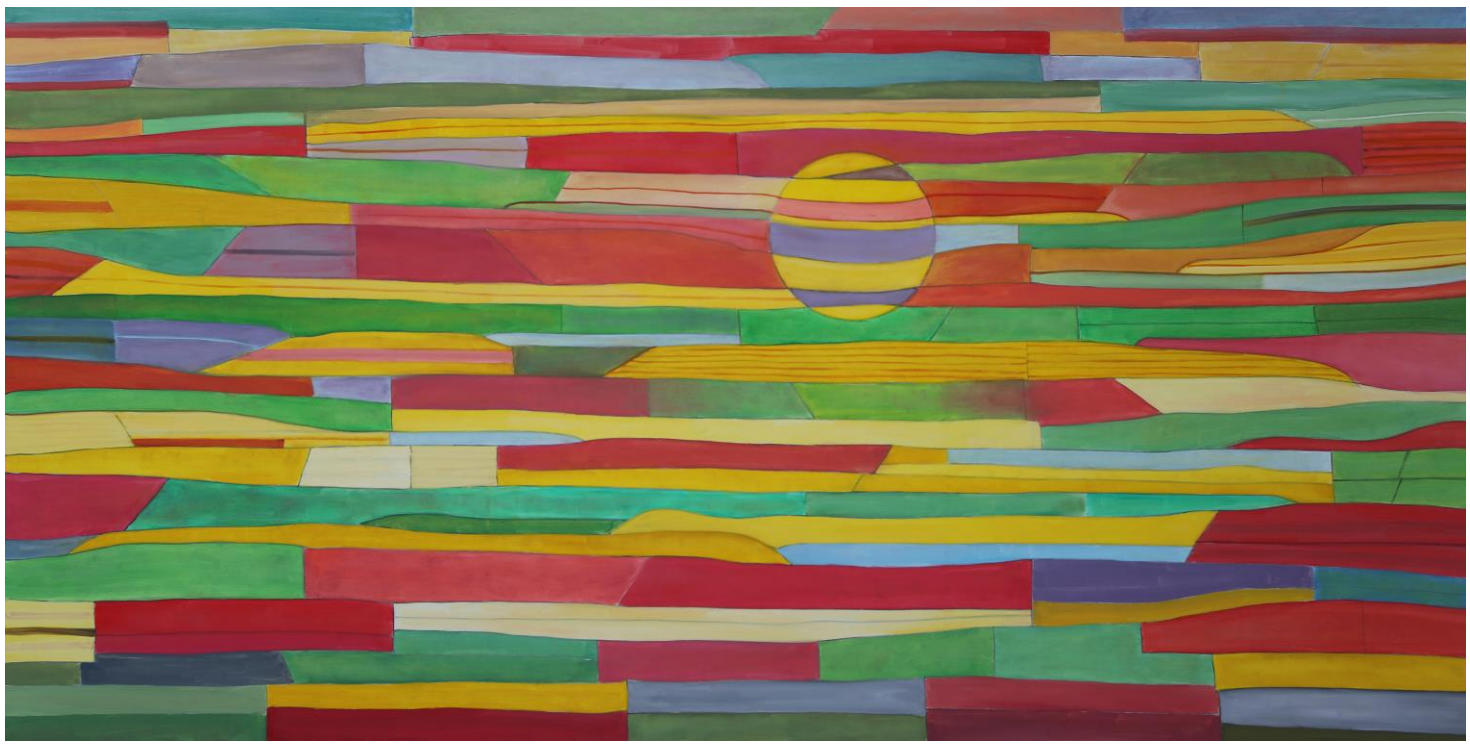

Torida (180x100)

Biotop Saharian (100x70)

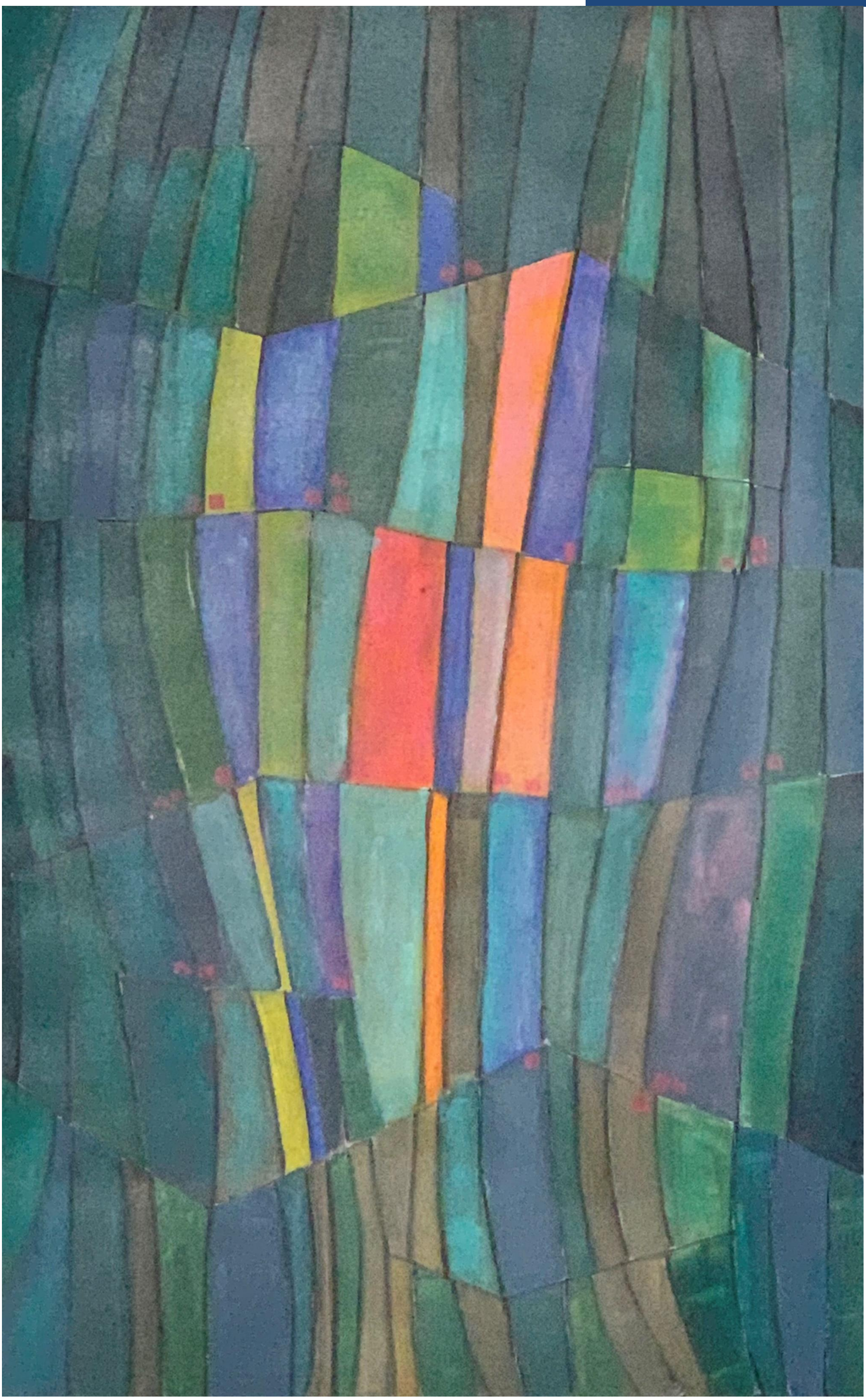

Măiastra

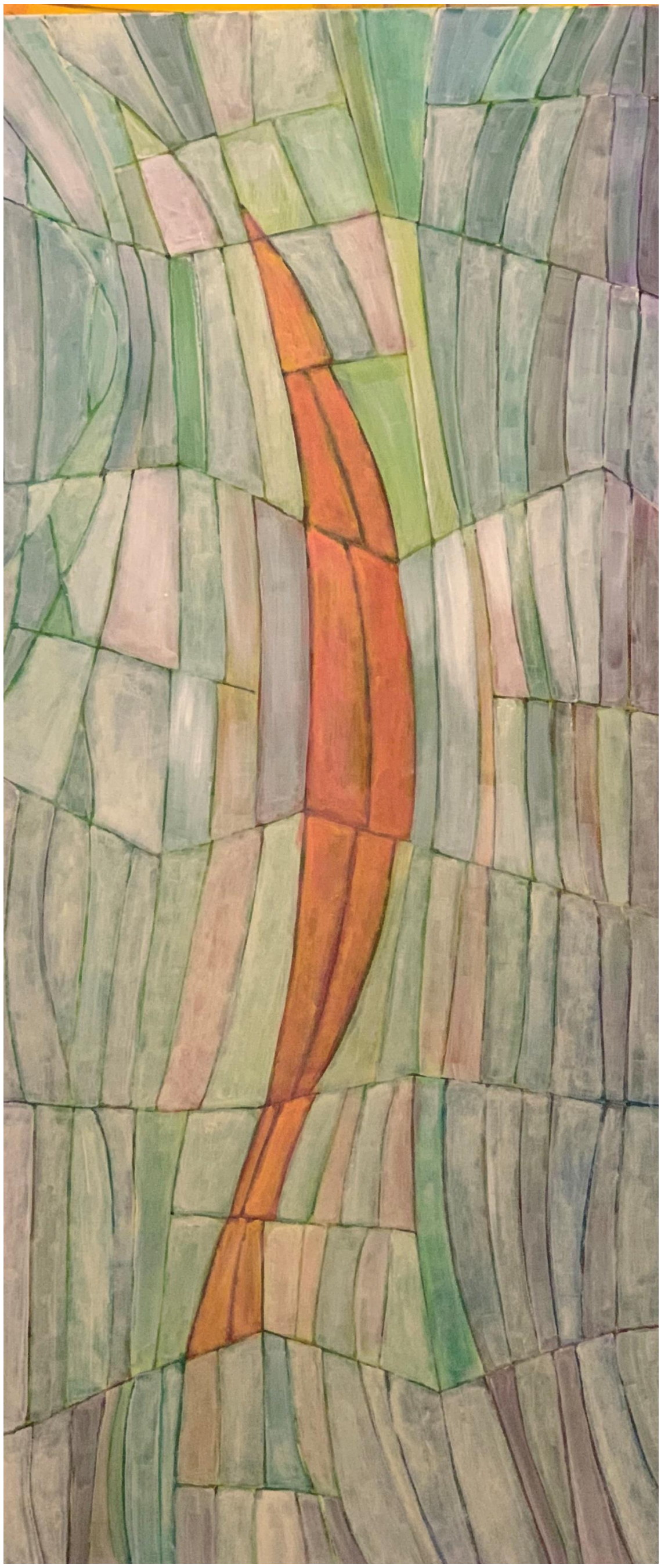

Măiastra II

Ambient; Brumal (90x90)

Arpegii (100x100)

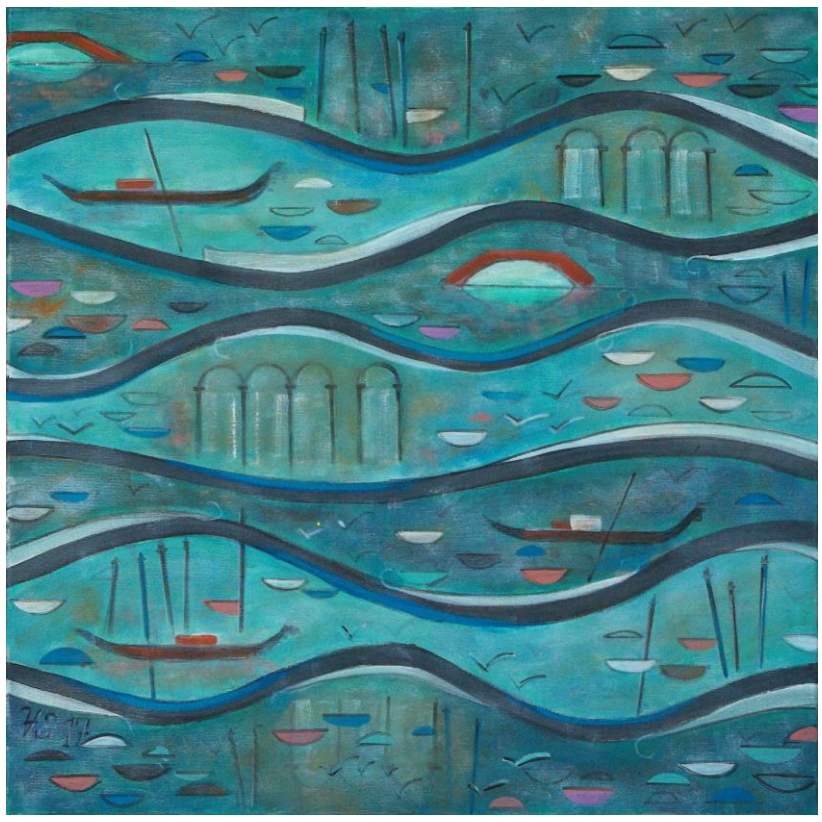

Laguna (60x60)

Spațiu mioritic (160x100)

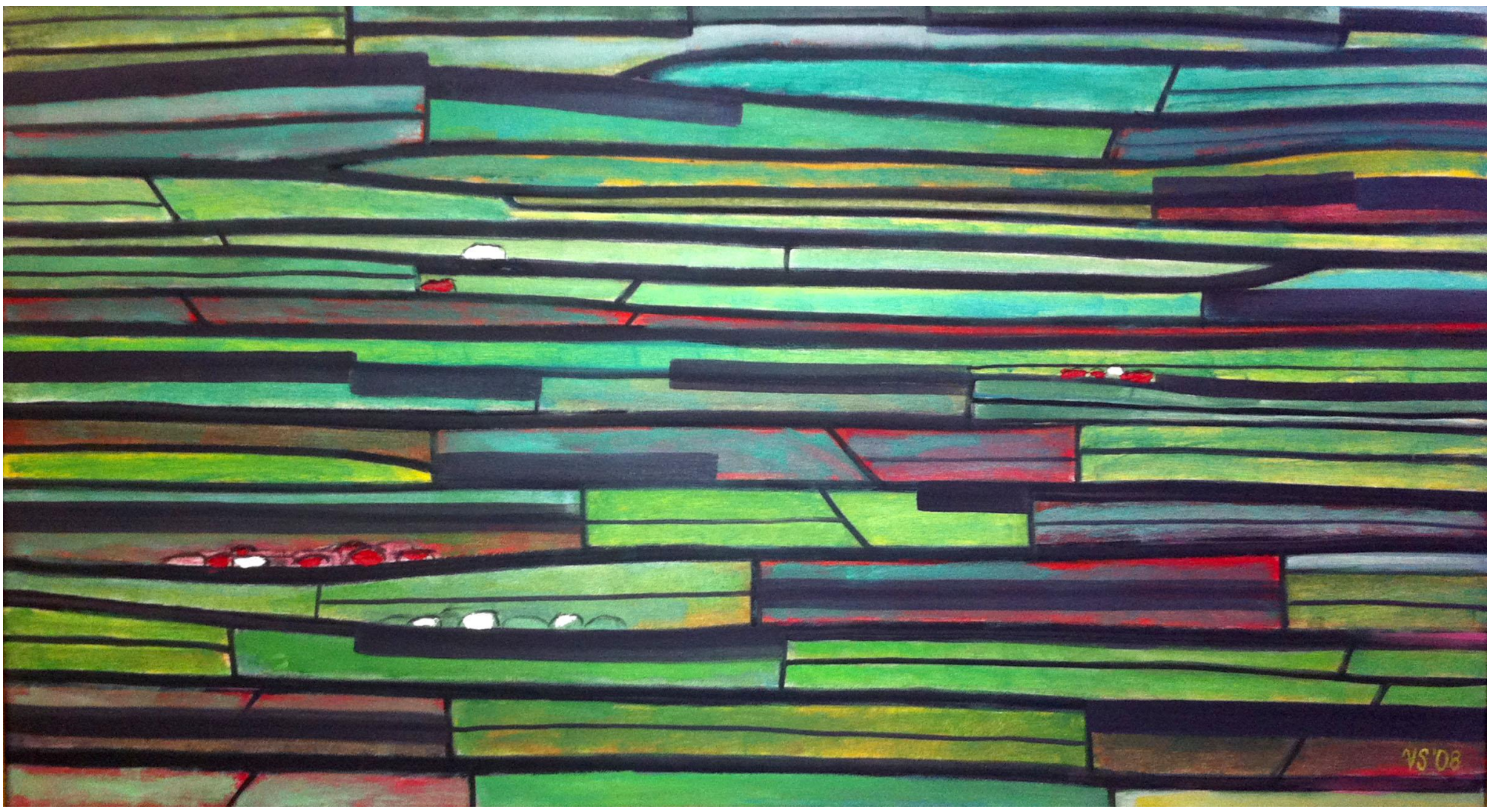

Vitraliu (100x60)

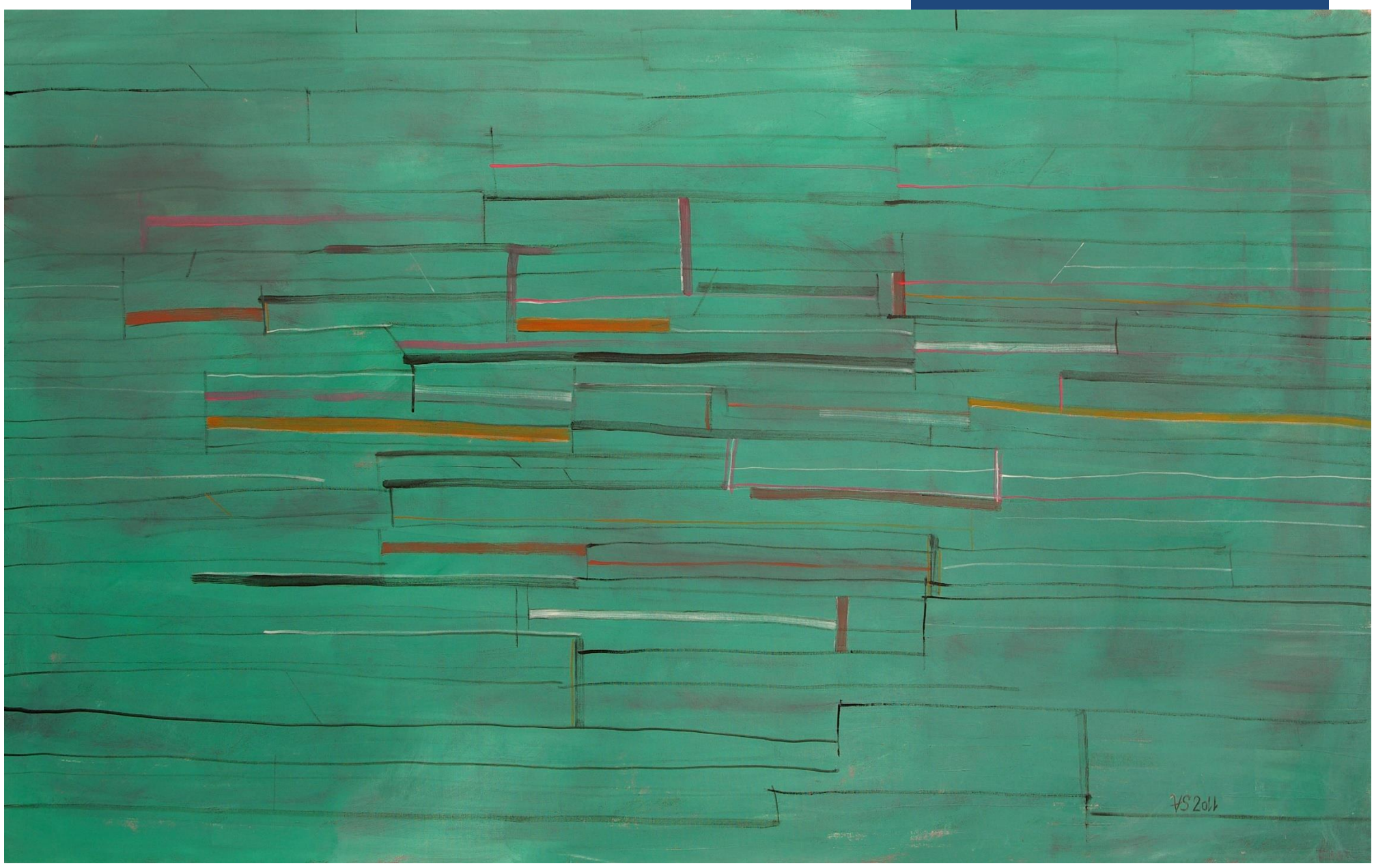

Arhitecturi (160x100)

Campestra (120x100)

Sintra (50x50)

Fragment Marin (50x50)

Răzoare (90x110)

Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar IULIA GOREA COSTIN

In memoriam Iuliu Maniu

„În celula nr… s-a stins lumina”. S-o reaprindem cu credință și iubire!

Aproape de trei sferturi de veac, la 5 februarie, ca într-un act de justiție repetitiv, memoria românească se îndreaptă către Sighet, acolo unde, în 1953, s-a stins din viață Iuliu Maniu – luptătorul acerb pentru dizlocarea Transilvaniei din captivitatea austro-ungară, Președinte al Partidului Național Român din Transilvania și apoi al Partidului Național Țărănesc, membru în Parlamentele din Budapesta și București. Despre el, istoricul Florin Constantiniu avea să afirme că a fost întruchiparea cinstei desăvârșite și va rămâne veșnic acoperit de albul imaculat al zăpezii.

Formula *„În celula nr…s-a stins lumina”*, prin care s-a raportat la București decesul lui Iuliu Maniu, interpretată ca un mesaj codat, dictat de frică, avea să capete în timp semnificația stingerii unei înalte conștiințe românești, a celui mai cunoscut lider ardelean al României reîntregite.

Ca într-o căutare a luminii acestui mare spirit, în ziua de 5 februarie, pașii se îndreaptă la memorialul din Sighetul Marmației, de unde sufletu-i s-a înălțat la Cer, ori spre Cimitirul Săracilor de la Sighetul Marmației, chiar dacă nu se știe locul exact unde au fost înmormântate rămășițele sale pământești.

Dincolo de Prut, în Moldova de răsărit, conștienți sau nu, în rol de străjeri la hotarele latinității, îi veți auzi deseori pe românii basarabeni lamentându-se:*„Ei* (cu referire la românii din lăuntrul Țării) *n-au de unde ști durerea noastră, ei n-au trecut prin chinurile și tragedia înstrăinării”*. Afirmații, deseori urmate de povești de viață cutremurătoare, unele departe de orice imaginație umană, care continua să condiționeze reacții și comportamente individuale sau colective.

S-ar putea afirma că da, așa este, despărțiți de mai mult de două veacuri, ne-a măcinat separat durerea, pentru că românii din lăuntrul Țării au avut parte de alte experiențe, dar greu de spus care au fost mai crunte sau mai dureroase, cert este că acestea au lăsat deschise răni la fel de profunde.

Istoria exterminării elitelor naționale, suferințele la care au fost supuși cei mai destoinici fii ai națiunii române, sunt nesfârșite, de la gropile cu var în care au fost aruncați de vii, până la “Siberiile de gheață“, unde au fost trimiși la moarte. Stau de strajă întru pomenire mărturiile Sfinților închisorilor de la Sighet, sau de la Pitești, Canal, Jilava...

Lumina conștiinței lor întruchipează memoria pământului românesc, care ia deseori forme de prosternare.

Răspunsul *In memoriam*, de extremă urgență, s-ar cuveni să fie recunoașterea matricei românești, atât prin conștientizarea și vindecarea rănilor comune, cât și prin însușirea lecțiilor istoriei, menite să declanșeze renașterea integră a ființei naționale.

În data de 5 februarie a acestui an, condiționați de restricțiile dictate de pandemie, am mers într-un gest de pietate la statuia lui Iuliu Maniu de pe Calea Victoriei din București.

Vom căuta să facem tot mai mult loc, în conștiința generațiilor, crezului de viață al celui care a fost și Prim-Ministru al României Mari, Iuliu Maniu.

INTERVIU cu

CLAUDIA MOTEA ★

Claudia Motea este o actriță româno-canadiană cu o personalitate artistică atipică. Pe lângă profesia de actriță, ea reușește să se impună pe scena vieții culturale românești și internaționale ca poetă, scriitoare, dramaturg, scenaristă, traducătoare și profesoară de artă dramatică. Astfel, ea apare sub lumina reflectoarelor cu mult succes, de la București până în Los Angeles, deținând numeroase distincții în țară și în străinătate, în primul rând ca actriță-one woman show și ca dramaturg. În prezent este director artistic al Teatrului Nostrum, teatru afiliat Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, profesor de artă dramatică la Centrul UNESCO Mihai Eminescu din București și reprezentant Editura Creator, care face parte din grupul de firme Libris pentru evenimentele de lansare carte București.

La *Gaudeamus 2019,* noua sa carte MUCH LOVE - Decalog Teatral/Libris Editorial a fost aleasă pentru o campanie a radiodifuziunii române, fiind promovată și recomandată ca una dintre cele mai îndrăgite cărți ale acestui târg. Piesa "BRÂNCUȘI, mon AMOUR!", inclusă în acest volum teatral, a avut avanpremiera în Suedia, la Karlskrona, urmând să fie tradusă și publicată în nouă limbi, având ca destinație semnificative reprezentații teatrale, în cursul unui turneu european și în America.

Dintre premiile de referință naționale și internaționale ale Claudiei Motea, amintim: Magna cum Laudae oferit de Uniunea Autorilor și Realizatorilor de Film România - U.A.R.F. , Premiul de Excelență în cadrul Galei Celebrităților 2016, Femeia Anului la Gala Femei de Succes 2018, Premiul "Cartea Anului 2019" în Israel pentru cartea sa „Shalom, Israel". În luna iunie 2021, a fost premiată la Academia Română cu Premiul Cronica Timpului acordat de Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România, iar în decembrie a primit, pe scena teatrului Național București, Premiul "Polivalență artistică" pentru spectacolul "BRÂNCUȘI, DRAGOSTEA MEA!", în care joacă 9 personaje. În luna ianuarie a acestui an a fost laureata Premiului „ I. Peltz-Opera OMNIA" din Tel Aviv.

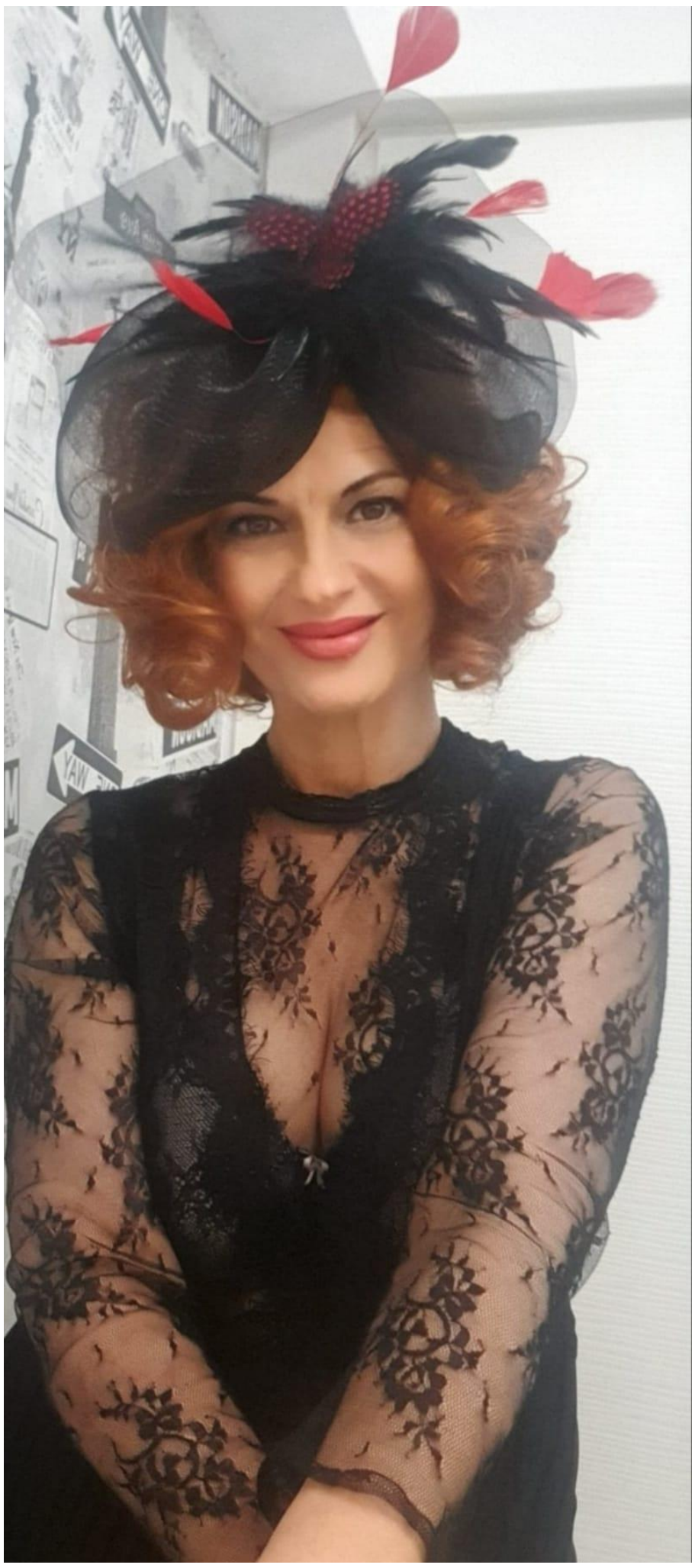

Tanța Tănăsescu: Claudia Motea, sunteți o actriță cu un CV impresionant atât în domeniul artei teatrale cât și în arta scrisului. De curând ați primit Premiul „I. Peltz-Opera Omnia“ pentru cartea Dvs „Shalom, Israel!”. Ce reprezintă această recunoaștere pentru Dvs?

Claudia Motea: Da, a fost un premiu -surpriză! În acea zi, mi-aduc aminte că telefonul a sunat încontinuu, dar eu fiind pe scenă în repetiție la spectacolul BRÂNCUȘI, DRAGOSTEA MEA!, aveam telefonul pe silențios. Într-un final, am răspuns și Janina Ilie, o bună prietenă de-a mea, manager la Federația Comunităților Evreiești, m-a înștiințat și felicitat pentru premiu. Nostim, știa toată lumea, numai eu nu! Premiul nu venea din partea Federației, ci direct din Tel Aviv. Am rămas fără cuvinte, iar când am văzut cu ce alte personalități din România și Israel am fost laureată, am fost de-a dreptul copleșită. Acum, privind retrospectiv, sincer, nu știu dacă acest premiu este o recunoaștere. L-am primit cu bucurie și onoare, dar într-un fel, l-am asimilat ca pe un fapt real de viață, o replica onestă, cel puțin pentru acest moment, pentru cartea mea SHALOM, Israel! care conține povestea zguduitoare a ultimilor supraviețuitori ai Holocaustului, o poveste inspirată de întâlnirea mea cu legendarul Ianku Zuckerman, la o comemorare a Progromului de la Iași. Sper ca acest premiu să stimuleze o finanțare pentru proiectul artistic, un spectacol multimedia de teatru-film, SHALOM, Israel! pe care l-am început și în care am investit foarte mult, din toate punctele de vedere. Sunt optimistă și credința în mesajul ARTEI mă ajută să merg mai departe.

T.T.: Spectacolul multimedia “BRÂNCUȘI, DRAGOSTEA MEA!” bate la ușă. Se spune că este un spectacol aniversar de mare ținută artistică ce se va juca pe scena Teatrului Dramaturgilor Români. De altfel, este unicul spectacol pe linie națională cu acest tribut de iubire și respect adus marelui nostru artist chiar în ziua lui de naștere. Ce anume v-a determinat să alegeți acest spectacol emblematic ? Ce experiență aveți cu acest spectacol ?

C.M.: Trăiesc cu adevărat o experiență unică. Este un spectacol cutezant, un adevărat tur de forță artistică - interpretez 9 personaje, iubitele lui Brâncuși de la Pogany, Maria Tănase până la Milița Petrașcu… Am fost curajoasă și când am scris această piesă despre marele Brâncuși. M-am documentat mult și am împletit totul cu imaginația mea de artist… Sunt norocoasă cu echipa… Vocea lui Brâncuși aparține marelui actor Marius Bodochi, iar muzica anilor de *Belle Epoque* este creată de Smaranda Vasile (pian) și Ruxandra Cuptor (vioară)… Regia Beatrice Rancea este un autograf de certitudine maximă a succesului acestui spectacol ! Mă închin în fața Providenței, a vieții, în fața capodoperelor lui Brâncuși…și vă așteptăm cu toată inima la Teatrul Dramaturgilor Români la spectacol pe 19 și 20 februarie!

BRÂNCUȘI, DRAGOSTEA MEA!, *spectacol aniversar la împlinirea a 146 de ani de la nașterea marelui artist, pe scena Teatrului Dramaturgilor Români București*

T.T.: Ați vizitat în mod repetat Orașul Cahul. Sunteți binevenită în acest oraș din Republica Moldova. Care sunt proiectele pe care le veți derula împreună cu Primăria din acest oraș în perioada următoare?

C.M.: Cahul reprezintă pentru mine un mic colț de rai. Oriunde aș fi în lumea asta, atunci când mă gândesc la Cahul, inima mea zâmbește. Iubesc oamenii de acolo, teatrul cu actorii lui, de la inimosul director Gheorghe Mândru, până la talentații colegi de breslă. Cu artistul poporului Tudor Andriuță chiar am jucat în spectacolul *America de-Acasă* de Mircea M. Ionescu, într-o montare artistică la Bacău. De asemenea, respectul primează pentru conducerea de oameni minunați ai acestui oraș: un Bravo cu litere mari domnului primar Nicolae Dandiș, reverență distinsei doamne viceprimar Tatiana Romaniuc! Totodată, cred că emblema socială a loialității, dreptății, crezului în bine și frumos stă sub iscusința venerabilă a doamnei consul Anca Corfu, dumneai fiind, de fapt, un simbol de onoare a acestei părți de lume în care bate sufletul nostru românesc. Pe data de 27 martie a. c., de Ziua Unirii Basarabiei cu România, totodată Ziua Internațională a Teatrului, voi avea marea onoare de a prezenta pe scena Teatrului din Cahul spectacolul BRÂNCUȘI, DRAGOSTEA MEA ! Cred că va fi o mare sărbătoare, binecuvântată de suflarea acestei valori naționale și mondiale, Constantin Brâncuși, materializată prin acest spectacol multimedia fascinant, în regia semnată de Beatrice Rancea, prin lansarea cărții cu același nume, tradusă în zece limbi, și prin expoziția itinerantă de artă *Brâncuși și Iubirile lui,* care conține cele nouă portrete ale personajelor pe care le interpretez, de la Maria Tănase la Milița Pătrașcu (artist Vali Ciobanu), precum și portretul lui Brâncuși (artist Dmitri Murahovschi). Tot acest eveniment brâncușian extraordinar e posibil prin parteneriatul onorant cu Centrul Cultural UNESCO Mihai Eminescu din București și prin exemplara coordonarea a managerului acestui centru, doamna Nicoleta Paninopol.

T.T.: Sunteți sufletul unei trupe de actori entuziaști, ce s-a născut din pasiunea pentru teatru a membrilor UZPR. Care au fost satisfacțiile dumneavoastră personale vis-a-vis de activitatea acestei trupe, să zicem, semi-profesioniste ?

C.M.: Iubesc întrega echipă și ne aflăm sub stindardul onorabil UZPR! Am pornit din fașă această trupă și crescând, am avut rezultate frumoase. Rodica Subțirelu a născut acest teatru, iar eu am fost lângă ea ca o respirație utilă, vitală. Sper din toată inima să trecem peste această perioadă pandemică și să ne continuăm activitatea, de data aceasta și prin expunere online, tv și la radio. Actorii, deși nu au pregătire profesională academică în domeniu, sunt foarte talentați și entuziaști, dornici de a juca, ceea ce este major pentru viața unei trupe de teatru. Din păcate, cunosc actori rutinați care nu au același amplomb ca actorii trupei Teatrului Nostrum.

T.T.: Desigur că aveți și proiecte de viitor. Ce anume v-ar plăcea să jucați, în ce spectacole și care ar fi preferințele Dvs.?

C.M.: Aș dori ca spectacolul BRÂNCUȘI, DRAGOSTEA MEA! să devină o expresie națională, reprezentând țara noastră pretutindeni. Piesa este tradusă și publicată în zece limbi… Deja ICR MADRID va sărbători Ziua lui Brâncuși cu o conferință online, unde voi prezenta o dizertație despre iubirile marelui artist și voi interpreta un fragment cu Domnișoara Pogany… Apoi, la Bruxelles, va fi o întâlnire online cu Diaspora, unde voi fi un invitat de onoare, mesager al operei brâncușiene… Înainte de pandemie călătoream foarte mult și jucam în Europa și America. Aștept cu inima deschisă… Aș dori să joc comedii… Eu predau Actorie la Centrul UNESCO Mihai Eminescu . Anul trecut am avut peste o sută de copii… abia aștept să-i revăd… acum, în februarie, încep din nou cursurile…

T.T.: Vă mulțumesc pentru amabilitatea cu care ne-ați răspuns la întrebări și vă invit să adresați un gând admiratorilor Dvs care citesc aceste rânduri.

C.M.: Iubiți oameni, să fim sănătoși și să ne bucurăm cu adevărat de viață! Rețeta mea ideală pentru voi este TEATRUL! Vă aștept mereu cu multă iubire…

Tanța Tănăsescu alături de Claudia Motea

Fotografii oferite de Claudia Motea

Tanța Tănăsescu

București, 5 Feb 2022

MARIUS DOBRESCU

Marșul reacțiunii într-o zi de caniculă

Marius Dobrescu (n. **23 aprilie 1951**) este un scriitor, jurnalist**,** traducător și eseist român.

Este singurul specialist în limba albaneză agreat de scriitorul **Ismail Kadare** să-i traducă opera în limba română. Este fondatorul și redactorul șef al revistei de cultură albanezo-română *Miku i shqiptarit* („Prietenul albanezului”), apărută în luna noiembrie 2001, la București. Din 2017, revista se numește "Drita" (Lumina). A scris și tradus un mare număr de volume dedicate **Albaniei** și poporului albanez, relației acestora cu România.

Opera:

Întâlnirea de la plopul ars, roman, Ed. Ion Creangă, București 1986 ● Comoara lui Mitana, roman, Ed. Privirea, București 2006 ● Drumul speranței. O cronică a comunității albaneze din România, povestită de ea însăși, Ed. Privirea, București 2005 ● Takimi te plepi i djegur (Întâlnirea de la plopul ars), roman, traducere în limba albaneză de **Dionis Bubani**, Ed. Enciclopedică, Tirana 1997 ● Timp de viață, timp de moarte. Texte cu și despre Ismail Kadare, Ed. Privirea, București 2006 ● Momente din istoria Albaniei. Culegere de studii și articole (vol. 1-2), Ed. Privirea, București 2013 ● Povestiri de pe Drin. Studii și articole de etnografie și folclor albanez, Ed. Privirea, București 2014 ● Bucătărie albaneză. 50 de rețete tradiționale, Ed. Privirea, București 2005 ● La răscruce de veacuri. Dialogurile revistei Drita, ed. Asdreni, Craiova, 2019 (în colaborare cu Maria Dobrescu)

Membru al Uniunii Scriitorilor din România (din 1990)
Membru al Asociației de Prietenie România-Albania
Membru al Asociației de Balcanistică și Slavistică
Președinte al Asociației de Prietenie România-Albania
Vicepreședinte al Asociației Jurnaliștilor și Scriitorilor Minorităților Etnice din România „Europa 21”
Premiul pentru traducere al Uniunii Scriitorilor din România, 2003
Premiul **Pana de argint**, acordat de Ministerul Culturii din Albania, 2006
Premiul **Penița de aur**, acordat de Societatea Scriitorilor Albanezi din America, 2010
Premiul **Jurnalism pentru minoritățile naționale**, 2007
Medalia Recunoștinței, acordată de Președintele Albaniei Bujar Nishani, decembrie 2012
Emblema de Aur a Orașului, acordată de Primăria Korcea, iulie 2016
Premiul pentru traducere al Uniunii Scriitorilor din România, decembrie 2016

Căldura de la ora aceea a zilei pusese peste oraş un halou gros, cleios, de care n-aveai unde să fugi, orice ai fi făcut. Jos, pe stradă, trecătorii păreau că înoată prin aer, mâinile li se mişcau ca nişte aripi de pasăre muribundă, picioarele înaintau ca-ntr-un coşmar pe caldarâmul încins. E greu să trăieşti în oraşul ăsta, îşi spuse fostul locotenent, apoi se trânti din nou pe pat şi-şi reluă lectura. Aici la el, în mansarda unde locuia, sunetele de jos veneau înfundat, penetrând şi ele cu greu clisa lipicioasă a caniculei sub care oraşul îşi dădea duhul.

Ieşise de curând din puşcărie, unde stătuse ceva mai puţin de doi ani şi era în refacere. Asta era scuza lui. De fapt, nu era nicio refacere, ci o cumplită toropeală în care căzuse de câteva zile. Foştii camarazi de şcoală militară, cei mai mulţi dintre ei, acum ofiţeri în noua Armată Populară, îl evitau. Şi pe bună dreptate: cine ar fi vrut să-şi compromită cariera cu un vechi coleg de la Târgovişte, degradat şi condamnat pe motive politice, abia ieşit de la Jilava? În fine, treaba lor. Mai grav era că nu găsea nimic de lucru şi trăia din câteva sute de lei pe care le primise de la taică-său, un chiabur scăpătat din Tâncăbeşti. În afară de banii ăia, pe care-i trimisese printr-un consătean, bătrânul nu mai vroia să audă de el şi nici acasă, la ţară, nu era bucuros să-l primească. Poate că pe bună dreptate.

Acum, dând timpul înapoi, regreta şi el cele întâmplate. Pus încă o dată în situaţia aceea, mai curând şi-ar fi înghiţit limba decât să pronunţe cuvintele pentru care fusese condamnat. Dar uite că două-trei fraze te costă. Discuţia se purtase ca între colegi de clasă, abia ieşiţi din şcoala militară. Vorbeau toţi odată, fără să se asculte şi fără să se teamă că vreunul dintre ei ar fi putut să-i toarne la poliţie. El se dăduse important, încerca să-i acopere pe ceilalţi. E mai bun armamentul german decât cel rusesc? Uite o întrebare la care nu e bine să răspunzi. Dacă ar fi gândit şi atunci ca acum n-ar fi dat de belea.

Dar nici să citească toată ziua nu putea. Când se plictisea, îşi arunca o cămaşă pe umeri, încălţa sandalele şi o lua agale pe Calea Victoriei. Garsoniera în care stătea era a unui prieten, detaşat într-un

orăşel din fundul Moldovei, şi de sus, de la fereastra ei, se vedea toată strada, până la magazinul „Victoria”, fost „Galeriile Lafayette”, Poşta Mare, biserica şi chiar cupola Cercului Militar. Nu era rău, cu condiţia să nu fi fost aşa de cald cum era acum.

Se răsuci pe pat cu cartea în mână şi simţi cum i se face somn. Numai căldura asta nenorocită e de vină, îşi spuse fostul locotenent şi puse cartea jos, direct pe duşumea. Avea părul la ceafă năclăit de transpiraţie, dar nu se obosi să se şteargă. O mai făcuse de câteva ori în dimineaţa aceea.

Cele câteva minute în care aţipise îi sporiseră senzaţia de lehamite. La naiba, îşi zise, trebuie să mă ridic şi să ies, altfel o să-nnebunesc aici. Zumzăiala din vis nu vroia să-i iasă din cap, de parcă în spatele frunţii, intrată cine ştie pe unde, o muscă mare şi nervoasă s-ar fi zbătut între două geamuri. Şi totuşi, murmurul acela nu venea din capul lui, ci de undeva de afară, din stradă, se apropia pas cu pas, iar vocile se auzeau din ce în ce mai clar. Curios, îşi zise, ştiam că vremea marşurilor cu lozinci a trecut. Clasa muncitoare a triumfat, a luat puterea, viitorul îi aparţine.

În cei doi ani, cât stătuse la „mititica”, în Bucureşti şi în ţară se petrecuseră transformări epocale. Ecourile lor ajungeau şi la el, acolo, aduse de prelegerile ofiţerilor-educatori şi de ziarele pe care le citeau în colectiv. Da, totul se răsturnase cu susul în jos şi uneori era atât de dezorientat şi de neputincios, încât refuza să se mai gândească la ce-l aştepta „afară”.

Jos, pe Calea Victoriei, zumzetul de glasuri amestecate se transformase într-o mare de voci care, la intervale scurte, trimitea în aerul fierbinte câteva lozinci pe care el nu le înţelegea. De fapt, mintea lui refuza să le înţeleagă, într-atât de ciudate i se păreau. Nu se poate, murmură înmărmurit şi se ridică de pe pat, luă un scaun şi se urcă la fereastră. Asta nu se poate, îşi zise din nou. Cuvintele mulţimii reverberau acum între zidurile clădirilor înalte din jur, devenind din ce în ce mai clare şi mai răspicate: „Jos comuniştii! Guvern fără comunişti!”. Nu, nu se poate, aproape că strigă, descătuşat. Şi un gând neaşteptat îi alungă orice urmă de moleşeală: Da, sunt ai mei, se bucură ca un copil. Poate au venit americanii, îi trecu prin cap. Poate că ruşii şi-au luat tălpăşiţa şi-n locul lor au venit americanii. Hm, cum ar fi? Păi, uită-te, prostule, uită-te şi tu puţin afară! Ăsta nu e vis, nu e vis, nu.

Şi fostul locotenent îşi puse la repezeală sandalele, trase o cămaşă peste spinarea asudată şi se repezi pe scări afară să vadă ce se întâmplă. Alţi câţiva vecini, sărind câte două trepte odată, se ciocniră de el şi trecură mai departe, palizi la faţă şi transpiraţi. Asta e culmea, urla bătrânul invalid de război de la mezanin, învârtindu-şi cârja pe deasupra capului. O demonstraţie anticomunistă chiar în inima capitalei!

Ieşi pe Calea Victoriei chiar în momentul în care mulţimea agitată intra de pe Splai. Capul coloanei se oprise şi-i aştepta pe codaşi. O lozincă mare, cu nişte litere uriaşe, se zbătea umflată ca o pânză de corabie. Jos comuniştii! Speranţa noastră e America! Câteva steaguri cu emblema regală atârnau doborâte de căldură ca nişte zdrenţe inutile. Culmea era altceva: pe Calea Victoriei nu se zărea nici picior de miliţian, ca şi când oraşul ar fi fost abandonat în mâinile regaliştilor. Asta îi dădu curaj. Rămăsese din puşcărie cu obiceiul umilitor de a ocoli orice uniformă albastră. Absenţa forţelor de ordine îi dădu încredere.

Mulţimea se puse din nou în mişcare. Coloana avea puţin peste o sută de metri, iar cei din ultimele rânduri mergeau cam lălăit. Nu-i nimic, întotdeauna e aşa. Marşul acela i se păru de bun augur. Era începutul. Cine ştie ce avea să urmeze. Poate că şi în alte oraşe se petreceau evenimente asemănătoare.

Din doi paşi intră şi el în coloană. Oamenii îl priviră oarecum miraţi. Să nu mă creadă vreun împuţit de provocator, îşi zise fostul locotenent. Grăbi paşii şi-i depăşi. Încetul cu încetul, în vreme ce oamenii înaintau, el îşi făcea loc şi avansa spre rândurile din faţă. Când depăşiră „Galeriile”, el se afla deja în spatele celor cu lozinca. Jos comuniştii! Fără comunişti! se auzi strigând şi parcă nu striga el, ci altul, un necunoscut cu chipul lui, cu vocea şi cu încrâncenarea lui. Era momentul să se răzbune pentru cei doi ani petrecuţi printre infractorii de drept comun, hoţi, violatori şi tâlhari, unde-l aruncase soarta. Pentru trădarea fostului camarad şi pentru procesul în care i se interzisese orice apărare.

Abia acum observă că printre manifestanţi se aflau foarte puţine femei. De pe trotuar, trecătorii priveau curioşi. Unii făceau cu mâna, alţii zâmbeau neîncrezători, dar cei mai mulţi aveau chipuri prelungi, de sfinţi bizantini. Cine ar mai fi crezut că roata se poate întoarce într-o zi, îşi zise fostul locotenent. Feţele celor din coloană erau din ce în ce mai transpirate. Dacă l-ar fi pus cineva să-i descrie pe cei din dreapta şi din stânga sa, din faţă şi din spate, cu siguranţă că n-ar fi reuşit. Totul în jurul lui, chipurile oamenilor, mâinile şi picioarele lor, steagurile, şepcile şi pantofii deformaţi de bătături, totul, deci, îşi pierduse orice contur individual, se amestecase într-o formă hidoasă, într-o pastă fierbinte din care nu mai reuşea să se recompună. Sau poate că aşa i se părea lui, ameţit de soarele nemilos care-l lovea drept în moalele capului.

Oamenii din capul coloanei, şi el împreună cu ei, depăşiseră deja intersecţia cu bulevardul Elisabeta. Aici făcură încă o oprire, aşteptându-i pe cei rămaşi în urmă. Probabil că unul dintre şefi o să ia cuvântul, îşi închipui el când văzu forfota de pe trotuarul dinspre Cercul Militar. După ce se regrupară, menifestanţii se însufleţiră brusc. Pancartele începură să fie agitate cu forţă, vocile se uniră în cunoscutele lozinci şi... Aici, surpriza tabloului pe care-l descoperi drept în faţa lui îi întrerupse gândul. Nu e posibil, îşi spuse uluit. Repetă de câteva ori ultimele cuvinte, ca şi când ar fi încercat să le înţeleagă mai bine sensul. Dar nu era nimic de înţeles. Încetul cu încetul lucrurile începură să prindă contur în capul lui şi o umbră de teamă i se strecură în suflet. Şi teama căpătă dimensiuni fioroase şi ajunse să-i domine orice gând, iar mişcările să-i devină haotice, de parcă şi-ar fi pierdut orice coordonare cerebrală.

Pe trotuar, cocoţată pe un piedestal care domina strada, o echipă de la studiourile de actualităţi filma. Scenariul era simplu şi nu-i fu greu să-l înţeleagă: guvernul, proaspătul guvern comunist vroia să transmită opiniei publice un semnal clar, şi anume că ultimele zbateri ale opoziţiei reacţionare, care nu se împăca deloc cu ideea că pierduse partida, erau inutile. Fostul locotenent înţelegea în sfârşit că oamenii din jurul lui erau nişte figuranţi prost plătiţi, care scandau nişte lozinci învăţate pe de rost, şi că el era singurul care-şi spărsese plămânii strigând din convingere. Speriat de ideea aceasta, îşi încetini paşii şi rămase în urmă, din ce în ce mai în urmă, până ce ajunse lângă codaşi şi la fel de discret ieşi din coloană.

Cu teama în suflet, se întoarse în cămăruţa lui de la mansardă şi multe săptămâni de atunci încolo trăi cu groază, aşteptând ca dintr-o clipă într-alta să fie „săltat” din nou şi condamnat pentru activităţi duşmănoase regimului. Şi, mă gândesc eu, probabil că realizatorii documentarului, văzând pelicula cap-coadă, or fi umblat peste tot să-l găsească pe figurantul care interpretase atât de convingător rolul acela de doi bani. Dar poate că n-a fost aşa, iar filmul cu marşul reacţiunii din anii de început ai puterii populare o fi fost uitat prin vreun sertar plin de praf şi de chiştoace urât mirositoare.

TANȚA TĂNĂSESCU

INTERVIU

Lampioane de cuvinte cu Nicole Vasilcovschi din fascinanta Chină

Am cunoscut-o pe Nicole Vasilcovschi într-o zi gri de decembrie. Abia sosise din Suceava la București, pentru obținerea vizei de plecare în China.

Ne-am găsit la Universitate, locul dintotdeauna al celor ce își dau întâlnire. Și ne-am așezat la vorbă pe o primitoare bancă în Cișmigiu. Ce imensă bucurie să ne cunoaștem!

Tanța Tănăsescu: Sunteți Nicole Vasilcovschi de la Suceava, bucovineancă, româncă și europeancă. Ați publicat 8 cărți de versuri, 3 cărți de economie și aveți doar 37 de ani. Am omis ceva din această enumerare?

Nicole Vasilcovschi: Am publicat 7 cărți de versuri, înainte de pandemie, iar în timpul pandemiei, în 2020, când am rămas izolată în Suceava, când Suceava s-a închis, am publicat și a opta carte de versuri, *Lampioane de cuvinte*, pe care o am aici, alături de noi.

T.T.: Deci, ați avut deja lansarea...

N.V. : Da, am avut lansarea în acest an, în 2021.

T.T.: Cum a decurs aceasta pe timp de pandemie?

NV: A fost organizată împreună cu un vernisaj de pictură, organizată de un ONG din Suceava. Bineînțeles că toți invitații au purtat măști, am păstrat distanța de un metru între noi, dar asta nu a împiedicat lumea să vină cu mic - cu mare. Această lansare de carte a fost în Bucovina, la Suceava, în noiembrie 2021, bucurându-ne de culoare, de poezie, de armonie. Era o sete nebună a oamenilor de a ieși din spațiul lor de acasă și de a interacționa, deși cu distanțare impusă în această perioadă încă pandemică.

T.T.: Ce inspirație v-a călăuzit în scrierea acestor poezii cuprinse în volumul recent lansat?

N.V.: În *Lampioane de cuvinte* inspirația vine din poezia de călătorie, o poezie care a început în Europa, a continuat în America de Nord, ajungând și în Asia. O poezie care s-a născut în nisipul de pe malurile din Delta Râului Galben, din Shandong, lângă Dongying, unde am și predat. O poezie care m-a încărcat cu această frumoasă enigmă asiatică, în care oamenii se îmbracă cu un trecut de mii de ani și vin într-un prezent încărcat de modern, dar în care nu uită să aibă sufletul acela de copil. Și aceasta este poezia pe care o găsim. Găsim o poezie filosofică, ceea ce scriu, versuri care încearcă să te cuprindă cu ceea ce se întâmplă în jurul tău, dar care te ajută să evadezi, să evadezi într-o lume în care poți cunoaște realitatea prin aceste cuvinte încărcate de profund, încărcate de emoție, și încărcate de aroma unui specific loc.

T.T.: Foarte frumos spus. Știu despre dumneavoastră că aveți un doctorat în economie și relații internaționale, în care ați analizat diplomația economică a Uniunii Europene, comparativ cu diplomația economică a Chinei și a Statelor Unite ale Americii, doctorat susținut în 2011 la Universitatea Al. I. Cuza din Iași. Anterior, ați avut multe burse în Europa. Ați predat la Universități din Europa dar, fascinată fiind de Asia, ați ales în prezent să predați în China. Cine este Nicole Vasilcovschi ?

N.V.: Nicole Vasilconschi este în primul rând o mică poetă, o mică scriitoare care, la 6 ani, a început să scrie și, la 12 ani, a publicat primele versuri, dar care a fost obligată să studieze economia pentru a veni, așa, cu picioarele pe pământ. Și atunci când am studiat economia, am început cu o bursă în Norvegia, unde am fost pentru Licență, pentru a analiza comunicarea în afacerile internaționale. A urmat, apoi, o bursă, în timpul Masteratului, în Franța, în care am analizat comunicarea în afacerile internaționale și în companiile internaționale. Iar ulterior, pentru doctorat, am avut un *internship* la Ambasada României din Luxemburg, unde am analizat diplomația economică, subiectul acestei teze de doctorat. Ulterior, un an de zile am fost în Franța. Prima dată în Franța, în timpul masteratului, am fost în Rouen, Normandia, foarte aproape de Paris. Înainte de aceasta, am avut un stagiu de practică și în Statele Unite ale Americii, la New York și Rochester și, ulterior, în timpul doctoratului, am fost în Lille, *L'Université Catholique de Lille*, unde mi-am făcut cercetarea doctorală, în al doilea an de doctorat, iar în al treilea an de doctorat m-am reîntors în țară și am prezentat teza la Iași. A fost o foarte dificilă alegere, pentru că a fost una dintre primele teze în diplomație economică, de fapt a fost prima teză în acest domeniu la Universitatea Alexandru Ioan Cuza, Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor din Iași. A fost destul de provocator - o tânără să cerceteze în acest domeniu - pentru că nu implica doar un domeniu economic ci vorbim aici despre științe multidisciplinare - diplomație, economie, relații economice internaționale și geostrategii, care se schimbă de la o perioadă la alta: secolul XIX, secolul XX și secolul XXI. Nicole Vasilcovschi continuă să fie o cercetătoare și o scriitoare, dar în ultimii 20 de ani și o mare călătoare, pentru că evadarea aceasta în versuri se face de la un loc la altul. Însă Nicole Vasilcovschi rămâne același copil, copil cu ochii mari și deschidere spre nou, dar rămâne poeta aceea stelară, despre care regretatul Domn Profesor Tudor Opriș,

care a fost și coordonatorul Cenaclului *Săgetătorul*, unde am fost membră încă de mic copil, din timpul liceului, spunea că sunt o scriitoare care invită la evadarea astrală, invită la o cunoaștere totală, invită la o cunoaștere a frumosului. Chiar și atunci când în jurul nostru sunt stele, pe care nu le putem vedea, ele sunt acolo și de multe ori ele strălucesc prin versurile pe care le putem scrie.

T.T.: Am remarcat că ați pronunțat cu un accent impecabil toate denumirile locurilor și localităților pe unde ați călătorit, pe mai multe continente. Câte limbi străine cunoașteți, Nicole?

N.V.: Este o întrebare foarte bună. Da, eu am avut șansa să vorbesc limba germană cu bunica mea. Bunica mea vorbea mai multe limbi străine. Silvia Claudia Vasilcovschi era numele bunicii mele. Acasă vorbeam germana, franceza. Am studiat în română, în franceză și în germană. Ulterior, am studiat italiana și spaniola. Am predat în limba italiană dar și în spaniolă. În Italia am predat în italiană, iar în Slovenia în limba spaniolă. Apoi, limba engleză am învățat-o în primul rând pentru că a trebuit să călătoresc iar limbajul business este cel care utilizează limba engleză. Limbajul diplomatic este cel care utilizează în speță limba franceză. Și am învățat, bineînțeles și bazele limbii chineze, pentru că voi locui în China pentru mai mulți ani. Știam că voi merge în China, în timpul facultății am studiat limba chineză, dar mi-am perfecționat limba chineză locuind, acolo, în China. Însă nu e niciodată suficient să spui că reușești să vorbești cursiv o limbă cum este limba chineză, însă este emoționant să spui că, da, înțelegi bazele unei astfel de limbi.

T.T.: Au foarte multe dialecte pe care le folosesc în exprimare sau, mai bine spus, de unde vine greutatea?

N.V.: Greutatea provine din cele patru tonuri care sunt în limba mandarină, pentru că un anumit caracter se citește într-un anumit ton. Sunt patru tonuri diferite în limba mandarină și greutatea vine din a înțelege caracterele respective. Pentru a înțelege un caracter, de exemplu China...în limba chineză înseamnă Zhong Guo – Țara de Mijloc, centrul lumii. Zhong – acesta este un pătrat care are o linie la mijloc. Deci, îl înveți din momentul în care îl scrii. Îți dai seama că este mijlocul. Și trebuie să îți folosești și imaginația artistică atunci când înveți această limbă. Pronunția – *putonghua* – este pronunția general acceptată. Se vorbește mandarina oficială în toată China, asta se și studiază, dar mai este și *cantoneza*, care este raportată la chineza tradițională. Aceasta are mai multe tonuri, mai mult de patru tonuri, fiind vorbită în alte zone, cum este Macao de exemplu, unde se vorbește *cantoneză*. Învățarea limbii chineze presupune foarte multă dedicație. De ce? Pentru că nu înveți doar cum să scrii caracterele, trebuie să înveți cum să le citești. După 1950, prin 1953, s-a introdus acest pinyin, care îi ajută pe străini să studieze limba chineză, învățând să citească aceste caractere. Pinyin este metoda de citire a caracterelor chinezești, se folosesc literele latine. De exemplu, zhong se scrie ca un pătrat cu linia aceea pe mijloc. Când îl citim, scriem *zhong*. Până în 1953 erau doar caractere chinezești și nimeni nu-ți spunea care e regula de citire, învățai tu.

T.T.: E foarte interesant. De fapt, este prima oară pentru mine când aflu acest lucru. Cum ați ajuns să învățați limba chineză? Care a fost primul dumneavoastră contact cu limba chineză?

N.V.: Primul contact cu limba chineză a fost în timpul facultății, în anii I și II. Studenții de la Litere aveau posibilitatea să studieze chineza, eu eram studentă la Relații economice internaționale, la Iași. Au venit, invitați, profesori chinezi, și eu am întrebat dacă pot participa la acest curs. Am putut participa și la examen, dar nu acumulam credite, pentru ca eu nu eram studentă la Litere. Însă nu m-a împiedicat să fac cu acest prilej o cercetare asupra marketingului în China și, învățând limba chineză, m-a ajutat un pic să știu și despre cultura chineză, identitatea chineză, istoria, impactul acelor cinci mii de ani de civilizație chineză asupra modului în care oamenii gândesc, asupra modului în care se conectează cu natura, se conectează cu fiecare. Asupra modului în care oamenii reușesc să se destindă – de exemplu, în China, la ora 9 dimineață dacă mergeți într-un parc veți găsi poate 30 de perechi de pensionari care dansează. La 7 seara, la fel. La 9 dimineața, după ce au luat micul dejun, la 6:30, îi vedeți în parc, pentru cel puțin o oră, dansând. Ei dansează nu numai pe muzică tradițională chinezească dar și valsul. Valsul vienez l-am învățat cel mai bine în China, într-un parc, de la o doamnă care avea peste 80 de ani și avea o grație extraordinară. Împreună cu un coleg, am participat la o prezentare a dansului vienez, la televiziunea chineză din provincia Jinagsu, orasul Wuxi, având cam 6 milioane de telespectatori ca audiență. Am fost aplaudați în fața camerelor de luat vederi, pentru grația cu care am dansat. Dar asta s-a datorat cursului pe care noi l-am făcut în parc, s-a datorat grațioasei doamne din China, care ne-a fost profesoară.

T.T.: Lucrați în China. Cum vă simțiți și cum sunteți apreciată în țara cu cea mai mare populație a globului?

NV: Este o întrebare deosebită. De ce? Pentru că ...într-o zi, călătorind în China, alături de un coleg din Statele Unite ale Americii, am fost întrebați amândoi din ce țări venim. Colegul meu a spus că el vine din America, Meiguo este America (pronunția în limba chineză n.n.) și au spus ok, Meiguo, foarte bine. Si m-au întrebat pe mine: Si dumneavoastră din ce țară veniți? Și i-am zis Luomaniya (pronunția în chineză pentru Romania n.n.). Când a auzit persoana respectivă pronunțând Luomanyia, adică România, a zis: -Extraordinar! România! Capitala București! Transilvania! Noi cunoaștem, am fost acolo. Uite și sportivul ăla... îl cunosc și pe ăla... Știau foarte multe despre România, și s-au luminat la față. Cred că am vorbit cel puțin 10 minute despre România. A fost o țară, poate prima țară în care m-am simțit sută la sută mândră că sunt primită astfel, venind din România. A fost extraordinară această primire. Iar în ceea ce privește predarea, în China este o oportunitate pentru mine ca profesor să lucrez cu studenții chinezi, pentru că sunt oameni foarte bine organizați, sunt copii extraordinari, care încearcă să studieze și care au o disciplină deosebită. Aceasta se observă nu doar din faptul că sunt foarte organizați la cursuri, ci și prin faptul că vor să învețe din ce în ce mai mult, vor să se deschidă, să învețe și într-un alt mod, nu doar să memoreze, că pot să învețe și prin metodologiile acestea moderne. Spun acest lucru pentru că am studenți cu care lucrez în limba engleză. Iar limba engleză nu este prima lor limbă, este a doua lor limbă, ei vorbesc limba chineză. Învață limba engleză de când au 3-4 ani, deci o vorbesc destul de bine, cursiv. Sunt tineri care îți provoacă o deosebită plăcere să lucrezi cu ei. Fiind în ultimii doi ani în acest sistem *online*, încercând să mă întorc acolo, vreau să vă spun că, de fiecare dată când deschid calculatorul, la 3 dimineața în România, este ora 9 dimineața în China, vorbind cu ei, aceștia mă întreabă: - Doamna Profesoară, sunteți cumva la hotel în China, ați ajuns? Vă vedem la școală săptămâna viitoare?

T.T.: Studenții dumneavoastră merg fizic la școală?

N.V.: Ei acum merg efectiv la școală. Eu sunt singura care nu am reușit să mă întorc acolo în China, deocamdată, dar simt că e o atmosferă de colaborare pe baza câștigului reciproc. Ceea ce câștig eu este această relație deosebită cu niște tineri care, pe viitor, nu doar că vor învăța anumite aspecte despre relațiile economice internaționale, despre istorie în general, despre diplomație, despre geostrategii, dar sigur vor învăța să le compare și vor învăța să aibă o anumită opinie, să o exprime într-un mod care să le permită să colaboreze cu ceilalți, încât să înțeleagă diferite perspective.

T.T.: Din ce ați spus mai devreme, înțeleg că România și românii sunt foarte iubiți de chinezi. Care este motivația? Sau, mai bine spus, care sunt românii care i-au impactat pe chinezi? Ce acțiune politică, diplomatică a noastră a ajuns să ne ofere un asemenea impact?

N.V.: Sigur că da, acțiunea diplomatică care a ajutat China să se deschidă asupra întregii lumi a fost în anii 1970. În anii '70 Președintele american Richard Nixon a făcut o vizită în Europa. Și s-a întâlnit cu Președintele României de atunci, Nicolae Ceaușescu. Acesta știa că Președintele român de atunci avea relații în partea asiatică și vestul avea nevoie de el. Atunci Președintele român a avut câteva vizite în Asia – în China și Coreea. Ulterior acestor vizite, americanii au inițiat relații diplomatice cu China, în anii '70, dar această colaborare a României în contextul dat a impulsionat de fapt relațiile diplomatice

ale Chinei, care până atunci fusese în perioada aceea de izolare, cu toate procesele acelea destul de dificile pentru majoritatea populației chineze. Din ’70 s-au deschis aceste drumuri ale relațiilor diplomatice ale Chinei, iar aceasta s-a datorat impactului pe care l-a avut România în relațiile internaționale în acel context. Foarte mulți chinezi își amintesc de această perioadă. În același timp, producția chineză și exporturile veneau în această parte a Europei, România importa foarte mult din China, și exporta acolo la fel de mult. Deci, aveam relațiile comerciale foarte bine stabilite. Erau reviste care se publicau la Beijing în limba română, coordonate în totalitate de chinezi, care prezentau China și România. Erau reviste în limba română, aduse la noi, dar care prezentau China și care erau tipărite acolo. Relațiile noastre s-au stabilit în timp, și sunt relații destul de importante, dacă este să le analizăm în contextul internațional și în contextul global. Trebuie să recunoaștem că, totuși, China este un actor global. China este jucătorul global numărul doi, din punct de vedere economic, la momentul actual, după Statele Unite ale Americii. China este un jucător strategic, un jucător care merge pas cu pas, cu pași mărunți, politica pașilor mărunți, dar este o politică pe care o urmează sistematic, în mod tacit. Deci, calea urmărită este aceasta, nu pentru că nu știu ce au de spus, ci pentru că încearcă să o facă într-un mod anume, în care reușesc să înțeleagă în timp ce se întâmplă în context global și ulterior să acționeze. Chinezii nu acționează întâi și apoi analizează efectele, chinezii întâi văd ce strategii pot să urmărească și abia ulterior acționează într-un anumit context. Dar, să revenim la prezența României în anii ’70. În concluzie, aceasta a influențat foarte mult deschiderea diplomatică a Chinei.

T.T.: Ați predat și în Universități din România, Slovenia, Italia dar ați fost întotdeauna fascinată de Asia și istoria ei îndelungată, fascinantă și interesantă și iată, acum predați economie, istoria Canadei și matematică, la o școală internațională canadiană în China. Cum se face educația în China? Ca mod de organizare, durată, ca materii studiate, ca nivel de examinare, ca model organizațional de carieră. Ce puteți să ne spuneți despre educația în China?

N.V.: Da, este foarte mult de vorbit despre educația în China. Voi aborda două aspecte – în primul rând educația tradițional chinezească și educația în aceste colegii internaționale, cum este și acest program internațional în cadrul căruia predau eu. Educația generală în China înseamnă 9 ani, care sunt obligatorii. Apoi, la liceu, din clasa a 10-a până în clasa a 12-a se fac cursuri obligatorii, insistându-se foarte mult pe partea științifică, pe matematică. Studenții chinezi studiază foarte multă matematică, matematici avansate, un domeniu destul de dificil, și reușesc să fie foarte bine organizați pe partea aceasta științifică. Nu sunt la fel de bine organizați pe partea umanistă.

T.T.: Cum se numește școala unde predați in China?

N.V.: Programul este un program international Sino-Canadian, iar școala se numește Qingdao No 58 și este cel mai bun liceu din Qingdao, un oraș pe malul mării, un oraș care a fost colonie germană, situat în partea de nord a Chinei, în provincia Shandong. Revenind la învățământ, după cei trei ani pe care ei îi studiază la liceu, vorbesc de învățământul tradițional chinezesc, urmează examenul de bacalaureat cum îl numim noi, care la ei se numește Gaokao. Este un examen foarte dificil, pe care ei trebuie să-l susțină spre sfârșitul liceului. În timpul examenului respectiv, se închide școala total. Pe un perimetru de kilometri întregi în jurul școlii totul se închide, cu prezența armatei și a poliției pentru a proteja studenții și pentru a fi siguri că nu se copiază, că nu se face nici o manevră în timpul examenului. Este o perioadă foarte stresantă pentru studenții chinezi, care durează câteva săptămâni, și inainte și după examen, pentru că acest examen este foarte competitiv, de fapt acest examen îi ajută apoi pe ei să aplice la diverse Universități din China. Acesta este sistemul tradițional. Sistemul internațional presupune că, din clasa a 10-a, studenții au posibilitatea să studieze în sistemul lor tradițional chinezesc sau să studieze în sistemul internațional.

T.T.: Deci sunt recunoscute amândouă?

N.V.: În China este recunoscut doar sistemul tradițional, care se finalizează cu ***Gaokao***. Cei care doresc să studieze în afară, au posibilitatea să aleagă să susțină ***Gaokao*** și să studieze și în programul internațional. Sau, doar în programul internațional, în cadrul căruia își dau examenele la nivelul programului respectiv. De exemplu, dacă vor să meargă în Australia, dau examene de diplomă de bacalaureat de Australia. Dacă vor să meargă în Canada, cum este cazul acestui program, în cadrul căruia predau eu, își dau examenele în cadrul examenului de diplomă din Alberta. Această provincie este cea pentru care predau eu în China. Examenul respectiv se susține în clasa a 12-a, este ca și examenul ***Gaokao*** chinezesc, dar este în limba engleză, întrebările vin din Canada și este corectat în Canada. Pe baza acestui examen, ei pot să aplice la universități din alte țări. Dar pentru a aplica la o universitate în China, trebuie să treacă examenul ***Gaokao***, acest examen foarte competitiv, examenul de bacalaureat, și abia pe baza acestuia ei pot aplica la o universitate de acolo.

T.T.: Care este sistemul de premiere și motivare în sistemul educațional chinezesc? Dar cel de pedepse școlare? Există așa ceva?

N.V.: Există un sistem de premiere și este foarte încurajat. Este un fel de consiliu al elevilor, care analizează rezultatele studenților, în funcție de cele mai bune rezultate, spre exemplu, la nivel sportiv, pe parcursul unui semestru, sau la nivelul științelor sociale, rezultate într-un anumit domeniu. În acest caz, se convoacă școala și se prezintă anumite premii pentru acești studenți. În ceea ce privește sportul, de exemplu, sunt copii foarte talentați și cu asta se ocupă aproape zilnic. Sportul este pentru cei foarte talentați în acest domeniu. Aceștia exersează aproape în fiecare zi. Toți ceilalți, aleargă pentru 15 min în jurul școlii, dimineața la ora 9. La fel și seara, înainte de cină sau după cină. În ceea ce privește sistemul de pedepse, de exemplu, dacă un student întârzie, să zicem că întârzie 5-10 minute o dată, de două ori...este pedepsit să alerge pe stadion o tură sau două ture de stadion. Deci, pedeapsa se realizează tot prin metoda sportului.

T.T.: Dar când ați afirmat că premianții primesc un premiu...în ce constă un premiu la ei? Un pachet de cărți? O excursie? În ce se concretizează premierea?

N.V.: Premierea se concretizează într-o diplomă pe care o primesc, sau într-o carte, un caiet, sau într-o excursie, care se organizează împreună cu școala, într-un anumit loc. De exemplu, am avut studenți care erau foarte bine organizați, donând cărți la școlile unde veneau copiii proveniți din familii defavorizate sau familii foarte sărace. Acești tineri foarte talentați primeau drept premiu sarcina să colecteze cărți de la alți colegi din școală și să organizeze o vizită la școala cu copii din familii defavorizate sau sărace. Vreau să vă spun că am fost la o astfel de școală, împreună cu cei mai buni studenți ai mei. Când am ajuns la școala respectivă, vreo 500 de copii au venit toți în jurul nostru și ne-au îmbrățișat ca un val, ca o mare de oameni. Cu atâta bucurie au primit cărțile în dar și au început să le citească, încât mi-a stat inima în loc și mi-am spus...Este extraordinar să vezi câtă bucurie poate să aducă un lucru atât de mic, precum o carte, pentru un copil deosebit!

T.T.: Și le-ați împlinit o nevoie. Nevoia lor de lectură.

N.V.: Da, nevoia lor de lectură. M-a impresionat că acești copii au inițiative și încearcă să-i ajute și pe ceilalți din jurul lor. Încearcă să aplice de fapt ceea ce învață în școală. Și asta este foarte important pentru noi, să vedem că se aplică ceea ce se învață în școală.

T.T.: Cum este promovată performanța în școala chinezească? Înțeleg că sunt mulți elevi studioși, aplecați spre cunoaștere. Au școli speciale pentru cei mai dotați? Cum ar fi o școală de genii. Există așa ceva?

N.V.: Nu există școală de genii pentru cei mai dotați. Există programe la care acești copii pot să aplice. Dar există o școală specială pentru sport, de exemplu. Sunt copii care practică un anumit sport, să zicem handbal, sau badminton – badmintonul este foarte practicat în China – deci acești copii lucrează intensiv în domeniul de performanță ales. Dar în ceea ce privește școlile de genii, toate școlile din China sunt școli de genii. Să vă spun de ce. Să vorbim despre o școală, un liceu, care au departament internațional și învățământ tradițional. Copiii stau la

cămin, și merg acasă la două săptămâni. La 6:00 dimineața se trezesc. La 6:30 iau micul dejun. La 7:00 sunt în clasă, la 7:45 începe ora, până la 9:00. De la ora 9:00 la 9:30 merg pe teren și fac exercițiile de înviorare și se aleargă. Se revine în clasă la ora 10:00. De la ora 10 la 12 sunt în clasă. De la ora 12:00 la 13:30 este pauza de masă și siesta de după amiază. De al 13:30 se revine la cursuri până la 18:00 seara. De la ora 18:00 la 18:30 se ia masa de seară, cina. După ora 18:30 pot să alerge, să meargă pe terenul de sport, să facă *tai qui,* dacă vor să se relaxeze, iar apoi, până la 22:30 seara se stă în clasă și se studiază pentru ziua următoare.

T.T.: Ce grupă de vârstă au? Sunt doar chinezi sau sunt și de alte naționalități?

N.V.: De la clasa a 9-a la clasa a 12-a. La școala internațională unde predau sunt toți chinezi. În alte școli pot fi studenți chinezi cât și de alte naționalități. În programul nostru avem doar studenți chinezi, pentru că programul nostru se desfășoară în paralel cu programul public, deci programul internațional și programul public funcționează în aceeași școală, dar sunt departamente diferite. Așadar există departamentul internațional, unde studenții noștri studiază numai în limba engleză, și departamentul chinezesc, unde se studiază numai în limba chineză. Însă programul este la fel de strict și pentru cei care studiază în departamentul internațional, și pentru cei care studiază în departamentul chinezesc. În ceea ce privește o anume disciplină de studiu, ei trebuie să o parcurgă în ambele departamente.

T.T.: Cât timp doriți să continuați activitatea pedagogică în China? Ce planuri aveți?

N.V.: Vreau să vă spun că atunci când am mers prima oară acolo, în provincia *Jiangsu*, de lângă Shanghai, am stat 3 ani de zile, și apoi am mers în Canada, unde mi-am echivalat studiile din România. Mi le-am echivalat, pentru a putea preda în sistemul din Alberta. Ulterior, am primit ofertă de job din nou în *Shandong*. Tocmai pentru această școală canadiană m-am întors în China. Am mai stat trei ani. Bineînțeles că, pe timpul pandemiei, în acești doi ani am predat tot în sistemul *online*, dar aștept să mă întorc acolo, în ***Shandong***. Și sper ca pentru următorii doi-trei ani să mai fiu în sistemul de învățământ chinezesc. Nu pot să-mi fac un plan concret, pentru că perioada aceasta pandemică este foarte nesigură, însă sper ca, încet-încet, lucrurile să se pună la punct și, cel puțin doi-trei ani, să am șansa să mai lucrez cu acești tineri deosebiți.

T.T.: Cum v-a schimbat sistemul de valori personale traiul în Orient ?

N.V.: Nu știu dacă mi l-a schimbat, pentru că eu sunt o persoană foarte profundă și în toate țările în care am fost - cincizeci și ceva...nu am ajuns încă la o sută, cum au mulți alții această performanță - repet, în toate țările în care am fost, am încercat să învăț din cultura lor, să împărtășesc din ceea ce știam eu despre cultura respectivă. În ceea ce privește partea asiatică - China, Thailanda, Japonia, Malaezia....am mai fost și în Vietnam - m-a impresionat bucuria acestor oameni prin simplitatea activităților pe care le fac. De exemplu, doar a bea o ceașcă de ceai în China, înseamnă a bea de fapt o ceașca de ceai la brațul timpului. E un braț al timpului etern. De fapt, evadezi din această lume și, în acele 2 minute în care tu bei acel ceai, de fapt tu ești cu 2000, 3000, 5000 de ani în urmă, și te simți ca și cum acest timp nu mai există, ca și cum ai evadat. Ai evadat într-o lume a calmului, o lume în care tu înțelegi că acel copac care-ți oferă ceaiul sau acea plantație de ceai de fapt îți oferă o porție de fericire.

T.T.: Stă secretul acestei puteri în conectarea cu momentul prezent?

N.V.: Este mai mult o conectare între trecut, prezent și viitor. Este de fapt acel cerc pe care-l vedem în *Tai Chi*, în energia aceea *Chi* sau Qi care stă acolo, stă liniștită și lasă lucrurile să evolueze de la sine, dar le lasă și în această întâlnire dintre bine și rău, între trecut, prezent și viitor, între ceea ce ne dorim, între ceea ce nu ne dorim. Dar, foarte important este cum acceptăm ceea ce ni se întâmplă. Este foarte important, la fel, la cum ne raportăm la univers și la ceea ce avem noi în jurul nostru. Am observat că asiaticii se raportează cu foarte mult calm la ceea ce au în jurul lor. Deși, în China, de exemplu, vorbim de foarte mulți oameni, un miliard și patru sute de milioane de locuitori, deci înseamnă foarte mulți oameni, deci agitație. Ne imaginăm că este un furnicar nonstop? Nu este un furnicar nonstop. Oamenii aceștia au și locuri foarte liniștite. În parc, unde puteți vedea pensionarii dansând și dimineața și seara, îi puteți vedea și pe ceilalți făcând ***Tai Chi*** sau relaxându-se. La 5 dimineața îi putem vedea și pe un pod cum exersează. Exercițiile acestea de conectare cu trecutul și în același timp de relaxare, sunt foarte importante pentru asiatici. În Europa nu le-am văzut atât de mult promovate. Acest sport, eu personal nu l-am văzut promovat în Europa și acest fapt m-a impresionat la asiatici, că reușesc să se conecteze cu natura și, în același timp, reușesc să se încarce energetic.

T.T.: Pentru ce anume sunteți apreciată în China?

N.V.: Pentru ce sunt apreciată peste tot, de fapt. Sunt apreciată pentru deschiderea pe care o am față de cei cu care lucrez și pentru faptul că atunci când sunt într-un anumit loc încerc să-i învăț pe cei din jurul meu să se deschidă față de ceilalți, să fie dispuși să împărtășească cu ceilalți din experiența lor. Si de ce spun lucrul acesta? Eu am fost acolo pentru un an de zile Președinta unui cerc de dezbateri, de discuții publice. Și i-am învățat pe foarte mulți chinezi să prezinte o anumită perspectivă în public, să vorbească în public. Pentru mulți dintre ei este foarte dificil să vorbească în public, pentru că în sistemul lor educațional ei sunt obișnuiți să asculte. Dar nu să-și exprime punctul de vedere. Din considerente legate de faptul că ar putea fi criticați. Le este frică să se facă de rușine în fața celorlalți. Atunci, în cadrul acestor dezbateri, țin minte că am avut la un moment dat o prezentare – vorbeam despre cea mai bună prietenă a mea. Nu am menționat cine a fost cea mai bună prietenă a mea. Le-am vorbit, să zicem cam 15 minute, despre cea mai bună prietenă, până le-au dat lacrimile. Le-am povestit cum ne-am cunoscut, cum am crescut împreună, cum eu am plecat și ea a rămas în urmă, și le-au dat lacrimile. La final le-am spus... Aceasta înseamnă prietenia cu o pisică.

T.T.: Ați șocat auditoriul!...

N.V.: Da, chiar mi-au zis... Nicole, chiar așa, să ne faci pe toți să plângem !!! Da, și emoțiile pentru animale pot fi foarte puternice.

T.T.: Ce vă oferă China și nu vă oferă România? Altfel spus, de ce China?

N.V.: Nu știu dacă îmi oferă ceva ce nu îmi oferă România. Dar cred că China îmi oferă posibilitatea să spun cu mândrie că sunt româncă.

T.T.: Ne-am pierdut mândria de neam? Ne-am pierdut mândria de originile noastre românești?

N.V.: Nu știu dacă ne-am pierdut mândria de neam și de rădăcini, dar fiind acolo am și mai multe oportunități să prezint țara noastră, să reprezint ca un ambasador cultural țara mea, și mă face să-mi doresc să continuu acest lucru. Foarte interesant despre identitatea noastă culturală, este faptul că limba noastră este o limbă deosebită, cu influențele latine și influențele dacice, care s-au păstrat foarte mult în limbă. Un profesor de la o universitate din New York, un profesor de literatură, m-a întrebat dacă limba română se aseamănă foarte mult cu limba rusă, dacă noi vorbim fluent limba rusă? I-am zis că nu. Limba română se aseamănă mai mult cu limba italiană, pentru că este o limbă de sorginte latină. Atunci am scris un articol pe această temă, care va fi publicat în analele Universității din Suceava, cu care am colaborat anul trecut, am predat un curs de economie în calitate de colaborator la Universitatea din Suceava. Revenind la acel profesor, dumnealui m-a provocat să scriu un articol despre limba română, în care voi prezenta o scurtă istorie a evoluției limbii române, voi prezenta care este procentajul de cuvinte străine în limba română, procentajul de origine slavă din limba română, procentajul de influență franceză, italiană și tot așa. În acest domeniu, limba ne definește ca identitate colectivă, avem limba, avem cultura bazată pe această limbă și avem tradițiile care ne definesc. Atunci când merg în China, când aud vorbindu-se despre România, Luomaniya, când observ că se cunoaște atât de mult,

vă dați seama că pentru mine este ca și cum evadez din nou spre o nouă casă. Dar, întotdeauna România pentru mine va rămâne acasă.

T.T.: Pandemia pe care o traversăm cu toții ne-a schimbat multora dintre noi comportamentul. Ce activități încă sunt impactate de pandemie în China? Cum este sistemul educațional impactat?

N.V.: Sistemul educațional deocamdată nu este impactat. Studenții se duc fizic la școală, sunt toți vaccinați, toți merg la școală. Pentru a lua autobuzul și a merge la școală au nevoie de un cod specific, masca se poartă în spațiul public și acolo. Deci pentru transport îți trebuie un cod verde. Pentru absolut tot – pentru a intra în supermarket, pentru a lua autobuzul, pentru a lua metroul, pentru a intra în școală, e un cod verde de care ai nevoie.

T.T.: Sunteți poetă. Ne întoarcem acum la poezia Dumneavoastră. Meditați asupra esenței existenței și dăruirii. Cum percepe existența poetul care sunteți?

N.V.: Frumoasă întrebarea. Existența pentru mine ca poet, ca *Eu* liric, înseamnă dragostea aceasta de univers, înseamnă o esență din care cu toții ne-am desprins, și-am luat diferite forme, însă dacă este să ne raportăm la această esență, suntem toți din acel mare tot, care ne formează. Această existență, este o existență eternă, o existență vie, o existență care ne rămâne și care atunci când o exprimi prin versuri este ca și cum ești un pictor care, prin culorile toamnei, prin culorile iernii, primăverii și a verii, reflectezi viața și exprimi viața în tablourile tale. La rândul meu, ca poet, încerc prin cuvintele pe care le îmbrac în versuri să prezint existența, ca acea apă care curge și care rămâne limpede, indiferent de ce furtuni sunt în jur.

T.T.: Din creația Dumneavoastră literară, cât este inspirație și cât imaginație?

N.V.: Când am început să scriu, 50% era inspirație și 50% imaginație. Acum le îmbin din nou, imaginație și inspirație, dar nu îmi propun un anumit procentaj, ci le îmbin conform cu ceea ce vreau să descriu prin versurile mele. De exemplu, dacă vreau să evadez în spațiul stelar, acolo îmi folosesc foarte mult imaginația, asta pentru că mă ajută să-mi las *Eul* să traverseze aceasta zonă diferită de zona noastră. Atunci când călătoresc, de exemplu, mă inspir foarte mult din ceea ce văd, mă inspir foarte mult din modul în care oamenii vorbesc, modul în care oamenii se îmbracă, modul în care oamenii se conectează cu natura în jur. Astfel, în Delta Râului Galben, unde am locuit pentru ultimii trei ani ai șederii în China, era o plăcere să merg acolo, să iau barca, să văd grațioasele chinezoaice cu evantaiele lor mari și cu pălăriile acelea deosebite. Cum, de fapt, încercau să se relaxeze în natură dar în același timp încercau să se conecteze cu natura. Asta mi-a plăcut foarte mult și m-a făcut nu doar să folosesc inspirația ci și imaginația. Cum ar fi ca noi să fim grațioși din nou? Cum ar fi să vedem grațioasele romănce care să se plimbe într-un anumit parc, și să se conecteze cu natura în același mod?

T.T.: Dintre cele 8 cărți publicate de poezie, ultima, „*Lampioane de cuvinte*” a avut un ecou deosebit în rândul criticilor, unii dintre ei apreciind că aveți o voce unică în literatură.

Cum s-a produs și ce a produs această ultimă lansare? Ce v-a inspirat în scrierea acestui recent volum?

N.V.: A fost a opta carte. Acest volum a fost scris de fapt în ultimii 5 ani în Europa, în Asia, în America, ca și alte volume. Acest volum a fost primit atât de bine de critică pentru că a venit ca o lumină pentru cititorii mei, o lumină care a arătat că, atunci când reușim să evadăm din spațiul nostru, când reușim să ne construim o poezie bazată pe dragoste pentru ceea ce vedem în jurul nostru și pe esență, în acel moment ne conectăm cu ceea ce suntem noi, ne conectăm cu valoarea noastră de om. În acest volum sunt câteva poezii despre om, un om de lut, un om astral, un om care merge și studiază trandafirul acela roz, de care, de exemplu, ne înțepăm în visul unei nopți de noiembrie, cum spuneam în anumite versuri, și probabil că acest volum a venit și într-o perioadă în care eram izolată de Asia, dar eram din nou acasă, în România. Și a venit cu o mare bucurie pentru criticii din România. Spuneau...În sfârșit s-a întors Nicole acasă și a stat mai mult de două săptămâni în România! Și-atunci, hai să-i savurăm versurile cu mai multă dăruire decât dacă ar fi fost să fie plecată pentru mai multă vreme. Acest volum a venit pentru mine ca o mărturie a faptului că am venit din nou acasă. *Lampioane de cuvinte*, titlul acestui volum, s-a regăsit într-un tren, un tren pe care l-am luat din Jinan, din provincia Shandong până în provincia Yunnan, undeva în sudul Chinei. Am călătorit două zile cu trenul și à propos de inspirație și imaginație ...imaginația că mă apropiam de Munții Himalaia și inspirația când îi vedeam pe chinezii din tren cât de bucuroși erau cu acel tren care traversa munți înalți. Deci eram pe acoperișul lumii cu acel tren.

T.T.: Cât de repede mergea acel tren?

V.N.: Era un tren care mergea foarte încet. Nu era un tren rapid. Atunci, în tren erau chinezi de toate rangurile sociale – chiar foarte modești o parte dintre ei. Însă trenul mergea pe acoperișul lumii, cum spun, și era un peisaj extraordinar, spre Yunnan. Provincia Yunnan este o provincie deosebită, în care se găsesc și plantațiile de cafea. China este foarte cunoscută pentru ceai dar China are și cafea, o cafea deosebită care se găsește în provincia Yunnan. Iar berea, în China, se găsește în Shandong, unde voi merge eu, în Qingdao.

Qingdao a fost colonie germană și acolo s-a realizat prima bere în China, care se numește *Tsingtao.*

T.T.: Practic ați afirmat că această carte ați scris-o după ce ați interacționat cu mai multe civilizații. Și acum, întorcându-ne la ce înseamnă civilizații, cum vedeți întâlnirea civilizațiilor în China? Prin ce se deosebește și prin ce se aseamănă aceasta cu civilizațiile din Europa sau din Statele Unite ale Americii?

N.V.: Da, întâlnirea civilizațiilor în China îmbracă aspecte diferite din perspectiva faptului că, de fapt, China, din punctul de vedere al civilizației, are foarte multă istorie, vorbim de 5000 de ani de istorie, vorbim de dinastii care au influențat foarte mult civilizația chineză, vorbim de strategii care au fost utilizate într-o dinastie sau alta. Vorbim de schimbările care au avut loc cu Republica Chineză și apoi cu Republica Populară Chineză. Iar ulterior, civilizația chineză, dacă este să o comparăm cu civilizația europeană, cu civilizația americană, probabil că cea mai mare diferență dintre civilizația chineză și civilizația europeană, respectiv civilizația americană este aceea că civilizația chineză se raportează foarte mult la trecut. Și faptul că civilizația chineză rămâne în simplitatea ei foarte complexă.

T.T.: Deci, poemele Dumneavoastră sunt poemele eternei regăsiri. Până unde veți merge cu poeziile Dumneavoastră?

N.V.: Până la capăt. Până la capătul lumii. Până la capătul universului. Pentru că poezia mă reprezintă. Poezia pentru mine este un mod de viață. Este modul meu de a respira. Este plămânul meu. Este copacul pe care îl îmbrățișez în fiecare zi și, de ce nu, este acel înger care mă poartă peste tot. De ce? Pentru că poezia nu are limite. Poetul, atunci când scrie, nu are nici o limită. Noi, în acest corp, avem limite dar în corpul nostru de poet, *Eul* liric nu are limite. Putem evada în spațiu, putem evada în timp, iar poemele acestei eterne regăsiri, enigmatic ne ajută să rămânem o mică parte din această lume a frumosului.

Vă rugăm să oferiți cititorilor revistei „*Muzeul Presei Românești*”, spre lectură, câteva dintre poeziile Dumneavoastră.

Din nou

Moartea mănâncă din mine
cu dinţii vieţii,
soarbe fiecare picătură de clipă
din paharul timpului,
se rostogolește peste fiecare stâncă
aruncată în cale,
e o parte din mine,
care se deschide tot mai mult
cu fiecare tăietură a trecutului.

Bucurie în Delta Fluviului Galben

Nisipul fierbinte strălucește sub pașii mei,
arzând timpul
ca un foc la infernului,
care înghite totul
și transformă nimicul
în noi particule de viaţă.

Din depărtări, sute de păsări zboară
și se opresc
să admire îmbrăţișarea
Fluviului Galben cu Marea,
înghiţind în zborul lor
visele ascunse ale pescarilor clipei,
cărora sirenele existenţei
le absorb privirea,
lăsându-le bărcile să plutească
spre adâncurile care ascund
hrana, viaţa și moartea.

E Delta unui fluviu care nu se oprește
să curgă,
e unicul loc al Chinei în care
îmi scald pașii,
și-mi las aripile să zboare
pe dinăuntru
înotând cu sufletul
spre scheletul unei nave,
care pare demult părăsită
pe o insulă pustiită de timp.

Acolo te regăsesc,
acum un schelet al trecutului,
acel tu, care în vise iei forma unui eu,
acel tu care acum mă privești din barca schimbării,
și-ţi deschizi braţele
spre îmbrăţișarea bucuriei
de a exista în labirintul prezentului.

Trecere

Picură toamna cu lacrimi de timp,
mă acoperă cu minele tău,
readucându-mi mereu
fiecare frunză ruginie,
pe care vântul o poartă
în dansul clipei,
și care moare
la fiecare nou anotimp,
pe care ochii mei îl descoperă
altfel,
plămădit pe anii scurși
în clepsidra uitată într-o bibliotecă
de la marginea Mării Negre,
acolo unde pașii mi-au fost udaţi
de marea trecere.

Litere de Suflet

Sub un salcâm înflorit,
crescut în inima mea,
le spuneam părinţilor poezii
și ei îmi dădeau litere în schimb,
eu aveam doi ani,
ei aveau lacrimi de timp,
eu le cântam viitorul,
ei îmi povesteau trecutul.

Fiecare literă pe care mi-au oferit-o
s-a așezat undeva în suflet
și mi-a deschis o nouă lume,
o lume de noi descoperiri și acţiune,
de dragoste și sens în nonsens
sau nonsens într-un sens
mai aproape de suflet,
o lume în care mereu căutam grădina secretă
și ușa spre camera misterelor,
lumea literelor,
adunate în paginile cărţilor.

Primele cuvinte de pe masa,
uitată pe terasa existenţei,
erau în româna
lui Eminescu,
altele în franceza
lui Proust,
urmau cele în germana
lui Goethe,
spaniola
lui Cervantes,
italiana
lui Alighieri,
și engleza
lui Shakespeare.
Eu le așezam în farfuriile zburătoare,
și le mâncam
cu tacâmuri de argint,
apoi alergam spre
camerele unui castel
construit pentru fiecare prieten
de joaca de-a viaţa.

Apoi am decis să mănânc
cu beţișoare de bambus,
savurând simbolurile chinezești,
și desfăcând Yin și Yang
într-un cerc,
devenit fereastra mea
spre Asia clipei.

Părinţii au rămas în cărţile cu povești,
în amintirile frumoase de iarnă,
oglindindu-și chipul în zăpada
care creștea până la geam

și care-mi scria pe obraji
povestea iernii.

Mirosul merelor coapte
și a turtelor proaspete
s-au imprimat și ele în
codul genetic al unei ființe
pentru care pisica torcea pe cuptor
timpul copilăriei,
iar cozonacii proaspeți, cu mac sau nucă,
se rostogoleau din poveștile
cu cele mai alese bucate.

Azi, ca un ecou de ieri,
părinții-mi zâmbesc din fotografiile
răsturnate de praful unei etape
numită viață,
Vocile lor răsună în suflet și în înregistrările
unui casetofon al eternei reîntoarceri.
Literele pe care mi le-au oferit atunci
mă transformă acum și-mi aduc
lacrimi de sens,
devenite
clipe înghețate de nemurire.

Vă mulțumim pentru amabilitatea cu care ne-ați răspuns.

Vă dorim oameni frumoși și înțelepți în drumurile Dumneavoastră și mereu iubire în gânduri și fapte.

Tanța Tănăsescu

București, 15 dec 2021

P.S. Spre seară, Nicole mi-a trimis un mesaj prin telefon: “L-am recitit pe Proust - *À la recherche du temps perdu*. Parcă eram două ființe frumoase de acolo, care și-au făcut un timp pentru amintire și bucurie, trecut și armonie.“

În ianuarie 2022 Nicole Vasilcovschi a ajuns cu bine în China.

Îi mulțumim pentru această frumoasă fotografie pe care ne-a transmis-o.

General de brigadă (r) dr.GHEORGHE VĂDUVA

VORBA CUVINTELOR

FOCUL MEU

N-am nimic, când doresc totul,
când am totul, n-am nimic,
când sunt simplu, mă complic
și cu jar îmi stâmpăr focul.

Focul meu, din miez de tine,
foc de ochiul tău aprins
și rămas, de-atunci, nestins,
tot mai arde-n ochi la mine.

Foc pe rug de-o veșnicie,
nici din cer, nici din pământ,
foc cu flăcări de cuvânt,
care vede-n timp ce scrie.

Foc ce nu e la vedere,
dar eu tot mereu îl văd,
face-n ochii mei prăpăd,
și în lacrimă putere.

Focul meu nu-i silnicie,
dar, prin el, mă simt frustrat,
ca un soare emigrat
într-o altă galaxie.

N-are aripi, nici picioare,
însă zboară la punct fix,
ca o inimă de pix
din ideea călătoare.

El e partea-mi sedentară,
Eul meu cu ochi de vânt
și umilul meu cuvânt,
gând de iarnă-n crez de vară.

Focul ăsta-l pătimesc
și când mor și când trăiesc.

București, 29 martie 2021

MARELE PUSTIU

Nimic din ce-am dorit nu-mi mai doresc,
ce n-am iubit, nu-i timpul să iubesc,
ce-am pătimit, mai pot să pătimesc
și ce-am uitat, nu vreau să-mi amintesc.

Nu-i vremea de făcut ce n-am făcut,
ce nu cunosc, nici ieri n-am cunoscut,
nu am ce niciodată n-am avut,
din toate, numai timpul a trecut.

Eram atunci exact ce sunt și-acum:
un pom uscat pe-o margine de drum,
un gând ce-a prefăcut un foc în scrum,
un scrum ce-a devenit în gând parfum.

Din toate, a rămas un colț de cer,
luceferii din noi s-au stins în ger,
tăcerile-n secrete și-n mister
și libertatea-n ochi de temnicer.

Și, totuși, eu mai sunt același eu,
planton, în schimbul doi, la eul meu,
prieten foarte bun la dat de greu,
pe care l-am știut, așa, mereu,

Dar tot mai văd ceva din ce vedeam,
când, uneori, prin ochii ei priveam,
și-n vocea lor de-atunci înțelegeam
că-n viața ei, cu viața mea, treceam.

Îmi amintesc mereu un cer senin,
în care am zărit un ochi divin,
din elixirul stropului de vin,
ce se-îmbăta c-o frunză de pelin.

Dar nu mai e nimic din tot ce-a fost
am învățat uitarea pe de rost,
mi-am construit din ea un adăpost,
ariergardă-n post și-n avanpost.

Și nu mai știu dacă mai știu să-mi fiu
un strop din mine-n marele pustiu.

București, 13 aprilie 2021

VORBA VORBEI

Ajung din nou de unde am plecat
și plec pe jos de unde am ajuns,
descopăr clipa-n care m-am ascuns
și-mi amintesc ce nu e de uitat.

Mi-aduc în gând ce în alt gând s-a dus,
aștept secunda care n-a venit,
am să ajung cu ea în infinit
și am să-mi spun ce-atâția ani mi-am spus…

E prea târziu, ca să mai plec la drum,
și prea devreme ca să nu mai plec,
oricum, în viața asta, toate trec
și orice foc devine fum și scrum.

De-aceea-n vorbe mă aprind și ard,
în fapte tac, în vorbe nu vorbesc,
pe cerul nopții-n noapte mă trezesc,
și-n curtea casei mă ascund de gard.

De vreau să plec, decid ca să rămân,
iar de rămân, mi-e tare dor să plec,
cuvintele din mine tac și trec
iar data următoare o amân.

În fiecare zi, de vorbe mă golesc,
mă simt mai bine-n eul dezosat,
e ca și cum, în el m-am tot uitat
cu ochiu-n care ochiul mi-l privesc.

Dar, câteodată, când vorbesc, ascult
și când ascult, de vorbe mă-îndoiesc,
de vorbele ce-n vorba lor vorbesc
de-un timp de vorbe ce-a trecut demult.

Dar știu ce niciodată n-am știut
și n-am știut nimic din ce-am aflat,
când vorbele în vorbe s-au schimbat
și alte vorbe-n vorbe au trecut.

Dar vorbele nu-s totul pe pământ,
când nu vorbesc, mereu se ofilesc,
iar când vorbesc prin vorbe se-înnoiesc
și-aduc fiori în viață și-n Cuvânt.

În lumea lor trăiesc demult și eu
ce n-am trăit și ce-am trăit mereu.

București, 20 martie 2021

DIN INFINITA TIMPULUI UITARE

Nu face vântul lumii să vibreze,
când bate toaca-n Sfânta Catedrală
și morții-n viață din mormânt se scoală,
pe sfinții rânduielii să-i viseze.

Ei, morții, totdeauna, au de toate,
de verbe niciodată n-au nevoie,
nevolnicii le fac mereu pe voie,
iar voia lor e-n gol eternitate.

La morți, nu se vorbește, ci se tace,
tăcerea-n veci e ultima strigare,
prin trecerea, etern netrecătoare,
din facerea ce niciodată nu se face.

Și nici un verb la verbe nu mai latră,
căci și lătratul-i vorbă colțuroasă
întru-un vacarm cu față pătrățoasă,
cartiruit pe crucile de piatră.

În infinit, finitul nu contează,
toți finitiștii-s umbre estompate
din nopțile cu zile complicate,
la care nicio vorbă nu visează.

Acolo, în înalta scufundare,
ajunge totdeauna cel ce zboară
și suie scufundatul, când coboară,
în dedesubtul vorbei zburătoare.

Dar morții nu mai au identitate,
ci doar câte un nume scris pe-o cruce,
o amintire ce-n alt timp se duce
în acel vid numit eternitate.

Eternitatea nu-i, în noi, durată,
și nu-i nici rânduiala următoare,
eternitatea nu e trecătoare,
ci gol ce nu se umple niciodată.

Iar moartea-i doar esența viitoare
din infinita timpului uitare.

București, 29 martie 2021

DINCOLO DE ZID

Din infinitul colmatat în vid,
mi-am definit ideea mea de zid
și-n zidul dintr-un zid neterminat,
o lume de zidiri am ridicat.

Dar, tot zidind un zid, din zi în zi,
am deturnat cuvântul a zidi,
iar zidul dintre ziduri s-a-întărit
în contrafortul marelui zidit…

L-am dărâmat și l-am zidit mereu,
în zidul ăsta m-am zidit și eu,
reper de bază-n ceea ce nu știu,
un zid de libertate-într-un pustiu.

Pustiul însuși s-a zidit în zid,
ca noaptea albă-n ochii ce se-închid…,
Așa a fost mereu, de la-început,
și niciodată zidul n-a căzut.

Am ridicat, din piatră și oțel,
un zid să văd ce-i dincolo de el,
dar, până astăzi, încă n-am aflat
de ce-am zidit un zid din ce-am uitat.

Sunt ziduri construite din pământ,
sunt ziduri și zidiri din mori de vânt,
mai sunt și ziduri din cuvinte seci
și ziduri denumite loc de veci.

Tot omul a-învățat să facă zid,
din flori, din fum, din verbe, chiar din vid,
și, la nevoie, mai ales din el,
la frontiera dintre vis și țel.

Sunt infinite moduri de-a zidi
de-a apăra, de-a lua, de-a îngrădi,
de-a pune visul de planton la zid,
când porțile amurgului se-închid.

În strălucirea marilor zidiri,
s-au năruit atâtea amăgiri,
dar totdeauna zidul a visat
să fie libertate-într-un palat.

Există miliarde de zidiri
în lanț de libertăți și fericiri,
dar niciodată zidul nu va sta
la zidul libertății-n casa sa…

…Zidire între ploaie și potop,
o alta între hoț și interlop,
a treia între actual și fost,
a patra, între ticălos și prost.,,

Prostia nu-i ca musca la arat,
iar ticălosul nu-i arierat,
e doar o corcitură de mutant,
dospit dintr-un pantof de elefant…

Atunci când amintirile se duc,
iar gândul nu mai știe că-i uituc
și porțile zidirii se închid,
rămâne totul dincolo de zid.

Un zid de viață-într-un pustiu de dor,
un dor zidit într-un traiect de zbor.

București, 15 aprilie 2021

INTELIGENȚA PROSTIEI

Prostie ce-ți ții creierii departe,
ar fi mai bine să ți-i știi pe-aproape,
de greaua ta povară să te scape
și-n alte universuri să te poarte.

Normal că n-ai să-ți tulburi chintesența,
dar poți să-ți coși trei neuroni pe fustă,
vreo doi de cobră, unul de mangustă,
prin care să-ți afirmi inteligența.

Să porți venin, când verbul îți lipsește,
să fii mangustă, când te bați c-o cobră,
să-ți amintești de lege, când porți robă
să te urăști, când lumea te iubește.

Prin neuroni, să te plantezi pe lună,
cu fusta-n băț și nu cu vreo rachetă
din cele ce fac valuri pe planetă,
s-auzi de-acolo vocea ta cum sună.

Să te mândrești că ești cosmonaută,
să-ți porți inteligența printre stele,
s-ajungi cu bine dincolo de ele,
din creștet până-n tălpi contrafăcută.

Vei fi o aparență temerară,
un unicat în marea-ți veșnicie,
ce va aduce-o voce de prostie
la rangul de valoare planetară.

Să fii mereu cu toți ai tăi acasă,
pe gânduri, în cuvinte și-n călcâie,
ca toată neștiința să te știe
eternă, genială și mănoasă.

S-apari în văzul lumii, transformată,
precum o curtezană-n fată mare,
sau un apus în răsărit de soare,
când totdeauna-înseamnă niciodată.

Să fii mereu, cum ești dintotdeauna,
inteligență de prostie pură,
în care nu există vreo măsură,
ci doar o calitate, numai una...

Și, totuși, pe pământ avem de toate,
prostie de sorginte masculină,
sorginte de esență feminină,
dar mai ales ce poți, dar nu se poate.

Inteligența-i creier și trufie,
prostia-i, cum se știe, doar prostie.

București, 07 august 2021

OCHIUL GÂNDULUI

Un ochi pe gânduri gândul și-l privește,
prin universul unde se visează
un hipersonic care decolează
cu-înțelepciunea celui ce gândește.

Un ochi din gând, cu gândul lui, se leagă
de-o clipă dintr-o altfel de retină
a gândului ce caută-n rutină,
un văz, în legea lui, să-l înțeleagă

Căci gândul vede, cu vederi abstracte,
în lucruri, în simboluri și în minte,
ardori, semnificații și cuvinte,
proiecte, speculații, artefacte.

Și toate se combină-n fiecare
nelinear, total, însingurate,
văzute, nevăzute sau uitate,
eterne, răscolite, trecătoare...

Un ochi de gând în gândul lui pătrunde
și-n sine ființează, când privește,
în noțiuni și-n ficțiuni trăiește
și-n nevăzut cu văzul se-ascunde.

Îngheață câteodată -n plină vară
și-n iarnă, la zăpadă, se-încălzește,
ucide prin căldură ce iubește
și-și pierde frunza-n miez de primăvară.

Un gând trăiește liber în gândire,
gândirea n-are-n univers hotare,
nici legi, nici tribunal, nici închisoare
chiar dacă gând înseamnă-înlănțuire.

Un fel de cârcotaș în misiune,
cu risc de libertate-n căutare,
cu lanțuri de condiții la picioare,
ce caută-n prostie rațiune.

Și, mai ales, o lume ce-o să treacă,
cum trece amintirea în uitare,
cum trece alungarea în chemare
și-ajungerea în gândul care pleacă.

Dar orice gând, prin ochiul său, privește
un ochi de gând, ce-n gândul său pândește.

București, 16 august 2021

MIREASA UNUI LEMNOFAG

Mă urc, iubito, -n ultimul copac,
din care cred c-am coborât cândva,
poate-o mai fi, bătrân, pe undeva,
uitat de-un lemnofag austriac.

Mă voi găsi în căutarea lui,
chiar dacă niciodată n-am uitat,
crenguța de pe care am zburat,
la vremea când eram al nimănui.

Și, totuși, mă știam, pe-atunci, al meu
eram un eu și tu erai o ea,
în libertatea care mai trăia
așa cum o lăsase Dumnezeu.

Credeam, iubito, c-am rămas al tău,
cu barba-mi sură, visuri și opinci
și c-un laptop de șaisprezece inci,
de care m-am legat atât de rău.

Dar, din păcate, și tu ai plecat,
să duci cafeaua unui lemn de fag,
acasă, la lemnarul lemnofag,
cu care-n oful tău te-ai cununat.

Povestea ta-i un vaiet de copac,
și tragedia unui sens uitat,
pe care o secure l-a tăiat,
c-un brat de lemnofag austriac.

E vaietul copacilor ce mor,
prin lemnul dintr-o coadă de topor.

București 23 aprilie 2021

General de brigadă (r)
dr.GHEORGHE VĂDUVA

CONTRACT CU VÂNTUL

Închei contract cu vântul, parșiva mea idee,
să vii când poți la mine, să-mi îngrozești cărarea,
s-aduci, în zbor, prin casă, din vrie, disperarea,
privită prin oroarea din ochii de femeie.

Să lași lumina stinsă pe cerul plin cu verbe,
s-aud cum bate-n geamuri nocturna-mi poezie,
salvată de-o eroare din marea erezie
și aruncată-n graiul tenebrelor superbe.

Să-mi scoți din gândul sacru, c-un bisturiu, gândirea,
să smulgi din ea sintagme și vise nevisate,
să faci din libertate o poartă de cetate,
și-într-un ocean de ură să-înmormântezi iubirea.

Să declanșezi în mine atacuri sataniste,
în fapt, în gând și-n verbe, în proză și-n poeme,
în vise, -n certitudini, în dubii, în dileme,
în ego, -n alter-ego și-n lacrimi altruiste.

În verb, să-mi pui leșie și zeamă de cucută,
în loc de luminițe, să-mi fulgeri uragane,
s-arunci pe rug cuvântul și sus, pe tron, maidane,
s-aduci în noaptea minții tăcerea ta limbută.

Să îmi transformi coșmarul în ultima dorință
de zbor în profunzime, c-un avion de gheață,
când soarele apune-n halat de dimineață
și marea sa putere ajunge neputință.

Să faci din mine sacul ce n-are gând de moară,
și valțu-n care moara mai bate apa-n piuă,
prin noaptea ce visează la somnu-i dinspre ziuă,
când stelele dau colțul și soarele-i pe-afară.

Sunt un hamal în sine, sortit așa să fie,
îmi car mereu căratul, oriunde-mi cere vântul,
mă înfrățesc cu dracul ca să-mi păstrez pământul,
chiar dacă-mi trece viața la altul pe moșie.

Mă mai gândesc la mine ca la un fost odată,
plecat acum cu gândul în vremea pustiită,
în care bate vântul a viață chinuită
și care nu ajunge la capăt niciodată.

Dar capătul se află în lumea infinită,
la care nu se-ajunge c-o viață priponită.

București, 29 august 2021

ADRIAN GEORGE SĂHLEAN (S.U.A.)

Hainele împăratului

De ce este Eminescu (cel puțin în lumea anglofonă) cel mai necunoscut mare poet național european ?

Scriu acest articol cu strângere de inimă, știind că se vor găsi destui care să-l interpreteze ca pe un atac la adresa celorlalți traducători eminescieni. Dar înțeleg abia acum, după peste trei decenii trăite în America, de ce traducerile în engleză elogiate de-a lungul timpului în România n-au avut niciun impact internațional și de ce Eminescu este practic necunoscut în lumea anglofonă.

Un asemenea statut este greu de înțeles pentru români, dar explicabil. În timp ce recunoașterea celorlalte două mari icoane culturale, Brâncuși și Enescu, s-a produs firesc (sculptura și muzica nu au nevoie de traducere !), **Eminescu nu există decât în Universul Limbii Române, inaccesibil unui străin necunoscător al acestei limbi**. El trebuie tradus în limba lor, și pe limba lor, iar dacă în ultima sută de ani Eminescu nu a produs nici o scânteie în universul anglofon, asta nu se poate atribui poeziei sale, ci **traducerilor care nu l-au prezentat Eminescu așa cum îl știm noi**. Traducerile nu îl prezintă pe Eminescu – **oricare tălmăcire făcută de traducător îl reprezintă pe… traducător**.

Subiectul nu a intrat până acum în preocuparea instituțiilor culturale și a fost abordat superficial și de oameni de litere. Statutul de „poet național" a creat, la români, percepții naive și nerealiste legate de acceptarea lui Eminescu de către anglofoni. De fapt, cei mai mulți nu cunosc decât superficial engleza, aceasta fiind o limbă „adoptată" relativ recent în România. Nivelul de competență prin echivalențe de dicționar nu permite sesizarea faptului că tălmacirile puse în circulație au o calitate mediocră, uneori chiar jenantă, nefiind, în niciun caz, la nivelul poetic care să cucerească și să convingă. Românii îl au pe Eminescu „în auz", îi știu unele poeme pe dinafară, îl îngână când este recitat, îi cântă veărsurile pe melodii, etc., dar **străinii nu pot judeca poetul decât după traduceri,** adică **ce se spune de fapt în traducere!** Traducerile mediocre lăudate reflex de români se răsfrâng pe nedrept asupra poetului – la fel cum o partitură excepțională poate fi luată în râs dacă interpretul („traducătorul") cântă fals. Spus pe limba lui George Orwell, **toate traducerile sunt egale, numai că unele sunt mai egale decât altele!**

Sunt destui care spun că Eminescu este intraductibil. Este descurajant când teza intraductibilității este repetată și în mass-media, de cele mai multe ori de către persoane care nici măcar nu sunt „de meserie", mesajul lor, bazat pe ideea grandorii naționale, fiind acela că străinii n-au cum să înțeleagă „geniul românesc".

Există și cei care (precum istoricul Lucian Boia) contestă universalitatea lui Eminescu cu argumentul că, în ciuda traducerilor oferite străinătății încă de la începutul secolului al XX-lea (prima antologie, din 1939, a inclus nu mai puțin de 19 limbi), impactul lor în alte culturi este minim. Ceea ce „spune mai mult decât afișarea oficială a unei icoane culturale". Raționamentul este însă incomplet, putând fi asemuit cu cel al unui negustor care nu pricepe că lipsa de interes a clienților o poartă calitatea mediocră a mărfii puse la vânzare. Boia are însă dreptate când observă că ceea ce se pierde în traduceri în cazul lui Eminescu „chiar mai mult decât imaginile și ideile… /este/ rima și muzicalitatea, incantația de a spune cu voce tare…" El concluzionează (pesimist-resemnat) că „de fapt, poezia este intraductibilă" și că nu se poate face nimic: „ne-ar fi mai bine fără traduceri, care prezintă lumii un poet obișnuit - departe, foarte departe de ceea ce românii continuă să încerce să explice." Optimist, ar fi putut spune că este nevoie de traduceri convingătoare!

Desigur, văduvit în traduceri de muzicalitatea prozodiei, Eminescu pierde imens. În original, cantabilitatea este imediat evocatoare, ca atunci când îi citești pe Shakespeare cu voce tare, sau asculți muzică de Bach, Chopin sau Vivaldi. Nu întâmplător, românii au încercat, fără excepție, traduceri prozodice din Eminescu. Motivul este evident pentru un filolog clasi: '*prozodie'*, în grecește, înseamnă '*cântec pe fond muzical'*. Atracția către rimă își are rădăcinile în legătura genetică dintre poezie și muzică. Limbajul uzual reflectă această înțelegere subliminală în expresii de tipul „sună bine" sau „ce frumos le zice"! Sonoritatea conținutului este mult mai importantă decât se crede pentru oricare traducere prozodică.

Boia deplânge lipsa cantabilității în traduceri, fără să înțeleagă că în retroversiunile prozodice făcute de români **tocmai forțarea versului,** încercarea, cu orice preț, ca acesta să „sune din coadă", **a dus la mediocrizarea conținutului**! Dar dacă prozodia e de vină, cum se face că nenumărați poeți universali au **fost traduși prozodic** (din engleză, franceză, germană, rusă) **în română,** fără ca prin aceasta conținutul să aibă de suferit? Răspunsul este simplu: **au fost tălmăciți de scriitori și poeți performanți în limba lor maternă, limba română.**

Am ajuns, de fapt, la veriga cea slabă din lanțul „intraductibilității" lui Eminescu. Explicația neplăcută pentru traducătorii angliști este că **între competență lingvistică și performanță poetică există o diferență uriașă**.

Românii care au avut curajul să înfrunte „piatra-de-încercare-Eminescu" traducând în engleză cu rimă și ritm au fost cu precădere **angliști** – **Petru Grimm**, **Leon Levițchi**, **Andrei Bantaș** – toți cu statut solid în cunoașterea limbii engleze și cu traduceri extensive absolut remarcabile **din** literatura engleză și americană **în** limba română. (Simpla menționare a integralei Shakespeare realizată de ei ne umple de admirație!)

Dar…**în ciuda expertizei, retroversiunile eminesciene făcute de acești angliști nu s-au ridicat la nivelul literar cerut unui poet nativ, nereușind să re-creeze versul eminescian ca poezie în limba lor secundară.** Voi discuta mai încolo cazul traducătorilor fără pregătire anglistică, **Dimitrie Cuclin** și **Corneliu M. Popescu.**

Diferența dintre **competența lingvistică** și **performanța poetică este însă la fel de valabilă și în cazul tălmăcirilor făcute**

de englezi! Nativii care au tradus din poemele eminesciene aparțineau în majoritate cercurilor academice, dar **nu erau nici ei poeți în limba lor, nici măcar cunoscători ai limbii române,** folosindu-se de intermediari („negrișorii" care cunoașteau engleza foarte bine) și de dicționare !

*****

Doresc să vă ofer un exercițiu imaginar înainte de a discuta traducerile „consacrate" și felul în care Eminescu este promovat în lumea anglofonă și astăzi. Să ne închipuim că Eminescu nu ar fi român, ci „poetul național" al Scoției sau Irlandei, clasicul lor adorat. Versurile i-au fost puse pe muzică, le îngână orișicine, s-au scris mii de cărți despre el, există festivaluri și premii de literatură acordate în onorea lui, etc., dar poetul este cvasi-necunoscut pentru români, deși românii, cititori împătimiți, apreciază toți marii poeți romantici europeni. S-a auzit despre acest „Eminescu" cel mult printre universitari… poate!

Să ne imaginăm acum că românilor li se oferă un prim volum cu mostre din poeziile acestui poet, declarat în țara sa drept „ultimul mare poet romantic european". Deschidem cartea și dăm peste o poezie de dragoste care se numește … „Și dacă ramuri…". Traducerea sună astfel:

„Și dacă ramuri-n geam **izbesc** / Și plopii **oscilează** / E **să mă facă să gândesc** / Că **vii la mine** iară"/… „Și dacă stele-n lac **lovesc** / Și **fundu-i luminează** … „ Ș.a.m.d.

Ce impresie credeți că ar face „poezia" de mai sus dacă ar fi într-adevăr o traducere din limba engleză în română?

Este clar că orice poezie tradusă poate să ia forma unei creații la nivel literar sau al unui caraghioslâc! **Vorbitorul nativ al oricărei limbi reacționează exclusiv prin prisma denotațiilor și conotațiilor cuvintelor alese în traducere**. Ce să înțelegi despre un „geniu literar" ca Eminescu când citești poeme care se compară cu formulările hilare traduse în engleză de japonezi sau de chinezi pentru servicii hoteliere?

Parodia inventată de mine pe o temă eminesciană ilustrează cum se poate „traduce" (adică trăda!) cu **o crasă neînțelegere a conotațiilor**. A fost lesne să „creez" poezie cu rimă în limba mea maternă, făcând versurile „să sune din coadă", deși rezultatul e ridicol. Observați, de altfel, cât de des se pun în circulație la noi producții în care „glumețul" înlocuiește, ici și colo, un cuvânt dintr-o poezie clasică cu o rimă facilă și licențioasă! Aceasta dovedește că **este mult mai ușor să rimezi în limba maternă decât într-o limbă secundară, în care disponibilitatea de vocabular și – în special – cea analogică** (cea care leagă metaforic conotațiile întru poezie!) **este mult redusă**.

E o realitate care a fost, de fapt, obstacolul major și în cazul angliștilor retroversioniști.

Dificultatea imensă de a găsi rime adecvate în engleză și a le re-așeza ritmic poartă de departe vina pentru trădările de sens pe care le-au făcut toți traducătorii lui Eminescu. (Voi explica, mai jos, dificultățile speciale ale traducerii de poezie cu rimă și ritm în engleză).

S-ar putea crede că românii nu au reușit variante performante doar pentru că engleza nu era limba lor maternă, dar motivul principal este altul: **nu este suficient să fii cunoscător (nativ sau nu) al unei limbi pentru a scrie poezie prozodică bună sau pentru a face o traducere versificată**. În ciuda zicalei, românul NU s-a născut poet dar *nici* britanicul și *nici* americanul! **Competența lingvistică nu se traduce automat în performanță poetică.**

Sugeram în volumul de eseuri *Migălosul Cronofag – traducând Eminescu* (ed. Mașina de Scris, 2014) drept un exercițiu obligatoriu pentru retroversioniști **re-traducerea** „soluțiilor" în română cu scopul de a analiza cât sunt de apropiate, ca înțeles, față de original. **Actul traducerii are drept axiomă fidelitatea față de original,** iar justificările formale legate de prozodie nu pot scuza modificările de sens care nu mai păstrează mesajul poetic sau, și mai rău, îl sărăcesc, făcându-l banal sau chiar jenant.

Voi trece în revistă toți traducătorii „consacrați" – retroversioniștii români sau traducătorii nativi de limbă engleză – semnalând (la întâmplare) „soluții" nepotrivite donotativ, ba chiar hilare, datorate **neînțelegerii conotațiilor**. Să vedem însă mai întâi, cum arată „bucătăria retroversiunilor" în cazul special al versurilor cu rimă și ritm. Vom înțelege mult mai bine apoi cât de numeroase sunt problemele de surmontat.

Dificultățile traducerii prozodice.

Când Eminescu spune „E ușor a scrie versuri [...] ce din coadă au să sune" el nu vorbește despre poezia cu mesaj trivial, cum vedem adesea pe Internet catrene sau reformulări infantile după versuri consacrate. **Este însă de fapt (relativ) dificil să versifici chiar și în limba maternă**, căci nu toți cei cu aplecare filologică devin poeți, iar competența lingvistică nu se traduce automat în performanță poetică!

Traducerile emoționante din poezia universală în română **au fost făcute de poeți autentici,** și emoționează și în limba de adopțiune **prin calitatea poetică.** Spus fără „corectitudine politică", tălmăcirile românilor din Eminescu în **engleză, ca limbă secundară**, **nu s-au ridicat la nivel poetic**, **iar traducerile nativilor - nici ei poeți în limba maternă - nici măcar atât!**

Voi încerca să prezint, pe scurt, dificultățile enorme pentru traducerea de poezie cu rimă și ritm în engleză, care cred că va lămuri de ce variantele eminesciene englezești sunt neconvingatoare.

Toate traducerile se bazează pe parafrazare. Spuneam în *Migălosul Cronofag – traducând Eminescu* (ed. Mașina de Scris, 2014) că **traducerea este un exercițiu de aflare a echivalenței, nu identității, deoarece vocabularul limbilor diferite se suprapune doar parțial ca denotație, dar diferă enorm în privința conotației.**

Teoretic, traducătorul dorește să spună cam același lucru (Umberto Eco - *A spune cam același lucru. Experiențe de traducere* - ed. Polirom, 2008). De subliniat că aproximatia (de-la-sine-înțeleasă, fiind o imposibilitate matematică de echivalență) – nu poate ignora criteriul fidelității față de înțelesul din limba sursă. În mod ideal, traducerea/echivalența trebuie /ar trebui să-l facă pe cititor să simtă ca și cum ar parcurge un text original.

Dincolo de sens, traducerea versificată pornește de la restricții severe legate de numărul de cuvinte și de silabe, de cadență, de ritm și rimă, comportând astfel dificultăți specifice. În original, cuvintele se află într-un loc anume, ales pentru rimă și metru. Echivalențele lor în engleză (chiar bine găsite) au însă alte rime față de cele din română.

Pornind de la sinonime apropiate de înțelesul dorit, se caută o pereche de cuvinte care rimează și care sunt legate de ideea din original. Ele devin astfel un fel de piese de mozaic (ce sună din coadă) ce se cer apoi îmbinate conform restricțiilor impuse de metru.

Engleza fiind preponderent o limba mono- și bi-silabică, cuvintele au doar întâmplător același număr de silabe ca în limba română. Așezarea lor într-un tipar prozodic inflexibil este un fel de pat al lui Procust. Versul trebuie făcut să intre în „metrul- calapod" – o cerință greu de împlinit, redată în engleză prin expresia „fitting square pegs into round holes", adică să potrivești piese pătrate în găuri rotunde.

Cum „piciorul" (sic!) nu poate fi scurtat sau lungit, traducătorul trebuie fie să taie din cuvinte, fie să recurgă la formulări „de umplutură ". *Este momentul cel mai periculos pentru traducere* - să elimini conștient sensuri sau să introduci altele, de dragul rimei. (Am simțit adesea, pe pielea mea, cât de ușor poți să te autoconvingi că alunecările de sens sau noutățile introduse sunt „acceptabile", că ai forțat foarte puțin sensul, și că, de fapt,... „merge".)

Din cauza divergențelor de sens și a mentalităților culturale diferite, o înțelegere subtilă a vocabularului este esențială pentru fidelitatea față de conținutul original. Traducătorul trebuie să aplice aproape reflex un fel de diagnostic diferențial, adică înțelegerea genului proxim (sensului proxim) şi a diferenței specifice (de denotație, dar în special de conotație). Se creează de fapt o stare de permanentă vigilență, în care respectul față de sensul inițial rămâne comandamentul fundamental.

Având de rezolvat problemele de mai sus, trădările de sens făcute de români sunt explicabile, dacă ne gândim că **disponibilitatea asociativă este mult mai limitată într-o limbă secundară.** Desigur, Eminescu văduvit de „muzica'" sa nu mai este Eminescu. Dar fiecare trădare de sens în parte, combinată și cu formulările adesea hilare, i-au adus un deserviciu uriaș lui Eminescu, în ciuda bunelor intenții întru promovarea „poetului național".

Robert Frost spunea cinic că „poezia este ceea ce se pierde prin traducere"! Pe mine, butada m-a indispus întotdeauna, pentru că intră în categoria cinismelor dezarmante. Ea implică o discriminare des întâlnită, conform căreia poetul este un artist, în timp ce traducătorul e un simplu meşteşugar; unul are geniu, celălalt doar competența lingvistică şi ceva talent. Sentința lui Frost este de fapt un simplu *jeux d'esprit – ben trovatto*, chiar dacă *non e vero*. În realitate, traducerea de vers alb în limba enlgeză e practicată curent şi este, în general, bine primită de public. Mai mult, deoarece **traducerea este o re-creație**, există întotdeauna posibilitatea ca anumite formulări să sune chiar mai bine în veşmântul sonor al noii limbi! Sarcasmul lui Frost a fost însă contagios în lumea anglofonă, şi inhibant pentru traducerea cu rimă și ritm, căci a atins o teamă universal-umană – teama de ridicol. În prezent, sunt foarte puțini literați care să se mai încumete să facă traduceri versificate.

Evident, în traducerea de proză – unde primează denotația – echivalentul se poate găsi mai usor și înțelesul e mai puțin susceptibil de a fi răstălmăcit. Din această cauză, traducerea unui text obișnuit prin Google între oricare două limbi făcută computerizat a devenit chiar folositoare, redând inteligibil mesajul, în pofida inexactităților ușor detectabile. Traducerea de poezie este însă, din capul locului, mai dificilă, din cauza conotațiilor.

* * * * *

Putem acum să ilustrăm „soluțiile" nepotrivite donotativ, ba chiar hilare. În cazul retroversioniștor români, forțarea cuvintelor pentru satisfacerea rimei este principalul vinovat – dincolo de **neînțelegeriea unor conotații**. Traducătorii nativi ai englezei, în totalitate necunoscători ai limbii române, s-au inspirat din echivalențele de dicționar! Am re-tradus în română conținutul citatelor pentru ca **să devină clar ce se spune, de fapt, în engleză cu pretenție de poezie!** Voi oferi spre comparație și variantele mele pentru a exemplifica rezolvarea cadenței și rimei (ca deziderat pentru traducerile eminescene) fără sacrificarea înțelesurilor din original.

* * * * *

Poate că se cuvine să începem cu **Sylvia Pankhurst** – singura care a încercat, ca vorbitor nativ de engleză, traducerea prozodică a câtorva poeme eminesciene (1930). Ea este menționată automat printre traducătorii eminescieni importanți, adesea cu renumele că ar fi dat primele versiuni din Eminescu în engleză. De fapt, acest lucru este incorect (chiar dacă prioritatea are mai puțină importanță), deoarece traducerea poemului *Crăiasa din Povești* făcută de **William C. Clark** a aparut la Chicago in 1898, într-un supliment cultural duminical.

Renumele cu care este înzestrat retroactiv volumul Sylviei Pankhurst ignoră (din neștiință) faptul că **traducerile oferite nu au avut niciun impact semnificativ în lumea anglofonă**. De fapt, inadecvate cum sunt, nici nu puteau pleda în favoarea lui Eminescu ca mare poet. Volumul „*Poems of Mihail Eminescu*" (Londra, 1930) conține traduceri mai curând ocazionale și situate sub semnul activismului politic al Sylviei Pankhurst.

Pankhurst era cunoscută în Anglia drept militantă socialistă (pentru care a și fost închisă de două ori), ea îmbrățișând cu entuziasm revoluția rusă (i-a vizitat chiar și pe Lenin și Stalin). În ciuda repercusiunilor, și-a închinat viața luptei pentru libertăți sociale, feminism, egalitarism, etc. – mai întâi în U.K, apoi în Italia, și de acolo în Eritrea (colonie italiană), unde a și murit în 1960.

Volumul de traduceri din 1930, realizate în colaborare cu **I. O. Ștefanovici**, cuprinde trei poeme lungi, *Calin*, *Strigoii* și *Împărat și proletar*, precum și câteva poezii scurte, printre care *La steaua*, *Peste vârfuri*, *Și dacă ramuri*, *Somnoroase păsărele, De ce nu-mi vii* (titlurile în engleză nu au importanță pentru discuția noastră). *Emperor and Proletarian* este însă poemul pe care Pankhurst îl trimite lui **Bernard Shaw** – cunoscut și el pentru simpatii socialiste. Acesta îi răspunde printr-o scrisoare care apare în volum în facsimil, fiind prezentată drept „*Prefață*" (sic!). De fapt, scrisoarea lui Bernard Shaw îi răspunde doar încurajator – felicitând-o pentru „efort" și menționând, doar printre altele, că i-a citit tălmăcirea. Îi cere în final „*să-l țină la curent dacă are noroc cu Moldoveanul* (recte Eminescu*) care a sculat din mormânt sfârşitul de sec. XVIII si XIX*" (adică a reînviat ideea Revoluției Franceze prin fragmentul din *Împărat și Proletar*).

„*Prefața*" volumului mai cuprinde o „*Introducere*" semnată de „Professor N. Iorga" – tradusă din română de Pankhurst. Ea conține banale generalități „diplomatice" din partea lui Iorga: „*a traduce operele lui Eminescu reprezintă o contribuție valoroasă și are ca scop necesar de a prezenta în țarile vorbitoare de engleză sufletul unui întreg popor aproape necunoscut (*„scarecely known*") – în afara sferelor comerciale și economice"*. Traducerile din Eminescu ar reprezenta, în același timp, *„un servici adus culturii europene și standardelor literare din prezent…."*. (?) Iorga mai enumeră, în fugă, influențe din viața poetului care au „contribuit la deschiderea lui Eminescu către universal, ca scriitor". Nu era menirea *Introducerii* lui Iorga să facă evaluări în privința **calității** traducerilor englezești (comentariile mele urmează), de fapt **marele istoric nu avea competență de anglist.**

În „*Nota Traducătorului*", Sylvia Pankhurst îl prezintă pe Eminescu din perspectiva interesului ei major, adică politic: *„frumusețea imagistică și interpretările vii și subtile ale cântului și istoriei țării natale, precum și ale naturii*" … „*i-au câștigat poetului admiratori și în alte țări"*… însă „dreptul de a fi inclus printre nemuritori" s-ar datora, în ultimă instanță, *„inimii sale sângerânde de iubitor arzător al umanității în fața nedreptăților sociale"*. Eminescu este pe nedrept numit „pesimist", când, de fapt, el se alătură „*marilor Optimiști care cred cu ardoare în destinul omenirii…*" (Sic!)

Nu ne mai miră după aceasta pledoarie cvasi-proletcultistă că interesul ei pentru Eminescu este direct legat de *Împărat și Proletar*. Traducerile probabil nici nu s-ar fi făcut fără contactul și îndemnul lui I. O. Ștefanovici. Viata Sylviei Pankhurst a stat sub semnul militantismului social, cu activități care se citesc ca un roman picaresc. De mentionat că traducerile eminesciene i-au prilejuit chiar și o vizita in România în 1934, la invitația lui Iorga, cu ocazia inaugurării unei statui Eminescu.

Traducerile Sylviei Pankhurst îl prezintă răstălmăcit pe Eminescu din două motive principale. Neștiind românește și folosindu-se de I. O. Ștefanovici pentru sensul original, Pankhurst s-a gândit reflex la manierismele poeziei britanice din secolul al XIX-lea, căci Eminescu îi fusese prezentat drept „poet romantic". În limba română, adâncimea ideatică i formularea poetică surprind la Eminescu prin limbajul simplu, dar nu simplist. Sylvia Pankhurt a crezut că trebuie să aleagă un vocabular „la nivel poetic", dar formulările realizate sunt prețioase și au o sintaxă greoaie, adesea greu de urmărit chiar şi de către un nativ. „Eminescul" ei este contorsionat precum muzica atonală față de Mozart! Dincolo de vocabular, efortul de a traduce prozodic are urmări și mai dezamăgitoare. Pankhurst nu a înțeles că nu poate copia mecanic, în limba engleză, metrul eminescian.

Coperta interioară menționează însă chiar cu mândrie că traducerile au fost realizate în metrii originalului („*rendered into the original meters by*…").

În poezia engleză, care operează, inevitabil, cu un vocabular constitutiv mai ales mono- sau bi-silabic, iambul este precumpănitor, iar rima este aproape exclusiv de tip „masculin". În romană, desinențele şi sufixele se pronunță, în majoritatea lor, neaccentuat, ceea ce corespunde, în plan prozodic, rimei „feminine". Cu alte cuvinte, pentru că engleza are foarte puține desinențe, ea conține constitutiv mai puține cuvinte „feminine" decât româna.

Preluând în mod rigid numărul de silabe din original, soluțiile lui Pankhurst / Ștefanovici sunt monotone și iritante. Forțând versurile „din coadă", ca să sune feminin,rima devine obositoare: abundă verbele în forma „ing" (*drenching, quenching, droning, intoning, pulsating, waiting*, etc.), persoana a III-a singular (*rushes, gushes*, etc.), sau participiul trecut în forma desuet-shakespeariană (*blenchèd, drenchèd, outlinèd, designèd*, etc). Sunt folosite, de asemenea, rime din aceeasi categorie gramaticală – substantive sau adjective (*scintillation, intonation, splendour, fervour, pillows, billows, slender, tender*, etc.) – previzibile şi considerate facile în poezia cultă din orice limbă. O echivalență de rimă facilă în română, pe varianta masculină, este folosirea imperfectului în poezia populară (*Iar el ce-mi făcea?/Arma îşi lua/Pe cal se suia*, etc...)

Stilul traducerii (descris mai sus) face imposibilă rostirea poemelor cu voce tare, sau chiar în gând! Parcurgerea poeziilor lungi, *Călin*, *Strigoii* și *Împărat și proletar* este un exercițiu … de răbdare.

Iată o scurtă ilustrare din traducerea poeziei *La Steaua*: Iată o scurtă ilustrare din traducerea poeziei *La Steaua*:

Of perished stars the **visions** bright
In heaven still **soar ascendant**
They were, ere yet we saw **the light**
Now dead, **it** shines **resplendent**.
(versiune Pankhurst)

Ale pieritelor stele, **strălucitoarele viziuni**
În ceruri încă se **ridică ascendent**
Ele erau, încă înainte ca noi să vedem **lumina**
Acum moartă, **ea** strălucește cu **splendoare**
(ce înseamnă de fapt în engleză)

Am arătat această versiune unui poet american, care mi-a declarat că nu poate nici măcar să urmărească ideea. Nu-i de mirare, când dincolo de vocabularul prețios, de sensurile forțate şi de sintaxa cu inversări ciudate, se pierde la un moment dat chiar şi continuitatea de subiect şi predicat (vezi sublinierile).

Iată varianta propusă de mine:

Icoana stelei ce-a pierit
We watch an icon slowly rise
Încet pe bolta suie
Era pe caând nu s-a zărit
Azi vedem, și nu e.
(versiune originală)

We watch an icon slowly rise
And climb the canopy –
It lived when yet unknown to eyes:
We see what ceased to be!
(versiune Sahlean)

Cum să convingi un englez iubitor de poezie că Eminescu „e mare" când decodificarea imediată a mesajului în limba sa maternă îi produce un surâs îngăduitor, în cel mai bun caz?

*****

Britanicul **Roy MacGregor-Hastie** – profesor de colegiu, ziarist și autor cunoscut pentru biografiile lui Nikita Hrușciov, Mao Zedong și Papa Paul VI, a fost, printre altele,… comentator politic. În această ipostază, a transmis reportaje despre comunism de la Moscova, Varsovia, Praga, Budapesta și București, difuzate în întreaga lume. MacGregor-Hastie și-a „încercat mâna " și în traduceri din limbile locurilor vizitate (*Anthology of Contemporary Românian Poetry*, 1969 ; *The Last Romantic: Mihail Eminescu*, 1972); *Modern Bulgarian Poetry*, 1975). Traducerile sale eminesciene au fost întâmpinate cu exaltare în România acelor ani, nu doar în contextul deschiderilor către Occident și al tensiunilor politice dintre România și sovietici, ci și din complexul de „țară mică" (evident încă și azi), al cărei orgoliu național e măgulit de atenția acordată de străini producțiilor proprii (Volumul Eminescu a fost publicat în SUA, University of Iowa Press).

În traducerile din Eminescu, MacGregor-Hastie declară că renunță din principiu la prozodie! (I-ar fi cerut probabil un efort creator de care nu se simțea capabil, sau un efort prea mare în contextul celorlalte activități și scrieri). Dincolo de faptul că tălmăcirile „nu sună", ele sunt pline de locuri comune și de interpretări de sens hazlii, din necunoașterea limbii române. Retraducerea mea în română nu trivializează nici vocabularul și nici sintaxa.

Să exemplificăm, cu formulări din *Luceafărul* – nu voi cita tot contextul, căci românii îl înțeleg imediat. (McGregor-Hastie a așezat versurile în strofe doar pentru a indica cum apar ele în original):

You don't know what you're saying
Catalin, go away! Hyperion
up there in the heavens is
the lover for whom I long.

Catalin's words **excite** the girl,
and she **wonders what to do**,
and now she will, and now she won't
but always wanting to.
(versiune McGregor-Hastie)

Nu știi ce spui Cătălin –
du-te de-aici! Hyperion
acolo sus în ceruri este
iubitul după care tânjesc.

Vorbele lui Cătălin **excită** fata
și ea se întreabă **ce sa facă**
Și mai că ar face-o, mai că nu
Dar **vrând tot timpul s-o facă.**
(ce înseamnă de fapt în engleză)

Este greu de crezut că cineva poate citi inocența virginală a Cătălinei în felul cum este prezentată mai sus!

Iată traducerea AGS:

Dar nici nu ştiu măcar ce-mi ceri
Dă-mi pace, fugi departe –
O, de luceafărul din cer
M-a prins un dor de moarte.

Ea-l asculta pe copilaş
Uimită şi distrasă,
Şi ruşinos şi drăgălaş,
Mai nu vrea, mai se lasă
(versiune originală)

I know not what you mean! For love,
Go 'way and stay apart –
Oh, for the Evening Star above
Again I'm sick at heart."

She lists in wonder to the boy,
Rapt in her tender thought;
So shy and blushing, lovely, coy,
She'd run… yet she would not!
(versiune Sahlean)

Cum poate un nativ să înțeleagă observațiile Demiurgului altfel decât ca pe niște ciudățenii vecine cu caraghioslâcul!

Men build **palaces**
of vain ideals
before the **high wind**
Men have only "lucky stars"
emissaries of Fate…
All **things** dying **come out of**
the eternal yesterday**, the provider**,
a sky bottomless into which
dead suns drop, making way
for further suns…
(versiune McGregor-Hastie)

Oamenii construiesc **palate**
de idealuri deșarte
în față vântului puternic
Oamenii au doar „stele norocoase"
emisari ai Sorții
Toate **lucrurile** ce mor **ies** din
eternul ieri, **furnizorul,**
un **cer fără fund** în care
cad sorii cei morți,
făcând loc pentru alți sori…
(ce înseamnă de fapt în engleză)

Ei numai doar durează-n vânt
Deşerte idealuri -
Când valuri află un mormânt,
Răsar în urmă valuri;
Ei doar au stele cu noroc
Şi prigoniri de soarte,
Din sânul vecinicului ieri
Trăieşte azi ce moare,
Un soare de s-ar stinge-n cer
S-aprinde iarăşi soare;
(versiune originală)

Men only build to nothingness
Vain dreams in noble guise;
When waves to silent tomb quiesce
New waves again will rise.
Men merely live by stars of luck
And star-crossed fatefulness;
From the eternal yesterday
Tod Should sun from heavens once decay,
New suns would light the sky ay lives what will die;
(versiune Sahlean)

Întregul *Luceafăr* redat de MacGregor-Hastie este plin de astfel de soluții traduse cu dicționarul. Formulările simple și elegante din original, adesea tulburătoare, cum este, de pildă, *„Ei au doar stele cu noroc/Și prigoniri de soarte*", au devenit echivalențe seci și răstălmăcite din cauza neînțelegerii limbii române.

Între timp, MacGregor-Hastie l-a pierdut pe Eminescu în depărtări…pestrițe.

*****

Ca și în cazul predecesorului ei britanic, traducerile **Brendei Walker** din volumul „*In Celebration of Mihai Eminescu*" (1989) sunt realizate intenționat neprozodic, conform declarației din *Introducere*. Necunoscătoare a limbii române (a lucrat volumul cu **Horia Florian Popescu**, menționat drept co-autor abia în ultimii ani), Brenda Walker a declarat chiar într-un interviu despre traducerea literară că, de fapt, *„cunoașterea limbii sursă nu este neapărat necesară"*.(!!!)

Fiindcă traducerile ei au ca scop declarat doar „traducerea de conținut" a originalului, nu îmi imaginez cum traducătoarea își putea închipui că rezultatul poate fi citit drept poezie cu pretenții literare! Nu pot înțelege nici cum românii pot crede că un Eminescu astfel prezentat poate face impresie! – despre asta, ceva mai încolo. Mă bucur cel putin că *Luceafărul /Evening Star* nu conține soluții hilare, ca la ceilalți englezi, pentru că traducătorul **român** a ferit-o de neînțelegeri crase de sens.

Uneori, Brenda Walker încearcă și câte o rimă („*când se poate rima cu ușurință, întâmplător*") cum este cazul poemului *La Steaua* (*From The Star*). Dar prezentarea ideilor este prolixă, iar „îmbunătățirile" de vocabular nu ridică nivelul poetic. Chiar și titlul înseamnă de fapt „*De la Stea*" – în loc de /până/ „La steaua… „.- cu logica originalului schimbată:

La steaua care-**a răsărit**
E-o **cale-atât de lungă**
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă
(versiune originală)

The **radiance** from the **new -**
born star /Will take many
thousands of years /**To travel**
a path that comes so far
To **finally** reach our eyes
(versiune Walker)

'Tis such a long way to the star
Rising above our shore
It took the light to come this far
Thousands of years and more.
(versiune Sahlean)

Logica e pe dos: **strălucirii** stelei **nou-născute** (?) **îi va lua multe** mii de ani **să călătorească pe un drum care vine atât de departe, ca în cele din urmă** să ajungă ochilor noștri! (traducerea mea calchiază formularea încărcată din engleză). Dacă steaua abia s-a născut, iar strălucirea călătorește în viitor, noi ce vedem? Strofa a doua, la timpul trecut, zice că strălucirea poate a murit pe drum („**it** died while on its way") dar **lumina sa rătăcește** abia acum („only now does **its light stray**") – lumina strălucirii? Nu, dar trebuie să înțelegem ca este lumina stelei.

Traducerea conținutului, „spus altfel", cu ocazionalele soluții crezute probabil „poetice" sau „mai concise", se citește ca un hibrid care nu-i nici proză și nici nu devine poezie prin inversarea sintaxei și prin încercarea de a sta cât mai aproape de numărul de silabe din original. Citirea nu are nici o cadență, iar versurile cad cu zgomotul unei pietre aruncate în lac:

Icoana stelei ce-a murit
încet pe boltă suie,
era pe când nu s-a zărit
azi o vedem, și nu e.
(versiune originală)

Slowly climbing the **dark skies**
Încet suind pe **cerurile întunecate**
Is the dead star's icon:
Invisible when it did exist,
Today **we see an illusion**
(versiune Walker)

Este icoana stelei moarte:
Invizibilă când chiar a existat
Azi **vedem o iluzie.**
(ce înseamnă de fapt în engleză)

Am fost curios să văd ce se întâmplă dacă încerc traducerea de continut cu… **Google Translate**. Rezultatul este uimitor. Traducerea este mai aproape de logica originalului pentru simplul motiv că nu există nici interpretări metaforice și nici atribute inventate pentru „poetizarea" formulărilor:

The icon of the star that
died / slowly on the vault
rises, /it was when it was
not seen /today we see it
and it's not.
(trad. Google)

Icoana stelei ce-a murit
încet pe boltă se ridică,
era când nu era văzută
azi o vedem și nu e.
(trad. Google în română)

We watch an icon slowly rise
And climb the canopy –
It lived when yet unknown to eyes:
We see what ceased to be!
(versiune Sahlean)

Sugeram în *Migălosul Cronofag* drept exercițiu obligatoriu pentru oricare retroversionist re-traducerea „soluțiilor" în română pentru a cântări cât sunt de apropiate ca înțeles de original. Știu, din proprie experiență, că satisfacerea rimei și folosirea unor cuvinte pe care le consideri „echivalente" te pot face să crezi că soluțiile sunt acceptabile, că „merge"…

Dacă „traducerea de conținut" nu redă exact nici măcar ideea, pretenția de a promova textul drept re-creație poetică devine ridicolă. Acest lucru nu pare să fi fost înțeles nici de Brenda Walker, nici de MacGregor-Hastie, dar, și mai dureros, nici de românii care laudă aceste traduceri, mirându-se că Eminescu nu a făcut impresie în lumea anglofonă!

În rezumat: traducătorii eminescieni români nu au greșit din lipsă de expertiză în engleză, ci din neputința de a ridica redarea prozodică la un nivel poetic. Englezii nici măcar nu s-au străduit să facă „poezie", iar butada cinică a lui Robert Frost – „poezia e ceea ce se pierde prin traducere" – li se aplică lor mai mult decât românilor!

Convingerea că poți face traducere de poezie cunoscând superficial limba sursă este auto-suficientă și devine ridicolă prin prisma traducerilor englezilor din Eminescu. Ea continua sa fie împărtășită și de alții. Americanul Adam Sorkin, de pildă, este autorul mai multor antologii de poezie contemporană – lucrate de fapt ca **editor**, căci traducerile sunt făcute de români! Folosindu-se de această formulă, Sorkin a scos în 1995 „*An Anthology of Românian Women Poets"* împreună cu istoricul Kurt W. Treptow (la rândul său cunoscător superficial al limbii române prin șederea în România în cadrul unor schimburi culturale). Adoptând aceeași convingere, Treptow a coordonat ulterior volumul *„Poems & Prose of Mihai Eminescu"* (2000) ce include chiar versiuni prozodice lucrate cu Irina Andone – total neconvingătoare.

Nu poti însa crede că ești traducător de poezie fară cunoașterea limbii sursă decât confundând, dintr-un complex de superioritate, expertiza de vorbitor nativ cu cea de traducător.

Prin contrast, vreau sa-i amintesc – ca traducători autentici din literatura română - pe englezul Alistair Yan Blyth și pe americanul Sean Connor, care au ajuns, prin studiu sistematic, la o înțelegere filologică avansată a limbii române (ultimul cu tălmăciri și din Nichita Stănescu).

*****

Versiunile prozodice din Eminescu realizate de românii ne-anglișți cuprind două nume consacrate.

Primul este compozitorul și dirijorul **Dimitrie Cuclin**, la începutul sec. XX. Studiile sale muzicale la Paris și cei câțiva ani ca profesor la New York l-au îndemnat să încerce tălmăciri eminesciene, după revenirea în țară în 1930. (Poate și ca replică la traducerile Sylviei Pankhurst apărute la Londra în 1930). Versiunile Cuclin plătesc tribut aceleași **nevoi de a găsi o rimă cu orice preț**. (Voi prezenta mai încolo de ce este dificilă retroversiunea cu rimă și ritm). Limbajul traducerilor sale este banal-nepoetic, plin de „umpluturi" – ca să facă versul „să sune din coadă "- și de echivalențe colocviale cu conotații nedorite.

Lacul codrilor albastru / Nuferi galbeni îi încarcă /Tresărind in cercuri albe /El cutremură o barcă (Lacul –versiune originală)

Water lilies load **all over**
The blue lake **amid the woods**,
That **imparts**, **while in circles**
Startling, to a boat **its moods**.
(versiune Cuclin)

Nuferi încarcă **peste tot** lacul albastru
printre păduri,/ Care **conferă**, **fiind în cercuri/ Surprinzător**, unei bărci
stările lui sufletești.
(ce înseamnă de fapt în engleză)

Sintaxa este adesa forțată, chiar hilară, pentru păstrarea numărului de silabe, deși prozodia (inclusiv în *Luceafărul /Evening Star*) este simplificată pentru facilitarea abordării, Cuclin folosind rime doar pentru versurile 2 și 4. (imaginați-vă un acordeonist care cântă doar cu mâna dreaptă).

She looks as in the distant seas
He rises, darts his rays
And leads the **blackish, loaded** ships
On the **wet, moving ways**.
And as on her elbows she leans
Her temple and her whim
She feels in her heart and soul **that**
She falls in love with him.
(versiune Dimitrie Cuclin)

Privea în zare cum pe mări
Răsare şi străluce,
Pe mişcătoarele cărări
Corăbii negre duce.
Cum ea pe coate-şi răzima
Visînd ale ei tîmple,
De dorul lui şi inima
Şi sufletu-i se împle.
(Luceafărul) (Eminescu – Original)

Ea privește cum în mările îndepărtate
El se înalţă, își săgetează razele

Și conduce **negricioasele, încărcatele**
corăbii /Pe **căile umede, mișcătoare**.
Și în timp ce pe coate își reazemă
Tâmpla și toana (??)
Simte în inimă și-n suflet **că**
Se îndrăgostește de el.

(ce înseamnă de fapt în engleză)
She watched him rise to his fixed mark
And beams of light set free
To lead the ever-erring bark
Upon dark, moving seas.
Her daydreams all now to him dart;
Head in her hands she rests
As yearning fills her soul and heart,
And pains her maiden breast.
(versiune A. G. Sahlean)

Un proverb englez spune că iadul e pavat cu bune intenții …

*****

Corneliu M. Popescu – cel de-al doilea traducator român neanglist – merită o discuție specială, ținând seama de faima creată în România în jurul numelui său.

Talentul său potențial este indiscutabil. A murit la numai 19 ani, în cutremurul din 1977, fără șansa de a trăi printre vorbitori nativi și de a aprofunda engleza învățată din lecturi. Influența poeților romantici britanici (și chiar a lui Shakespeare) asupra felului în care l-a abordat pe Eminescu este evidentă – impresionează însă mai ales nivelul la care ajunsese în înțelegerea englezei la o vârsta încă fragedă.

Britanicii i-au primit traducerile cu o atitudine ambivalentă, găsind însă o soluție diplomatică pentru elogierea lor. Premiul „**pentru traduceri de poezie în engleză dintr-o limbă europeană**" sub numele „*Popescu Prize*", menționează că distincția este acordată de *Poetry Society* din 2003 „**în amintirea lui Corneliu M. Popescu**", dispărut tragic la cutremurul din 1977. Poetul Alan Brownjohn, președintele comisiei, declară că a fost impresionat de „*talentul prodigios al unui autodidact*" ale cărui tălmăciri „*au fost publicate abia după moartea sa, prin grija tatălui său*" (Editura Eminescu, 1978). Nu ne poate scăpa simbolismul legat de memoria tânărului român pierit înainte de vreme (asemeni lui Gavroche, care rămâne legat de Revoluția Franceză).

Alan Brownjohn comentează cu criterii ambigui și chiar contradictorii traducerile lui Corneliu M. Popescu. Ele ar fi făcute „*adesea în manieră arhaică*" pentru că tânărul „*s-a straduit din răsputeri să îl redea pe Eminescu în stilul poeților romantici englezi*". Se oferă spre ilustrare sonetul „*Oricâte stele…*", cu o concluzie în esență condescendentă: „**imperfecțiunile pot fi scuzate**" (*the flaws in the sonnet… may be forgiven…*) ținând seama de „**acuratețea rimei și de fidelitatea redării originalului...**" (??!!) (*… for the spot-on rhyming and sheer accuracy of the rendering."*) Afirmațiile privind acuratețea redării sunt uimitoare pentru că Brownjohn nu cunoaștea deloc limba română!

Pentru dânsul, „imperfecțiunile" pot fi trecute cu vederea prin prisma criteriului formal.(?) De fapt, dincolo de impreciziile redării, sonetul cu pricina nu are nici structura metrică din original – 11 silabe în original față de 10 în traducere – și nici același „picior"/cadența! **Cu asemenea imperfecțiuni sintactice și de conținut, acest sonet scris în engleză de un nativ ar fi fost considerat cel mult o imitație mediocră de poezie romantică!**

E vorba însă doar de o traducere, de unde și condescendența. **Putem înțelege acum de ce traducerile din Eminescu, privite cu îngăduință în străinătate, nu au putut căpăta recunoașterea sperată de români.**

Brownjohn oferă totuși în final (îmbunătățindu-și logica anterioară) o explicație corectă privind „imperfecțiunile" (*the flaws*) din traduceri ce se aplică, de fapt, tuturor traducerilor eminesciene făcute de români: ***„Tălmacirile sunt tot mai des realizate fără o colaborare cu un vorbitor nativ al englezei.*** *Nu este greu să înțelegem motivul: traducătorii nu sunt apreciați pentru cunoașterea englezei, și nici pentru dorința /*lor*/ de a sparge barierele culturale. Iar vorbitorii nativi competenți (*care și-ar oferi timpul fără plată*) sunt greu de găsit – traducerea de poezie fiind un proces greoi, delicat și obositor.* ***Această abordare are de obicei drept rezultat versiuni slabe, 'de lemn', sau pur și simplu defectoase".***

Englezul „pune punctul pe i". Exaltarea cu care traducerile lui C. M. Popescu au fost și sunt în continuare menționate în țară a pornit din momentul înființării premiului.

Distincția dată traducătorului – de tipul *honoris causa* – s-a extins și asupra calității traducerilor. Aprecierile, repetate inerțial în România – folosite *ad nauseam* cu ocazia aniversărilor poetului – ating adesea nivelul beției de cuvinte: „geniul din Carpați", „traducerile definitive", etc.

În România, angliștii nu s-au pronunțat asupra calității traducerilor lui Corneliu M. Popescu la vremea publicării lor din cel puțin două motive: 1) „despre morți, nimic rău "; 2) nu puteau critica tălmăcirile unui talent remarcabil, când multe dintre soluțiile C. M. Popescu depășeau propriile lor variante! De fapt, traducerile prozodice din Eminescu făcute ulterior de români (în țară sau în Diaspora) nu s-au ridicat nici măcar la nivelul respectiv**!** Evaluând corect inexactitățile sintactice sau conotative care se întâlnesc la el, Andrei Bantaș s-a oferit să facă corecții, dar tatăl lui Corneliu (spre cinstea lui!) l-a refuzat – dorind ca încercările fiului să reflecte fidel nivelul talentului său.

Realitatea deprimantă este însă că traducerile eminesciene ale lui Corneliu cuprind răstălmăciri nepermise de sens și hilarități involuntare – datorate neînțelegerii corecte a conotațiilor cuvintelor alese pentru satisfacerea prozodiei. Voi oferi doar câteva exemple. Nu am forțat înțelesurile, iar acolo unde sintaxa pare nepotrivită, ea reflectă formularea din engleză. Includ spre edificare si variantele Sahlean.

Once on a time, as poets sing
High tales **with fancy laden**,
Born of **a very noble king**
There lived a **wondrous** maiden.
An only child, her **kinsfolk boon /**
So fair, imagination **faints**;
As though amidst the stars the moon
Or Mary amidst the saints
(versiune C.M.Popescu)

A fost odată ca-n poveşti,
A fost ca niciodată,
Din rude mari împărăteşti,
O prea frumoasă fată.
Şi era una la părinţi
Şi mândră-n toate cele,
Cum e Fecioara între sfinţi
Şi luna între stele.
(Eminescu – Original)

A fost odată, precum cântă poeții
Povești **înalte**, **de-nchipuire pline**
Născută dintr-**un rege foarte nobil**
O fată ce **minunează**.
Copil unic, **binefacerea rubedeniilor**
Atât de frumoasă de **leșină**-nchipuirea:
Ca și cum printre stele, luna
Sau Maria printre sfinți

(ce înseamnă de fapt în engleză)
Now once upon enchanted time,
As time has never been,
There lived a princess most divine
Of royal blood and kin.
Such beauty only Heaven paints!
She walked in maiden bloom
As Virgin Mary 'mong the saints
Among the stars, the moon
(verisune A.G.Sahlean)

Revărsarea diafană și mângâietoare a luminii pe trupul fetei adormite devine o strofa cu denotații concret-caraghioase.

While where his ray on mirror **lands**
And is upon her **couch redrifted**,
It **falls upon her throat** and hands
And on her **face uplifted**
A starry glow shines from his eyes
His cheeks are deathly white
A **lifeless thing in living guise**,
A **youth born of the night**.
(versiune C.M.Popescu)

În timp ce unde raza lui **aterizează** în oglindă/ Și este pe **canapeaua** ei **reîndreptată/** Ea **cade pe gîtul** și pe mîinile ei/ Și pe faţa ei **în-sus-ridicată**.
Lumină de stele-i strălucește-n ochi,
Obrajii-i sînt albi ca de mort;
Un **lucru făr' de viată în înfăţișare vie,**
Tânăr născut din noapte.
(ce înseamnă de fapt în engleză)

Și din oglindă luminiș
Pe trupu-i se revarsă,
Pe ochii mari, bătînd închişi
Pe faţa ei întoarsă.
Iar umbra feţei străvezii
E albă ca de ceară –
Un mort frumos cu ochii vii
Ce scînteie-n afară.
(Eminescu – Original)

And from the mirror, bright embrace
Like snow falls to her feet,
On her closed eyes, in tilted face,
That pulse with secret beat
Yet his face of translucent dyes
Is mere shade, ghostly pale –
Handsome and dead, with lively eyes
That spark with outward wail:
(versiune A.G.Sahlean)

Zborul Luceafărului este 'o groaznică zdruncinătură'. Un 'lucru făr de viață', 'tânar născut din noapte', pețește prințesa cu o ofertă complet neatrăgătoare:

Down from the spheres do I come /
Though **dreadful the commotion**
And you will live **till time is done**
In castles **built of sky**,
And **all the fish will be your own,**
And **all the birds that fly**.
(versiune C.M.Popescu)

Din sfere mă cobor
Deși **groaznică** /fu/ **zdruncinarea**
Vei trăi pân' **timpul e gata**
În castele **făcute din vazduh**
Și **toți peștii vor fi ai tai**
Și **toate pasările ce zboară**.
(ce înseamnă de fapt în engleză)

"…Un adânc asemene uitării celei oarbe" este „ca atunci când uită orbii"

Around him there was naught, and **still**
Strange yearning here was **yet**
A yearning that **all space did fill**,
As when the blind forget.
(versiune C.M.Popescu)
Nu e nimic şi totuşi e
O sete care-l soarbe,
E un adânc asemene
Uitării celei oarbe.
(versiune originală)

Nimic nu-i împrejur, și totuși
Încă /exist-un **dor ciudat, totuși**,
Dor care-a **umplut spațiul întreg**
Cum e când uită orbii. (sic !)
(ce înseamnă de fapt în engleză)
For there is naught... yet it is there,
A thirst that draws him on,
A depth that lingers like the snare
Of blind oblivion...
(versiune Sahlean)

Să ne amintim tulburătorul vers original „Ei au doar stele cu noroc/Și prigoniri de soarte, /Noi nu avem nici timp, nici loc, / Și nu cunoaștem moarte." În engleză, **cele două strofe sunt combinate** (sic!) și continuate apoi cu o hilară cazualitate:

Yet stars **burn on with even glow,**
And it is **fate's intending**
That they nor time, nor place shall know,
Unfettered and **unending**
The sun that every morn does rise
At last **it's spirit gives**;
For **each thing lives because it dies**,
And **dies because it lives**
(versiune C.M.Popescu)

Stelele totuși continuă să ardă
cu aceeași lucire/ Și este **intenția sorții /** Ca ele nici timp, nici loc să cunoască/ **Neîncătușate și nesfârșite.**
Soarele ce răsare în orice dimineață
Își dă în urmă duhul;
Căci **orice lucru trăiește fiindcă moare / Și moare fiindcă trăiește**.(sic!)
(ce înseamnă de fapt în engleză)

Ei doar au stele cu noroc
Şi prigoniri de soarte,
Noi nu avem nici timp, nici loc Şi nu cunoaştem moarte.
Din sânul veciniculuiieri
Trăieşte azi ce moare,
Un soare de s-ar stinge-n cer
S-aprinde iarăşi soare;
Părând pe veci a răsări,
Din urmă moartea-l paşte,

Căci toţi se nasc spre a muri
Şi mor spre a se naşte
(versiune originală)

Men merely live by stars of luck
And star-crossed fatefulness;
We have no death to prove our pluck,
Nor place or time possess.
From the eternal yesterday
Today lives what will die;
Should sun from heavens once decay
New suns would light the sky
And seem to rise to endless morn
While death in wait would lie –
For all die only to be born,
And all are born to die!
(versiune Sahlean)

Nu mai continui. Aproape fiecare strofă e plină de imprecizii, soluții hilare, și chiar greșeli. În ultimul exemplu, apare „it's", în loc de adjectivul pronominal „its". **Extinderea exercițiului retroversiv** - esențial pentru orice evaluare a unei traduceri - la întregul text al *Luceafărului* (sau la alte poeme) **ne relevă o realitate descurajantă referitoare la ceea ce se oferă drept „Eminescu" lumii anglofone**.

Cum ar putea o astfel de tălmăcire din *Luceafărul*, o capodoperă la care Eminescu a lucrat patru ani, să cucerească lumea anglofonă ? Regizorul american Terry Montgomery (cel care a pus în scena *Off-Broadway* traducerea mea în 2005 si 2008), și căruia i s-a propus inițial o altă versiune (de către actrița /dansatoarea de origine romană Raluca Shields, care a interpretat rolul Cătălinei în ambele montări) a avut următoarea reacție: „Așa ceva nu se poate nici măcar citi, cu atât mai piţin recita!" Tălmacirea îi aparținea lui Corneliu M Popescu. Face parte din traducerile despre care Alan Brownjohn declara – **fără să știe limba română** – că, în ciuda impreciziilor scuzabile, poezia se remarcă *prin fidelitatea redării originalului..."* (??!!) Nu pot înțelege cum un poet laureat britanic poate citi așa ceva declarând că este… literatură !

*****

Promovarea lui Eminescu pentru anglofoni este bine-intenționată, dar mioapă.

Așteptările legate de recunoașterea poetului în țările de limbă engleză sunt nu doar nerealiste, ci și sortite eșecului din cauza unui cerc vicios: lipsa înțelegerii limbii la nivel avansat determină promovarea tălmăcirilor neconvingătoare în lumea anglofonă. În țară, românii repetă inerțial sentințe despre valoarea lor…din auzite. Cei din Diasporă, care sarbătoresc de obicei poetul în limba română și între români, se laudă localnicilor cu versiuni englezești găsite întâmplător pe Internet, dar fără să înțeleagă limba dincolo de nivelul superficial dobândit de ei ca dezrădăcinați. Apar din când în când chiar și „traducători" - fără pregătire filologică - care își închipuie grandios că pot oferi versiuni eminesciene convingătoare din credința că știu oricum engleză mai bine decât cei din țară. Unii dintre ei își promoveaza agresiv „creația" care în România devine lăudată cu aceeași lipsă de înțelegere a valorii ei reale, dar cu exagerările obișnuite în media când reacția, reflexă la români, este direct legată de complexul țării mici cu „limbă folclorică" față de cultura unei țări cu limbă de circulație universală. Observația mea trebuie totuși înțeleasă în contrast cu complexul de superioritate al străinilor care au acordat sau acordă atenție unei „țări din lumea a treia", ca pe un fel de favoare. Românii jubilează, dar traducerile făcute din Eminescu de nativii englezei cred că demonstrează convingător abordarea superficială, din „vârful limbii", a poetului românilor.

Este greu să nu fiu indignat de lipsa de înțelegere din România privind **nevoia unei validări competente** a tălmacirilor eminesciene făcute de emigranți români, ce apar sporadic. Când este vorba de de Eminescu, dorința de recunoaștere a imensei sale valori culturale din partea străinătății înșală până și vigilența eminescologilor. Exemplul următor este simptomatic pentru o mentalitate românească lipsită de perspectivă.

Două poeme din Eminescu (*Glossa* și *Trecut-au anii*), traduse în Australia de dl. Daniel Ioniță, au fost incluse de autor în volumul de retroversiuni *Testament* (publicat în 2012 la editura Minerva). Volumul a fost auto-promovat drept „cea mai comprehensivă antologie a poeziei românești din 1850-2012"). Semnificativ însă, reacțiile la volum s-au învârtit în jurul rivalităților literare parohiale, cu ciondăneli legate de poeții incluși sau excluși din antologie. **Nu s-a acordat nici o atenție calității retroversiunilor din volum în limba engleză.**

Un important critic literar (și un împătimit întru Eminescu, ca și mine) a preluat auto-promovarea autorului drept confirmare a valorii traducerilor, semnând și introducerea la volum, cu aprecieri elogioase la adresa versiunilor. **Problema este însă că dânsul nu cunoaște limba engleză**! Desigur, în presă, au apărut reflex exagerările tipice: „Românul care a cucerit Australia"; „*Glossa* ovaționată în Parlamentul australian", etc.

I-am semnalat criticului exemplele ce urmează mai jos. Îmi ceruse părerea, iar eu l-am luat foarte în serios. În ciuda evidențelor, mi-a răspuns că **versiunile fuseseră validate de un profesor australian**, (deh, eu sunt totuși român) sugerând chiar o posibilă invidie între traducători. Chiar și cu o înțelegere medie a englezei, o lectură paralela va ilustra cu brio **naivitatea promovării lui Eminescu în lumea anglofonă** (am inclus versurile originale și variantele Sahlean):

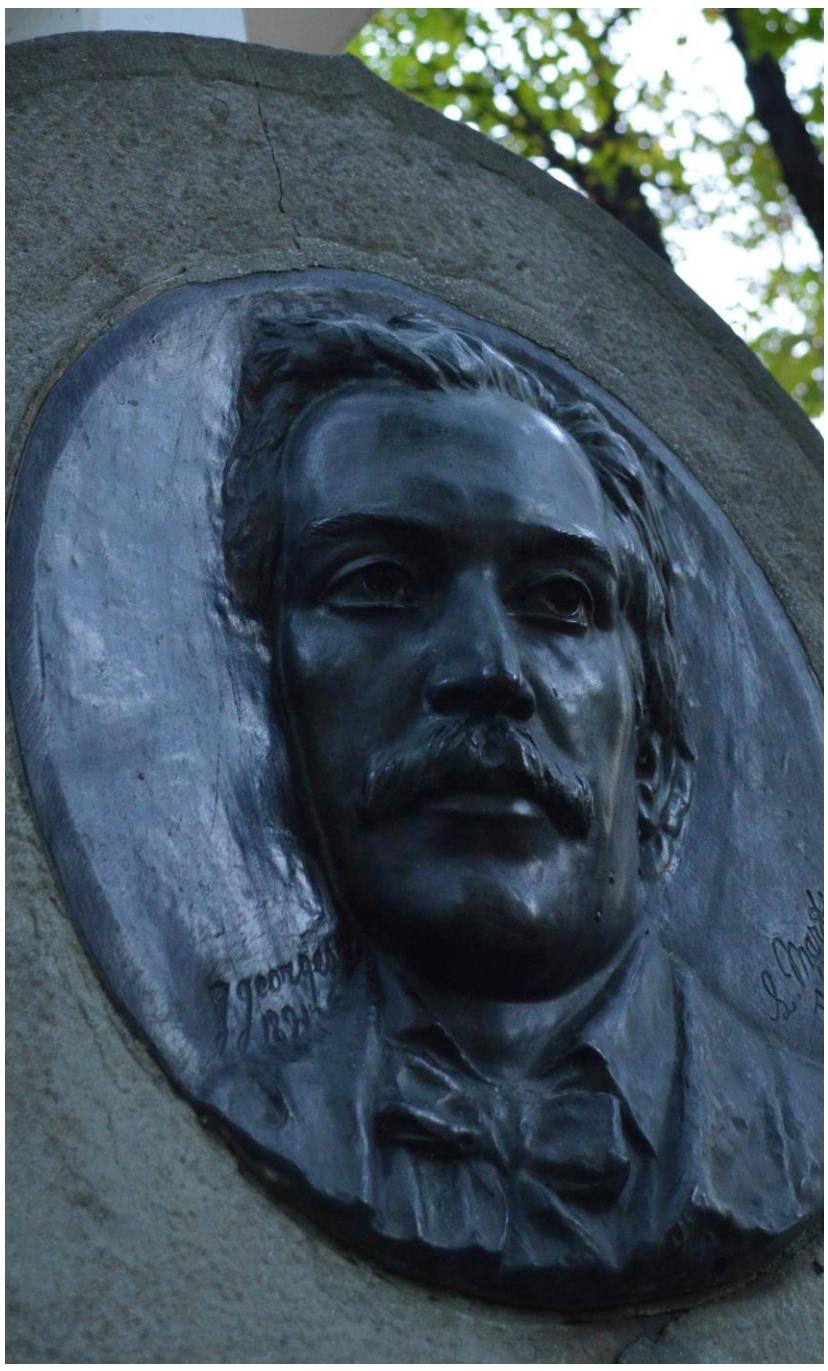

Credit Foto: Tanța Tănăsescu

Ce e rău şi ce e bine	What for good or ill is set	Ce e bine sau rău **e stabilit deja**	What is right and what is wrong,
Tu aşează-te deoparte,	You sit quiet ‘round the edges,	**Stai liniștit pe după margini /**	Keep aside from all that patter,
Regăsindu-te pe tine	Find yourself, despite their fret,	Găsește-te pe tine, **în ciuda foielii…**”;	Seek yourself, far from the throng
Înspre clipa ce se schimbă	To a moment, an **impression**,	Spre un moment, o **impresie**	When a moment, changing season,
Pentru masca fericirii,	Mask of **happiness now sinking**	Mască de fericire**, scufundându-se**	Wears the mask of happiness
Ce din moartea ei se naşte	Of its **own death notwithstanding**/	**În pofida propriei ei morți**	It is born of reason’s slumber
Și o clipă ține, poate.	Takes one lonely breath for you;	**Trage o singuratică suflare pentru tine**	And may last a wink as true:
Pentru cine o cunoaşte	But for him who’s nderstanding	Dar pentru cel care intelege	For the one who knows its number
Toate-s vechi şi nouă toate.	All is old, and all is new	Totu-i vechi si nou e totul.	All is old and all is new
Şi de plânge, de se ceartă,	If he weeps, or if he’s fighting,	Dacă plânge sau se luptă	When they cry or tear asunder
Tu în colţ petreci în tine	You just watch him **without fret**	Privește-l doar **fară foială**	From your seat enjoy along
Vede-n capăt începutul	You can **tell tomorrow’s weather**,	**Poți spune cum va fi vremea** mâine	New start will begin with ending
Cine ştie să le-nveţe;	When you learn the two to join;	**Când înveți** cele două **să le-unești**	When you know to learn from age
Dar de-a lor zădărnicie	On their **false and empty hollows**	**La scorburile lor false și goale**	But what’s vain and futile sorrow
Te întreabă şi socoate	You can ponder and construe	Te gândește și socoate”;	You must think and ask of you
Nu spera când vezi mişeii	Do not hope because **some cretin**	Nu spera **pentru că vreun cretin**	Hope not when the villains
La izbândă făcând punte,	Wrestles to successes **steady**,	**Luptă spre succese, constant:**	cluster/ By success and glory
Te-or întrece nătărăii,	**Idiots** will have you **beaten** Though	**Te vor** bate **idioții**	drawn;/Fools with perfect lack of
De ai fi cu stea în frunte;	**you’ve shown** them off **already**;	**Chiar** dacă **deja le-ai dovedit-o.**	luster /Will outshine Hyperion!
De te-ating, să feri în laturi,	**Should** they touch you**, get some distance,**	**În caz că** te ating, **distanteaza-te**	If they reach for you, go faster,
De hulesc, să taci din gură;	**Should** they curse you,keep your **polish**	**În caz că** te ating, **ține-ți lustrul**;	Hold your tongue when slanders yell
Ce mai vrei cu-a tale sfaturi,	**Why to help** and **show persistence**,	De ce ai ajuta si-ai **arata perseverenta**	Your advice they cannot master,
Dacă ştii a lor măsură;	When you know they **just demolish**;	Cand stii ca ei **doar demoleaza**	Don’t you know their measure well?
Zică toţi ce vor să zică,	Let them **blather** on forever,	Lasă-i sa **trăncănească** pe veci	Let them talk and let them chatter,
Treacă-n lume cine-o trece;	**Doesn’t matter** whom they **sway**,	Nu **contează** pe cine pot convinge ei,	Let all go past, young and old:
Ca să nu-ndrăgeşti nimică	Don’t grow fond of them, be clever,	Nu **începe a-i îndrăgi**, **fii deștept**	Unattached to man or matter,
Tu rămâi la toate rece.	Cold remain to all they say.	Rece ramai la **tot de zic**.	You remain aloof and cold.
(Original)	*(Varianta Daniel Ioniță)*	*(Ce înseamnă de fapt pentru un nativ)*	*(Varianta Adrian G. Săhlean)*

După cum cum se vede (sau ar trebui să se vadă) - **hainele împăratului sunt transparente, iar românii se entuziasmează fără să le vadă goliciunea**.

Profesorul de la antipozi nu ar fi putut valida traducerea Glossei dacă știa limba română! Și este irelevant pentru discuția noastră că “academicul” a fost probabil impresionat de efortul promovării în engleză a unor poeme dintr-o cultură pe care el nu o cunoaște. Pentru mine nu este important nici cum tălmăcește (sau răstălmăcește) traducătorul alți poeți în volumul respectiv. **Articolul meu se referă exclusiv la modul revoltător în care Eminescu este prezentat lumii anglofone** cu complicitatea compatrioților mei, **din ignoranță sau indiferență**.

I-am trimis jenanta versiune a *Glossei* și regizorului american Terrence Christgau Montgomery, producătorul *Luceafărului* din Manhatten în 2005 și 2008, care mi-a răspuns stupefiat: „Cred că glumești! Daniel Ioniță nu pricepe uzul limbii engleze încât textul să devină măcar inteligibil în cea mai mare parte. Oh, Doamne!” (*“You’ve got to be kidding me! Daniel Ioniță does not understand English usage enough to even make sense most of the time. Oh my goodness!”)*

Concluzia este semnificativă pentru întregul eseu căci **oferă judecata evidentă pentru oricare vorbitor nativ** care ar da peste o asemenea mostră a geniului eminescian: „Majoritatea americanilor educați nu cunosc deloc ce scrie acest autor iar dacă li se oferă o traducere defectuoasă drept introducere reprezentativă nu îl vor mai căuta altă dată.” *(“The majority of educated Americans hardly know this man's writing and if they get the wrong translation as introduction, they never will look further.”)*

Poetul și editorul **William C. Cross** mi-a răspuns la rândul său cu o **observație generală -- pilduitoare** pentru demersul lucrării mele: **„E dificil în ziua de azi să trezești lumii interesul pentru orice poezie, cu atât mai mult folosind traduceri defectoase…”** *(It is difficult enough to get people these days interested in any poetry, let alone using flawed translations…)*

Nu doar traducerile eminesciene suferă de tălmaciri abordate dintr-o discutabilă perspectivă filologică. Chiar și tălmăciri în *vers alb* făcute de britanici sau americani din poezia românească contemporană continuă să fie realizate fără cunoașterea limbii române, servind în mare măsură promovării personale. Mulți academici străini au găsit o mină de aur pe post de editori, căci

traducerile sunt făcute în realitate de „negrișorii" locali. Aici îi putem include pe A. Sorkin și K. Treptow, printre alții.

Există un program salutar (început acum câțiva ani de Universitatea din București și susținut de ICR) în care vorbitori nativi sunt folosiți, la nivelul binevenit de expertiză, pe post de editori. Studenții masteranzi de la engleză își pregătesc lucrarea de diplomă traducând versuri albe din poeți români contemporani, iar câțiva vorbitori nativi sunt invitați anual la un „workshop" unde ajută la stilizarea versiunilor respective. **Problema traducerilor prozodice din Eminescu în engleză continuă însă să rămână o problemă nerezolvată.** Orice efort pentru recunoașterea poeților români, clasici sau contemporani, este lăudabil, dar **articolul de față discută exclusiv promovarea tălmăcirilor eminesciene care nu numai că nu ajută, dar îi fac un mare deserviciu poetului.**

Am scris eseul cu speranța că se va ajunge la o perspectivă corectă și necesară despre „hainele împăratului" cu care Eminescu e scos la defilare printre străini. **Nu este o discuție despre traducători, despre cine a croit hainele și în ce fel, ci despre cum arată de fapt „hainele împăratului" dincolo de ideea care persistă printre romani în legătură cu calitatea lor.** Realitatea tălmăcirilor discutate în tot acest eseu răspunde clar întrebării „de ce Eminescu este cvasi-necunoscut în lumea anglofonă". Ideea că poetul nostru este cunoscut străinătății și apreciat atunci când noi, românii, ni-l amintim cu drag în preajma zilei lui, este o ILUZIE! Lectura paralelă a exemplelor de aici, chiar și cu o înțelegere medie a englezei, ilustrează cu brio această naivitate de percepție.

Ce este de făcut?

În primul rând, trebuie înțeleasă calitatea precară a tălmăcirilor eminesciene de către toți oamenii de cultură care aduc în mod repetat în *media* elogii traducerilor ‚consacrate' fără a avea competența anglistică necesară. Susținerea versiunilor destinate străinătății ar trebui făcută cu o înțelegere subtilă a englezei, dar complexul țării mici (orgoliu național măgulit de atenția pe care ne-o acordă străinatatea) este încă evident.

Exemplul oferit mai sus legat de înțelegerea ‘după ureche' a Glossei trebuie să deschidă ochii multora. Validările lipsite de o competență reală continuă un lanț al slăbiciunilor care împiedică o promovare adecvată pentru Eminescu. O soluție mult mai realistă ar fi, de pildă, **implicarea catedrelor de limba romană din vest pentru validarea retroversiunilor.** Nu ar fi ele cele mai nimerite să ‘testeze piața' în calitate de foruri care pot într-adevăr evalua (dar și dezavua) traducerile existente? În prezent, catedrele din străinătate au un rol nesemnificativ în această diirecție, dar vina nu este a lor în lipsa unei strategii culturale guvernamentale care să creeze un plan de *marketing* și un ‘impresariat' permanent dedicat patrimoniului nostru literar.

Din păcate, situația nu îl afectează doar pe Eminescu, ci se aplică – *mutatis mutandis* – și lui Caragiale, Creangă, Arghezi sau Nichita Stănescu. Traducerile cu adevărat valoroase sunt ignorate în România dintr-o revoltătoare combinație de inerție și indiferență. Iată un exemplu semnificativ. Cunosc îndeaproape traducerile din Caragiale făcute de scriitorul Cristian Săileanu. Dl. Săileanu este anglist cu o competență șlefuită printre vorbitorii nativi în peste 3 decenii petrecute în SUA în calitate de profesor. A scris două romane în engleză (pe lângă cele în română), fiind și creatorul unui dicționar frazeologic incomparabil. Traducerile sale sunt de departe cele mai reușite. Le-a oferit - fără pretenții financiare - Ministerului Culturii care nici nu a catadicsit să răspundă (!), deși traducătorul este printre puținii români competenți și cu talent creator ca retroversionist.

Cum promovam, deci, în ultimă instanță, patrimoniul nostru literar, și mai ales pe Eminescu? Continuăm să ne bazam pe inițiativa emigranților nostlagici care distribuite versiunile găsite pe internet fără să le înțeleagă calitatea? Pe veleitarii români care locuiesc în tări de limbă engleză și traduc ‘după ureche', crezând în mod sincer că fac un serviciu poetului cu ‚traducerile' lor – trădări - nepoetice sau hilare?

Notă finală

Traducerea prozodică în orice limbă și din orice limbă este pândită de constrângeri şi capcane. Fiindcă axioma traducerii este fidelitatea față de original, întrebarea cheie este în ce măsură modificările de sens ale interpreților păstrează mesajul poetic sau îl sărăcesc, făcându-l banal sau, şi mai rău, chiar jenant. Discuțiile despre prozodie, stil, vocabular, sonoritate devin simple exerciții academice dacă se pierde din vedere acest ultim test.

În orice limbă, **cititorul nu poate să-si facă o idee despre un poet decât citind ce i se oferă** drept echivalentul conținutului și prozodiei originale, **deoarece cuvintele din traducere rezonează numai cu înțelesul din limba maternă**. S-ar zice că este „la mintea cocoșului", și totuși...

În prezent, în afară de a le cere anglofonilor să ne creadă pe cuvânt, nu le putem oferi decât foarte puțin pentru a-i convinge că Eminescu este 'ultimul mare poet romantic'. Recunoașterea lui ca valoare fundamentală a României este datoria românilor, și nu se poate realiza decât printr-o strategie guvernamentală. Lăsat la voia inițiativelor individuale (indiferent cât de bine intenționate) sau la voia cererii și ofertei de piață, Eminescu va ramâne în continuare necunoscut sau va intra în atentia publicului străin doar prin teme senzaționaliste, nesemnificative în raport cu imensa sa dimensiune culturală.

Intervenția instituțiilor culturale și a guvernului este absolut imperativă dacă Eminescu mai înseamnă ceva pentru români. Mi-e teamă însă că mentalitatea 'globalistă' – care a democratizat accesul la informație, dar a redus simțitor discernământul și importanța tradițiilor literare – alături de criza economică mondială vor fi scuze suficiente ca românii să continue să nu facă nimic. Sau, cum zice Creangă: „pâna acum ne-a fost cum ne-a fost, dar de acum înainte tot așa o să ne fie!"

Întrebarea de încheiere este, de fapt, "**ce (ne) facem cu Eminescu** ?" Poate că întrebarea a devenit inutilă ! Poate că între timp românii au acceptat absurdul argument al irelevanței sale pentru contemporani, iar Eminescu a devenit irelevant și pentru cei mai mulți dintre noi, traducătorii. Personal, am avut adesea sentimentul ca mă zbat inutil. Desigur, eu mă voi lupta și pe viitor, că asta mi-e menirea (sau împătimirea). Nu aș fi scris însă rândurile de față dacă nu mi-aș fi păstrat o urmă de speranță.

Adrian George Săhlean (SUA)

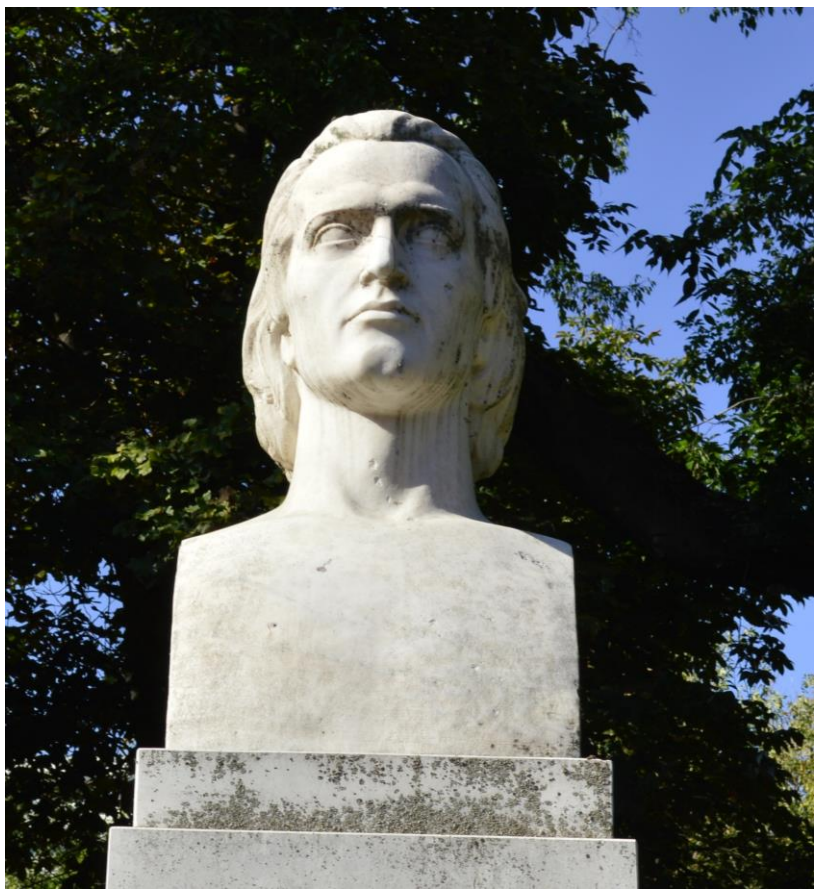

Bustul lui Mihai Eminescu din Parcul Cișmigiu, București, Foto: Tanța Tănăsescu

REPORTAJ

GEO CIOLCAN

Un bucureștean prin Ținutul Pădurenilor

LACUL CINCIȘ ȘI BLESTEMELE DIN ADÂNCURI

Nevoia de apă

În dezvoltarea generală a României socialiste, municipiul Hunedoara, din județul cu același nume, constituia unul din pilonii de vază ai regimului, pentru dezvoltarea acestuia fiind alocate investiții semnificative. Hunedoara – plămânul siderurgiei românești, cu Combinatul Siderurgic din fontă, oțel și laminate – era mereu în prim-plan pe harta industrială a Țării.

Istoria acestei importante industrii metalurgice începe cu aproape un secol și jumătate în urmă, când, în 12 iunie 1884, a fost inaugurat primul furnal de la Hunedoara, momentul înființării Uzinelor de Fier. Într-un limbaj festivist, presa vremii remarca noua față a Hunedoarei : ”*Binecuvântare și noroc Hunedoarei ! Prima șarjă de fontă a curs deja, iar dealul Chelariului se topește la Hunedoara”.* Devenind un obiectiv industrial pentru Imperiul Austro-Ungar în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Uzinele de fier din Hunedoara capătă o altă dimensiune economică odată cu transformarea lor, în anul 1950, în Combinatul Siderurgic. În anii '50 au fost construite furnalele gigantice și oțelăria, în Combinatul din orașul de pe Cerna, de la poalele Munților Poiana Ruscăi, ajungând să lucreze 10.000 de muncitori.

Scriind astăzi despre Combinatul Siderurgic Hunedoara – ceea ce a fost odată – nu pot uita adevăratele valori umane care s-au călit la focul șarjelor incandescente ale acestei ”fabrici” de solidaritate muncitorească – o citadelă a muncii și a onoarei de a fi muncitor în România. Printre aceste amintiri una rămâne emblematică: figura *”Eroului socialist al muncii” Ștefan Tripșa,* cel care (mi-a povestit prietenul Nicolae Dan Fruntelată) din curtea casei sale, doar privind la fumul ce ieșea pe largile guri ale coșurilor de la furnale, îți putea stabili momentul în care se afla șarja de oțel încinsă (după culoarea și intensitatea fumului)!

În a doua jumătate a secolului al XX-lea o veste fulgerătoare avea să tulbure viața câtorva sute de locuitori dintr-o comună frumoasă de pe Valea Cernei – comuna CINCIȘ: 5 sate vor fi strămutate pe deal, pentru a face loc amenajării unui lac de acumulare necesar alimentării cu apă a marelui Combinat Siderurgic Hunedoara, aflat la doar 10 kilometri de Hunedoara. Nevoia de apă pentru o mare platformă industrială a României, fără de care siderurgia nu putea funcționa, avea să rescrie istoria acestor locuri mirifice, aducând lacrimi și durere în multe familii din Valea Cernei, sacrificate pe altarul dezvoltării economice a Țării.

Despre această istorie, văzută prin ochii celor de azi, despre istoria Lacului Cinciș și despre legendele care s-au născut odată cu el, vom face cunoaștință în rândurile ce urmează.

Cinci sate sub 44 milioane metri cubi de apă

Cunoșteam de prin anii '60 schimbarea peisajului din apropierea Hunedoarei, prin apariția unui nou ochi de apă pe harta județului – Lacul de acumulare Cinciș. Iată-mă acum în postura de a vedea la fața locului această modificare a naturiii, distanța de la Geoagiu-Băi până la Cinciș fiind de aproximativ 50 de kilometri, neputând constitui un obstacol.

După ce trec de Simeria și mă îndrept spre Hunedoara, acompaniat de apa zglobie a Cernei, când pe dreapta, când pe stânga, las în urmă Castelul Corvineștilor și iau drumul spre Cinciș dirijat de GPS-ul mașinii, care măsoară distanța rămasă de străbătut, ducându-mă tot mai aproape de momentul întâlnirii cu suprafața de apă de care se leagă atâtea întâmplări, legende și amintiri încât cineva din zonă a scris și o carte cu acest subiect. De pe porțiunea de drum situată la o cotă superioară oglinzii de apă a lacului, priveliștea descoperă o formă de apă alungită, cu marginile neuniforme, în care apa își plimbă masa de milioane de metri cubi, izbind din când în când în maluri, o mare parte dintre ele acoperite de păduri.

Suprafața lacului, de 867 hectare, cu laturi de aproape 5 kilometri pe 2 kilometri, la o privire superficială nu pare a-ți dezvălui cine știe ce secrete sau povești înspăimântătoare. Privind vilele, pensiunile și restaurentele de pe marginea lui rămâi cu impresia unui lac de agrement – ceea ce și este pentru hunedoreni sau pentru cine vrea să petreacă o zi într-un climat de liniște, răcoare și libertate de plimbare. Curioșii însă, mai ales cei care au ascultat povești despre Lacul Cinciș, nu se mulțumesc doar cu un sejur pentru agrement, ci caută ineditul, așa cum am căutat și noi.

...Cinciș-Cerna, Valea Ploștii, Baia lui Crai, Moara Ungurului, Ciuleni – aceste sate zac acum în apa adâncă de peste 30-40 de metri, sub greutatea de plumb a milioanelor de metri cubi de apă. Până în 1962 ele formau o comunitate de 500 de gospodării, cuprinse în hotarele comunei Cinciș, oameni care trăiau în Ținutul Pădurenilor în case vechi dar frumoase și îngrijite, simțind din plin simbioza naturală pe care o făceau cu acest colț de pământ binecuvântat de Dumnezeu. Cum interesele Statului nu coincid întotdeauna cu viziunea lui Dumnezeu despre lume și viață, strămutarea populației din vatra veche a satelor a fost o hotărâre unilaterală a Puterii, logica emoțională lăsând loc proiectelor reci ale inginerilor și arhitecților, transformatorii prezentului într-un viitor nebănuit.

Satul Cinciș, așezare străveche, atestată din anul 1360, nu vroia să moară. Istoria lui se împletea cu istoria Transilvaniei, conform tradiției populare, aici s-a născut Iancu de Hunedoara, Voievod al Transilvaniei, din 1441, și guvernator (regent) al Ungariei, din 1446, tot din aceste pământuri se trage și mama Voievodului, Elisabeta Mărgineanu.

De prin 1960 circula zvonul conform căruia, în locul satelor din vale se va amenaja un lac pentru alimentarea marelui Combinat de la Hunedoara, cei care aveau oarece cunoștințe la Județ dând ca sigur apropierea acestei nenorociri. Alți oameni din sat se gândeau că e doar un zvon, o vorbă aruncată în vânt de cineva care vrea să-i pună la încercare, oferindu-le o sperietură zdravănă. Preotul Oprea Crăciun, de la vechea biserică ortodoxă din Cinciș, își formase deja o certitudine, nu doar o părere. Privind încă odată de pe coasta drumului care începea înconjurul satelor din vale, o viziune sinistră îi cutreiera prin gândurile pe care nu putea să le țină în frâu: Da, zvonul se va transforma în realitate, vatra satelor va deveni în curând fundul unui lac, relieful și râul Cerna asigurând condițiile specifice unui lac de acumulare. Restul îl vor face oamenii. Cu aceste gânduri care-i străbăteau ființa, Părintele Crăciun a început demersurile pentru salvarea Bisericii la care slujea, sperând că puterea credinței va putea modifica proiectul inițial.

În curând au apărut ordinele de mutare a fiecărei gospodării din cele 5 sate, pe o nouă vatră de pe Dealul Iuba, un deal împădurit, unde a început forfota pentru construirea noilor case pe locurile repartizate fiecărei familii. Drama celor care trebuiau să-și demoleze casele, pentru a mai recupera ceva materiale de construcție din ele (despăgubirile primite de la Stat nu le ajungeau să formeze noua gospodărie), o mai știu astăzi doar bătrânii ajunși în preajma bornei de viață 80 de ani. Unii dintre aceștia chiar dacă își aduc aminte cum a fost, le vine greu să rememoreze sentimentele teribile pe care le-au trăit atunci. După ce închid ochii pentru câteva clipe, răspund ca pentru ei, în doi peri : *”Ce-a fost atunci, nici nu mai vreau să știu ! Mă fac c-am uitat ! La ce mi-ar mai folosi, astăzi ?”*

Las deocamdată lacul cu toate misterele lui – le voi cerceta mai târziu – și urcăm pe noua vatră a satului Cinciș, poate voi avea mai mult noroc decât aici în vale. După ce parcurgem șerpuirea drumulu printre arbuștii încărcați până la buza pământului cu ramuri verzi, ce văluresc la trecerea mașinii, noul Cinciș ni se înfățișează cu casele ordonate – se cunoaște că sunt aranjate în urma unui proiect urbanistic – cu drumuri asfaltate și cu rigole adânci pentru scurgerea apelor pluviale. Cu cât rulez pe uliță, ba pe o parte, ba pe alta, mirarea își face sălaș în mintea mea și un mare semn de întrebare se naște spontan : unde sunt oamenii din casele care defilează prin fața mașinii cu număr de București ? Porți închise, niciun suflet de om pe stradă, nici un lătrat de câine, o liniște bucolică plutea în aerul cald al acestei zile de iulie.

Deodată norocul îmi surâde. Trec pe lângă o curte care avea la stradă o încăpere – putea fi un garaj sau un atelier – unde trebăluia un bărbat în vârstă, lucrând la un aparat de tăiat scânduri. Opresc, intru în vorbă pe probleme de căutat un anumit drum, și ajung la punctul care mă ”doare” pe mine, reporterul nemulțumit de ceea ce știe până acum despre drama cincișilor din anul 1964, trăirile și efectul moral al strămutării vetrei satului. Al doilea noroc a fot că am dat de un interlocutor cunoscător al acestui eveniment, dar și priceput în a reînvia momentul, dând curs amintirilor și sentimentelor de nești. Astfel l-am ascultat pe domnul Iosif Oros flăcăul de 20 de ani, de atunci.

-Am trăit ceva unic, ceea ce nu credeam c-o să trăim vreodată ! Imaginați-vă următoarele scene, încărcate de dramatism, de necaz și de supărare, că nici acum nu îmi ies din minte : să-ți demolezi propria casă în care te-ai născut și ai crescut, să ajungi să calci pentru ultima oară pe potecile copilăriei, pe iarba moale din curte, să privești pentru ultima oară răsăritul soarelui de după dealurile înverzite, să mergi pentru ultima dată la biserica din sat, unde te-ai rugat, te-ai bucurat și ai plâns de atâtea ori până acum ! Dar toate acestea au fost cum au fost. Cea mai dură și înfricoșătoare încercare a fost aceea a dezgropării morților și mutarea lor în noul cimitir !

În timp ce scormoneam cu hârletul și cu degetele printre oase, unele topite de scurgerea timpului, priveam îngroziți cum volumul de apă începea să prindă contur în partea de sus a lacului, fapt pentru care, pentru o parte din morminte nici n-a mai fost timp de strămutare...

Aceeași soartă ca a locuințelor și a cimitirelor au avut-o și cele 4 biserici din satele strămutate. Încercarea părintelui Oprea Crăciun de a salva biserica ortodoxă – ctitorie a huniazilor (Ioan Corvin, fiul lui Matei Corvin, 1459, după unii istorici, aceasta ar fi înălțată chiar de Iancu de Hunedoara). Însă, valoarea inestimabilă a acestui lăcaș de cult era dată și de faptul că aici, în incinta acestei biserici, se afla mormântul Elisabetei Mărgineanu, mama Voievodului Iancu de Hunedoara. Și biserica catolică avea un istoric interesant, fiind privită ca un martor al unui timp apus, aceasta fusese ctitorită de Împărăteasa Maria Tereza. Astăzi, doar această biserică mai răsare din lac atunci când este secetă și apa scade. Biserica fantomă apare și dispare din lac, câteodată din luciul oglinzii de apă mai răsar resturi de construcții și segmente de cruci, semne ale continuității, într-un fel, a vieții vechii așezări, pe fundul unei lumi acvatice.

Pentru turiștii de azi, drama de acum aproape 60 de ani a locuitorilor celor 5 sate de pe Cerna, îngropate în lacul Cinciș, a devenit punct de atracție, în special biserica Mariei Tereza, pentru care, foografi de amintiri inedite așteaptă cu stoicism scăderea nivelului apei lacului într-atât încât măcar turla să se ivească din întunericul apei și să răspândească emoție, aprinzând imaginația privitorilor. Noi n-am avut acest noroc. În săptămâna aceea plouase câteva zile la rând, și lacul presa nemilos bătrâna biserică cu tonele imense de apă !

Legende și superstiții

Ca orice loc de pe pământ, în care au avut loc răsturnări de situații considerate a fi generate de forțe malefice sau care au atras după sine blestemele localnicilor, unde s-au țesut legende și întâmplări nefirești, și în cazul lacului Cinciș din Hunedoara aceste manifestări populare și-au spus cuvântul, lăsând o amprentă difuză asupra vizitatorilor. Din cele auzite la ”radio șanț” sau perpetuate în diferite forme de transmitere interumană, unele povești pot avea corespondent în realitate, mai ales dacă ținem seama de cultul morților la popoarele vechi, deci și la daci.

Se spune că, deși suprafața lacului este liniștită, din senin apa se învolburează de parcă o forță din adâncuri sfredelește lacul din loc în loc, formând bulboane și vârtejuri periculoase. În asemenea condiții apărute brusc, și-au găsit pieirea mai mulți oameni, nefirescul sporind atunci când se spune că trupurile înecaților nu au mai fost găsite niciodată și nici nu au ieșit la suprafață. Mister ! Mare mister! Fabulații sau realitate ? Nimeni, din punct de vedere științific, nu a ”oficializat” aceste povești. Au fost chemați scafandri pentru căutarea acestor înecați. Acum, după mister, s-a instalat și un sentiment de groază, deoarece aceștia s-au ridicat speriați la suprafață și au povestit de șerpii uriași care bântuie fundul lacului, încolăcind trupurile nefericiților înecați!

Peste lac ar pluti, sub forme invizibile, spiritele morților rămași în mâlul de pe fundul apei, aceștia purtându-și blestemele prin vreme și provocând șirul de nenorociri care circulă prin zonă. O întâmplare ieșită și mai mult din comun amplifică legenda și suspansul Lacului Cinciș. S-a întâmplat chiar deasupra cimitirului subacvatic, unde trupurile celor morți, în majoritate oase înfășurate în ierburi și plante de apă, ce au rămas fără protecția scândurilor putrezite în contact cu apa, pavează fundul neregulat al lacului cu straturi din ce a mai rămas de la cei care au făcut cândva umbra pe vechea vatră a Cincișului. O tânără a dorit să-și serbeze ziua de naștere într-un mod romantic, pe un vaporaș de pe Lacul Cinciș, împreună cu câțiva prieteni. Seara, aproape de crepuscul, pe vapor, bună dispoziție, petrecere tinerească. Nu plouase în ultima vreme și apa scăzuse. Invizibilă, din cauza întunericului, biserica-fantomă țâșnise cu turla din negura lacului și a agățat vaporașul care s-a răsturnat și s-a dus la fund. Toată gașca s-a înecat, alunecând prin apă chiar deasupra cimitirului, întinerind osemintele vechi cu trupurile lor tinere. Pentru că, nici un trup nu a mai putut fi recuperat din blestemul adâncului enigmaticului Lac Cinciș, de lângă Hunedoara ...

Prof. dr. LUCIA OLARU NENATI

VERDE CRUD

Fragment din cartea *Existenţa poetică a lui Bacovia,* autor Svetlana Paleologu Matta. Traducere din limba franceză şi studiu introductiv de **Lucia Olaru Nenati.** Editura Ateneul Scriitorilor, Bacău, 2012.

XV.

VERDE CRUD

Am ajuns acum într-un punct în care Bacovia ne rezervă o surpriză din cele mai uimitoare. Ici-colo, apar şi câteva poezii rare ce poartă culorile unui neaşteptat contrast, opunându-se astfel prin trama lor întregului rest. Peisajele cangrenelor unde moartea dă târcoale, sunt lăsate în urmă pentru a trece într-un domeniu necunoscut. De astă dată este vorba despre o aurora matinală şi primăvăratecă sau de vreun vis care se raportează la amintirile copilăriei. Ne întrebăm de ce apare aici un alt Bacovia? Care este secretul acestei schimbări? Să ne apropiem de această poezie nouă:

Havuzul din dosul palatului mort
Mai aruncă, mai plouă, mai plânge –
Şi stropii căzând, în amurg iau culori:
De sineală, de aur, de sânge.

Pluteşte un lanţ de lebede albe,
Iar visul din parc în lac se răsfrânge –
Amurgul pe lebede pune culori :
De sineală, de aur, de sânge.

Uitate, statuele albe privesc,
Albe visând c-un aer ce plânge –
Şi lasă amurgul pe ele culori:
De sineală, de aur, de sânge. (*Amurg antic)*

Mai regăsim încă refugiul, acel gust bacovian pentru evadare, dar de astă dată absorbit într-o dispoziţie contemplativă. Aerul se aureşte, îmbălsămat de legende. Iată o arhitectură palatină scăldat în mirajul unor contururi alburii. Ochiul se deschide asupra perspectivei regale a artei antichităţii de unde chiar şi titlul poeziei „*Crepuscul antic*". Pentru prima dată apare o armonie, o estetică a statuilor; pentru prima dată o nostalgie a construcţiei, a pietrei! Or, toate acestea nu se întâlneau câtuşi de puţin la Bacovia. Lebăda simbolistă alunecă printre reflexe albăstii în aur sau purpură, deci în mijlocul unui adevărat incendiu aruncat de crepusculul magic. Bacovia se afiliază aici sensibilităţii maladive -„sufletul sfârşitului de secol" – alături de Semain, Regnier, Mickael la care ciudata iubire de frumos şi de rafinament se combină cu declinul şi supravieţuirea: apusul soarelui, palatul mort. Cu toate astea, prin instrumentele alese, totul plonjează în muzicalitate iar tonurile sunt strălucitoare, de „sineală, de aur, de sânge": *Litmotivul* colorat, fermecător şi seducător este cel ce impresionează, care ne face să ne asumăm acest vis. I s-a reproşat adesea poetului nevroza de a fi visat prea mult.

¤

Lebăda părăseşte iazul pentru a se muta în salon – o apariţie albă de puritate învolburată, uşoară, se împrăştie prin valsul voalurilor şi trandafirilor:

Orchestra începu cu-o indignare graţioasă.
Salonul alb visa cu roze albe –
Un vals de voaluri albe …
Spaţiu, infinit, de o tristeţe armonioasă …

În aurora plină de vioare,
Balul alb s-a răsfirat pe întinsele cărări –
Cântau clare sărutări …
Larg, miniatura de vremuri viitoare .. (*Alb)*

Un bal inedit şi singular, în plină aurora a clarei purităţi! O mână foarte rafinată a condus tehnica vaporoasă; plutirea albului, a graţiei – un Degas redat cu o sensibilitate delicată, vibrantă, împlinită de sunetul viorilor. Structura poeziei bacoviene s-a schimbat cu totul: „aurora", „clar",„infinit", „armonios", „vremuri viitoare": acestea sunt elemente neaşteptate care evadează în afara zidurilor sufocante, câştigă lărgime, spaţiu. „Balul alb s-a resfirat…" – este expansiunea universului unde se anunţă o nouă dimensiune: transcendenţa. „Larg, miniatură de vremuri viitoare" noua imagine a lumii apare născându-se în stadiu de schiţă.[1] Este greu de admis că Bacovia este cel care semnează o asemenea piesă, acest dans al purităţii pierdute în spaţiu, schiţă în miniatură a timpurilor noi.

¤

Bacovia evadează în acest fel din neantul său şi merge să regăsească cu putere o primăvară. Aceasta va fi mai întâi o primăvară ofilită.

„Melancolia m-a prins pe stradă
Sunt ameţit,
Oh, primăvara, iar a venit…
Palid şi mut..
Mii de femei au trecut:
Melancolia m-a prins pe stradă.
E o vibrare de violete
Trece si Ea;
Aşi vrea.
Dar nu pot s-o salut;
Oh, şi cum a trecut,
Intr-o vibrare de violete.

Nimicnicia m-a prins pe stradă
Am adormit.
Oh, primăvara iar a venit
Pal şi uitat…
Vals funebru depărtat
Melancolia mă ţine în stradă…" *(Nervi de primavară)*

Forma se dezbracă de orice constrângere a ritmului – atât de bine transpare starea poetului: „Melancolia m-a prins pe stradă". E o poezie a regretului. Trecătorii de pe stradă, chiar şi Ea, unică, aceea care trece: "Trece şi Ea/ Aşi vrea / Dar nu pot s-o salut" – schiţă idilică a salutului lui Dante dar care la Bacovia ia o rezonanţă dramatică: este incapacitatea lui de o întâlni („Dar nu pot s-o salut/ Oh şi cum a trecut"). Accentul vibrează atât de intens încât cuvintele se pierd; poezia se reduce chiar şi grafic: "Aşi vrea" devine un vers aproape monosilabic. O înclinaţie omenească fundamentală care nu se realizează: – *întâlnirea ratată* („Cu una din ele nu mai puteam fi o pereche"- Froid), devine această „existenţă poetică": „Dacă nu-i/ Cu cine vorbi/ Se scrie" (Glossă). Astfel se naşte această admirabilă tehnică, întru totul muzicală. Poezia seamănă a fi un loc de trecere unde o orchestră se reduce, treptat, la câteva acorduri de fagot (corespunzând, de pildă, cuvintelor „mut", "trecut", de viori („me-lan-co-li-a") şi puţin de pian („adormit","iar a venit"); mici mişcări se nasc de pretutindeni – fragmente de teme, de amintiri: „vals funebru, depărtat".

¤

Dar iată o altă mişcare, de astă dată o adevărată primăvară, care explodează:

Note de primăvară

Verde crud, verde crud…
Mugur alb, şi roz şi pur,
Vis de-albastru şi azur,
Te mai văd, te mai aud!

Oh, punctează cu-al tău foc,
Soare, soare…
Corpul ce întreg mă doare,
Sub al vremurilor joc.

Dintr-un fluier de răchită,
Primăvara,
O copilă poposită la fântâna
Te îngână
Pe câmpia clară…

Verde crud, verde crud…
Mugur alb şi roz şi pur,
Te mai văd, te mai aud,
Vis de-albastru şi azur.

Poezia este de o delicateţe rafinată – abia câteva cuvinte şi deja toată această îmbobocire a primăverii este aici ; o paletă tandră se revarsă peste vârfurile arborilor alcătuită din tonuri de roz şi alb pur. Dar totul este invadat de esenţele veritabile ale verdelui, muguri de viaţă, conţinând o prodigioasă forţă vitală: "Verde crud, verde crud…" In fine, totul se topeşte în azur şi în vis "Vis de-albastru…" De ce revine oare mereu la Bacovia această bântuire a visului în aceste ultime poezii? In mod paradoxal şi dialectic, aceasta este dovada peremptorie că Bacovia este ancorat pentru totdeauna în "urâtul" său. ***Pentru că adevărata prezenţă a urâtului presupune totdeauna prezenţa antipodului său, „dorul".*** Aceasta este entitatea pe care folclorul o cunoaşte deja perfect : „Tot urâtu-i cu mult dor/ Tot urâtu-i cu dor mare". Este ceea ce Eminescu a orchestrat printr-o atât de mare armonie. Acestă entitate dor-urât este, de altfel, marca majoră a lui Eminescu. Şi este interesant de văzut că din această moştenire Bacovia n-a dezvoltat decât „urâtul", iar Arghezi „dorul".

Strofa a doua aduce un accent exploziv ca un punct roşu, impresionist: „ O, punctează cu-al tău foc/ Soare…" Oprirea versului, acest şoc ritmic, sprijină trezirea de conştiinţă a omului în faţa destinului său, în faţa istoriei („Sub al vremurilor joc"). Niciodată nu apare ocazia unei singure jubilări estetice; poezia o depăşeşte căci din urmă apare omul – versul reproduce astfel elanul, această „intuiţie operantă" a sufletului: „O, punctează cu-al tău foc/ soare…"

Poezia îşi reia curgerea sa delicată. Un copil în câmpia clară readuce imaginea unei lumi noi care este începutul primăverii („Verde crud, verde crud) – este o variaţie care evocă acel „copil rozaliu" al lui Trakl: „Dintr-un fluer de răchită/ Primăvara/ O copilă poposită/ La fântână/ Te îngână/ Pe câmpia clară".[2] Tot patrimoniul naţional reînvie aici la Bacovia, pastoral, idilic – este „Rodica" lui Alecsandri, încântându-i pe semănători, sau chiar Eminescu: „O, rămâi, rămâi la mine/ Te iubesc atât de mult!"

Pădurea îi vorbeşte copilului tremurându-şi valurile şi frunzişul verde şi acela iese râzând în câmpie. O iubire nostalgică îl reîntoarce la amintirile vârstei tandre, la propria copilărie; acesta este cu certitudine „aleanul"[3]: „Copil ca ei te vezi"; *Alean*) ca Eminescu, acela care zice:

„Astăzi chiar de m-aş întoarce
A-nţelege n-o mai pot
Unde eşti copilărie
Cu pădurea ta cu tot." (*O, rămâi)*

Această revenire la natură, la copilărie, departe dea fi o simplă experienţă sentimentală, acoperă un sens profund, reînnoit, al miraculosului. S-ar putea tinge cu degetul elementul structural : „câmpia clară", "fântâna" – este fântâna Tinereţii, cristelniţă de botez de unde se iese spre o lumină şi o nouă claritate.

Capabilă de o dezvoltare infinită, poezia, discretă, se încheie déjà ; ultimul vers este „Vis de-albastru şi azur". În autenticitatea sa trebuie să se vadă acest vis ce persistă cu obstinaţie la Bacovia. Ce este această creaţie efemeră şi nesigură a nopţilor noastre? Jung[4] defineşte acest fenomen ca pe un produs al sufletului nostru ascuns, inconştient. Visul perpetuează astfel, spontan, „dincolo de", în abis, comorile marelui potenţial de viaţă şi de surse naturale de existenţă. „Reveniţi la ceea ce este cel mai subiectiv în voi..", lansează Jung către noi acest apel, „la sursa existenţei şi vieţii voastre". Visul are acest imens privilegiu de a *reconstitui* o „atitudine" conformă cu natura fundamentală a omului, nu picassiană, *ci unificată,* în sânul naturii („Verde crud, verde crud"). Acolo, deci, unde omul este descompus şi alienat de sine însuşi de către o civilizaţie inumană, propriul său corp îl scoate din încurcătură. Altădată, la Cei vechi, regii aveau visele lor măreţe care le inspirau o

politică salutară.

Să revenim deci la acel punct unde, zice Jung, „voi participaţi fără ştirea voastră, la istoria lumii.” Dintotdeauna şi astăzi cu mai puternică motivaţie, visul revelează umanitatea profundă, adevărată, continuă, durabilă. „Te mai văd, te mai aud/ Vis…”. Visul este inspiraţie – poarta îngustă pe unde civilizaţia noastră va ieşi din marele impas.

[1] „ Opera de artă se distinge de alte realizări – politice, sociale, religioase filozofice – prin faptul că ea pune accentul pe procesul realizării, ea reprezintă actul de naştere care face să apară noua imagine a lumii. Ea nu construieşte noua lume, ea o schiţează, o prefigurează şi prin asta trezeşte în om cele mai profunde virtualităţi constructive.” (Theophile Spoerri, *Elemente ale unei critici constructive*.)

[2] Aceasta este cu atât mai mult surprinzător cu cât în toată opera sa, Bacovia neglijează complet motivele scumpe poeziei româneşti. Cuvântul „păsărele” nu revine la el în total decât de două ori, cuvântul „codru” de trei ori, „câmp” de şase ori, „crâng” o singură dată. Acelaşi dezinteres pentru lumea vie a animalelor şi plantelor. (Singurele animale menţionate sunt lupul şi câinele de două ori.) Pentru păsări, în afară de corb prezent fără încetare, lumea lui nu este populată decât de bufniţe de trei ori. O singură poezie conţine substantivul „cocoş” şi o alta substantivul „lebădă”. Cât despre flori, parţial trandafirii, la el maladivi, doar o dată crinul, o altă dată panseluţele, amândouă flori oarecum mortuare. De câteva ori se vorbeşte despre plopi ceea ce este o foarte posibilă reminiscenţă eminesciană, o singură dată, teiul. Asta este tot în ceea ce priveşte numele de arbori. O singură dată se întâlneşte în toată opera lui cuvântul „grâu” un foarte mic gest de atenţie acordat bogatelor recolte ale României.

[3] Cuvânt intraductibil specific românesc apropiat puţin de nostalgie, tristeţe fără obiect, dar nu golit de totuşi de vitalitate.

[4] C.Jung: *Omul la descoperirea sufletului său* (1934)

Constanța ABĂLAȘEI-DONOSĂ

GALERIE DE GRAFICĂ EMINESCIANĂ

Am început să-l iubesc pe Eminescu, de când am terminat de învățat alfabetul; să pot citi, să pot scrie. Nu numai că mi-a fascinat copilăria și adolescența cu frumusețea chipului său care mi s-a părut dintotdeauna că este al unui Crai de la Răsărit, dar El, marele Luceafăr, a călătorit prin această lume cu un geamantan de scrieri din creația sa literară plină de har. Ne-a lăsat moștenire poezia sa în limba noastră românească, făcând-o cunoscută și netulburată printre toate scrierile din limbile acestei lumi, încă din perioada existenței sale! Mă bucur să cinstesc, fiecare român de pretutindeni, plaiuile botoșenene ce au dat neamului nostru oameni de o dimensiune spirituală incontestabilă. Ei sunt în spiriitualitatea românească printre primii, dar și în cultura europeană; Mihai Eminescu, Nicolae Iorga, George Enescu, Ștefan Luchian sunt cele mai cunoscute spirite, care au făcut și fac cinste culturii românești din toate timpurile. Aceste locuri binecuvântate de Dumnezeu, îmi sunt dragi și apropiate. După tată, mă trag din aceste locuri, iarăși aici, își au locul de veci moșii și strămoșii mei. Când ajung aici, de două sau de trei ori pe an, primul lucru pe care-l fac, este, să ajung la mormântul fiecăruia să aprind câte o lumânare și să-i rog să-mi vegheze pașii! Nimic nu este întâmplător!

Dumnezeu, Mântuitorul nostru, le știe și le aranjează pe toate în această lume!

Dragostea pentru Eminescu, nu mi-a fost impulsionată numai de bunica dinspre tată, care-n copilăria ei colinda prin pădurile Mănăstirii Agafton și Văile Ipoteștiului, dar și de prima învățătoare care m-a învățat alfabetul și cum să scriu frumos. Apoi, de foștii mei profesori din liceu și, mai târziu, de oameni dragi cu spirit luminat, care mi-au apreciat arta pe care o fac dar și scrierile închinate marelui poet. Ani la rând, directorul Bibliotecii Mihai Eminescu din Botoșani, doamna profesor Cornelia Viziteu, m-a invitat cu expoziții personale acolo, dar și Prof. dr. Constantin Mălinaș de la Oradea, la diverse concursuri de Ex-Libris, pe care le organiza cu multă pasiune. Anul 2000 a fost declarat de către UNESCO „ANUL EMINESCU” (150 de ani de la nașterea sa), participarea mea a fost remarcată la multe activități închinate poetului: la Ipotești, Botoșani, București. Au urmat anii 2003, 2004 cu câte o expoziție de Ex-Libris la Brăila. În anul 2005, când s-au împlinit 155 de ani de la nașterea poetului, cu expoziția mea de grafică „DOR DE EMINESCU”, pe data de 14 Ianuarie, s-au deschis „ Zilele Eminescu la Botoșani ”. Cele peste 70 de lucrări de grafică în peniță, ilustrații la poezia eminesciană, locuruile copilăriei, personalități contemporane cu poetul, au făcut din Galeriile Ștefan Luchian, unde a avut loc vernisajul, un loc neîncăpător pentru iubitorii de artă și de Eminescu! Au urmat alte expoziții personale închinate lui Eminescu în anii 2009, 2012, 2015 la Brăila și Botoșani. În anii 2011, 2012 și 2013 am fost invitată la Chișinău și Cernăuți. În anul 2014, alături de alți graficieni talentați, am fost prezentă la București / Parlamentul României – Sala Constantin Brâncuși. În anul 2015, peste 15 lucrări închinate poetului precum și o carte au luat premii în Japonia la Asakusa. În anul 2016, de Ziua Culturii Române, expoziția mea închinată Domnului Eminescu a fost prezentă în China la Beijing, sediul I. C. R. România și Palatul Imperial.

Prin tot acest areal unde m-a purtat Domnul Eminescu cu frumosul său chip, mi-au rămas memorabile în suflet toate întâlnirile mele cu oameni de cultură, personalități și oficialități, iubitori ai poeziei eminesciene. În anul 2018, în cadrul Universității de Studii Străine din Beijing și Institutul Cultural Român de la Beijing, (prof.univ.dr.Ding Chao și ambasador Constantin Lupeanu) s-a inițiat publicarea unei antologii de poezie eminesciană „ Mihai Eminescu – Poezii” traduse de traducători seniori Ge Baoquan, Au Wende, Li Ninglai și Feng Zhichen, luate din volumul de poezii, îngrijite de academician Dumitru Vatamaniuc. Prefața cărții este semnată de vicepreședintele Uniunii Scriitorilor din China, poetul Jidi Majia. Grafica este semnată de Constanța Abălașei-Donosă, din România. Pe lângă zecile de expoziții și cele trei cărți închinate Domnului Eminescu, (Avem nevoie de Eminescu, anul 2013; În China cu Domnul Eminescu, anul 2017; Mărite Eminescu, anul 2019) , în anul 2016, mi s-a acordat la Botoșani Premiul / Medalia „ TEIUL DE ARGINT ” pentru arta grafică și pentru cartea „ Avem nevoie de Eminescu ”. Îl iubesc pe Eminescu, fiindcă este o mare valoare. Am nevoie de el, cum am nevoie de apă, de aer și de hrană, de dragoste și de frumos, să mă știu în buna mea credință.

***

A publicat 24 de cărți din care: 10 cărți poezie, / 7 cărți proză scurtă și memorialistică, 3 cărți comentarii literare și de artă, / 4 albume de artă plastică (grafică în peniță și acuarelă la expozițiile ei).

A avut peste 65 de expoziții personale în țară și scrăinătate A participat la peste 150 de expoziții de grup în țară și străinătate Semnează grafica la peste 50 de cărți ale autorilor din România și străinătate.

Deține peste 50 de premii literare și în arta plastică care constă în: Diplome de excelență, cupe și medalii cu diplome.

Lucrări în colecții particulare: Canada, S. U. A., Japonia, China, Franța, Italia, Grecia, Ucraina, Republica Moldova.

Membru fondator al Fundației „Sfântul Ierarh Petru Movilă” la Mănăstirea Sucevița, Județul Suceava, cu donația din lucrările sale de grafică în peniță, acuarelă și uleiuri pe pânză.

Bogată activitate literară și artistică.

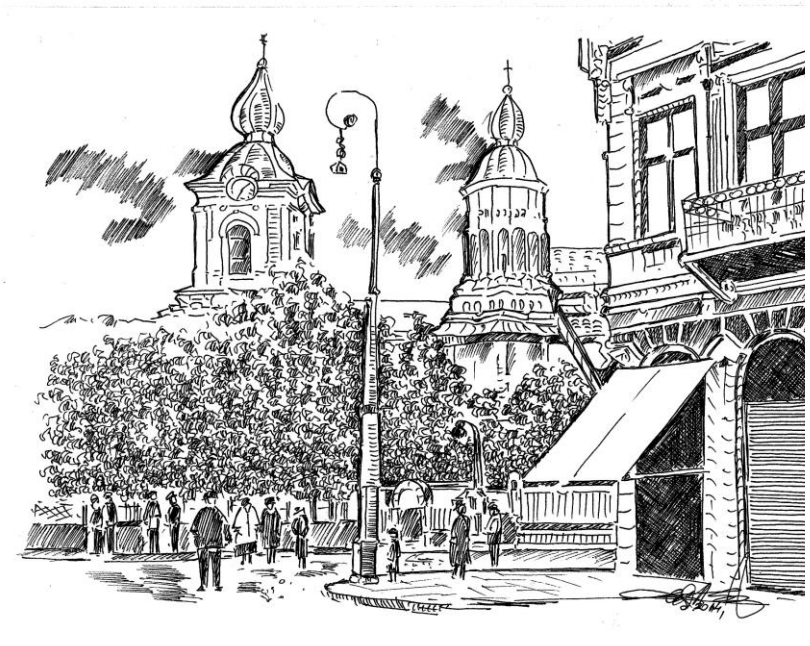

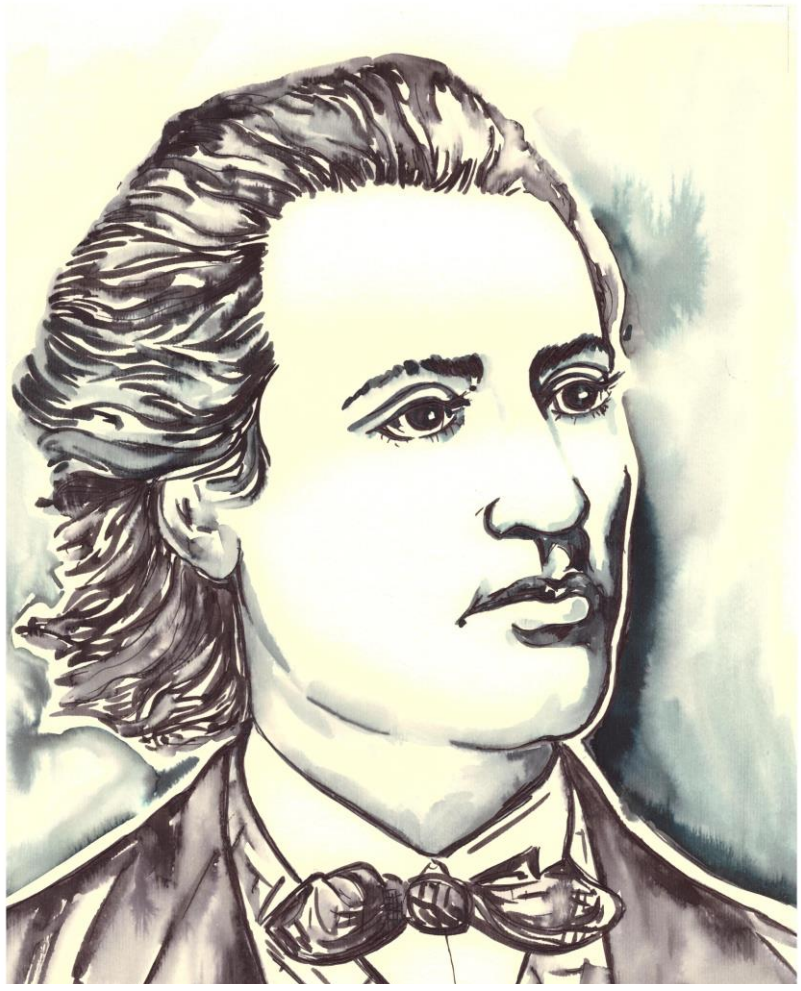

DIN TRECUTUL PERIODICELOR ROMÂNEŞTI

„DACOROMANIA” – o revistă centenară

Revista Muzeului Limbii Române: Continuitate și consecvență

Nici nu s-a uscat cerneala pe textul *Rezoluției de la Alba Iulia de la 1 Decembrie 1918,* când mințile luminate ale neamului românesc, în frunte cu lingvistul și cărturarul Sextil Pușcariu, pun bazele *Muzeului Literaturii Române,* la 27 august 1919, actualul *Institut de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”* din Cluj-Napoca, aflat sub mantia de înțelepciune și erudiție a *Academiei Române*.

La începuturile sale, acest institut cu rol fundamental în reinstaurarea graiului românesc în matca istorică a vechii Dacii, în spiritul științei lingvistice moderne, a funcționat cum era firesc pe lângă catedra de limba română a Facultății de Litere și Filosofie din Cluj.

Sextil Pușcariu, întâiul rector al Universității clujene, imprimase *Muzeului Limbii Române* un program ambițios, coerent și în deplină rezonanță cu comandamentele unei științe obiective, de nivel academic, lepădată de nuanțe teziste și fanteziste: *„strângerea și prelucrarea științifică a materialului lexicografic al limbii române din toate timpurile și din toate regiunile locuite de români; pregătirea de studii și lucrări speciale în vederea unificării limbii literare și a terminologiei tehnice și speciale în toate ținuturile românești; deșteptarea interesului obștesc pentru studiul și cultivarea limbii române; pregătirea de filologi români”.*

În spiritul marilor cărturari ai neamului, care au cultivat și dezvoltat limba română, începând cu epoca luminilor, cu Școala Ardeleană, părinții fondatori ai *Muzeului Limbii Române* au tipărit un Buletin, constituit drept o publicație de înalt nivel academic – „*Dacoromania*”, a cărei primă serie *a văzut lumina zilei în capitala Transilvaniei în perioada 1920 – 1948.*

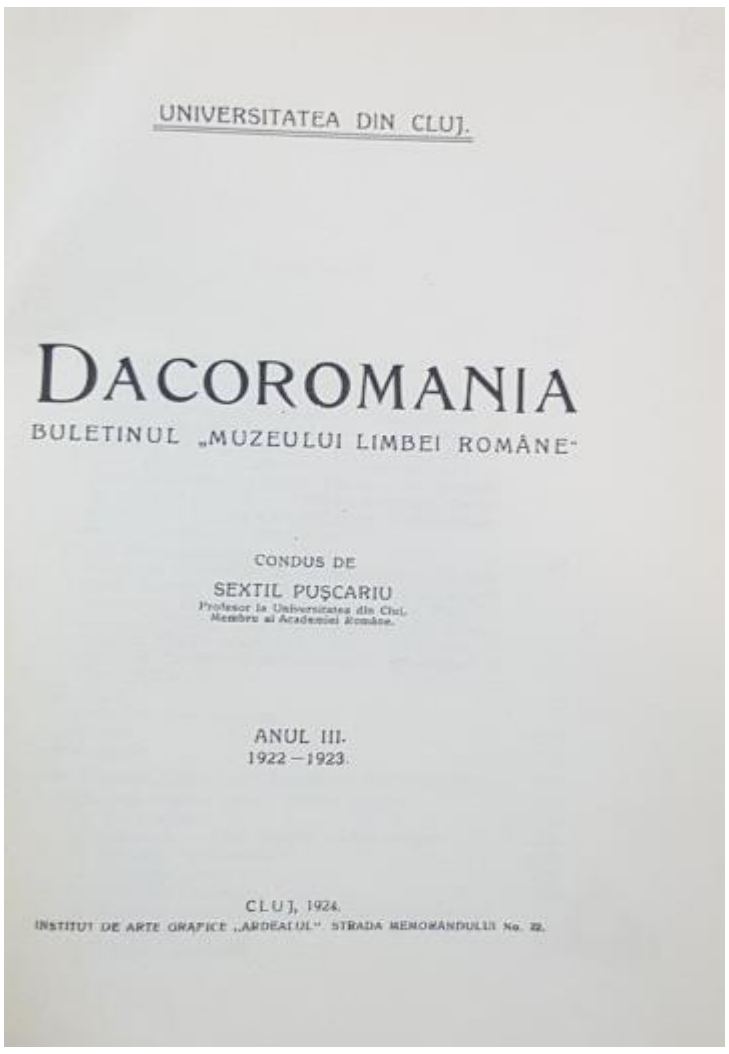
UNIVERSITATEA DIN CLUJ.

DACOROMANIA

BULETINUL „MUZEULUI LIMBEI ROMÂNE"

CONDUS DE
SEXTIL PUȘCARIU
Profesor la Universitatea din Cluj.
Membru al Academiei Române.

ANUL III.
1922—1923.

CLUJ, 1924.
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „ARDEALUL". STRADA MEMORANDULUI No. 22.

Revista „*Dacoromania”* a reprezentat o oglindă fidelă a școlii filologice clujene, devenind în scurt timp „*cel mai bun periodic de specialitate al epocii*” (apud acad. Iorgu Iordan).

Mai târziu, în emigrație, la Freiburg, s-a reînnodat glorioasa tradiție a revistei clujene, prin tipărirea peste hotare a periodicului *„Dacoromania, Anuarul Latinității Răsăritene”*, apărut în perioada 1973-1991, sub redacția lui Paul Miron.

DACOROMANIA
JAHRBUCH FÜR ÖSTLICHE LATINITÄT
1
1973
Herausgegeben von Paul Miron
Verlag KARL ALBER - Freiburg / München

Sondând acest trecut merituos al *Bibliotecii Române de la Freiburg*, prin amabilitatea domnului dr. Mihai Neagu Basarab, am publicat în numărul precedent al Revistei *Muzeul Presei Românești* un sumar al Buletinelor apărute sub auspiciile acestui centru de cercetare lingvistică.

Resimțindu-se lipsa unei publicații care să egaleze valoarea revistei „*Dacoromania”*, s-a editat periodicul *„Cercetări de lingvistică*” (1956 – 1993), sub auspiciile Institutului clujean, care continuă programatic obiectivele vechii serii.

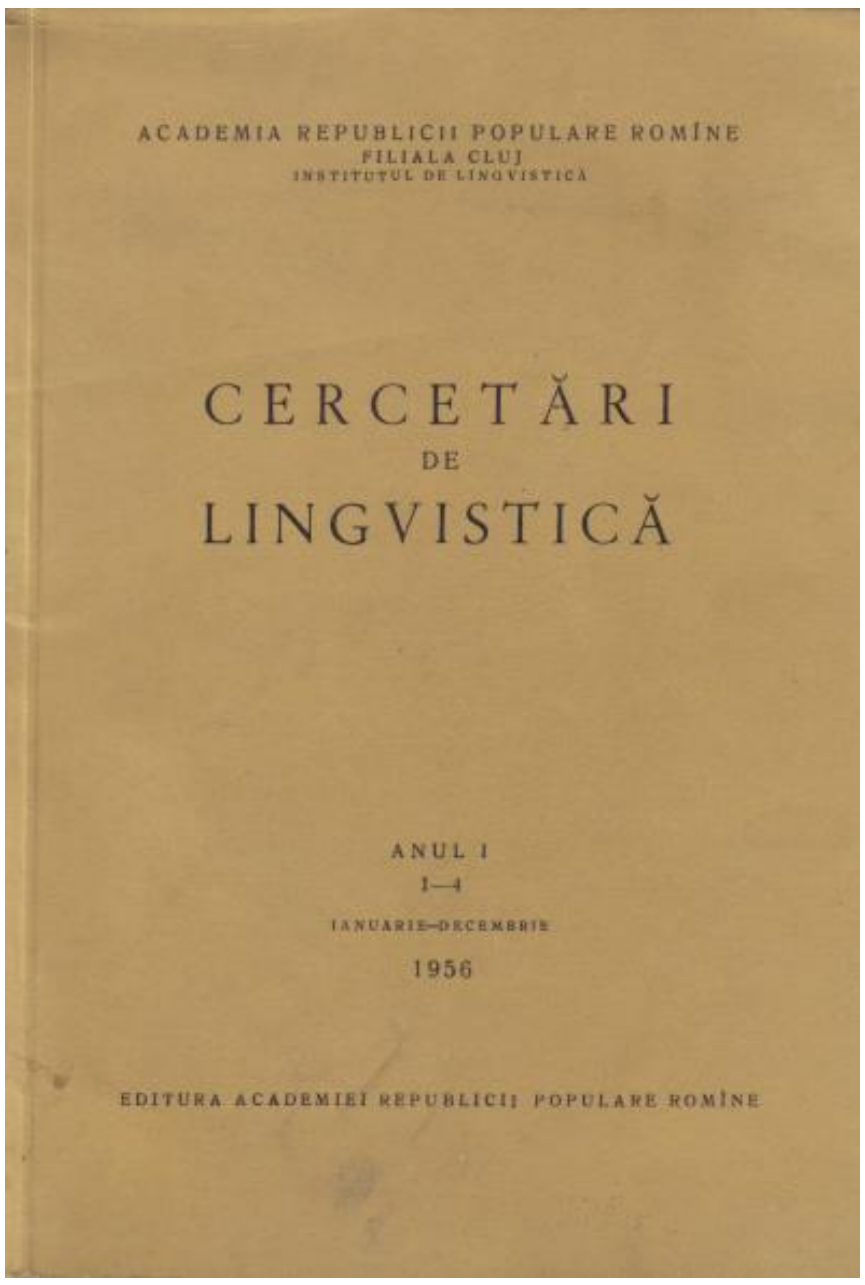

La sfârșitul secolului trecut, începând cu anul 1994, apare seria nouă a revistei „*Dacoromania*” (cu sigla DR), sub egida Institutului de Lingvistică şi Istorie Literară *„Sextil Puşcariu*” din Cluj-Napoca al Academiei Române, fiind publicată la Editura Academiei Române din Bucureşti, ăn paginile acesteia apărând valoroase studii de lingvistică și filologie.

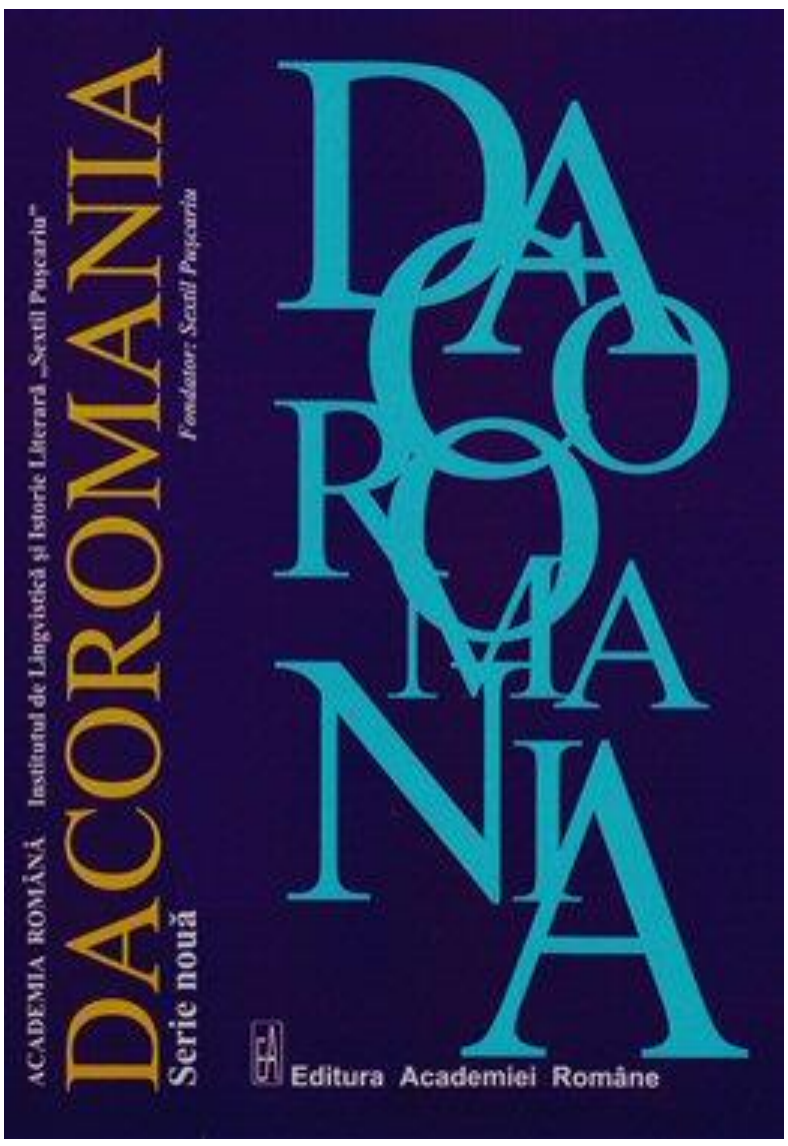

Fără a fi dedicată enclavei academice clujene sau doar lingviștilor din centrul universitar din acest oraș, actuala publicație și-a deschis larg paginile sale și altor foaiere de cercetare științifică de rang academic sau universitar din țară dar și din străinătate, ilustrând (prin varietatea studiilor și mai ales prin valoarea și notorietatea semnatarilor) diversitatea armonioasă a principalele școli lingvistice și orientări filologice moderne europene.

Redacția precum și Consiliul Director al Revistei sunt alcătuite din eminente personalități: lingviști din România sau din străinătate, inclusiv cadre didactice strălucite sau cercetători de la Universitatea „*Babeş-Bolyai*” din Cluj-Napoca, respectiv Institutul „*Sextil Puşcariu*”.

Spre cinstea urmașilor acestei glorioase publicații, domeniilor tradiționale ale lingvisticii clujene, strălucitoare prin erudite studii și consecventă continuitate, au fost dedicate sute de pagini prezentării istoriei limbii române, gramaticii, dialectologiei, lexicologiei şi lexicografiei, foneticii şi fonologiei, onomasticii, filologiei, spațiului lingvistic romanic, precum și teoriei limbii. În prezent, Institutul de Cercetări și revista lui purtătoare de cuvânt reflectă prin tematica studiilor și prin diversitatea subiectelor prezentate preocupările unor oameni de știință care abordează lingvistica textului, lingvistica computațională ori lingvistica integral, al căror ctitor a fost savantul român Eugen Coșeriu.

Număr de număr, revista publică recenziile unor lucrări de referință, cărți valoroase, înregistrează cu acribie desfășurarea unor importante reuniuni pe plan intern și extern în domeniul lingvisticii.

Deosebit de utilă este inițiativa redacției ca în fiecare an, în numărul 2, să se prezinte un indice de autori şi un Indice de cuvinte.

Majoritatea studiilor sunt redactate în limba română, dar pentru a facilita accesul la conținutul lor, multe dintre ele sunt scrise în limbi de largă circulație. La aceasta se adaugă și respectarea criteriilor moderne de facilitare a circulației informației (rezumate în engleză, franceză, germană etc, precum și cuvintele și ideile cheie), inclusiv accesul prin Internet la textul acestora.

Redacția

.

DANA CLEOPATRA LORINȚIU

Poetă, prozatoare și eseistă. A publicat peste 20 de cărți de beletristică și a fost realizatoare de documentare pentru televiziune. Are deopotrivă o experiență în geopolitică, îndeplinind misiuni diplomatice românești (Franța, Israel). Este membră a Uniunii Scriitorilor din România și a UCIN.

DRUM POETIC SPRE FILOSOFIE

O carte de filosofie aflată la granița cu poezia este culegerea de eseuri semnată de scriitorul Horia Bădescu, **„Doar din pământul patriei”** (Editura Școala Ardeleană).

Dacă genul practicat de scriitor consacră în Franța un autor, dacă reflecțiile despre viață și societate sunt în topul preferinței cititorilor din Occident, la noi lucrurile nu stau așa.

Iată că o adevărată pepită care strălucinează prin profunzime și har trece oarecum neobservată.

Aceste texte sunt rezultatul unor meditații profunde care s-au ridicat pe informație acumultă, pe cultură vastă asimilată și nu prin citate de suprafață (cum, din păcate, e moda la noi, azi.)

Sunt amintite multe repere, unele din ele arhetipale, unele din ele venite din vocația de universalist a scriitorului: *”Iar dacă apa e vie, dacă primește și procesează informația,cum spune omul acela de la soare răsare, Masaru Emoto, dacă primește și păstrează amprenta emoțională a cuvintelor, ea face parte din acea nevăzută realitate care ne alcătuiește, ne determină modul de a fi. Venim după toate mărturiile, mistice sau științifice, din oceanul planetar, ne purificăm prin apă, ea este aceea care ne spală păcatele, ne curăță de răutățile lumii.”Purtăm în noi deopotrivă ADN-ul părinților și pe acela al pământului natal.”*

Una din temele recurente ale cărții este aceea a apartenenței.

Discursul său nu este unul al excluziunii, nu este un furibund antiglobalist, nu are nimic din exagerările de tipul analistului francez Eric Zemour care a trecut acum din zona comentariului în zona posibilei cadidaturi prezidențiale.

Dar definește cumva individul în registrul unei arhetip propriu spațiului nostru carpato-dunărean *”Omul modern nu mai face parte din acest adevăr esențialal vieţuirii, e un străin al locului în care i se scurge existența, care nu mai poate primi nimic de la acesta și nu mai știe și nu mai are cum să primească. Rupt de rădăcini, el nu mai este nici măcar al vântului, ci, paradoxal un migrator în veșnică nelocuire de sine. Un ciuline rostogolit pe bărăganurile istoriei.!*

Aceste texte au apărut în reviste, așadar fiecare dintre ele are o autonomie la lectură dar în același timp se precizează la un moment dat și un fir de legătură în scrisul argeșeanului adoptat de spațiul transilvan. El apelează la un bun simț istoric citând chiar din Alexandru Davila o replică dată Doamnei Clara: „Doamnă, datina străbună e mai mult decât o lege”, și își afirmă o anumită prestanță în discutarea marilor teme istorice, vădit dominat de importanța panașului unor înaintași.

Se înfruntă dar și încearcă să se armonizeze în cartea aceasta două lumi.

Una e lumea rădăcinilor profunde și ramificate. Alta e lumea sincretismului, a recunoașterii rolului important pe care circumstanțe istorice și alte culturi, mai cu seamă cea franceză, l-au avut asupra noastră prin înrâuriri progresive.

Definitoriu pentru modul profund în care gândește ființa culturală națională îmi pare eseul care pornește de la comentarea (dacă pot spune așa, cu toate că îmi dau seama cât de nepotrivit și mic e termenul) cărții gânditorului Constantin Noica,*”Sentimentul*

românesc al ființei”, carte și ea uluitoare, ca atare controversată.

Cred că acest text în care filozoful Noica recurgea la instrumente de lucru poetice este cumva punctul de referință, sâmburele inspirațional al gândirii lui Horia Bădescu. Acesta se întreabă retoric: *„Ce vrea să zică acest accent naționalist așezat asupra ființei: nu este ea una și aceeași pentru toți? Desigur, numai că felul de a ne afla întru ea, modul de a ne racorda firea la ființă și de a o primi pe aceasta în firea noastră, căile de acces către acest tărâm închis sub peceți greu, dacă nu imposibil, de ridicat nu sunt aceleași. Iar aceste căi nu sunt în afara limbii fiindcă nu știm îndeajuns dacă limba e după firea noastră, sau firea noastră e după limba noastră, dar știm că una vorbește despre cealaltă, că una o exprimă pe cealaltă și că ele, dimpreună, dau un sens de viețuire, un sentiment nicimai bun, nici mai rău decât al altora, însă doar al nostru, asupra felului în care ființăm.”*

Scrisă într-o limbă poetică cuceritoare, de o densitate ideatică de excepție, cartea lui Horia Bădescu este o pepită rară în literatura noastră contemporană.

Închei cu același regret : În Franța, scriitorii-filozofi precum **André Comte-*Sponville***, **Onfray, *André Glucksmann (****de acum regretatul filozof)*** sau mai tânărul **Raphaël *Enthoven*** sunt prezenți tot timpul în arena ideilor, pe platourile televiziunilor, la dezbaterile aprofundate de la radio, la France Culture sau Radio Sud, cărțile lor sunt discutate, dezbatute, sunt surse de inspirație pentru unii și de controverse flamboaiante pentru alții, dar SUNT...

In România avem un scriitor-filozof, redutabil autor de proză și poezie, cu o operă vastă, cu mare experiență de audiovizual și de diplomație culturală internațională, un intelectual de excepție.

Oare ce facem pentru el și pentru noi ?

Prof. dr. MIHAI POPESCU

Eminescu şi „părintele istoriei”

„Aceeaşi pasiune de cunoaştere l-a îndreptat deopotrivă şi spre aprofundarea lui Herodot, pe care-l pătrunde, am putea spune, tot atât de amănunţit cât şi pe Platon.”

Dimitrie Murărașu **Mihai Eminescu. Viaţa şi Opera** (1983).

Atât prietenii şi cunoscuţii, cât şi cercetătorii vieţii şi operei lui Mihai Eminescu au remarcat solida sa cultură istorică, din străvechime până la evenimentele politice contemporane lui, iar condeiul său de ziarist „angajat politic” făcea adeseori apel la autoritatea „informaţiilor” transmise de Herodot, cu peste două milenii în urmă.

În lucrarea *Opera lui Mihai Eminescu*, George Călinescu face peste zece trimiteri la Herodot, la poezia cu temă cosmogonică şi istorică (*Egipetul, Memento mori, Gemenii, Sarmis, Rugăciunea unui dac* etc.), la proză (*Avatarurile faraonului Tlà*), dar şi la fundalul cultural eminescian, îndeosebi la notiţele luate la cursurile marelui orientalist şi egiptolog Karl Richard Lepsius (1814-1884), care călătorise pe urmele lui Herodot şi recomanda studenţilor săi aprofundarea operei acestuia.

Bun cunoscător al manuscriselor eminesciene, în care încerca să urmărească un „jurnal al formării intelectuale şi al lărgirii orizontului ştiinţific”, academicianul Dimitrie Vatamaniuc dezvăluie, în acest laborator de creaţie, numeroase întoarceri în timp la „părintele istoriei”.

Pornind de la cunoscutele versuri din Scrisoarea III:

„*Împăraţi pe care lumea nu putea să-i mai încapă*

Au venit şi-n ţara noastră de-au cerut pământ şi apă”,

Dimitrie Murărașu observa că acestea „îşi capătă deplinul lor înţeles numai pentru cei care îl cunosc pe Herodot”, iar „în Mureşanu şi în Gemenii, sunt amănunte care vin de la istoricul grec, după cum în Scrisoarea III, alăturând vârste separate de milenii, Eminescu foloseşte pe Herodot şi pe Hammer spre a-şi exprima concepţia despre istorie”.

Mitropolitul Bartolomeu Anania, singurul traducător integral al Bibliei în limba română şi autorul unui ”Imn-Acatist închinat Eminescului”, considera că Eminescu ar fi preluat sintagma „pământ şi apă” din lectura Bibliei de la Bucureşti („a lui Şerban Cantacuzino” – 1688). Nu e nevoie să avem calităţi de rabin pentru a da dreptate fiecăruia dintre ultimii doi cercetători. Biblia de la Bucureşti a fost tradusă după textul Vechiului şi Noului Testament, ambele scrise în greaca elenistică, influenţată puternic nu numai de poemele homerice şi de scrierile lui Platon şi Aristotel, ci şi de limbajul ştiinţific şi de viziunea sistemică a lui Herodot.

De fapt, Istoriile lui Herodot au circulat în spaţiul cultural românesc atât în copii greceşti, cât şi în traduceri româneşti (cea descoperită de Nicolae Iorga la mănăstirea Coşula, din judeţul Botoşani – la circa 25 km de Ipoteşti, tradusă pe la 1645 şi tipărită la Vălenii de Munte, în 1909), iar Eminescu a consultat ediţii greceşti, germane (ediţia critică a lui Stein, Berlin, 1869) şi româneşti (traducerea lui Alexandru Gr. Şuţu. Bucureşti, 1879).

Nu ştim dacă Eminescu învăţase despre Herodot la cursurile de limba greacă de la Gimnaziul German din Cernăuţi, dar în acelaşi număr din revista Familia (II, 17/29 iulie 1866) în care apare, pe prima pagină, poemul eminescian „*Din străinătate*”, V. Ronta Buticescu începe publicarea unui studiu despre „Datinile poporului român”, în care face referire la ... Erodot! Este foarte puţin probabil ca biblioteca lui Aron Pumnul (pe care Eminescu a cunoscut-o şi a gestionat-o un timp, ca bibliotecar) sau biblioteca Societăţii România Jună din Viena (al cărei bibliotecar a fost Eminescu) să fi avut vreo ediţie a lui Herodot. În schimb, avem o mărturie scrisă că o ediţie în limba greacă, tipărită la Atena, în 1836, a Istoriilor lui Herodot, existentă în colecţiile „Bibliotecei Centrale” din Iaşi, figura în lista depusă de D. Petrino la dosarul pentru chemarea în judecată a lui Eminescu, după demiterea de la conducerea instituţiei.

Mai târziu, ca redactor la ziarul Timpul (VI, nr. 9, 14/26 ianuarie 1881), Eminescu amintea, cu regret, că teza de doctorat „Plutarchus cum Herodoto et Thucydide comparatur quod ad historicam rationem attinet” (Paris, Hachette, 1874), semnată de profesorul român Ioan Crăciunescu, de la Şcoala Normală Superioară din Bucureşti, fusese scrisă de fapt de profesorul Aderer de la „Clarlemagne, maestru de conferinţe la St. Barbe”. Nici Eminescu nu suporta plagiatorii.

Cele mai multe referiri la Herodot apar în articolele politice ale lui Eminescu, îndeosebi în cele referitoare la evenimentele ulterioare Războiului pentru independenţă (alipirea Dobrogei, răpirea de către Rusia a părţii de sud a Basarabiei, existenţa unei albii a Dunării între Cernavodă şi Constanţa etc.): „Într-adevăr, încă în vremea lui Herodot, Dobrogea era stăpânită de geţi cari, îngemănaţi într-un singur stat cu dacii, ţineau amândouă malurile Dunării...” (**Anexarea Dobrogei,** în: Timpul, 19 august 1878).

Scriind despre „infrastructura” României din vremea lui, mai exact despre starea jalnică a drumului de la Iaşi la Vaslui (prin Socola), Eminescu propunea sarcastic: „Dar să lăsăm aceste formaţiuni geografice pe seama unui Herodot al viitorului...”

Dintre contemporanii lui Eminescu, probabil doar Nicolae Densuşianu evoca mai des în scrierile sale consemnările despre strămoşii noştri ale „părintelui istoriei”.

Însă dincolo de referirile directe la *Istoriile* lui Herodot, în opera eminesciană putem trăi atmosfera fascinantă a descoperirii unor lumi noi. Dacă Cicero îl numise, acum două mii de ani, „părintele istoriei”, Herodot ar putea fi revendicat drept „părinte fondator” şi de alte discipline ştiinţifice, conturate abia în secolul XIX, cum ar fi antropologia, etnologia şi etnografia. Plutarh şi alţi biografi antici, medievali, renascentişti, moderni şi contemporani nouă, ne dezvăluie că Herodot din Halicarnas (490-430 î. Hr. sau 484-425 î. Hr.) şi-a dedicat viaţa lecturilor şi călătoriilor. Era un mare admirator al lui Homer, dar şi al lui Hesiod, Sappho, Esop sau Pindar. Iubitor de teatru, Herodot urmărea spectacolele publice ale pieselor lui Eschil, Euripide şi Sofocle, cu care era contemporan, ultimii doi fiind chiar din aceeaşi generaţie literară. Plutarh aminteşte că viitorul general şi scriitor militar

Tucidide, copil fiind, a fost impresionat „până la lacrimi” de lecturile publice ţinute de Herodot, iar Sofocle însuşi i-ar fi închinat un poem. Prin *Istoriile* sale, Herodot a conciliat tendinţele divergente din gândirea şi literatura grecilor de pretutindeni, contribuind decisiv la conştientizarea identităţii lor etnice, dar mai ales la formarea şi la promovarea limbii literare eline, unul din vehiculele majore ale culturii elenistice. Atunci când cei şaptezeci de învăţaţi evrei (*Septuaginta* - LXX), au tradus, pentru Ptolemeu II (285-247 î. Hr.) şi pentru Biblioteca din Alexandria, Vechiul Testament din limba ebraică în elină, ei au utilizat cuvinte, expresii şi alte mijloace lingvistice şi stilistice ale marilor scriitori elini, printre care Herodot era la loc de cinste. Astfel putem înţelege de ce Biblia de la Bucureşti, tradusă în limba română după *Septuaginta*, din porunca domnitorului Şerban Cantacuzino, dar apărută, ca semn de bun augur, în primele luni ale domniei lui Constantin Brâncoveanu, poate fi socotită o sursă autentică a expresiei „*au cerut pământ şi apă”*, cu întreaga ei bogăţie simbolistică.

Atunci când am ajuns la primele cataracte ale Nilului, până unde călătorise Herodot şi, pe urmele sale, Lepsius, purtam la îndemână fragmentul eminescian din *Memento mori* (publicat şi separat, sub titlul Egipetul), în care era descrisă călătoria pe Nil, şi am rămas uimit cât de viu şi de autentic era surprins acel straniu „Egipet”, pe care Herodot îl fixase lapidar în sintagma „dar al Nilului”, fără ca Eminescu să fi călătorit vreodată în Egipt.

În proză, în încercările dramatice, în marile sale poeme epice, în poezia lirică, ba chiar şi în poezia de dragoste, se simt ecourile lui Herodot:

„*Piramidele-nvechite*

urcă-n cer vârful lor mare.

Nu căta în depărtare

Fericirea ta, iubite!

Oratorul improvizat din *Împărat şi proletar* îşi îndeamnă ascultătorii, „copii săraci şi sceptici ai plebei proletare”:

Zidiţi din dărmături gigantici piramide

Ca un memento mori pe al istoriei plan.

Aceasta este arta ce sufletul deschide

Naintea veciniciei, nu corpul gol ce râde...

Simbolul piramidei apare în poeme de facturi foarte diferite, cum ar fi *Îmbătrânit e sufletul din mine* sau *Cu gândiri şi cu imagini.*

Însă poate cel mai concludent exemplu al preluării spiritului şi nu doar al literei *Istoriilor* lui Herodot este cazul reginei Tomiris, căreia Congresul Internaţional de Dacologie i-a închinat ediţia a opta (2007). Herodot consemnează, în Cartea Întâi – „Clio”, cauzele şi desfăşurarea conflictului dintre regina văduvă a masageţilor, Tomiris, şi Cyrus cel Mare, întemeietorul Imperiul Persan. Eminescu alege o perioadă anterioară acelui conflict, plămădind, între anii 1875-1882, peste treizeci de variante poetice ale poemelor *Sarmis* şi *Gemenii,* având ca personaj principal pe Tomiris, văzută ca ideal al virtuţilor feminine manifestate de strămoşii noştri, ceea ce îl îndreptăţea pe cercetătorul ieşean Dan Mănucă să afirme că personajul **Cătălina** din *Luceafărul* şi **Tomiris** din ciclul *Sarmis-Gemenii* sunt „*arhetipuri în jurul cărora se construieşte*”.

La fel de flexibil şi de profund sunt prelucrate poetic şi dramatic consemnările lui Herodot despre Zamolxis, care devine Zamolxe la Eminescu.

Aşa cum transcria traducerea cunoscutului pasaj despre traci din *Istoriile* lui Herodot, între notiţele luate la cursurile lui Lepsius, alegerea şi traducerea celebrului fragment din Horaţiu, privind perenitatea operelor literare scrise, îi prilejuieşte lui Eminescu o revenire la simbolistica piramidei, atât de dragă lui Herodot:

Mi-am zidit monument, decât acel de fier

Mult mai trainic şi nalt ca piramizi cereşti;

Ploaia nu-l va mânca, nici Aquilonul slab,

Nici al anilor şir, vremile cari fug.
Nu de tot voi muri, partea mai bună a mea
Va scăpa de mormânt...

CORNELIU VLAD

POVESTEA UNEI BIBLIOTECI

Biblioteca mea nu e doar o grămadă de cărți de prin librării și anticariate, moștenite de la părinți sau adunate de mine în timp. E o parte din viață mea. Ea mă leagă de locul în care m-am născut, într-un sat de pe Nistru, în timpul războiului, mă leagă de locurile în care am trăit, îmi păstrează pios și tăcut, cu dovezi palpabile, înclinațiile și preferințele intelectuale și afective dintr-un moment sau altul al vieții, îmi documentează devenirea și căderile, formația și traiectoria în lume vreme de vreo opt decenii. Mă reprezintă cumva, mă dă pe față aș zice, ca breslaș al scrisului, mai sincer, "neted", cum ar fi spus Eminescu, decât aș putea eu argumenta.

Iată de ce simt în bibliotecă un prieten, poate cel mai apropiat și mai de nădejde, un sprijin, o dovadă și o mărturie în cele mai diverse împrejurări, un reazem și un sfetnic la momente de cumpănă în viață, un sufleur când mă pierd și un impuls când șovăi, o călăuză, un alint, un tovarăș de luptă, dacă e nevoie.

Vor spune unii că omul secolului XXI nu mai are nevoie de bibliotecă, de rafturi în care se îngrămădesc hârțoage nesuferite care trebuie mereu aspirate de praf. Ce bibliotecă personală de vreme când e atât de lesne să poți apăsa oricând pe search. Nu-i deloc așa. Ce simți tu, ce-ți dorești, ce vrei să ai totdeauna la îndemâna nu e Internetul, sunt cărțile pe care le-ai agonisit tu însuți în viață. Daca ți-ai alcătuit-o după propriile convingeri și sentimente. O bibliotecă personală e o fereastră deschisă către sufletul celui care a alcătuit-o.

Biblioteca e seismograf al unei vieti, al unor vieti si își are o istorie. Biblioteca familiei mele s-a născut cu mult înaintea mea. E din 1924, când tatăl meu, tânăr învățător, abia ieșit din Școala Normală Carol I din Câmpulung Muscel pleca, precum mulți alti colegi ai sai, în Basarabia reîntregită pentru a-i învăța pe cei de acolo să citească și să scrie românește, adică în limba lor. Se stabilea în comuna Talmaz, județul Tighina, pe malul Nistrului, locul natal al cărturarului, patriotului și bărbatului politic Ștefan Ciobanu. Aici avea să căsătorească chiar în acel an, cu cine oare? Logic! Cu tânăra educatoare și directoare a Grădiniței de copii din comună, basarabeancă din Cetatea Alba. Pe mama o chema, ca domnisoară, Maria Tugulea.

Printr-o împrejurare fericită, școala din comună a primit o donație cuprinzătoare de cărți de la un generos filantrop de la București, I. C. Bibicescu, directorul Băncii Naționale. Fiecare carte purta sigiliul său. După ani de apostolat pașnic, când îi aduna pe săteni la Căminul Cultural să le citească din cărți, a început războiul și familia noastră a luat calea refugiului. Și printre puținele lucruri luate din gospodărie atunci în retragerea în comuna sa natala, Mățău din județul Muscel, în afara lucrurilor întru totul trebuincioase, a luat cât a putut din cărțile bibliotecii, iar pe cele rămase le-a îngropat cu grijă, în taină, în speranța să le regăsească atunci când ne vom întoarce iarăși acasă. Era convins că ne vom întoarce. Așa a și fost, dar numai pentru câțiva ani, căci în 1944 frontul a răvășit din nou locurile natale și iar a trebuit să ne refugiem la Mățău și din nou tata a luat cu noi cât a putut lucruri de-ale casei și cărți, cărți.

Sutele de cărți salvate atunci de război și de ce avea să mai vină pe malurile Nistrului, aduse atunci de părinții mei în țară, au rămas până azi în biblioteca familiei, adică acum în biblioteca mea și a fratelui meu, și el profesor de română.

La al doilea refugiu, cel din aprilie 1944, am călătorit cu trenul de marfă, dar bagajele noastre s-au rătăcit și tata a fost nevoit să rămână în Gara de Nord să descâlcească încurcătura. Era 3 aprilie 1944, iar la 4 aprilie gara a fost bombardată de aviația americană, tatăl meu a fost rănit la un picior și s-a întors acasă șchiopătând încă vreo câteva

săptămâni. Și dragostea de carte cere sacrificii, după cum se vede.

Însă calvarul nu s-a terminat aici, căci a început prigoana din primii ani de "democrație populară", cu epurări, deblocări, întemnițări, abdicarea regelui. Iar noi aveam în casă multe cărți decretate acum interzise, cu regi și regine, de scriitori interziși și oameni politici proscriși. Cele mai multe cărți proveneau de la Fundația Culturală Carol al II-lea. Tata n-a pus nimic pe foc. Pe unele le-a îngropat în grădina de la Mățău, din altele a rupt foi sau a șters cu tuș negru de pe coperte nume odioase precum Carol al II-lea, Iorga, Goga, Rebreanu, ca să nu mai vorbim de Radu Gyr, Mircea Eliade și atâtea altele. Și așa ne-am conformat strașnicelor ucaze ale momentului.

Tata nu ne-a spus nici nouă unde a îngropat într-o noapte cărțile cele mai "rele", pentru care ar fi făcut pușcărie dacă l-ar fi denunțat careva. Probabil că zac putrezite și acum pe undeva prin gradina care a trecut de atunci prin mai mulți proprietari.

Iar biblioteca noastră, așa mutilată, a început să se îmbogățească din nou, cu ce mai merita din ce se edita în anii de după 23 august 1944, inclusiv cărți de scriitori ruși și sovietici, unele chiar în limba rusă, pentru că mama, născută în 1902, apucase să învețe în rusește câțiva ani, la Școala Eparhială din Chișinău.

Petreceam ore și zile întregi între aceste cărți și cu timpul am început să citesc din cele din care înțelegeam câte ceva. Și tata, care avea un cult al cărții, mă învăța să subliniez pasajele mai importante sau care meritau să fie reținute, pe care cu creion roșu, pe care cu albastru, căci îmi dăruise un creion cu două culori, unde să fac un V la începutul unui aliniat ce merita o atenție deosebită etc.

Mă tot gândesc acum ce se va alege oare de toate aceste cărți, care au supraviețuit cu atâtea sacrificii și care vor muri acum, pe timp de liniște și pace, de moarte bună. Căci am încercat să le donez. Unde? Școlii din Talmaz? Dar ar fi o aventură prea anevoioasă și fără șanse de reușită, cine știe pe ce mâini ajung și ce soartă vor avea. La Mățău? Biblioteca sătească și a școlii nu mai au locuri de depozitat și rafturi. Bibliotecii orășenești din Câmpulung Muscel? Nu mai primește donații. Bibliotecilor de la Facultățile de Litere și Istorie din București? Au promis că le preiau dar... Mai dăruiesc din ele prietenilor, cunoscuților, mai cu seamă unor tineri învățăcei, elevi și studenți care totuși mai citesc. Nici Biblioteca Uniunii Ziariștilor Profesioniști nu are loc pentru ele, mai ales după ce a plecat dintre noi inimosul ei președinte Doru Dinu Glăvan.

Cărțile familiei noastre vor rămâne în curând doar amintiri păstrate în memoria celor care le-au citit, până când legea firii le va așeza pentru totdeauna în uitare.

Cât de adevărat și de dureros mai poate fi uneori adagiul latin *Își au și cărțile soarta lor*.

SILVAN G. ESCU

NĂZUINȚĂ LUNATICĂ

La doar câţiva paşi de locul unde mă aflam, lama electrică a unui fulger năprasnic, căzut aproape din senin, a spintecat un copac, cel spre care mă îndreptam cu ultima speranță, separându-i în două părţi aproape egale trunchiul încă tânăr, lăsându-l într-o poziţie caraghioasă, de parcă s-ar fi născut din acea spintecare doi siamezi, revendicându-şi proprietatea întâietăţii. Sau, poate chiar mai bine şi inspirat spus: întâietatea proprietăţii.

Însă, ca printr-o minune, nu s-a aprins, nu a luat foc, ploaia căzută în rafale, pornită brusc, salvându-l de la ardere. În timp ce eu, îngrozit de spaimă, cu ochii ieşiţi din orbite, am alergat zig-zagat după fiecare picătură, încercând să le prind pe toate, de parcă mă ardea gândul că s-ar fi putut să nu mai fiu... îmbrăţişând şuvoaiele ploii cu gratitudinea celui salvat de la carbonizare. Eram cuprins de un entuziasm fără margini, râzând în hohote plânse, bucuros că focul Iadului a trecut razant pe lângă mine.

Dar, oare, nu cumva eram eu cel vizat şi am fost ratat de puţin? Iertat, aşa, în ultima clipă, doar fiindcă oricum nu (mai) eram verde? Ăsta să fi fost motivul? În termeni apropiați de firescul situației, asta era explicaţia pe care, în acel moment năucitor, am găsit potrivit să mi-o dau. Inima, speriată de moarte şi nedumerită, se oprise câteva secunde să se hotărască dacă să mai bată sau nu, dar până la urmă şi-a reluat uşor-uşor firescul tic-tac neîntrerupt de până atunci.

Acel nefericit copac, fiu oropsit al sorţii, era singurul exemplar rămas pe planeta Pământ, de fapt era simbolul unic al tuturor lucrurilor verzi existente cândva, dispărute cu destui ani în urmă sub privirile mele mute de neînţelegere şi neputinţă. Acum nu mai eram decât noi doi, eu, întreg chipurile, și el, doar de câteva secunde înjumătățit, rămași amândoi într-o perplexitate totală.

Purtam pe umerii costelivi o haină zdrenţuroasă, abandonată de ceva timp de molii, după ce s-au plictisit de migala cu care au transformat-o într-o sită de strecurat vremuri... iar la gât, înnodată marinăreşte – ca să-mi ţină strâns, nemișcat, la locul său, mărul lui Adam – îmi flutura ca un steag al întregului spaţiu cosmic eşarfa timpului.

Cu capul ridicat a rugă m-am pomenit că privirea, de acum relaxată, mi s-a agăţat de streaşina cerului, iar eu, plutind pe perna aşezată comod sub cap de adierea vântului, prietenul meu de dată recentă, am uitat pentru o clipă cât de departe mă aflam de boltă. Ea, privirea, se lăsa sedusă (se lăsase dusă?!) de aura incredibilă, fascinantă a boltei cereşti! Fară să ia în seamă inconvenientul depărtării, privirea m-a apucat pur și simplu de creştet şi m-a tras cu putere spre ea, de parcă devenise deja proprietara cu acte în regulă a acelei margini de Univers, una tivită cu ciucuri de stele. Acum, de la o oarecare înălţime, îmi priveam umbra imensă, întinsă peste întreaga planetă, făcând din această pricină din fiecare zi noapte, în întregime mirat că eu sunt nenorocitul acela.

În timp ce urcam, strâns înfăşurat în teama de a nu fi scăpat din privire, dar mai ales din brațele ei, am fost întâmpinat cu ovaţii/imprecaţii de stoluri nesfârşite de păsări, cu toate mirate că întâlneau un zburător fără aripi, gândind că sunt un intrus, sau un impostor, ceea ce parţial era adevărat. Dar, totodată, şi întrigate de faptul că nu am cioc, întrebându-se probabil cum reuşesc să ciripesc. Dacă aş fi avut dispoziţia necesară şi dacă aş fi fost cu picioarele pe pământ, le-aş fi explicat în amănunt cum se procedează!

La un moment dat, una mai curajoasă, sau poate mai insolentă, s-a apropiat de mine şi m-a pipăit cu aripa ca să se asigure că sunt vietate; bănuiesc că m-a întrebat pe limba ei – îmi cer scuze, eu nu ştiu păsărească! – ce specie sunt, şi văzând că nu sunt în stare să scot nici măcar un crăunit, parcă aşa se zice dacă eşti cioară, m-a lăsat în plata Domnului, spunându-şi, probabil, în sinea ei că fiecare pasăre pe limba ei piere! Dar, ca să-și satisfacă insolenta curiozitate, chiar înainte de a se depărta, observând că nu mi se văd ghearele, mi-a ciugulit şireturile ca să-mi scoată pantofii, şi, văzându-mi unghiile, abia atunci s-a dumirit: pentru păsări eu eram un surogat de zburătoare, un înlocuitor uman de navă spaţială.

În ascensiunea mea constantă mă loveam ciclic de zile şi nopţi, însă doar nopţile mă răneau, psihic, întrucât întunericul era de-a dreptul sinistru, îmi stârnea o teamă cumplită şi abia aşteptam ivirea zorilor. Treceam, pe verticală desigur, peste mii de poduri, confecționate din funii de nori, legănate de vânt, dar nu înţelegeam la ce foloseau din moment ce sub ele nu se afla nimic, nu curgea decât aer. Sau poate asta era şi eu nu eram pregătit, sau nu aveam dreptul să înţeleg. Pe durata acestei porţiuni de călătorie, s-o numim astfel, am dat mâna, scuturând-o pământeşte, cu o mulţime de asteroizi ce aveau mâna aspră şi rece. Dar nici privirea n-o aveau altfel.

Apoi, aflat cam la jumătatea distanţei dintre Pământ şi locul unde trebuia să ajung, spre totala mea buimăceală, m-am întâlnit cu cineva care, la prima vedere, îmi semăna perfect. Singure sprâncenele făceau deosebirea, însă doar în sensul că ale lui erau coborâte a resemnare, pe când ale mele erau ridicate a mirare, şi nu numai în cazul de faţă, ci, pentru cine m-a cunoscut, acea expresie reprezenta o permanenţă a mea. Acel cineva era îmbrăcat în uniformă de soldat universal cu funcţie de general local, dându-şi singur ordine, pe care, militărește educat, le executa fără crâcnire. Este adevărat că nici nu avea cui să se plângă, deşi, şi dacă ar fi existat cineva, nu ar fi simţit nevoia să o facă. În mod straniu, pentru un pământean desigur, uniforma aceea nu avea nicio culoare, aşa că te puteai gândi la oricare, la alegere, şi puteai să-i dai chiar şi nuanţe.

Abia după câteva momente, când m-am mai dezmeticit puţin, am observat că avea capul semirotund, corespunzător acelei altitudini medii la care ne aflam, dacă putem să-i spunem aşa, cu părul tuns perie (de fapt un fel de sârmă ghimpată, e foarte posibil să fi fost astfel!), iar perciunii, foarte stufoşi şi cârlionţaţi, erau ascunşi sub tâmple, probabil de teama de a nu se grăbi să albească. Şi încă un lucru extrem de important, ochii, câte doi de fiecare parte a feţei aşezaţi unul sub altul,

erau verzi, aşa cum fusese cândva Terra. Iar de zâmbit nu cred să fi zâmbit vreodată. Spre deosebire de mine care toată ziua bună ziua, şi uneori şi noaptea, râdeam cu gura până la urechi.

Muşcat de curiozitatea de afla ce se ascunde sub sprânceana tăiată de cuta durerii, aceea de a nu şti cine e acel cineva, prinzând un pic de curaj, cosmic de-acum, mi-am luat inima-n dinţi. Şi – spunând toate cuvintele în acelaşi timp de teamă să nu scap vreunul şi să cadă pe pământ – l-am întrebat cu vocea gâtuită de emoţia inerentă: „de când sunt... eşti aici, patrulând de unul singur?" Mi-a arătat două degete, uşor depărtate, de nu ştiam precis dacă reprezintă doi sau cinci roman, fără însă să specifice despre ce este vorba, iar eu nu am insistat. M-am temut că ar putea fi mut ! Ca să mă conving de ceea ce de fapt nu voiam să aflu, referitor la eventuala sa imposibilitate de a vorbi, am vrut să întreb de ce suntem doar noi doi (adică eu şi eu aş putea spune!) singuri în acel spaţiu imens, însă n-am mai apucat, fiindcă, aşa bulversat peste măsură cum eram, până atunci nu observasem că era însoţit de un câine cosmic. Spre de nepovestit a mea uluială, parcă auzindu-mi gândul, a răspuns câinele; în lumea aceea el era responsabil cu vorbitul, în timp ce el, omul, doar lătra, aprobând de fiecare dată, dând din cap ca bulgarii cosmici, spusele câinelui, chiar dacă nu era întotdeauna de acord.

Am rămas complet interzis pe ipotetica trecere de pietoni cosmică, desenată cu nuanţe de nori, pe care oricum nu avea cine să calce şi preţ (redus?) de câteva clipe, tot cosmice, bineînţeles, n-am putut articula nicio silabă şi nici măcar n-am reuşit să latru... ca el. M-am uitat cu infinită milă (la mine era să zic, dar da, și la mine) la el, la lătratul lui, urmărindu-i cu atenţie buzele (O, Doamne! păreau a fi ale mele), şi îmi venea să-i spun ceea ce trebuia să afle, aşa cum pe vremuri i-a profeţit lui Caesar prezicătorul, cel ce se prefăcea că vorbeşte în dodii. La fel ca mine adică, și să-l avertizez, aşadar, dacă a luat seama la Idele lui Marte, având în vedere că tot se găseau în preajma sa, vecini de palier ca să zic aşa. Totuşi, după o relativă revenire din năuceala mea generală, am pus o întrebare idioată, aproape fără să-mi dau seama de ce o fac. Și anume, am întrebat cu ce se hrănesc. Privindu-mă nedumerit şi neînţelegând despre ce vorbesc câinele a răspuns într-un târziu că e... târziu! Târziu pentru mine, a vrut să-mi dea de înțeles „vorbitorul", fiindcă privirea, cea aflată la streaşina cerului, grijulie cu existenţa mea, mai ales cea viitoare, m-a înşfăcat, smucitându-mă chiar şi m-a tras grăbită spre locul de destinaţie, unul total străin mie, unde mă aşteaptă, vorba vine, ceva imposibil de intuit, sau de definit.

Spre dezamăgirea mea, fiind înșfăcat cu brutalitate (pe ce motiv oare?), n-am apucat să-mi fac un selfie cu cei doi, vorbitorul şi lătrătorul, sau, dacă preferaţi, invers. Mai ales că lătrătorul, dacă i-aş fi turtit un pic ţeasta, i-aş fi scos o pereche de ochi, cea de sus, care mi se păreau a fi de prisos, i-aş fi netezit dunga durerii, i-aş fi ridicat puţin obrajii a zâmbet, i-aş fi scos sârma ghimpată din cap şi i-aş fi pus păr uman, apoi i-aş fi mânjit faţa cu o blană de barbă, ar fi avut aspectul unui vizionar. Gata, m-am prins, acuma știu, aș fi putut fi chiar eu! Dar care eu? Când în fine am ajuns, privirea pământeană s-a îndepărtat de mine, s-a autosupt încet şi s-a stins, în schimb m-am ales cu o privire nouă, una cosmică, de ansamblu, atotcuprinzătoare.

Trebuie să recunosc că m-am temut de felul cum se va uita la mine privirea cea nouă, având alte standarde, mult superioare, născută în această lume galactică, nedorind poate să aibă de-a face cu un astfel de pierde vară venit hăt, de departe, de pe un petec de... Pământ. Şi, poate, scăpându-mă din ochi voi cădea liber (vorba vine) în gol, trecând mai întâi prin mine însumi, ca printr-un tub uman. Iar în coborâre, în marea trecere inversă, mă voi întâlni din nou cu fostul „Eu" care va lătra ca un turbat la golul din mine, ţinut în lesă de câinele cosmic vorbitor, având fermoarul gurii închis, ca să nu scoată o vorbă şi să mă pot opri cumva din cădere. Parcă mă şi văd lovindu-mă de toate corpurile cereşti, oprindu-mă totuşi la graniţa dintre orice şi Pământ, graniţă pe care nu mai aveam dreptul să o trec. Rămânând să plutesc necontrolat în acel spaţiu, condamnat să gândesc o veşnicie la tot ce n-am gândit când trebuia... Dar, din fericire (oare?) nu s-a întâmplat aşa, ci a fost doar un gând nerod.

Urcarea a durat timp îndelungat, măsurabil doar în ani spaţiali, fără nicio legătură cu cei tereştri, de aproximativ aceeaşi lungime, dar cu certitudine egal de plicticoşi, număraţi invers însă. Cert este că am plecat bătrân pământean, relativ viguros, dar fără chef de viaţă, şi am ajuns tânăr universal, obosit deja, însă fără chef de moarte. Bineînţeles dacă mi se permite o astfel de formulare, care, vouă celor de pe pământ vi se pare ciudată, însă mie, ştiut cât sunt de ciudat, mi se pare cât se poate de firească. Un singur lucru mi-a rămas neschimbat, obrăznicia. A, era să uit, şi intoleranţa, amândouă îngemănate, de parcă eram tighelit de jur împrejur cu aţa nesimţirii.

Aşadar, având totuşi spaima necunoscutului pitulată într-un colţ al inimii – cu un ultim efort, cosmic deja, m-am ridicat pe vârful picioarelor şi am atins cu degetul arătător – ce părea întins spre sufletul meu, cel aflat în trupul meu de dinainte de a fi – am atins cu maximă, dar şi cu nedisimulată curiozitate bolta pe faţa căreia se afla panoul cu întrerupătoarele stelelor şi – fie ce-o fi – le-am aprins pe toate deodată. Astfel, aflându-mă aproape de a mă despărţi de propria poveste, şi având la îndemână această cosmică însuşire şi această nemaipomenită posibilă satisfacţie, am dat frâu liber vanităţii celui care are ocazia, dacă nu chiar puterea de a lăsa pe cerul cu stele – toate aprinse de acum permanent, pe vecie, zi şi noapte – propria amprentă.

SILVAN G. ESCU

Bustul lui Mihai Eminescu,Parc Herăstrău, București, Foto Tanța Tănăsescu.

TANȚA TĂNĂSESCU

INTERVIU

PETRE CICHIRDAN, PERSONALITATE MULTIVALENTĂ

Petre Cichirdan este bucovinean prin origine și oltean prin adopție. Se naște în capitala „Olteniei de Sus“, Râmnicu Vâlcea, la 21 februarie 1951. Este „urmaș a celor peste doua milioane de basarabeni și bucovineni care au fost evacuați între 19 martie - 23 august 1944” de către Guvernul României în urma pericolului de ocupație a armatei sovietice, după cum mărturisea emoționat la Cernăuți în aprilie 2017.

Mii de familii de români basarabeni și bucovineni sunt strămutate cât mai departe de granițele Basarabiei și Bucovinei desființate de invadatorii ruși, familia sa stabilindu-se într-una din cele mai pitorești zone oltenești binecuvântată de Dumnezeu și străjuită de „Cozia” și „Hurezi”, vechi ctitorii mănăstirești de o rară frumusețe arhitecturală. Poate că farmecul unic al acelor locuri, încărcat de un tulburător trecut istoric, sunt surse pentru motivarea încărcăturii sale native de talent și inteligență ce se va manifesta de timpuriu, cum timpurii sunt și deosebitele recunoașteri pentru realizările sale.

Familia sa trăiește modest și fiecare membru al familiei muncește din greu, fără însă a-și deplânge soarta. Muncește alături de mama sa pentru supraviețuire într-o vreme instabilă și nesigură și își antrenează mintea și trupul ca să poată învinge nedreptățile istoriei și micimii multor semeni care și-au uitat condiția lor umană. Chiar dacă nu i-a fost ușor, ba din contră, chiar foarte greu în numeroase situații, n-a abandonat calea aleasă, aceea de a fi modest, onest și cinstit cu el însuși și cu alții, curajos, adversar al minciunii, îngăduitor și mai ales încrâncenat în demer-surile sale încărcate de inspirație, geniu și un mare și original talent. N-a pregetat niciodată să vină în ajutorul cuiva aflat în nevoie și n-a ezitat să pună degetul pe rană atunci cînd neadevărul, ipocrizia și incompetența stăteau în drumul său.

Trăsăturile puternicului său caracter se formează și se rafinează în decursul timpului, în condițiile unor preocupări care se intersectează și conferă o uluitoare complexitate personalității sale. Astăzi, la vârsta de aproape 70 de ani, se poate spune că a trăit cât pentru mai multe vieți, dacă enumerăm calificările, specia-lizările sau domeniile de activitate pe care le exercită cu înaltă competență pro-fesională, inspirație și talent. Este jurnalist, editor, publicist, poet și scriitor, pictor și sculptor, inventator, inginer, programator, creator de soft, economist.

Unele înclinații, cum sunt cele pentru desen, pictură sau cioplit în marmură, le „descoperă” când era elev de liceu, la Râmnicu Vâlcea, pe care le pune în valoare încă din acea perioadă, complectate ulterior cu repetate „practici” după terminarea școlii, în ateliere de sculptură din Rm Vâlcea, Timișoara și București. Tot în perioada anilor de școală descoperă atracția pentru poezie pe care o cultivă în cenacluri literare al căror membru fondator este, concomitent cu aportul pe care îl are la înființarea unei societăți literar - artistice a elevilor vâlceni. În 1969 publică în ediție samizdat (cum o definește autorul cărții) volumul de versuri suprarealiste „Transfigurări”, care îl înscrie definitiv pe traiectoria afirmării talentului său scriitoricesc.

Exigențele vieții postliceale într-o Românie aflată în plină expansiune industrială, imprimată de conducerea comunistă a țării, îi stimulează chemarea pentru învățământul tehnic și informatică. Urmează cursurile Facultății de Tehnologia Construcțiilor de Mașini (1972-1977), specializându-se ulterior în programarea asistată cu comandă numerică. Lucrează ca inginer tehnolog - proiectant la Întreprinderea de Avioane Craiova, unde introduce în producție propriile invenții, apreciate și premiate în țară. Din 1980, într-o continuă competiție de autodepășire profesională, lucrează la întreprinderi din Râmnicu Vâlcea unde își valorifică pregătirea superioară și inteligența tehnică ca inginer proiectant, șef de servicii de proiectare asistată, inginer șef sau director. Eforturile sale sunt răsplătite cu premii și diplome, ca recunoaștere a deosebitelor sale contribuții științifice în plan tehnic și tehnologic. Are o lungă și impresionantă listă de invenții, inovații, produse unicat, lucrări brevetate cu titlu de invenție, modele brevetate, lucrări înregistrate și publicate la Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci (OSIM).

Posturile pe care le ocupă îi solicită o mare responsabilitate, mai ales atunci când în joc era prestigiul țării (între altele exportul de tehnologie). Frământările zilnice, grija permanentă față de calitatea produselor, oboseala fizică și psihică, sfidarea resistenței propriului organism, pe care o consideră inatacabilă îl epuizează. În 2000 suferă un infarct miocardic, urmat de implementarea de stenturi, care îl scot din activitatea curentă. Se pensionează pe caz de boală. O nouă cumpănă a vieții sale, pe care însă o depășește schimbând prioritățile demersurilor initiale.

Din 2002, când se simte însănătoșit, se lansează din nou fără menajamente, parcă într-o cursă contra cronometru, pentru împlinirea aspirațiilor sale artistice, beletristice și științifice. După ce prezintă publicului creațiile sale în expoziții de pictură și sculptură organizate în orașul natal precum și la Craiova, Târgu Jiu și Cluj - Napoca, îndemnurile lăuntrice îl orientează spre valorificarea, într-o mai pregnantă măsură, a talentului publicistic și literar-artistic. Nu resimte presiunea provincialismului, pentru mulți creatori considerat un obstacol în calea afirmării lor. « Provincialismul este o virtute superioară suficienței și aroganței „capitaliștilor” bucureșteni » declara el fără ocol, dovedindu-și nonconformismul său autentic. Nu se afiliază politic după 1989, considerând că singura și adevărata politică este cea care slujește și apără interesele națiunii române, atât de greu încercată de vrăjmașii săi interni și externi. Refuză să se considere un nostalgic, dar apreciază cu liciditate că în România posdecembristă clasa politică promovează o politică ghidată de interese de grup, care a avut ca efect distrugerea economiei naționale, micșorarea dramatică a numărului muncitorilor industriali („Azi nu mai există clasă muncitoare în România”), dezorganizarea agriculturii ș.a. Nu poate sta pasiv, fără să întreprindă ceva. Scrie, scrie enorm pentru a se descătușa și a pune în valoare propriile viziuni despre istorie, experiențe proprii de viață, creații din cele mai diverse domenii și creatorii lor, sau să ofere cu

dărnicie semenilor ofranda talentului său publicistic și scriitoricesc. O face cu dezinvoltură și pasiune, pentru că apreciază că presa vâlceană nu este tributară provincialismului, fiind de fapt și de drept înscrisă în circuit european. Din 2003, după debutul ca publicist în presa vâlceană (1990), este prezent frecvent în presă cu articole și comentarii care îi de-finesc profilul jurnalistic. Scrie pentru cotidianul „InfoPlus", inițiază revista electronică „GlobalArtFusion - Interferența Artelor" (2004). Devine redactor - șef la revista de cultură „Povestea vorbei", editează și tipărește împreună cu profesorul Gheorghe Dumitrașcu publicația „Forum 5", cu apariție anuală și „Seniorii", bianuală, începând cu 2006 și respectiv 2008. Este fondator și director al revistei „CULTURA vâlceană". Înființează și conduce revista online, cotidian cultural, „Cultura Ars Mundi". Este membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din Ro-mânia, organizație care în 2016 îl premiază pentru « Revistele culturale ale Râmnicului »: „Cultura Ars Mundi", „CULTURA vâlceană", „Povestea vorbii 21", „Seniorii" și „FORUM Vâlcean".

În peisajul beletristic, atât de colorat sub raportul diversității creațiilor, se înscrie cu volumele de poezii „Transfigurări", „Caietul Gri", „Carmine" (2008), romanele „Oglinda", „Secolul XXI. Un cetățean între milenii" (2011), „Napoleon Bonaparte și Apocalipsa secolului XXI", "Spiritul 21 și aforismele lui Brâncuși" (2013) și numeroase altele care incită prin subiectele abordate într-o manieră originală ce îi definesc personalitatea literară.

Opera sa științifică, artistică și literară este onorată de numeroase premii și recunoașteri, constituind o permanentă sursă de apreciere la adresa Domniei sale care abundă în presa scrisă, audio-vizuală și online. Maestrul Petre Cichirdan rămâne însă același om modest, realist și binevoitor, gata oricând cu vorba sau fapta să vină în întâmpinarea așteptărilor multora din semenii săi.

Tanța Tănăsescu: Dragă Domnule Cichirdan, vă mărturisesc că sunt farcinată de spiritul Dumneavoastră creator și de uimitoarele realizări de până acum. Cum ați reușit să obțineți atât de valoroase și de numeroase realizări într-o singură viață de om, având înca multe de oferit și implinit? Ce resorturi intime ați avut și aveți pentru înfăptuirea lor?

Petre Cichirdan: Copil, fiind am vrut să câștig bani, și banii, am fost învățat de frații mei mai mari, nu vin mulți, decât dacă faci lucruri pe care alții nu știu să le facă sau dacă le faci mai bine decât alții. Întotdeauna am dorit să fiu mai bun mâine și a doua zi răsuflam ușurat: gata, ce mi-am dorit am rezolvat…sau, gata, sunt inginer și a doua zi (vorba vine a doua zi, în cel mai scurt timp!) am vrut să fiu șef de atelier, apoi mi-am zis: cel puțin șef de atelier am ajuns!… Trebuie să știți că înainte de 1989 o treaptă în plus însemna, la noi în industrie, trei sute de lei la salariu, în plus. A venit Revoluția și am ajuns inginer șef, apoi director interimar, până s-a întors fostul director. Apoi am devenit director la propria firmă. Vreau totuși să spun că nu am dorit niciodată prea mult, și, nu mai mult decâ treapta imediat următoare…Eu nu am crezut niciodată că un slariat poate să avanseze mai mult de o treaptă. Mă întrebați ce resorturi am avut, și vă spun că mi-a fost teamă să nu greșesc, să nu fiu sancționat, să nu poată cineva să-mi impute ceva vreodată, am fost propriul meu judecător, l-am respectat și recunoscut pe cel mai bun. În meseria de programator nu ai voie să greșești, dar greșala este omenească, și, atunci, pentru fiecare bucată (da, chiar așa, bucată!) de avion ce urma să fie frezată conform programului creat se efectuează o testare pe material de probă (polistiren etc.) și, tot există riscul ca scula de frezat să o ia în altă parte !...să intre în masa mașinii unelte. Un alt resort în afară de oroarea de greșeală, a fost și este estetica care însoțește orice lucru, frumusețea obiectului sau tehnologiei de execuție… frumusețea omului pe care-l aleg sau intru în contact. Când îți place ceea ce faci și-ți iese bine, nu există răspalată mai mare ca bucuria celor din jur, care te asistă și au nevoie de rezultatul muncii tale. Un alt resort, temeritatea și simțul de răspundere. Să faci pentru prima dată ceva ce alții nu au putut să facă și să-ți reușească din prima. Eu am avut norocul de a mă autoangaja la cele mai grele repere - produse pentru, sau din Germania, Rusia, Polonia, mai rar, dar au fost, și din SUA și Canada, în fabricile unde am lucrat, în Italia prin Cosorțiul FAT. Și ultimul, să nu exagerez, nu ultimul, a fost arta: sculptura și poezia. Vreu să vă spun că, dacă nu aș fi fost un ucenic de clasă în meseria de sculptor, cioplitor în marmură, în școala generală și liceu, în vacanțe desigur, și unde n-ai voie să ratezi o petală de floare pe cruce sau o literă că arunci crucea întreagă! dacă aș fi scris poezie în mediu de cenaclu…atunci, nu aș fi dat randamentul în munca de creație care este arta, ingineria sau presa. Când ai curajul să scrii o poezie cum am scris eu în vol. „Transfigurări" din 1969 și să te laude toți, chiar și rivalii, atunci, sigur în meseria pe care o vei avea la maturitate, din care să-ți câștigi existența, vei avea foarte mult succes. În fond, în acest fel de a fi la tinerețe, vei fi și la maturitate și bătrânețe: obișnuit cu frumosul și cu succesul.

T.T.: Aveți trei modele creative în viață, iar acestea sunt: Modest Cichirdan, Constantin Lucaci și Tiu Dumitriu. Cum v-au influențat aceștia evoluția creatoare și ce ne puteți spune despre ei pentru a le păstra amintirea vie?

P.C.: Modele, care chiar m-au și ajutat în viață. Atât de mult, că am avut în plan să scriu despre fiecare o carte. Acum acest lucru este foarte greu, fiindcă nu credeam, acum vreo zece ani, că presa scrisă culturală, care înseamnă istorie și critică literară, de artă, va pune pe umerii mei atâtea sarcini. Că voi avea parte de atâta frumusețe și plăcere, satisfacții, desigur. Este greu, dar și frumos, captivant, să concurezi cu tine însuți, să fii performant și longeviv ca titlu de ziar - revistă. Cu „Cultura Ars Mundi" și „Interferența artelor („*Global Art Fusion*") facem în 2021, 17 ani; cu „Povestea vorbii" sub conducerea noastră facem 15 ani, cu „Cultura *vâlceană*", lunar, facem 13 ani și cu „*Forum vâlcean*" facem 6 ani. De unde ambiția asta? Fiind ucenic la Constantin Lucaci, 1970-1971, i-am admirat lucrările de dimensiuni naturale, și peste, în cele mai dure materiale: granit și oțel inoxidabil - modelat! Nu cred să existe în lume și istoria artelor un artist mai tenace și cu o tehnică mai avansată ca a acestuia. Planșeta de desen tehnic (artistic desena pe podele) și rigla de calcul făceau parte din decorul atelierului din Pangrati, lângă RTV. Eu îl consider cel mai mare sculptor (în sensul cuvântului) român și al secolului XX. Monseniorul Pietro Amato, italian, de la Vatican, îl consideră cel mai mare după Brâncuși...Despre Constantin Lucaci, care a realizat lucrarea în material inoxidabil „Jocul undelor" din curtea RTV și fântânile cinetice din mai toate orașele mari, prima fiind cea de la Constanța, realizată prin 1973, trebuie să spun că mi-a pus pâinea de inginer! în brațe. Cartea se va numi „Știința și arta" sau „Artă și tehnologie", eu fiind singurul care am lucrat cu el, cunoscându-i tehnica. Lucrând și învățând de la Constantin Lucaci, am fost capabil să creez peste șase ani, la Fabrica de Avioane Craiova, lucrări cu care, în 1986, am câștigat premiul II (foarte mare, și bine plătit) la Sesiunea Națională de „Informatică aplicată", Cluj - Napoca, pentru lucrările intitulate „Sculptură cibernetică" (lucrări executate de computer și mașina de frezat cu program numeric)...premiul I s-a acordat Institului de Tehnică de Calcul din Timișoara ! ...Modest, fratele meu cu zece ani mai mare, venea în vacanțe de la Conservator și, dirijând în fața magnetofonului, mi-a dezvoltat simțul și interesul nemuritor pentru muzica cultă. În anul II, colegii, studenți la Politehnică, mă întorceau cu spatele și eu recunoșteam compozitorul lucrării imprimate pe discul pe care-l puneau la patefon. Am aflat mai târziu că ei pariau pe mine, dacă recunosc. ..Modest a fost pentru mine ca un maestru vrăjitor, învățându-mă cum să ascult muzică și tot el m-a înscris la violoncel, la Școala de Muzică din Râmnicu Vâlcea la clasa lui Leca Morariu, cu care studiase și el...Acum, Modest se odihnește la Cimitirul Bellu, lângă George Georgscu și unul dintre Crețuleștii din secolul XIX...Pentru discografia sa, mai ales internațională, apărută până în anul 1990, și pentru realizările sale în arta desenului și acuarelei, pe care le-a creat în perioada de liceu, 1950 - 1956, Modest trebuie să figureze într-o carte mai ales că, la nivelul lui, Vâlcea nu are alt muzician - dirijor și director de Filarmonică. ...Tiu Dumitru, conducătorul meu de proiect de licență, este unul dintre cei mai buni programatori din România în limbajele APT RCW (Franța) și EXAPT (Germania). Domnia sa a condus Atelierul de Programare Mașini cu Comandă Numerică din I.M.G.București, una din Interprinderile cele mai dotate din Europa, IMGB a fost

Înterprinderea de protocol a lui Nicolae Ceaușescu. La IMGB se deschisese în 1975 o secție care fabrica turbine CANDU, Canada, și în care Tiu și echipa sa au fost vioara principală. Fără Tiu Dumitru, nu aș fi ajuns inginer progamator cu, zic eu, cel mai bogat palmares din deceniul 8, al secolului trecut. Datorită lui Tiu Dumitru am luat nota 10 la lucrarea de licență, acordată de Institutul Politehnic București! Tiu Dumitru ne-a învățat pe amândoi, pe mine și pe soția mea, Tehnologia Construcțiilor de Mașini, fără de care nu se poate discuta de programare numerică, astăzi, cheia dezvoltării a tot ce vedem noi în informatică.

T.T.: De-a lungul carierei profesionale sunteți autorul a peste o sută de invenţii, inovaţii şi produse noi - unicate. De care sunteți cel mai încântat? Cum vă vin ideile și de unde acest foc creator neobosit?

P.C.: În parte, cred că v-am răspuns. Până la 18 ani am tot creat în casă, la liceu, și între prieteni, fiecare având anumite plăceri personale. La 15 ani voiam să fiu Michelangelo, apoi Alexandru Macedonski, prin clasa a X-a (chiar am scris o „Noapte de Decembrie”), apoi mai toată ziua visam că o să fac facultatea la Roma (așa am învățat limba italiană, singur, la 16 ani) și că mă plimbam, când eram la liceu, printre poeți ca Arghezi, Eugenio Montale, Nichita Stănescu. Scriam la ziarele particulare, scrise de mână, făcute de prietenul meu Poe, Constantin Poenaru, pe care îl consider cel mai mare ziarist elev de oriunde și din toate timpurile...Numai să vă arăt, odată, colecția asta de ziare, samizdat! Desigur, o parte, le-am introdus în volumul meu de „Critice. Interferența Artelor. Literatura” apărut în 2011 și postat în PDF și pe www.culturaarsmundi.ro. Acolo aflați tot ce doriți, dar, nu ocoliți Video Arhiva unde veți vedea ce activitate culturală am desfășurat în aceste deceni, două, care tocmai au trecut...Este singura revistă din lume care dă cronica la evenimet în scris și video, și auditiv! În ultimile zile o firmă din SUA cu sediul în China tot îmi cere să-mi protejez siteul în China, cu bani desigur, denumirea aceasta cum e scrisă mai sus! căci sunt trei încercări de a-mi copia denumirea și formatul, încercări în China...Fiul meu Bogdan care are grijă și introduce date pe acest site, în care este și redactor șef îmi spune să nu mă combin cu ei căci piața din China este plină de furtișag intelectual. Altfel spus, de urgență OSIM trebuie să schimbe legislația, mai ales acum, când, la NATO, Mircea Geoană este vicepreședinte și se ocupă de Invenții - Inovații. Vă spun și Dumneavoastră, OSIM-ul trebuie să cumpere propunerea de brevet, să o studieze, să-i dea titlu, dacă există (ați văzut cum le clasific eu și vă felicit că ați înțeles sensul acestor etichetări: invenții, inovații, unicate, piese executate pentru prima dată etc.) și mai apoi să vândă invenția celui care va deveni proprietarul ei; care, la rândul său, trebuie să-l aplice și să-i plătească inventatorului drepturi de autor...Acum este invers, autorul plătește tot până la obținerea titlului. Să fie clar, în 1994, eu am depus cererea la OSIM pentru iluminatul rece, cu leduri, la semafoare și semnalizarea mașinilor de mic și mare tonaj...OSIM-ul, consider că m-a înșelat, a zis că ledurile au fost inventate în anii 1920 și acoperite de brevete în SUA. Păi eu am cerut brevet pentru becurile cu leduri și nu pentru leduri, atunci nu existau becuri cu leduri!...acum înregistrate de alții, din Occident. Nu mai spun că la prima strigare mi-au zis că plicul a ajuns dezlipit, rupt etc... Și cu asta v-am răspuns și la întrebare, produsul meu „Semafor mobil” cu iluminat dublu (zi și noapte - două becuri) cu becuri cu leduri (atunci am băgat în dulia clasică leduri de 1000 milicandeli) împreună și separat, cu culoarea galben suspendată și timp de scurgere pentru culoarea roșu, a fost cele mai interesant și el mi-a adus avantaje financiare aproape 20 de ani!...căci eu, chiar le-am aplicat în contractele cu firmele străine. După anul 2000 am fost singura firmă din lume care a închiriat instalații de semafoare mobile cu acumulatori auto. Vorbind de tenacitate și răspundere, de infarct, vă dați seama, când s-a dărâmat muntele de la Câineni pe DN 7, 2004 sau 2005, noi am fost singurii care am realizat semaforizarea drumului în lucru, ziua și noaptea, vreo câteva luni. Președintele statului m-a chemat atunci la raport, am stat cu el tot timpul la Câineni. Atunci am schimbat miniștri și directori de la Drumuri care mișunau și mințeau așa cum mințeau directorii (desigur, nu toți) din timpul lui N. Ceaușescu. ...Dar nimic nu se compară cu situația, când, între 1994 și 1996 am semaforizat viaductul de la Cârligul Mic, județul Vâlcea, cu obiectele licențiate de noi, pentru Consorțiul FAT Roma...trei ani de vară și iarnă! Nu odată a înghețat inima în mine, când, noaptea, după câte un An Nou, după revelion, și nu numai, am fost chemat la ore târzii din noapte, fiindcă nu mergea semaforul și circulația era blocată. Nu vă gândiți că nu era circulație. Datorită războiului din Iugoslavia, circulația TIR-urilor era deviată pe Valea Oltului, care era un infern. Între invențiile dinainte de 1989, Doamne! sunt prea multe, amintesc: fabricația matriței OLTCIT, atunci când am preluat, din ordinul ministrului Vaideescu, (MIMUEE) fabricația matrițelor OLTCIT, conform documentației cu desene nedeformabile din colecția franceză. N. Ceaușescu îl schimbase pe ministru Ioan Avram și desființase MICM pentru neexecutare acestor matrițe. Vaideescu promisese că le va executa el...și acestea, cele mai grele, au ajuns la fabrica din Rm. Vâlcea, unde lucram eu și despre care spunea „e unul care a lucrat la fabrica de Avioane! și, știe să citească aceste desene”...eu și nevasta mea. Mă rog, mai rău ca în Infern, nici nu pot să număr inovațiile utilizate, invenții tehnologice și invenții programe...zi și noapte, cu soția, cu copilul mai mare, care venea să ne vadă la fabrică... Directorul centralei, Ahile Dumitrescu, îmi spunea că mă va îmbrăca în aur dacă execut matrițele. Vedeți? Se pare că vorbesc alt limbaj. Cum să fac eu matrițele, eu care eram inginer șef de atelier de proiectare... Da, asta este programarea numerică: un om scrie tehnologia, unul întocmește programul cu ajutorul calculatorului pentru mașina cu comandă numerică, unul execută testarea, și unul execută produsul...Pe vremea noastră, în epoca lui Nicolae Ceaușescu, care vorbea de omul multilateral dezvoltat, inginerul programator asistat de computer făcea totul. Sigur, în România, nu am fost zece maeștri de acest fel. Deci, programul OLTCIT din 1985-1986, de la fosta întreprindere vâlceană, a fost cea mai vastă lucrare, și grea - la propriu și la figurat - executată pentru francezi, sută la sută cu tehnologie românească de cel mai înalt nivel tehnic, și care se poate numi frezarea spațială computerizată (vedeți, iarăși!...sculptură cibernetică! Partidul condus de Ceaușescu, prin mâna fiului său (care conducea UTC-ul) mi-a dat atunci premiul pentru Maratonul Tehnico Științific, 1986. Nu am fost îmbrăcat în aur, dar după 1990 am fost unii dintre cei mai cunoscuți (trei premii ale Camerei de Comerț și Industrie, plus Medalia de Aur pentru Calitate oferită de Spania (pe care, ca să nu o iei, dacă erai sărac, trebuia să mergi la New York, ca să o ridici, adică să plătești 2000 de dolari) Am fost în acel deceniu, ultimul din secolul XX printre puținii, din România care am produs în SRL, după licențe proprii, în construcții de mașini, dacă nu unicii. Unii au greșit, mi-au și pocit numele, și au scris în Enciclopedia Vâlcii că eu m-am privatizat cu ce știam mai bine din fabrică! denaturau...Aiurea, programare și tehnologie am învățat de la Tiu Dumitru, personal, nici măcar de la fabrica unde lucra, IMGB. Sigur, tot datorită lui mânuim calculatorul din 1976 (vorbesc la plural că lucram împreună cu soția, Leontina), pe cel de la CINOR București, apoi pe cel de la Institutul Politehnic București - abia montat, un Felix 512, apoi pe cel de la INCREST București între 1977 - 1980. Pe cei de la Avioane și INCREST tot noi i-am învățat această meserie, programare asistată, limbajul ADAPT...și micro-procesoarele-postprocesoare (invențiile noastre); apoi pe cei de la Râmnicu Vâlcea...Inginerul român, care a vrut, ca și în alte domenii, specialistul, s-a învățat singur. Ca și în alte locuri din lume, când a vrut să fie performant, să facă din meserie, artă (citiți cartea lui Arthur Hailey: „Roțile”)! Desigur, când a avut cadrul specific asigurat, nu se știe bine de către cine...de Partid, de Securitate! în cazul românilor. Chiar și de Sindicat, poate și de ODUS. ...Noi, de exemplu, la Fabrica de Avioane din Craiova am făcut rost de documente NASA pentru limbajul ADAPT - Dicționar APT, pe care le-am copiat și le-am oferit și la Politehnica din București, desigur în limba engleză. Pe vremea aceea industria specială era închisă, secretă, nu făcea parte din industria republicană! A devenit republicană, după 1982, când s-a introdus în fabricație, la Băneasa, avionul de pasageri Bac One Eleven (produs între 1963 și 1982 de Marea Britanie și de România între 1982 și 1989...o consecință a venirii lui Henry Coandă în România - vedeți? Și Henry Coandă a fost elevul lui Rodin, la Paris, la un sculptor, apoi a

făcut Politehnica la Paris, și apoi a construit avioane în Anglia! Cred că la INCREST București făcea filosofie în ultima parte a vieții (1972), nefiind departe de poezie!) ..După știința noastră, atunci, România a exportat Tehnologie, ceea ce nu este lucru puțin. Poate o mică parte din acest export ne aparține și nouă celor de la Hervil Rm. Vâlcea, care nu mai este! Și de la Intol Rm Vâlcea, care mai este. Pe Hervil a luat-o un indian care zice-se face o oră pe zi, cu muncitorii, atâția câți mai sunt și care se cheamă operatori, ore de socialism științific!

T.T.: Cum apreciați situația actuală din România în perspectiva încurajării inventatorilor și promovării invențiilor lor?

P. C.: Acesta cred că este subiectul care ar trebui să preocupe întreaga suflare pozitivă a acestei țări și a acestui popor. Aș profita, fiindcă ați rămas în tematică, și aș mai face o completare la răspunsul meu precedent. Consider, totuși, că cea mai mare realizare din câmpul inventicii personale, ante 1989, sunt programele Procesori – Postprocesori, realizate la fabrica de Avioane Craiova în 1978, 1979, 1980, denumite *Sfera și Fagurele* (Tors de femeie - *C'e una mera-vigliosa sistema* - Canal zală pentru lanțul de tun) și, care, de fapt sunt programe apărute înaintea celor purtând marca Microsoft, atribuite lui Bill Gates și echipei sale din SUA. Ele au apărut de nevoie, ca să scurteze timpul de lucru al calculatorului. Cu aceste programe, care procesau geometria pieselor de prelucrat și apoi transformau rezultatele în informații cod mașină, se rezolva întreaga fabricație a pieselor. Cu aceste programe am creat în dur-aluminiu, moltopren, și structură fagure (o altă invenție tehnologică, de fapt sunt trei: programul - frezare spațială pe mașină de frezat 3D, umplerea structurii fagure cu ceară și frezarea, scula de frezat la zece mii ture pe minut) cele trei sculpturi care au reprezentat „*Sculptura cibernetică*", premiată la Cluj Napoca în 1986. Este totuși o confirmare a unei performanțe unice la nivel mondial....a unei realități care abia acum face furori în lume prin propaganda făcută de Bill Gates!

Parțial am răspuns la această întrebare puțin mai înainte, când am vorbit de OSIM. Însă voi mai adăuga câteva măsuri care trebuiesc luate, de urgență: OSIM-ul să primească și să protejeze programele de calculator și programele NC (de comandă numerică), cu tehnologia de execuție (până în 1989 se refuzau aceste cereri de brevete); inventatorul să fie scutit de orice plată, am explicat (în răspunsul la întrebarea precedentă) cum; Titlurile de invenție, inovație etc să se moștenească; Titlu de invenție etc să intre în calculul punctului de pensie. Dacă Parlamentul va crea această legislație, care nu mai are nevoie de explicație - justificare, ci de coeficienți de cuantificare în metodologia de aplicare, atunci dintr-o dată totul ar renaște! Este cea mai importantă măsură care trebuia luată după 1989. Nu este târziu nici astăzi. Dacă vom avea inventatori și inovatori de meserie înseamnă că vom avea totul. NATO s-a prins de chestiunea aceasta, dimensiunea inventicii și inovației, și, iată, are un vicepreședinte plătit! Atenție, eu am avut una peste alta o sută de invenții, inovații etc și la 29 de ani de activitate în cele mai înalte funcții, și de răspundere, am ieșit la pensie pe caz de boală cu 2.6 puncte. La recalcularea după noua lege a pensiei mi-au dat 1 punct; în plus am fost pedepsit fiindcă am luat bani nemunciți pe vechea lege a pensiilor!...nemaiavând voie să primesc nici o majorare până nu ajung la pensia de un punct după noua lege...Este o rușine despre ceea ce vorbim, dar din anul 2000 trăim o continuă rușine. Ca să rămânem în tonalitatea întrebării aș mai dezvolta subiectul pe tema aplicației invențiilor... OSIM preia cererea de brevet depusă de inventator. O publică în buletinul OSIM, o cercetează, și dacă e valabilă oferă inventatorului titlul de inventator, certificatul de inovator etc. Stabilește procentul care se cuvine dreptului de autor, și mai apoi începe munca de acordare a dreptului de producere prin licitație unui producător care devine Titularul brevetului!! Dacă nu facem așa nu vom avea niciodată o activitate reală, sănătoasă, utilă, de inventică.

Degeaba ai și o mie de brevete dacă nu se aplică niciunul. Brevetele trebuie să vină din necesitate, ele apar acolo unde există o problematică...Noi, invers de cum era legea, întâi le năsteam, aplicam, și mai apoi le depuneam la OSIM. Înainte de 21, 22 decembrie 1989 am primit de la ministerul de resort două milioane lei pentru premierea activității de inventică... Legislația de atunci nu a făcut față acestui tip de cadou așa că am fost rugați, desigur - chiar așa - sfătuiți, să dăruim banii revoluționarilor!...Nici un brevet de-al meu nu cuprinde șefi de-ai mei (am avut numai trei, doi directori - colonei de aviație la Craiova și unul la Vâlcea)!

T.T.: Ce ar trebui întreprins ca tinerii inventatori, dintre care unii sunt premiați la concursuri internaționale, să-și poată fructifica inteligența și abilitățile în mod eficient și, mai ales să nu mai aleagă drumul străinătății pentru împlinirea aspirațiilor lor?

P.C.: Din păcate noi, românii, avem sute din aceștia, ceea ce arată că activitatea de inventică nu se află pe mâinile cui trebuie. La fel ca și olimpicii, cu sutele...Inventica și olimpiadele au devenit sporturi de masă într-o societate care nu trăiește din munca proprie. Cu ele sau fără ele lucrurile au rămas și rămân aceleași, ceea ce nu este corect. Nici o noutate aplicată! Nici o minte strălucită nu avem în jurul nostru. Toți fac facultate pe bani, iau diplome pe bani, doctorate - nu mai vorbesc...desigur, și olimpiadele sunt pe bani...banii plătiți profesorilor pentru munca de pregătire, dacă ai olimpici îți crește salariu, dacă ai doctorat, la fel... Recunosc, sunt și excepții. Oricum vă spun și pot demonstra că trebuie să ne fie rușine că luăm premii cu invențiile și totul este mai prost astăzi ca ieri, că avem olimici și niciunul dintre ei nu ajunge să facă o afacere de suces pe numele lor. Să nu dăm exemple cu tinerii olimpici că pleacă din țară...Ei nu ajung în Anglia, spre exemplu ca olimpici, ci, ca orice altceva care poate să le aducă bani, atenție, munciți (!)...din greu! În Romămia trebuie restabilită echitatea socială, de orice fel, concurența (nu cum spune legea monumentelor de for public, că nu are drept să construiască un monument în spațiul public, decât cel care este membru UAP), dreptul la muncă cinstită ...Păi cum să-mi scrii tu în cartea de muncă, cât a existat ea, că eu zece ani până să ies la pensie am fost de meserie „patron"!?...când eu am fost director pe stat de plată și am avut salariu când am avut bani, și când nu am avut bani, plătindu-mi doar impozitele...la salariul brut. Vă dați seama ce ură față de un SRL-ist, pe colegii mei, foștii mei subalterni în fabrică, acum aciuați, după Revoluție, în posturi călduțe la Casa de Pensii!, când ei mi-au scris în cartea de muncă, *patron*? Atâția și atâția, care, după '90 au ocupat locurile călduțe în administrația de stat sau în politică? Ei pe scaune cu perne călduțe, eu călare pe ARO prin țara românească să plantez semafoare inventate de mine! Să asigur siguranța circulației...Nu mai știu ce să spun, căci, întradevăr, nu sunt sărac!

T.T.: Aveți o paletă impresionantă de domenii în care excelați. Este greu, desigur, să realizați o ierarhizare a lor. Totuși îndrăznesc să vă rog sa-mi spuneți care este cel mai drag domeniu de manifestare pentru Dumneavoastră?

P.C.: Un lucru să fie clar, nu am făcut (produs) două sau trei lucruri în același timp sau în paralel. M-am dăruit profesiei practicate, care, în general, mi-a adus bani. Niciodată nu am câștigat bani pe degeaba. Când am practicat ingineria de fabrică, ca tehnolog proiectant, am făcut ceea ce mi-a fost mai drag: programare tehnologică asistată de calculator pentru mașinile cu comandă numerică. Apoi zece ani de semaforizare, dirijare a circulației; fantastic, am dus (să stea aprins) viața unui set de semafoare mobile, cu acumulatori, la reabilitare drumuri naționale, în continuă funcționare, de la 48 la 120 de ore! Iarnă sau vară. Bănuiți că al treile domeniu care a urmat: presa culturală scrisă, tipărită și on line. După 2005 urmează cartea tipărită, care trăiește împreună cu presa...Desigur de când m-am născut și până în prezent am împărțit timpul cu o iubită care se cheamă Arta! Tot în ultimul timp mă pasionează conviețuirea dintre Artă și Tehnologie, dintre Știință și Artă. Asta e viața!...și acum, dimineața, pe TV Mezzo, mai „dirijez" câte un concert în fața televizorului. La radio sau la televizor fac lucrul acesta de șaizeci de ani!...este mai ceva ca ora de sport.

T.T.: Ați parcurs lunga perioadă de formare profesională pornind de jos, „de la bază", cum se spunea odinioară, situație care v-a permis să

cunoașteți de la „sursă” care erau realitățile noastre economico-sociale dintr-o perioadă sau alta. Ce semnificație putem da regretului Dumneavoastră pentru diminuarea drastică a muncitorimii industriale?

P.C.: A fost și este cea mai mare greșală, gafă, a puterii din România, după 1989, o mare prostie, românească! și, după anul 2000, începând să se extindă la nivelul întregului glob. Noi chiar am exagerat sub pretextul necesității introducerii în țară a capitalului străin, liberalizând prețurile la materia primă și materialele, însă, nu și manopera! Primul pas fusese făcut în 1990, 1991, desființând inginerii și Politehnicile...și crescând numărul de contabili...condiționând orice inițiativă privată să aibă contabil, sau să plătească unul. Greșală făcută și în Egiptul vechi când faraonul și-a dat finanțele pe mâna evreilor, aceștia, îmbogățindu-se și egiptenii sărăcind...Muncitorimea industrială, cum îi spuneți dvs, foarte bine, a fost clasa cea mai dezvoltată, organizată, în atac direct la adresa intelectualilor de carton și care s-a constituit de-a lungul secolului XIX și XX în pericolul numărul unu pentru hoții sau jonglerii de manoperă. Altfel spus, furtul de manoperă a devenit o modă în statele avansate, la început, și mai apoi în țările în curs de dezvoltare. Așa a decăzut capitalismul și mai apoi socialismul. De ce și socialismul? căci în anii ’90, ca să scape de necazul (revolte) provocat de muncitorimea industrială, statele dezvoltate au distrus piețele socialismului, și le-au implementat pe ale lor, exportând chiar această clasă a muncitorimii industriale, cu alte cuvinte a tehnologiilor lor. România a fost atât de naivă și a făcut jocul acestor ași manipulatori din lumea politică și sociologică, chiar psiho-filosofică, psiho-economică. Astăzi ne aflăm în situația armatelor lui Carol Robert de Anjou, nemaiștiind încotro să ne îndreptăm, pierzându-ne muncitorimea industrială, și inginerii. Desigur, există speranța în robotică, roboți, în informatică. Dar proștii ăștia de politicieni de carton nu înțeleg că și tehnica de calcul, și roboții, tot cu șuruburi și șaibe, cu materiale compozite se fabrică...Îmi și vine să râd, cum în anul 1976, când am intrat în contact direct cu comanda numerică asistată prima mea grijă a fost să înlocuiesc în proiecte numele „muncitor” cu cel de „operator”... Astăzi ne uităm în piețele agro alimentare și, pur și simplu, ne amuzăm, cu gândul la trecut, nu la viitor, când pierdem timpul printre tarabe vorbind cu vânzătorii care au fost, până în anul 1990, muncitori, operatori și ingineri în fabrica în care am lucrat. ...Nu vom avea armonie pe pământ, dacă ne dispar albinele!

T.T.: În anul 1989 ați schimbat destinaţia sumei de 2 000 000 lei, primă primită pentru activitatea de inventică, donând-o Revoluţiei Române. Ce a adus Revoluția Română în viața Dumneavoastră?

P.C.: Bine ar fi fost dacă era Revoluție. Numai că la o Revoluție cine taie capul prin ghilotinare, moare de ghilotină. La noi, nu și-a pierdut capul nimeni! deși s-au tăiat destule capete. Chiar, făptuitorii, cei mai mulți falși, au devenit mai bogați!...prin minciună!...cu patalama de revoluționar! Cu toată eroarea din 1994, am vorbit despre ea mai sus (liberalizarea prețului la materiale, nu și la manoperă) noi am reușit să ne vindem produsele la prețurile italienilor, cu valoarea manoperei specifică Europei de vest! În plus, între 1996 și 2000 România a avut o dezvoltare în câmp economic fără precedent, doar atunci, SRL-urile începând să fie respectate. Atunci am prins noi, eu, desigur, curaj, când Primăria din Petroșani a apelat la noi pentru semaforizarea orașului, patru intersecții! oraș condus de un român - evreu!...de la România Mare! Apoi a urmat Râmnicu Vâlcea, tot semaforizare, primar țărănist! Am avut acces la banul public! Și am dat o garanție de zece ani, incredibilă la lucrările comandate electronic, stradale!... Atunci am acumulat și noi din două părți, de la stat și de la italieni! Eu nu știam, nu am știut, doar teoretic ce este aceea șpagă! să dai sau să primești. Din păcate totul a încetat, chiar încremenit în anul 2000, când pe lângă efectele accidentului cardiac, mi-a fost retras Service-ul de la semaforizarea celor două orașe! Mi-au luat aerul prin decizie politică. Mie, care nu făcusem politică. La fel aveam să pățesc și în 2014 când primarul în exercițiu, vâlcean, mi-a retras sprijinul financiar pe motive politico fanteziste, spunea el, ca un nerușinat, sau concubinul său politic, că în 1992, am fost coleg și prieten cu primarul liberal Emilian Frâncu! arestat în 2013. Așa că despre Revoluție să vorbim limitat, doar până în anul 2000. Restul a fost și este, politic vorbind, barbarie de distrus România! Desigur, oricine este bine intenționat, nu este hoț și nici mincinos, dacă muncește și vrea, are multe beneficii indiferent că a fost sau nu a fost Revoluție, fiindcă în orice sistem cât de cât democrat au loc și oamenii cinstiți, și hoții... Repet, la o Revoluție reală mor după aceea și cei care au omorât.

T.T. : În 1990 ați debutat ca publicist la ziarele „7 Zile", „Experiment", „Alternativa". Acela a fost începutul jurnalistic, pentru că ați ajuns apoi creator de reviste, editor și publicist renumit. Cum vedeți evoluția presei în România și care considerați că este rolul ei primordial ?

P.C.: Da, atunci în februarie 1990, am scris primele articole prin care, apropo de discuția de mai înainte, despre Revoluție, eu susțineam că trebuie să se schimbe doar modul de organizare, mentalitatea, astfel încât să dispară prefăcătoria și minciuna. Atunci am scris „IMPAS OPM” (Organizarea Producției și a Muncii!!!). Presa are cel mai teribil rol care este de partea comunității simplilor cetățeni. Hoții vor dori să dispară această Presă, dar, ea, nu va dispărea! Ea este singura unealtă - armă în mâna comunității, cetățenilor. „Presa este câinele de pază al Democrației” și nu numai. Șase sute de ani a rezistat unealta modernizată (mereu) a lui Gutenberg cea mai performantă mașină: să fii plină de ulei și să nu pătezi! Și ea, modelul ei, va fi veșnic. Și când omenirea nu va mai fabrica hârtie, modelul ei va rămâne, se va afirma din nou pe ziduri de peșteră, pe piatră, plăcuțe de plumb, lemn său beton, orice!...odată scrisul inventat, acesta nu va dispărea decât când va dispărea lumea...Rolul presei nu este decât unul singur, desigur și multe altele, acela de a favoriza oricui să-și spună părerea. De aceea presa cea mai adevărată este aceea făcută de oameni care au o mare experiență de viață, au ce povesti!...am spus totul. După părerea mea, este ca în politică: tinerii nu trebuie să facă facultate de politică, ci una a meseriilor utile vieții, incluzând în această categorie și artele. Mai apoi, după câțiva ani de experiență într-o profesie, oricine poate ajunge expert și în politică, și în presă!

T.T.: Ați contribuit la înfiinţarea postului TV «*Vâlcea Unu*» (dându-i şi numele), cu care colaborați și astăzi. Prin ce se deosebește acest post TV de celelalte posturi de televiziune din țară?

P.C.: Din 1993, în Râmnicu Vâlcea au funcționat două posturi de televiziune înființate cam în același timp: „*Vâlcea Unu*” și „*Etalon*”. „*Vâlcea Unu*” a fost înființat prin efortul a trei oameni: Emilian Frâncu, eu, și Ștefănescu Cristel, angajaul nostru și coleg de facultate cu Radu Coșarcă de la Antena 1. În dosarul prezentat a existat un contract de colaborare cu Opera din Craiova condusă de Modest, fratele meu. Nu puteai să înființezi un post de televiziune, în 1993, fără un contract de colaborare cu o instituție culturală, de stat. *„Etalon”* a fost ajutat de Ecaterina Oproiu și „*Vâlcea Unu*” de Tudor Gheorghe…„*Vâlcea Unu*” a emis oficial din luna decembrie 1993, cu o lună înainte, începând să emită și *Antena 1*… Iată că recent, *Antena 3* a cumpărat postul *TV Vâlcea Unu,* acest post, dispărând după câțiva ani de agonie… îmi permit, totuși, să recomand cititorilor interesați că ziarul nostru on line, *Cultura Ars Mundi* are o fereastră de filme proprii, video, unde puteți urmări din 2012 încoace, pe „*Video Arhiva*” ziarului on line, filmele postate de noi, de Bogdan Cichirdan, filme transmise publicului de pretutindeni, mai ales realizate în cadrul reușitelor muzicale produse la Filarmonica locală, dar și filme aferente pieselor de teatru…

T.T.: Sunteți un nonconformist, așa cum apreciază unii jurnaliști? Daca da, cum apare și cum se manifestă aceasta în laborioasa și îndelungata Dumneavoastră activitate de creator?

P.C.: Cine nu e nonconformist, nu este creator adevărat. Toți marii artiști, creatori, nu s-au conformat sută la sută modelelor timpului și nici nu au fost instituționalizați...În artă totul este să-ți găsești maniera proprie. Altfel ești supusul cuiva... Nonconformismul moderat, și pozitiv, apreciat de comunitate este baza dezvoltătrii...Acuma, să știți, că timpul nostru, acesta din urmă mai ales, este plin de erori tehnice și juridice, cadrul nostru firesc în care activăm, din care cauză nonconformismul este sinonim cu refuzul de a accepta realitatea...

Credeți că în această țară se poate continua profesia cu diplomă falsă, cu lipsa de locuri de muncă, cu mita pentru obținerea de valoare?...se poate continua cu salariile acordate pe diplome false, sau chiar adevărate, dar...expirate, fără obiect al muncii bine definit? Se poate continua cu pensii acordate pe anii de contributivitate? Se poate compara contributivitatea anul acesta cu cea de peste patruzeci de ani? Spuneți-mi și mie în ce țară pensionarii sunt mai bogați decât salariații sau în ce țară există această diferență în salarizare, sau între valoarea pensiei minime și maxime. În ce țară pensia asigurată de stat este mai mare ca salariul? Ce vă spun eu acum nu ține de politică...ci de cultură! ...Nonconformism în cariera mea? Majoritatea timpului meu activ m-am ocupat să fac ce nu fac ceilalți, să creez dacă nu găsesc, să merit banii pe care-i câștig. Să nu mă tragă nimeni la răspundere, să nu am deasupra mea pe cineva mai puțin pregătit decât mine, și să mă conducă. N-am acceptat nici în comunism așa ceva...nici în Școală, nici la Grădiniță...

T.T.: Aprecierea Dumneavoastră cu privire la provincialism și raportul dintre acesta și presa scrisă și audiovizuală din județul Vâlcea se înscrie în nonconformismul amintit sau este o realitate care trebuie să se recunoască și să fie valabilă pentru presa din întreaga țară?

P.C.: Fără discuții trebuie să fie valabilă pentru presa din întreaga țară. Vă dați seama eu, când vorbesc despre mine la Râmnicul Vâlcea, mă văd pe mine la Cluj, la Cernăuți, la Timișoara, la București, la Brăila, la Tulcea, la Craiova... Globalismul de astăzi la început, european și mai târziu mondial, pornește ca esență de la culturile locale! Așa ar trebui să fie și sănătatea, și igiena, mai ales, virușii naturali din Taigaua rusească nefiind la fel cu cei din Guatemala...În legătură cu „capitaliștii" din capitală, că nu ar fi de acord cu mine, și eu cu ei, este o glumă...Și eu, și noi, și ei, și ceilalți, obligatoriu, nici nu concep să nu existe decât o singură lege în aceleași granițe, legea națională! Nici nu concep că poate exista viață pe întreg pământul, aceeași peste tot, fără legislații locale de funcționare. De asemenea trebuie să stabilim concret, referitor la Rm Vâlcea, presă scrisă și audovizuală reală, certă, adevărată, cu efort și grijă în exprimare, și cu efort în înțelegere, nu a existat și nu există decât în presa de cultură, în suplimentul cultural al Curierului de Vâlcea, în Curierul de Râmnic, Info puls, în suplimentul cultural al Monitorului de Vâlcea, fără noi, cam atâția...Și, atenție, în cei treizeci de ani, am trăit ca frații. A existat o mândrie să semnezi un articol într-o asemenea presă. Noi toți aceștia suntem membrii UZPR din 1992, 1993! Vă iubim și pe dvs, pe cei de la publicațiile UZPR București, chiar vă admirăm...

T.T.: Ca bucovinean prin părinți ați dovedit și dovediți sensibilitate deosebită pentru tot ce este legat de Bucovina și implicit și de Basarabia. Știu că în 2017 ați fost la Cernăuți. Care sunt impresiile Dumneavoastră dincolo de trăirile intense pe care le-ați avut la întâlnirea cu Bucovina mult îndrăgită?

P.C.: Eu apreciez faptul că în URSS etniile conlocuitoare și-au păstrat atât de bine conservate tradițiile și limbile proprii. Referitor la religie, mai ales după 1990, patrimoniul a fost întreținut uluitor. Cunosc realitatea din aceste zone, fiindcă le-am vizitat încă din 1960, când am fost la înmormântarea ultimului urmaș, fratele mamii. Știm, religia a fost prohibită, dar acest patrimoniu ne apare acum ca intact, chiar nou, și toată exprimarea din fresce este în limba strămoșească! Eu sunt mândru de cele două regiuni, granița dintre Basarabia și Bucovina trecând prin grădina tatălui meu, din Lipcani!...și mamei mele din Hlina! Deci, dacă consider și Râmnicul din aceeași familie, înseamnă că sunt omul cu trei Patrii... Le spun la toți: din Basarabi se trag, și oltenii, și basarabenii și soarta i-a adus, în martie 1944, din nou împreună. La fel le spun și bucovinenilor, în așa fel să audă și oltenii: austriecii sunt nașii noștri de cununie! Îmi pare rău că nici Râmnicu Vâlcea, și nici Craiova, care semănau odată cu Cernăuți, nu sânt acum chiar Cernăuți (dacă austriecii nu plecau din Oltenia după douăzeci de ani de ocupație, Cernăuțiul sigur era în Oltenia! Franz Joseph a realizat ce a vrut: în 1918, tot imperiul era Austria! Cine nu mă crede, să se ducă să viziteze Bucovina noastră...

T.T.: Ce așteptări aveți de la viitorul imediat următor, dar de la cel îndepărtat în relație cu reunificarea teritoriilor românești aflate încă sub ocupație străină?

P.C: Am spus de nenumărate ori: singura cale de unire cu Bucovina și Basarabia cum a fost ea la împărații Rusiei, la țari, este cumpărarea teritoriilor de către România. Așa cum Germania a cumpărat RDG-ul! Desigur, dacă Republica Moldova dorește! Dar pe Bucovina de nord și Basarabia istorică, poate să le cumpere!

T.T.: Cum decurge o zi din viața Dumneavoastră în condiții de normalitate?

P.C.: Destul de greu, îmi lipsesc evenimentele din spațiul public. Sunt cel mai mare dușman al restricțiilor impuse de gripa aviară și pesta porcină. Crimă premeditată (la suratele noastre animale de curte), împotriva României! Și acum, tot la adresa României, această... nici nu vreu să-i pronunț numele. Într-o situație ca aceasta, care pare de-a dreptul o joacă infantilă, țările slabe se află în riscul de a dispărea! Dar, da, în condiții de normalitate, și așa mă consider eu când am ce lucra, mă scol când deschid ochii, îmi aranjez camera când dorm singur, deschid larg fereastra și 15 minute fac exerciții de încheieturi, beau o jumătate de litru de apă, folosesc baia, fierb apa pentru ceai, nu știu dacă am timp să mănânc, iubesc foarte mult masa de dimineață: brânză de oaie, ceai și unt, ciocolată, medicamente, aceleași de 20 de ani. Apoi începe ce este mai greu, ce anume să fac mai întâi: - pe lună trebuie să fac două ziare la care scriu o treime din ele, să le ilustrez, să le trimit la tipar să le primesc, să le trimit la principalii beneficiari, să le trimit la distribuitor. Nu am bani să dau la alții să facă treaba aceasta. Banii îmi trebuie mie ca să mă simt bine și ca să pot să creez. Apoi trebuie să merg la Gura Văii unde am o proprietate, și atelierul de lucru, și câine, și pisică, desigur, prieteni; cel puțin să le dau de mâncare merg o dată pe zi. Dar mai trebuie reparat, săpat, udat, cosit etc...și, desigur, ca să nu mă ia Salvarea, nu pot munci mai mult de o oră, două...Vai, dar mai trebuie să termin cele două romane: „Orașul de carton" și „Aici e raiul, pe pământ" și sunt abia la a doua trecere. Mai greu îmi este când trebuie să fac recenzia la manifestările înregistrate video. Aici începe munca de colectiv, băiatul face montajul și postarea pe siteuri; acum o face de la Londra, on line; fata și nevasta îmi descarcă banda audio și video, scriu conținutul... Vă dați seama în ce ape m-am scăldat de opt ani încoace cînd primarul a mi-a oprit finanțarea, ajutorul, conf. Legii 186/2003, când prietenii mei ziariști fără portofoliu, băgători în seamă în munca pe șoptite, câțiva, nu mulți la număr, i-au spus că eu primesc bani publici și îmi plătesc familia...chiar așa, pe șțat de plată!...și primarul a luat banii de la mine și i-a dat lor, care au uitat să-i mai justifice, neavând șțate, lucrând la negru. Trebuie să vă mai spun că întreaga activitate de presă se desfășoară conform Legii 186/2003... una dintre cele mai generoase legi din România, și bine intenționată, și care pune presa scrisă, culturală, alături de muzica cultă, de teatru, domenii care nu pot exista fără ban public...Gândiți-vă cât costă o filarmonică municipală și două teatre de stat (unul municipal și altul de stat), iar aceste instituții, nici măcar nu vor să plătească un abonament extins...nu au voie să sprijine cultura scrisă!... spun funcționarii de la Primărie și CJ.

T.T.: Cum au fost influențate demersurile Dumneavoastră de creator și viața personală în condițiile apariției și dezvoltării Pandemiei?

P.C.: Din punctul meu de vedere luna cu declanșarea stării de urgență a fost mai grea, căci nu m-au lăsat să mă mișc, fiindcă aveam peste 65 de ani...fiindcă mi-au pus mască la gură și pe nas. Numai în România s-a întâmplat treaba aceasta, forțat, cu arma în mână. Înțelegem că masca nu era pentru civilizare, cum am înțeles atunci, ca să limităm emisia de salivă printre dinți, atunci când vorbim. Vedem acum că este o întreagă filosofie cu ce numesc ei, specialiștii, o *„simplă purtare de mască*". Recent, am primit pe Internet o poză colectivă cu zeci de persoane cu mască pe față, și pe mască fiecare având tipărit color steagul țării de baștină. Poza era din 1994 și eu i-am răspuns expeditorului că nu cred că este de atunci. Acum mă gândesc, ce mesaj dorea să-mi transmită interlocutorul: că toți vom fi ca o singură familie, dacă nu vom vorbi. E clar că nu poți face creație în țarcuri, închiși

în casă, fără manifestare în comunitate. Omul fără cei din jur, fără societate, nu există. M-am temut încă de la început de ceea ce strigă unii, că nimic nu va mai fi ca la început, adică ieri! Știam și noi treaba asta, dar nu dimensionam că ziua de mâine va fi atât de întunecată...Schimnicii trag lumea înapoi, ceea ce este anormal, nu o duc înainte. Noi mergem cu această căruță a timpului, vrem nu vrem, înainte. Timpul este singurul care nu vede decât înainte. Trecutul nu are treabă cu timpul, el este o sală de expoziție în care omul nu vrea să vadă decât faptele lui bune și faptele rele ale celorlalți...Nu, în această pandemie ne-am aruncat precum copiii, și acum, nu mai putem da înapoi, să ne retagem, demn. Repet, problema pandemiei este că ea frânează puternic activitatea noastră, a fiecăruia...

T.T.: Cum sprijiniți tinerele talente și ce sfaturi oferiți tinerelor generații în afirmare?

P.C.: E greu de făcut, mai mult decât am făcut noi la Intol Press. În primul rând am cerut o sumă infimă la C.J. pentru a atrage elevii și studenții către meseria de jurnalism. Am spus că vreau să plătesc, cât de cât, articolele, creațiile lor, ceea ce eu le public. Să creez un interes. Pe vremea școlii mele, un coleg a pubicat o poezie în ziarul local, Orizontul, în 1968, și a primit 400 de lei! Era împărat, rege!...Toți îl invidiam și am început să facem noi reviste, că era extraordinar de greu să pătrunzi la ziarele tipărite...Cererea mea a rămas fără răspuns și au pierdut elevii și studenții talentați...Au pierdut niște bani, au pierdut conștiința că banii pot fi câștigați prin valoare și muncă cinstită; au pierdut că cineva s-a opus ca ei să fie, să se simtă producători! Altceva nu au pierdut, fiindcă noi de patru, cinci ani le-am dat șansa să publice în „revistele culturale ale Râmnicului" mai precis ale județului Vâlcea! Cum așa? Am înființat un cenaclu artistic literar al elevilor de la Liceul din Horezu, împreună cu directorul liceului Aron Vladu și inginera Ligia Nicolescu, sprijiniți de primarul Nicolae Sărdărescu, cu o sumă infimă de bani din partea primarului, și astfel ne-am făcut și o pepinieră de viitori publiciști... Păi uitați-vă pe Video Arhiva de la „Cultura Ars Mundi" și vedeți ce ședințe de cenaclu am avut cu acești copii. Am făcut-o printr-un contract cadru pe SEAP! În al patrulea an (2019) am reușit împreună cu Consulatul Românesc din Cernăuți să programăm întâlniri periodice cu un cenaclu similar pe care să-l creăm la Centrul Bucovinean de Artă pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Românești - Cernăuți! ...După patru ani de existență a cenaclului de la Horezu, al elevilor! se riscă desființarea lui datorită unor oameni de decizie care nu au ce căuta în viața publică...care umbresc munca și activitatea unor elevi talentați, care se renegă pe ei înșăși, după ce au semnat un contract extrem de rigid și nesubstanțial pe SEAP!!! Cei care au terminat liceul, membri ai cenaclului, sunt extraordinar de bine plasați în viața studențească, iar cei care vin din anul acesta, după cum i-am văzut anul trecut, sunt și mai talentați. Directorul Vladu, cu soția sa, cu ceilalți profesori de limba și literatura română au pus un sistem extraordinar de bun, la punct, prin care elevul care câștigă în anul respectiv un concurs dificil, intern, anual, primește dreptul de a publica o carte editată și tipărită cu lucrările sale cu care s-a evidențiat...Pe scurt, elevii și studenții trebuie să aibă șansa și posibilitatea prin care să-și facă cunoscută creația. Singura șansă a lor în viață este să fie ei înșăși până la Bacalaureat. Fără creație personală nu pot îndeplini cerințele de...după, în care societatea omenească, mai ales cea de acum, are nevoie să-i folosească. Societatea de mâine nu va mai folosi vreme de 4, 5, 6 ani să-i pregătească, să-i califice superior! ...Să avem tineri creatori, nu tineri oameni politici. Așa a fost generația mea, așa vrem să fie și generațiile copiilor noștri, nepoților noștri.

T.T.: Știu că este greu să faceți publice proiectele al care lucrați, aflate în diverse faze de lucru și totuși întreb: la ce să ne așteptăm în perioada următoare?

P.C.: Vrem să crească valoarea ziarelor, presei culturale în esență, independența financiară a lor. Vrem să rezolvăm problema noastră, a celor 29 de membri UZPR. O problemă veche de patru ani, de când am depus cererea de înființare la Râmnicu Vâlcea a unei reprezentanțe UZPR, aveam nouă membri căci, chiar atunci decedase prietenul nostru, vechi și mare ziarist, Constantin Poenaru. Cu el eram zece membri cu cotizație la zi, cât prevedea Statutul, de la aceeași instutuție de presă. În 2019, schimbându-se statutul, am solicitat Departament cultural UZPR, Intol Press - Vâlcea, aveam 14 membri și o listă lungă de candidați (mulți scriitori)! Astăzi avem 29 membri cu cotizația la zi și vrem, în continuare, un departament al nostru. Sigur, noi am făcut adunările de constituire, cu semnături, le-am depus la UZPR, dar nu apărem pe siteul UZPR...Semn bun anul acesta, pe Legitimațiile UZPR ale noilor membri apare Intol Press...Este foarte importantă această recunoaștere - presa noastră respectă cu strictețe deontologia profesiei de jurnalist. În altă ordine de idei vă spun că foarte curând o să dau drumul la tipar noilor mele romane: „Orașul de carton" și „Raiul este aici, pe pământ", nu le consider proiecte de viitor, deoarece ele, în fragmente, au fost publicate în ziarele Intol Press așa cum am procedat și cu celelalte, cărora le-am zis romane publicistice, ele, născându-se în ziar: „Istoria Tiparului" o carte dialog cu Arhimandritul Veniamin Micle și cea de a doua, tot în dialog, și tot cu Veniamin Micle: „Interviul anului. Un monah la 75 de ani..." Desigur, în proiect, am trei cărți de utilitate publică: „Artă și Tehnologie", care se vrea un manual pentru facultățile de artă și inginerie, „O istorie a artelor plastice vâlcene"; și una de istorie, dar tot în format beletristic, și care arată mișcarea de populații în județul Vâlcea, cu accent pe actul de evacuare a românilor din Basarabia și Bucovina din martie 1944. Mă mai gândesc la titlu. S-ar putea să-i spun „Versail" (de la Versailles)...porecla cartierului meu de baștină.

T.T.: Cum vedeți evoluția presei scrise dată fiind expansiunea presei on line? Care rămân totuși valorile de bază ale presei scrise?

P.C.: Am mai vorbit...noi trebuie să ținem cu dinții de presa tipărită, să scriem și să publicăm ceea ce trebuie, până murim. Presa on line se bazează tot pe presa scrisă și este bine ca ea să fie arhivată pe copii de hârtie sau alt suport, și pe o memorie externă calculatorului pe care este concepută. Vă dau exemplu Revista „*Interferența Artelor*" din cadrul „*Global Fusion Art*", din 2004, a noastră, care acum a devenit „*Cultura Ars Mundi"* on line. În 2011 ne-au distrus-o hackerii. Dacă articolele nu apăreau în presa tipărită „*Info Puls*" la care lucram ca redactor, asăzi nu am fi avut nici un articol arhivat. La presa scrisă nu se poate renunța. Desigur presa scrisă este scumpă, dar ea are valoare că poate fi ținută în mână și dacă cineva vrea, și dacă nu vrea. Ceva mai real, adevărat, în spațiul public, nu există, martor pentru ziua de mâine. Recomand celor care practică presa on line, publică on line, și numai așa, să facă copii foto la ceea ce publică și să păstreze aceste fotografii. Presa scrisă înseamnă memorie, cea on line, nu! Aș dori să mai spun la acest capitol că elevii, tinerii care formează cenaclul de la Horezu, au încercat să colaboreze cu presa noastră, cu noi, care conducem acest cenaclu, desigur, prin ei și telefonul mobil pe care îl purtau în buzunar. Trebuie spus că după câteva demonstrații, obligații de cenaclist, am fost fericit să constat că în puținul timp care a trecut, fiecare, în prezent, de mai mult timp, vine la cenaclu cu creațiile scrise în câteva exemplare și le predă secretarului sau președintelui de cenaclu care este cel mai bun dintre ei (ales). Atenție, unii sunt în clasa a IX-a.

T.T.: Dincolo de răspunsurile Dumneavoastră, Maestre Petre Cichirdan, aveți și alte gânduri de împărtășit ?

P.C.: Desigur, doar să vă mulțumesc pentru invitația Dumneavoastră, amabilitatea, de a-mi lua un interviu; să vă doresc succes în continuare în această extraordinară activitate, presa scrisă, prin care vă expuneți exigenței publice. Cu cât timpul trece, dacă noi ziariștii vom fi foarte cinstiți cu marea masă a cititorilor, cu publicul nostru, în mod sigur presa scrisă va avea viitorul pe care îl merită.

Vă mulțumesc pentru timpul pe care mi l-ati acordat cu atâta amabilitate!

Tanța Tănăsescu

Noiembrie 2020

Prof. dr. ANCA SÎRGHIE

Noutatea simpozionului „MIHAI EMINESCU” de la New York

În acest început de an încă amenințat de pandemia mondială, comunitatea românilor din New York a găzduit în 16 ianuarie 2022, în cadrul Zilei Culturii Române, Simpozionul „Mihai Eminescu” , eveniment ajuns în mod cu totul onorant la ediția a XXIX-a. Ca și în anii precedenți, manifestarea este patronată de Academia Oamenilor de Știință din România, Filiala USA, de Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România, de Mitropolia Ortodoxă Română a celor două Americi și, local, de Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, New York. Î.P. S. dr. Nicolae Condrea, Mitropolitul celor două Americi, a trimis un frumos mesaj de salut, pe care organizatorul principal al evenimentului, prof. univ. dr. Th. Damian, l-a citit în debutul Simpozionului. Ne-am bucurat să admirăm Ordinul “Sf. Ioan Iacob de la Neamț, Noul Hozevit” pe care profesorul Damian l-a primit recent de la P.F. Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române la împlinirea vârstei de 70 de ani, drept care ne alăturăm și noi cu urarea de sănătate și putere de muncă.

Solista Lia Lungu a interpretat cu înaltă simțire melodia *Rugăciune* pe versurile lui Mihai Eminescu. Întreaga asistență a cântat imnul academic *Gaudeamus igitur* și *Imnul lui Ștefan Vodă,* care au creat atmosfera propice desfășurării evenimentului. Simpozionul newyorkez a fost inspirat de aniversarea în zilele de 15-16 august 2021la Mânăstirea Putna a150 de ani de la Prima Serbare a Românilor de Pretutindeni și de la Primul Congres al Studenților Români de Pretutindeni. unde și Theodor Damian a fost prezent alături de o delegație a tinerilor români din Mitropolia celor două Americi. Evenimentul fusese organizat în 15-16 august 1871 de studenții Societății „*România Jună*”, în frunte cu Mihai Eminescu și Ioan Slavici. Așa cum prietenii noștri newyorkezi nu au conceput să lipsească din Alba Iulia la 1 Decembrie 2018, când s-a împlinit centenarul Marii Uniri, nici la Putna sărbătoarea dedicată românilor de pretutindeni și mai ales a lui Eminescu nu se putea desfășura fără ei. La Putna li s-au oferit albume cu artă mănăstirească și alte cărți, prezentate participanților la Simpozionul de la New York.

În istoria deja considerabilă a acestui eveniment românesc academic, un element de noutate a fost formula combinată, cea a asistenței unor participanți din diferite colțuri ale românității pe zoom, alături de cei aflați chiar la fața locului. Pentru că s-a folosit un webinar, uzual în viața academică, am resimțit lipsita galeriei participanților și a unui chat activ, cu care ne-am obișnuit în ultimii doi ani de reuniuni literare prin zoom. Dar nu ne îndoim că la alte tipuri de evenimente cum ar fi reuniunile literare, cu lansări de carte și conferințe, se va recurge și la alte formule tehnice.

O a doua noutate la această a XXIX-a ediție a constituit-o locul ales pentru manifestarea academică. Amintirile mele coboară până la anul 2006, când am fost pentru prima dată invitată și am participat la acest Simpozion “Mihai Eminescu” de la New York. Pe rând, evenimentul a fost găzduit la Universitatea Harvard în ianuarie 2007, apoi, mai multe ediții, de Consulatul General al României la New York, arar de ICR din metropolă și chiar la diferite restaurante românești. Surpriza emoționantă a fost să constat că de data aceasta Simpozionul se desfășura în spațiul sacru al Bisericii “Sf. Petru și Pavel” din Astoria New York, acolo unde totdeauna (insist cu precizarea că este fără excepție) se oficia cu intensă trăire slujba de parastas pentru Mihai, geniul poetic absolut al culturii noastre naționale. Am recunoscut că ambianța sfântului lăcaș dădea evenimentului o anumită înălțime, așa

Fotografii: Alex Marmara, New York

că am găsit cu totul binecuvântată această alegere.

Doamna Oana Leonte din California, prezentă pe zoom la eveniment, a menționat că în anul UNESCO -2000, Eminescu a fost sărbătorit la Casa Română din Hayward, de lângă San Francisco. Spectacolul *Trecut-au anii*, susținut de actorul Ion Caramitru a fost organizat la o Catedrală Catolică. Actorul chiar ținuse să afirme că "este pentru prima dată când Eminescu se recită într-o Biserică". Eu nu sunt convinsă că este chiar așa, dar cert este faptul că în acel an de consacrare UNESCO, pe "poetul nepereche" al românilor actorul l-a purtat pe diferite continente. Iată că în ianuarie 2022, Simpozionul Eminescu își făcea loc într-un lăcaș ortodox, adică în biserica credinței poetului și a familiei sale.

Moderatoarea evenimentului, prof. Nicole Smith, a anunțat tema generală a Simpozionului: *Eminescu şi unitatea spirituală a tuturor românilor în lumina aniversării a 150 de ani de la Prima Serbare a Românilor de Pretutindeni – Putna – 1871.*

Cinstea de a deschide Simpozionul a fost rezervată universitarei și scriitoarei de la Sibiu, respectiv mie. Tema pe care am cercetat-o s-a intitulat *Dramaticul destin publicistic al transilvăneanului Nicolae Cristea şi al moldoveanului Mihai Eminescu,* un text cu totul inedit, susținut de 21 note bibliografice, în care ideile au fost augmentate prin citări edificatoare din publicistica celor doi ziariști. Pe Nicolae Cristea și pe Mihai Eminescu i-a apropiat temeritatea atitudinii politice demne, simțirea responsabil-patriotică și martiriul lor profesional. Destinul a făcut ca în exact același an, 1883, ei să fie expulzați de pe scena ziaristicii românești, chiar dacă Eminescu a mai fost invitat să colaboreze la „Fântâna Blanduziei", și Nicolae Cristea s-a numărat printre ctitorii noul ziar sibian "Tribuna", pe care l-a vegheat cu experiența sa de jurnalist până la moarte.

Marian Nencescu, critic şi istoric literar, cercetător asociat la Institutul de Filosofie „C. Rădulescu-Motru" al Academiei Române, Bucuresti, a dezvoltat tema *Enciclopedismul eminescian.* Bazat pe o cultură variată, care s-a acumulat în fiecare etapă a creșterii sale intelectuale, poetul -filosof a așezat în caietele sale manuscris dovada enciclopedismului său, evident și în poezia lui originală.

Comunicarea lui Ştefan Stoenescu, eseist, comparatist şi traducător de la Ithaca, New York, intitulată *Simboluri şi ecouri ale unor compoziţii poetice eminesciene ce au determinat constituirea unităţii spirituale româneşti* urmează să fie fructificată în paginile revistei "Lumină lină".

Criticul literar M. N. Rusu, redactor şef al revistei "Lumină Lină", New York, a ilustrat ideea comunicării intitulate *Eminescu şi unitatea militară a poporului român,* cu numele unor făuritori ai armatei moderne, de care poetul s-a simțit legat.

Domnul dr. Doru Tsaganea, profesor de matematică la Metropolitan College of New York, a susținut în stilul său aplicat și captivant tema *Congresul studenţilor români de la Mănăstirea Putna din perspectiva situaţiei politice europene din anii 1870- 1871.* Obiectivele formulate cu mare rafinament politic de Eminescu în articolele sale *Să facem un Congres* și *Echilibru* au stat la baza evenimentului studențesc de acum 150 de ani, când Putna făcea parte din Imperiul austro-ungar, unde era acceptată o sărbătoare religioasă, dar nu una cu subtext național, cum era în fapt aceea.

Doamna Valentina Ciaprazi, scriitoare, profesoară de limbă şi literatură franceză la LaGuardia College, New York, a tratat tema *Spiritualitatea eminesciană, reflecţie a autenticei spiritualităţi româneşti*. Dar gândurile conferențiarei s-au îndreptat spre țară și spre tinerele talente din Moldova zilelor noastre. Evoluția lor profesoara plecată de la Botosani o urmărește nu numai cu interes, ci și cu îngrijorare față de direcția greșită pe care au luat-o adepții esteticii urâtului. Într-o lume tristă în care statuile sunt dărâmate, artiștii sunt blamați, simțim cu durere că însăși cultura este disprețuită. Eminescu este actual și în prezent. El întruchipează pentru noi însăși România Mare. De tânăr, el s-a dovedit a fi responsabil, iar ca poet nu s-a sfiit să certe românii pentru greșelile lor, dar a făcut-o ca un părinte. El s-a identificat cu Decebal și cu Traian, întrucât pentru el România Mare exista cu mult înainte ca ea să fie înfăptuită. Activitatea sa de politică naționalistă a fost înăbușită, pornind cu primul dosar de interdicție din iunie 1883. Nici posteritatea nu a fost mai dreaptă, pentru că i-a contestat versurile de înaltă ținută națională și i s-au căutat accente xenofobe, cum se insinuează, de altfel, în diferite literaturi ale lumii.

În încheierea sesiunii, pr. Theodor Damian, scriitor, profesor emerit la Metropolitan College of New York, preşedinte al Filialei americane a Academiei Oamenilor de Ştiinţă din România şi al Institutului Român de Teologie şi Spiritualitate Ortodoxă, New York, a dezvoltat tema *Eminescu, diaspora română şi Ţara mamă.* Ideea-axă a constituit-o adevărul că, oriunde s-a aflat Eminescu, la Cernăuți sau la Blaj, la Viena ori la Berlin, simțirea patriotică l-a însoțit permanent. Dar, atunci ca și în prezent dragostea de țară era socotită de unii periculoasă. Eminescu și-a manifestat grija față de patria-mamă atât ca poet, cât și ca ziarist. El a organizat prima sărbătorire a românilor de pretutindeni în Imperiul Austro-Ungar la Mânăstirea Putna. Tinerii erau chemați să-și asume apărarea identității naționale. La Putna s-a produs un nou *Deșteaptă-te române*, căci acolo au fost chemați tineri din toate teritoriile locuite de urmașii dacilor. Însăși mânăstirea aleasă, ca ctitorie a lui Ștefan cel Mare, era un simbol unificator. Ciprian Porumbescu cânta la Putna întregii Dacii. Serbarea de atunci era religioasă și națională, totodată. Recursul la istorie este un act de pietate. Eminescu aprecia că, dacă în trecut ni s-a impus o istorie, viitorul trebuie să ni-l făurim noi.

Simpozionul s-a încheiat sub semnul unei continuități tradiționale. Profesorul Damian a anunțat că exact peste o săptămână se va desfășura la New York un eveniment similar, respectiv un simpozion dedicat Unirii Principatelor Române, manifestare științifică ajunsă, de asemenea, la ediția a XXIX-a.

Întreaga desfășurare a acestui Simpozion newyorkez a pus în dialog țara cu conaționalii ei de peste Atlantic, dovedind că la început de secol al XXI-lea românismul autentic poate să înflorească pe oricare meridian al lumii.

Prof. dr. ANCA SÎRGHIE

Dramaticul destin al publiciștilor NICOLAE CRISTEA și MIHAI EMINESCU

Motto**:**„*greșalele în politică sunt crime; căci în urma lor suferă milioane de oameni nevinovați, se-mpiedică dezvoltarea unei țări întregi și se-mpiedică, pentru zeci de ani înainte, viitorul ei.“*

(M. Eminescu)

Au existat în istoria presei românești sincronizări ale unor destine publicistice, așa cum s-a întâmplat cu Nicolae Cristea și Mihai Eminescu, personalități remarcabile ca moralitate și trăire autentic patriotică. Ei și-au cunoscut și chiar și-au apreciat scrisul, pentru că amândoi și-au pus condeiul în slujba cauzei naționale. Finalul martiric al activității lor profesionale s-a petrecut în același an calendaristic 1883, în momente de mare tensiune politică, atât în Regatul României, cât și în Imperiul austro-ungar.

Nu este noutate faptul că partea care rămâne și în prezent cel mai puțin elucidată din creația lui Eminescu este publicistica. Aceasta, deși în toți anii activității sale, el nu a fost doar poet, ci și ziarist. Astfel, semnătura lui Eminescu a apărut în publicații diferite, pornind de la “Familia” și continuând cu „Federațiunea”, „Românul“, „România liberă“, „Convorbiri literare“, „Fântâna Blanduziei“, „Albina“ etc. Redactor la „Curierul de Iași” în 1876, el a transformat-o muncind sisific (acesta va fi unul dintre anii negri ai săi) din „foaia vitelor de pripas” într-o publicație onorabilă. Din 1877 la București i se încredințează ziarul conservator “Timpul” și osteneala lui ca redactor-șef se va resimți până în iunie 1883, când va fi îndepărtat în condiții dramatice, unele care au stârnit interpretări contradictorii.

Uimește și astăzi mulțimea temelor tratate de el în cele vreo 3000 de articole, câte a identificat prof. Dumitru Vatamaniuc pentru ediția de *Opere*, completând truda lui Perpessicius, truda de o viață întreagă. Ziaristul Eminescu ataca abuzurile și afacerile veroase ale unor politicieni și nu ezita să taxeze pe acel “der Zulässige” rege Carol I, prea îngăduitor cu liberalii din guvern. Dacă locul unui domnitor a fost luat de un întreg parlament, legiferat de Regulamentul organic, Eminescu semnalează nefirescul situației în care pentru titluri și avantaje de tot felul azi cei “159 de deputați și 76 de senatori, adică 235 de suverani, în mare parte hămesiți, fără scrupul și fără responsabilitate, sînt distribuitorii. Iată răul.“ [1] Publicistul dezvăluia cutezător o pecingine ce tarează și la început de secol XXI viața politică a țării noastre. Cât de actual este Eminescu!

Un corpus impresionant de articole el l-a dedicat Basarabiei și Bucovinei, de care se simțea strâns legat din anii studiilor cernăuțene.

Caz unic în istoria presei românești este faptul că în perioada de aur, cea dintre 1877 și 1883 a apariției ziarului „Timpul”, aici semnau trei clasici ai literaturii române, Eminescu, Caragiale și Slavici.

Puțini sunt cei care au observat că publicistul Eminescu era mereu cu ochii îndreptați spre Transilvania locuită de o populație majoritar românească, dar separată de patria-mumă prin frontiere politice, care se cereau abolite. Activa în societatea „Carpații” unde poetul visător a dovedit un neașteptat spirit organizatoric când a dat sugestia ca studenții ardeleni la București să ducă spre preoții din localitățile lor de baștină materialele propagandistice pregătite în capitala României, spre a-i conștientiza pe țăranii transilvăneni de drepturile pe care le aveau ca naționalitate majoritară.

Se știe că studentul Eminescu organizase în 1871 la Putna, mânăstirea ctitorită de Ștefan cel Mare și Sfânt, o manifestare cu profund caracter național românesc. Devenit redactor-șef la “Timpul” el comentează un eveniment cultural major, dezvelirea la Iași în 5 iunie 1883 a statuii lui Ștefan cel Mare, creație a sculptorului francez Emmanuel Frémiet. În nr. din 18 iunie 1883 al ziarului, Eminescu remarca atitudinea reticentă a publicului din Iași față de oficialitățile participante la eveniment. Prin măsuri polițienești jignitoare, această sărbătoare la care a participat însuși Regele Carol I și reprezentanții partidelor, a fost transformată într-o manifestație guvernamentală.[2]

Ecouri la articolul lui Eminescu apar în întreaga presă[3], iar în “L’Independace roumaine” C.G. Costa-Foru prezintă evenimentul de la Iași ca o manifestație cu vădit substrat politic. Reacția este promptă, căci guvernul liberal îl expulzează pe directorul ziarului francez, Emil Galli.

În “Monitorul oficial” din iunie 1883 apare un comunicat pe care Eminescu îl va comenta, remarcând poziția inconsecventă a senatorului conservator Petre Grădișteanu[4]. Eminescu va continua comentarea toastului lui Grădișteanu[5], unde apărea ideea că din coroana regală lipseau nestematele Bucovina, Transilvania și Banatul, idee reluată în finalul discursului rostit la banchetul de la Teatrul Național de președintele Camerei Deputaților C. A. Rosetti. Acesta rostește urarea “Să trăiască Regele și Regina românilor”. La nivel diplomatic se stârnește un adevărat taifun[6]. Ziarele au interpretări diferite.[7]

Ca ziarist, Eminescu denunța demagogia patriotardă a celor ce nesocoteau realitatea socio-politică a momentului, în detrimentul prestigiului țării. Nu trebuia să fie stârnite susceptibilitățile marilor imperii vecine.

În “Timpul” [8] apare traducerea lui Eminescu la articolul *Budapest, 26 iunie*, cu atitudinea oficială a presei maghiare despre România.[9] Articolul maghiar cuprinde falsuri istorice, remarcate în presă[10], dar, din păcate, promisiunea lui Eminescu că va aduce contraargumente la tezele emise de maghiari, combătând falsurile istorice proliferate de burghezia maghiară, nu a mai putut să fie împlinită.

În “Timpul” din 26 iunie 1883, în *Austria și guvernul nostru*[11] pornește de la comunicatul guvernului liberal din “Monitorul oficial” din 19 iunie/1 iulie 1883. El va fi comentat în “Neue freie Presse” în articolul *Osterreich und Rumänien*, Viena din 2 iunie, apărut ca al doilea editorial în 21iunie /3 iulie 1883. Eminescu comentează opiniile apărute în ziarul austriac, demonstrând că membri importanți ai guvernului liberal prejudiciau țara prin declarațiile lor.

Atacurile antiguvernamentale devin tot mai energice. În articolul *București, 28 iunie 1883* din "Timpul" an VIII, nr. 142, din 29 iunie 1883, el califică guvernul drept "uzurpatorul în faptele sale, pe toate căile", "acaparatorul" ce dispune de "toată puterea în stat", dorind să se întărească în "această situație de desfătare și de răsfăț.". Tema fundamentală a atacului la adresa guvernului este enunțată răspicat: "Singurul lucru asupra căruia n-a putut încă triumfa a rămas numai presa, și aceasta se consideră credem, de către Regim, cu atât mai nesuferită, cu cât el, în exercițiul puterii descreționare, a trebuit să devină năzuros adică supărăcios din lucru de nimic." Comentariul continuă pe același ton ironic, chiar și atunci când se face referire la presa statului român, a cărei blamare merge până la limita blasfemiei: "Presa, pentru omnipotentul nostru guvern, cu strigătele ei, cu lamentațiile ei continue, îi face negreșit efectul unei hărăitoare de Brașov, care prin scârțâitul ei strident dă crispațiuni nervoase. Neapărat dar că, se simțea și nevoia de a pune în practică mijlocul prin care să se năbușească țipătul contra trădării și contra fărădelegilor Regimului, spre a fi liniștit în domnia sa absolute." Pe un ton de vădit reproș, se face trimitere la alegerile trecute, când Guvernul a uzat de instrumentele cele mai eficiente ca să învingă Opoziția. Eminescu nu pregetă să dea cărțile pe față, denumind cu subiect și predicat acele instrumente: "Dacă întru abaterea conștiinței alegătorilor, s-a dovedit cele mai eficiente arme: corupțiunea, frauda, amenințarea; dacă cu acestea s-a putut respinge Opozițiunea de la exercițiul controlului asupra puterii; de bună-seamă că ele n-au putut nimic contra presei, pe cât timp aceasta, în majoritatea ei, este în opozițiune cu guvernul, bucurându-se și de sprijinul public." Polii opuși sunt Guvernul României, pe de o parte, și presa, cu jurnalismul, pe cealaltă parte: "Contra presei și jurnalismului a cătat Regimul să recurgă la acte de răzbunare." Exemplificarea se face cu un proces de presă intentat unui organ de publicitate, care a sesizat nereguli la Creditul funciar rural și care a fost pedepsit pentru asemenea dezvăluire de către tribunalele Guvernului. Un pas înainte a fost expulzarea directorului de la ziarul "L'Indépendance roumaine", dl Galli, un francez primit în țară cu entuziasm.

În cazul de față Guvernul, care este evident că a voit să izbească în existența jurnalului „L'Indépendance roumaine", s-a folosit de o lege decretată de dânsul acum doi ani, și care privește petrecerea străinilor în țară. Aceasta fusese emisă sub impulsul asasinatului comis asupra împăratului Alexandru II, referindu-se "la străinii fără căpătâi", la teroriști și nicidecum la un director de ziar, un jurnalist cinstit și muncind liniștit. El fusese încurajat chiar de actualul Guvern, după ce prin jurnalul „L'Orient" el "a debutat în țara noastră ca sprijinitor al politicei Guvernului". Astfel "se va vedea și mai bine cât de necuviincioasă este dispoziționea de expulzare de acum."

Eminescu face apel la principiul libertății cuvântului în statutul jurnalistului, atunci când prezintă, cuprins de revoltă, obstrucționarea ziariștilor care critică puterea: "Ce fel? pentru ca să cânte guvernul un străin, poate fi tolerat și încurajat, iar de a-l critica nu? Atunci să neagă fără rezon principiul echității care nu poate admite facultatea de-a zice *da* fără a o admite și pe aceea de a zice *ba*." Logic, unui străin căruia i s-a admis să facă politică proguvernamentală, nu i se poate lua dreptul de a susține opoziția. Punctual, redactorul de la „Timpul" conchide:" Fapta de la început a acestui guvern cu d. Galli, îl obligă la tolerața lui în urmă." Eminescu demască "urâta pornire a guvernului asupra presei.", o problemă de principiu, cu atât mai gravă cu cât vor urma "și alte măsuri și mai odioase, pentru că panta este alunecoasă și nu mai are piedică până-n prăpastie."

Verdictul este rostit ca amenințare, rostită de pe o poziție fermă ca principiu al libertății de care presa nu poată să fie privată: "Cât pentru presă, am putea să-l asigurăm pe Regim că oricât de cumplite ar fi actele sale de răzbunare, nu va fi în stare nici ele a abate unele caractere tari ce se găsesc într-însa, și teamă ne e că, căutând victoria preste tot, va pierde și pe cea deja câștigată în monstruoasa sa pornire de a-și subjuga și presa."

Publicistul Eminescu aprecia în "Curierul de Iași" din 1876 ziarul "Telegraful Român" de la Sibiu drept "foaia cea mai modernă de peste Carpați."[12] Cel care o preluase în 1865 și ca „redactor respundiatoriu" o rentabilizase economic și îi dăduse o deschidere spre marile probleme ale românismului din toate provinciile a fost Nicolae Cristea (1834-1902), absolvent de Drept și Teologie la Sibiu, urmând studii de filosofie și economie la Universitatea din Leipzig în Germania. După revenirea la Sibiu, Mitropolitul Șaguna i-a încredințat tânărului ocner conducerea ziarului "Telegraful Român", aflat în mare dificultate financiară.

De atunci trecuseră 18 ani de luptă pentru drepturile românilor transilvăneni. El polemizase cu George Barițiu și susținuse tactica activismului șagunian, convins că numai prin prezența românilor în Parlamentul de la Budapesta se poate face un pas înainte în dobândirea drepturilor legitime în Transilvania și nu prim pasivismul, dovedit în cele din urmă a fi păgubos. De aceea, la începutul secolului al XX-lea pasivismul a fost părăsit oficial de Partidul Național Român din Transilvania. La rândul său, Eminescu, redactor la "Timpul" duce o luptă cu inechitățile și abuzurile de tot felul, stârnind chiar teama Austro-Ungariei, în numele intereselor căreia, prin Petre Carp, se trimite în țară mesajul "Mai potoliți-l pe Eminescu". Acesta este punctul în care cele două destine de publiciști indezirabili se întâlnesc în anul 1883.

Pe plan european se produc mișcări politice de importanță majoră. La 30 octombrie 1883 România adera în secret la blocul militaro-politic Tripla Alianță. Era un tratat ce excludea revendicarea Transilvaniei, cu o populație majoritar românească de la Imperiul Austro-Ungar. Tensiunea crește încât cancelarul Germaniei Bismarck sprijină Austro-Ungaria, declarând război pentru 24 de ore României.

La reuniunea de la Seghedin din oct. 1883, delegația Bisericii ortodoxe din Transilvania și Ungaria s-a prezentat înaintea Monarhului, iar la cuvântul rostit acolo oficial de delegație răspunde ministrul maghiar, îndemnând românii transilvăneni la mai mult patriotism și loaialitate față de Coroană. Stupoare! Era o jignire gravă la care Cristea răspunde în "Telegraful Român" din 6 (18) octombrie 1883 cu articolul „Răsplată?" El lua ca reper cuvântul de răspuns al monarhului la delegația cu adresă de mulțumire de la Congresul național din 4 mai 1863. „Cu plăcere vă primesc ca pre representanții bravilor români ai Marelui Meu principat Transilvania, cari de repetite ori Mi-au dat dovezi de neclătita lor credință și aderență la Mine și la casa Mea. În adresa ce Mi s-a presentat și în ponderoasa [13] adresă a demnului lor president (Șaguna, Red.), românii au confirmat de nou aceste simțieminte și au recunoscut cu încredere sinceră fiească și cu mulțămire...Primind cu plăcere și deplină îndestulare asigurările D-voastre cele deplin corespunzătoare grelelor împregiurări...Ve împuternicesc totodată a împărtăși aceasta comitenților Dvoastre, către cari și de aici înainte voi fi cu îndurare și grație împărătească."[14] Argumentele ce urmează sunt edificatoare pentru loaialitatea românească față de Coroana austriacă: "De atunci încoace, românii de câte ori interesele monarchiei au cerut, la 1866 și la 1878, 1881/2, în Boemia și Italia, precum în Bosnia și Erțegovina, nici n-au părăsit cu lașitate linia de luptă, nici n-au trecut la inimic spre a se face trădători de patrie, prin urmare dl ministru, adresând către români prelegerea cu „adevărata iubire de patrie și respect față cu legile", au greșit adresa."[15]

Susținut de astfel de argumente solide, este motivat convingător atacul la adresa șovinismului maghiar, întruchipat de ministrul care rostise discursul antiromânesc în numele Împăratului Franz Josef I. Cu ironie, autorul sancționează politica greșită a ungurilor, una ce avea efecte negative atât în Imperiu, cât și în Regatul României: „Așa este, colosul închipuit în fantasia unor capete îndesate cu șovinism este slab și maghiarii au lipsă de amici. Însă ce să le faci, dacă ei nu știu să-i caute și să-i atragă la sine? Din contră, ei se vede, că după ce pe unii dintre noi vor să-i târască prin temnițe, pentru că s-au esprimat în contra inechității legei electorale, vor și pe amicii monarchiei din afară să-i depărteze de monarchia noastră. Ei lovesc în românii austro-ungurești, ca să simță și românii din regatul vecin și să se înstrăineze de monarchia noastră și să se paralizeze alianța eventuală dintre regat și imperiu.

” Articolul primește în final accente de pamflet, prevestind prăbușirea imperiului bicefal din nesocotința maghiarilor: „Aceasta va să zică patriotism adevărat? A-și da toată silința de a înstrăina inimile cetățenilor nemaghiari de către patrie și patria a o feri de amici? Aceasta este răsplata sumețului față cu cel modest, răsplată, care se va răsbuna ea însăși în favorul celui neîndreptățit. O, dar maghiarii își închipuesc că sunt atlanți, cari sunt în stare a purta globul pământului în spatele lor. Să nu cumva să facă dl Tisza și cealalți șoviniști esperiența proverbului german: Sumeția se arată înainte de cădere.”[16]

Punctul în care publiciștii Nicolae Cristea și Mihai Eminescu se întâlnesc consecvent este cel al credinței în unitatea neamului românesc. În dese rânduri, Eminescu susține drepturile românilor din Transilvania care trebuie să fie recunoscute ca egale cu celelalte națiuni, de fel îndreptățite să domine stăpânitor. „Ungurii-afirma Eminescu-nu sunt cu nimic superiori națiunilor cu cari locuiesc la un loc; și acest palat de spume mincinoase, cu care au înșelat Europa, e, de aproape privit, forma ridicolă a unor pretenții ridicole.“ Redactorul-șef de la „Timpul” consideră că ungurii sunt „un popor care nu e nici destul de cult, nici destul de numeros“, alcătuind doar a treia parte din populația țării pe care o stăpânește și astfel ar trebui să fie mai modest. Românii constituie un „popor autohton pe pământul părinților lor, într-o țară care n-a fost *niciodată cucerită de unguri, deși a stat în legătură cu Ungaria*.“. Pentru că “nu se poate pretinde ca orice mitropolit să fie ca Șaguna, care...când dreptatea era de partea poporului său, o susținea în contra a orice și a oricui”, atitudinea lui Miron Romanul față de revoltele românilor împotriva politicii de maghiarizarea forțată din Transilvania este deplorabilă, provocând disprețul ironic al lui Eminescu. Cu atât mai mult, el formulează în termeni fermi idealul conaționalilor lui transilvăneni: ”E clar că populațiunile române cer mai mult respect pentru bunurile lor morale câștigate, decum îl cer episcopii chiar, și nu ne îndoim că-l vor și obține.”(subl. autorului).[17] Deși nu trăia nemijlocit între transilvăneni, cum se întâmpla în fapt cu redactorul sibian al “Telegrafului Român”, Eminescu avea o intuiție socio-psihologică exactă în compararea celor două națiuni. Evidentă este, ca și în poezie, de altfel, mândria lui de a fi român.

După publicarea articolului *Răsplată?*[18], redactorul Cristea va fi demis din ordinul oficialităților maghiare. Regretabil a fost faptul că el nu a beneficiat, cum era firesc, nici măcar de apărarea Mitropolitului Miron Romanul. Din contră, superiorul său ierarhic reclamă în consiliul bisericesc că acest articol a „periclitat biserica”. În această situație, redactorul înțelege să abzică cu demnitate, dar intelectualitatea sibiană nu acceptă o asemenea inechitate politică, mai ales că prin testamentul său marele Mitropolit Andrei Șaguna îl fixase la conducerea ziarului “Telegraful Român” pentru timp lung, adică atât timp “până-i va plăcea”[19]. și în duminica din 9/21 octombrie 1883 sibienii îi organizează un conduct cu torțe, pe care Valeriu Branițe, student pe atunci, o va considera în memorialistica lui drept „prima manifestație politică” la care a asistat în viața sa. După ce au colindat tot centrul orașului, demonstranții au spart geamurile locuinței Mitropolitului și apoi au intrat în curtea de pe str. Tribunei nr. 25 din Sibiu, unde Cristea i-a primit cu un discurs luminos, ce proba deplina stăpânire de sine și puterea de a înfrunta destinul. În timpul ce a urmat, el s-a numărat printre întemeietorii în anul 1884 al noului ziar “Tribuna”, pe care l-a vegheat cu experiența lui temeinică de jurnalist până la finele vieții sale.

Martiriul lui Nicolae Cristea continuă. În Procesul Memorandiștilor de la Cluj din 1892, Cristea se află printre cei 14 condamnați la închisoare ungurească. Sancționarea are și o componentă pecuniară, căci salariul său pe 13 luni îi este suspendat, după ce pentru cele 8 luni de detenție în închisoarea de la Vaț ministrul îi reține 1300 florini. Abia ieșit din temniță, el publică eseul politic *La țintă,* ce îndemna cutezător la continuarea luptei*:* „Românii, prin bărbații lor, care îi vor crede chemați spre acest sfârșit, să-și aducă aminte de datorința lor de a sprijini și de a conduce mișcarea națională începută, până când vor fi ajuns la țintă. Ora acțiunii nu că are să sosească, ci, după toate semnele timpului, e cât pe-aci să treacă. Românii să provoace dar, pe bărbații lor ca *rezoluți*, chiar *cutezători*, să ducă la sfârșit, la țintă mișcarea națională.”[20]

În 1896, în Parlamentul ungar se va vota Legea maghiarizării numelor de orașe și sate din Transilvania, cu urmări dramatice pentru comunitatea cea mai numeroasă, care erau românii. Întocmai lui Eminescu, nimic nu-l înduplecă pe Nicolae Cristea să creadă că autonomia Transilvaniei va fi dobândită: „Acest Stat și-a trăit traiul și Ungaria va trebui în timpul cel mai aproape să stea față în față cu chestiunea naționalităților.” Profeția lui merge până la linia de sosire a acestui demers istoric ireversibil: ”N-o s-o căpătăm azi, om căpăta-o mâine...Românii vor să profite de timp și numai mai târziu să se rupă de Ungaria și să se alăture la România.”[21] Vizionar și patriot, publicistul sibian dă o replică șovinilor unguri care nu înțelegeau cursul logic al istoriei, căci în mentalitatea epocii națiile aflate în structura imperiului bicefal ar fi trebuit să se unească între ele, nu să alimenteze ura unui șovinism păgubitor.

Modest și discret în tot ce a întreprins cu scop benefic social și cu vizionarism politic, Nicolae Cristea, aidoma lui Mihai Eminescu, a lăsat imaginea omului de condei consecvent crezului său. Tot astfel, Mircea Vulcănescu rămâne pentru noi icoana omului de stat imaculat, iar Arsenie Boca este în constiinta urmasilor simbolul credintei religioase mântuitoare. Și nicicând nu socotim că ne este mai necesară o asemenea alăturare de pilduitoare existențe, implicate în lupta pentru demnitatea poporului lor asuprit, ca în acest moment de marasm pe care îl traversăm noi astăzi.

---

[1]M. Eminescu, Este istoricește inexact… în „Timpul“, an III, nr. 218, din 4 octombrie 1878, p.3.
[2] M. Eminescu, Editorialul București, 17 iunie 1883, în “Timpul”, an VIII, nr. 134, 18 iunie 1883, p. 1 reprodus în M. Eminescu, Opere, vol. IV, București, Editura Cultura Românească, SAR, 1939, p. 550-555.
[3] În “Binele public”, “Națiunea”, “La Gazette de Roumanie”, « Bukarester Tageblatt », se comentează critica adusă lui P. Grădișteanu, senatorul conservator recursese la idealul unității naționale a românilor, urmărind un scop politic.
[4] P. Grădișteanu publicase în 1868 în “Scrânciobul” caricatura *Pornirea armatei năciunalilor*, batjocoritoare pentru ideea unității naționale a românilor și, în paralel, toastul de la dezvelirea monumentului din Iași, unde se făcea trimitere la unirea Transilvaniei cu țara. În “Națiunea” se observă că “Timpul” se îndoiește de sinceritatea comunicatului. În “Scrânciobul” se publică și sceneta *Moftul mofturilor sal luarea Transilvaniei*, o zeflemisire a luptei naționale. Eminescu e criticat în “Telegraful”, an XIII, (1883), nr. 3334, 23 iunie, p.1. în editorialul *București, miercuri 22 iunie 1883*, din 23 iunie, concluzionându-se că Eminescu denunță energic “țara străinilor”.
[5] Vezi M. Eminescu, editorialul *București, 21 iun ie 1883*, în “Timpul”, an VIII, nr. 137, 23 iunie 1883, p.1.
[6] Reprezentantul Austro-Ungariei la București von Mayr informează Ministerul de Externe de la Viena, de unde se trimite, în numele împăratului Franz Josef, Ministrului român de Externe D. A. Sturdza amenințarea că, dacă nu se dezminte în presa din țară și în cea din Austro- Ungaria această idee antidualistă, România va avea de suferit. Majoritatea publicațiilor elimină discursul lui Grădișteanu, iar “Curierul” de la Iași se vede nevoit să retragă numărul în care deja se tipărise acel text.
[7]“L’indépendance roumaine” considera că Grădișteanu profanase o idee patriotică, pe când “La Gazette de Roumanie” îl apără pe senator ca personalitate de seamă a vieții politice românești.
[8] M. Eminescu, *București, 23 iunie 1883*, în “Timpul”, an VIII, nr. 139, din 24 iunie 1883, p.1.
[9] Se traduce articolul *Budapest, 26 iunie* apărut în “Pester Lloyd” din 15/27 iunie 1883.
[10]Ziarul “Națiunea” și “La Gazette de Roumanie” opinează că articolul tradus de Eminescu și apărut în “Timpul” este “violent”, iar în “L’Independence roumaine” la rubrica ”Spicuitor, les journaux” se califică articolul ca “impertinent” cu referire la atitudinea maghiară.
[11]M. Eminescu, Austria și guvernul nostru, “Timpul” an VIII, nr. 140, 26 iunie 1883, p.1,
[12] M.Eminescu, *Scrieri politice și literare*, I, București, 1905, p. 158.
[13] Ponderos (franțuzism învechit pondereux) = care are greutate, influență, importanță.
[14] N. Cristea, Răsplată?, în Nicolae Cristea, Publicistică, Prefață de Mihai Posada, Postfață de Anca Sîrghie, Ediție îngrijită de Anca Sîrghie, Editura D*A*S, Sibiu, p. 178.
[15] Ibid., p. 178-179.
[16] Ibid., p. 180.
[17] M. Eminescu, *Situația din Ardeal*, ”Timpul,” an VIII, nr. 57, 12 martie 1883, p. 1.
[18] N. Cristea, *Răsplată?*, în “Telegraful Român”, anul XXX, nr. 116, din 6/18 octombrie 1883, p. 464.
[19] A. Șaguna, *Testamentul marelui arhiepiscop-mitropolit Andrei baron de Șaguna*, Sibiu, Diecezana, 1915, p.9.
[20] N. Cristea, *La țintă*, în vol. Nicolae Cristea, *Meditațiuni politico-istorice. Spre Marea Unire*, Prefață de Mihai Sofronie, Ediție îngrijită de Anca Sîrghie și Main Diaconu, Editura D*A*S, Sibiu,2018,p. 112.
[21] N. Cristea, *File de memorialistică. Jurnal*, Studiu introductiv, îngrijirea ediției, note și comentarii de Anca Sîrghie, Casa de Presă și Editură Tribuna, Sibiu, 1998, p.251.

Dr. CONSTANTIN CORNEANU

O cedare sub amenințarea forței (2)

Comandamentul sovietic al Frontului de Sud, aflat sub comanda generalului G. K. Jukov, a întocmit două variante ale planului de operaţii. Ambele variante aveau în vedere cele două ipoteze, adică acceptarea sau respingerea de către România a pretenţiilor sovietice. Prima variantă se aplica în eventualitatea în care România nu ar fi consimţit să-şi retragă trupele peste Prut. Într-o atare situaţie, Directivele Comandamentului sovietic al Frontului de Sud prevedeau o acţiune ofensivă, în cadrul căreia Armatele 12 şi 9 sovietice, susţinute de lovitura auxiliară a Armatei 5, cu direcţia efortului principal orientată spre oraşul Iaşi, urmau să nimicească gruparea principală de nord a trupelor române. Armata 9 sovietică avea fixată ca misiune ocuparea sectorului Chişinău, apoi împreună cu Armatele 12 şi 5 sovietice trebuia să definitiveze încercuirea unităţilor române în Basarabia de Nord. Varianta a doua prevedea rezolvarea pe cale paşnică a încorporării Basarabiei şi Nordului Bucovinei, urmărindu-se doar o introducere rapidă a unei părţi a trupelor sovietice concentrate pe Nistru, în scopul ieşirii pe râul Prut, pentru a controla retragerea românilor.

Sovieticii presează

Planul sovietic prevedea paraşutarea unităţilor de desant, cu misiunea de a încercui inamicul şi a organiza diversiuni în spatele frontului român. Intensele pregătiri militare ale Uniunii Sovietice fuseseră observate şi de consulul american la Moscova, M. Ward, care, în drumul său spre Lvov, aflase că ofiţerii sovietici se pregăteau pentru „eliberarea Basarabiei". Referindu-se la importanța strategică a Basarabiei și Bucovinei de Nord, colonelul A. S. Orlov scria în *Voenno Istoriceskii Jurnal (nr. 10/1991, p. 17)*: **„De pe teritoriul Basarabiei, aviația sovietică putea să țină sub amenințare exploatările petroliere ale României, care era principala furnizoare de petrol a Germaniei. Era nevoie de Bucovina de Nord, pentru că pe teritoriul ei trecea o linie paralelă cu linia frontului, de importanță strategică, de la Odessa prin Chișinău, Cernăuți la Lvov, care avea ecartament european și care permitea folosirea materialului rulant de pe căile ferate ale Europei"**.

Marele Stat-Major român a cerut Armatei 4 române să urmărească cu maximă atenţie situaţia din sudul Basarabiei, mai ales pe direcţia Tiraspol - Comrat. Divizia 30 infanterie, aflată în curs de afluire spre Basarabia, a primit misiunea de a stabili un cap de pod în regiunea Cahul-Bolgrad, urmând a asigura spatele Corpului de Cavalerie al generalului Constantin Atanasescu, în caz de ostilităţi. Divizia 1 de Gardă şi Divizia 18 infanterie au început deplasarea spre frontul de est. Divizia 8 infanterie aflată pe frontul Armatei 3 a primit ordinul de luptă la ora 4 dimineaţa. Secţia 3 Operaţii a propus evacuarea preventivă a localităţilor Cetatea Albă şi Criuleni. Având conotaţie politică şi existând perspectiva de a se crea panică, ministrul Apărării Naţionale a respins propunerea. După ora 04.00, în zorii zilei de 27 iunie 1940, trupele sovietice, folosind nouă ambarcaţiuni de capacitate mică, au trecut Nistrul în zona localităţii Corman. Pichetul de grăniceri şi plutonul de cavalerie aflate în zonă, după lupte grele, s-au retras şi au ocupat o nouă poziţie de luptă. La ora 05.30 trupele Diviziei 7 infanterie erau gata spre a primi lupta. Până la ora 07.50, ordinul Corpului 3 Armată către unităţile din subordine a fost primit şi s-a trecut la ocuparea poziţiilor de luptă. La sfârşitul operaţiunii, la întrebarea **„Executat Nistru?"** s-a răspuns scurt: **„Complet Nistru!".** *„Din umbre* - scria ziaristul Iorgu Tudor, rememorându-şi dimineaţa în care i-a parvenit informaţia despre ultimatumul sovietic - *ne pândea nenorocirea. Presimţeam primejdia şi purtam în suflet grijile şi fiorul unor vremuri tulburi. Dar credeam - şi credem - în steaua strălucitoare a neamului, chiar şi atunci când talazurile, în sălbatica lor mişcare, sunt gata să ne înghită"*.

Regele Carol al II-lea consemna: *„La 07.00, un al doilea telefon,*

prin care s-au primit preciziuni. Ni se cere de către URSS să cedăm Basarabia şi nordul Bucovinei şi să dăm răspunsul în 24 de ore. Această ştire m-a trăsnit ca o lovitură de măciucă şi m-a revoltat în cel mai înalt grad. Este un lucru aşa de oribil încât nici o minte românească nu poate s-o conceapă. Oricare ar fi riscurile, părerea mea este că trebuie să rezistăm la astfel de injoncţiuni şi să ne ţinem la ceea ce am spus atât de des, că dacă vom fi atacaţi, ne vom apăra. Se aşteaptă textul telegramei, ca să se poată lua o hotărâre". În după-amiaza zile de 27 iunie 1940, la ora 17.00, baronul Manfred von Killinger a fost primit de regele Carol al II-lea. *„Eu nu mă îndoiesc de bravura ostaşilor Majestăţii Voastre, ştiu că soldatul român este excelent, însă cei mai buni soldaţi nu pot să facă nimic dacă le lipsesc materialele. Colosul rus vă va distruge în cele din urmă. În cazul declanşării războiului cu Uniunea Sovietică, veţi pierde, după părerea mea, nu numai Basarabia, ci mai mult. Foarte probabil, teritoriile petrolifere vor fi distruse. (...) Pentru toate acestea, eu vă fac propunerea ca, din consideraţii de ordin politic, să urmaţi sfatul de a nu începe un război cu Uniunea Sovietică"*, conchidea baronul Killinger.

Începând cu orele 12.00-12.30 a avut loc şedinţa primului Consiliu de Coroană reunit ca urmare a ultimatumului sovietic. Ministerul Afacerilor Externe a solicitat un răspuns clar Iugoslaviei, Greciei şi Turciei în privinţa unui ajutor militar direct în cazul unei confruntări româno-sovietice. Răspunsul a fost dezamăgitor, astfel încât la Bucureşti *„s-a constatat foarte clar că înjghebarea la care trudise atât de entuziast Nicolae Titulescu era mai puţin rezistentă decât un castel de nisip"*. Ministrul României la Moscova a înmânat lui Molotov, la ora 21.00, răspunsul Guvernului român la primul ultimatum sovietic. Molotov a înaintat un nou ultimatum şi un plan concret de ocupare a Basarabiei şi Bucovinei de Nord. Ultimatumul expira pe 28 iunie 1940, ora 12.00 (ora Moscovei). Cel de-al doilea Consiliu de Coroană, început la ora 21.00, a hotărât cedarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord fără luptă. *„Deci am încheiat Consiliul* - consemna regele Carol al II-lea - *printr-o scurtă cuvântare în care am spus că este ziua cea mai dureroasă a vieţii mele… Consider că se face o foarte mare greşeală, de a ceda fără nici o rezistenţă aproape un sfert de ţară, dar mă văd copleşit de avizul marii majorităţi a acelora cărora le-am cerut sfatul. Am plecat fără a mai da mâna cu nimeni, adânc amărât şi convins că urmările celor hotărâte vor fi foarte rele, chiar dacă, cum crede Argetoianu, foarte curând vom recăpăta ce am pierdut"*.

Atmosfera din Basarabia acelor clipe de nebunie şi speranţă a fost surprinsă magistral de Iorgu Tudor: *„Străzile Chişinăului ofereau o privelişte tristă…Bărbaţi, femei şi copii, cu geamantane, boccele, cu mici pachete în mâinile tremurătoare, în toropeală, în nebunie, se grăbeau undeva, fugeau: spre gară, spre şosea, spre necunoscut, fugeau mânaţi de năluciri. Chioşcurile şi magazinele erau închise. Din ferestre ne priveau ochi halucinanţi, figuri tragice ne întâmpinau în cale. Nu ne mai salutam. Sau dacă ne salutam, inconştient, mecanic, nu ne vorbeam.*

Era de prisos. Nu era nici timpul şi nici locul. Străini şi stranii erau călătorii din tramvaie. Tăcuţi. Aiuriţi. O lume tâmpită. Nebună. (...) Mâine va fi altfel. Altă lume. Alţi oameni. Se vor înstrăina şi oamenii, şi străzile...”. Generalul Nicolae Ciupercă, într-un raport din iulie 1940, consemna: **„Din toate ordinele şi documentele până în ziua de 27 iunie, ora 24.00, reieşea că comandamentul superior este condus de o singură idee: aceea de a primi lupta cu toate forţele, în Basarabia. În momentele când toate privirile erau aţintite către hotar, nu am găsit necesar să dau instrucţiuni serioase pentru retragere şi să semăn îndoiala în sufletele comandanţilor care trebuiau să lupte pe Nistru…”**.

Laşa supunere

În seara de 28 iunie 1940, Marele Stat-Major român a dispus, prin ordinul telegrafic nr. 6.006, retragerea trupelor proprii din Basarabia şi Bucovina de Nord. **„Pata făcută pe onoare printr-o laşă supunere** - scria von Clausewitz în *Cele trei acte ale credinţei* - **nu se mai poate şterge niciodată; această picătură de otravă, intrată în sângele poporului, se transmite la urmaşi, paralizând şi subminând vigoarea generaţiilor viitoare (...) Chiar pierderea libertăţii, în urma unei lupte sângeroase şi glorioase, garantează reînvierea mândriei poporului, pentru un moment aservit, şi amintirea ei constituie sământa vie din care, într-o bună zi, va creşte un nou copac, cu rădăcini mai puternice”**. Politicienii români foarte probabil că nu l-au citit, iar dacă l-au citit nu l-au înţeles.

Generalul Nicolae Ciupercă a emis Ordinul de Zi nr. 84, prin care asigura pe toţi ostaşii Armatei 4 române că decizia cedării Basarabiei şi Bucovinei de Nord nu atinge onoarea lor militară şi recomandându-le să respecte cu strictețe toate ordinele primite. *„Acest ordin* - mărturisea maiorul Nicolae Ciobanu, șeful Biroului 1 din statul-major al Corpului 3 Armată - *a căzut între noi ca un trăsnet. Nu eram pregătiţi pentru această eventualitate, ci pentru rezistenţă…”*.

La ora 04.10, Agenţia Reuters făcea cunoscut lumii întregi: **„Este sigur că Germania avea cunoştinţă de pretenţiile Rusiei sovietice faţă de România şi le-a îngăduit, ceea ce nu înseamnă că le-a şi aprobat. Mai probabil este că Rusia a profitat de preocupările Germaniei în vest. (...) acţiunea sovietică putea fi demult prevăzută. Era previzibil de multă vreme că Uniunea Sovietică se va angaja în operaţiunea de la frontierele sale meridionale de îndată ce se va ivi un prilej. Între altele, mişcările militare şi politice semnalate după semnarea pactului germano-sovietic au evidenţiat limpede scopul întăririi poziţiei strategice a Sovietelor la frontiera occidentală, în vederea conflictului cu Germania, care este inevitabil”.**

Marele Stat-Major a transmis Armatei 4 române Ordinul 6.008/c, care contura un plan de ansamblu al retragerii trupelor române din cea mai mare parte a Basarabiei. În conformitate cu acest plan, Corpul 11 Armată, cu diviziile 26 şi 27 infanterie, trebuia să treacă Prutul pe la Ţuţora şi Ungheni. Corpul 3 Armată se retrăgea prin Albiţa cu Diviziile 15 şi 33 infanterie şi prin Fălciu şi Leova cu Diviziile 21 şi 12 infanterie. Corpul de Cavalerie urma să se replieze în sudul Moldovei, pe la Galaţi şi Oancea. Diviziile 15 şi 12 infanterie, precum şi Divizia 3 Cavalerie au primit ordin să menţină pe Nistru o pânză subţire de elemente uşoare capabile să se retragă în cea mai mare viteză, spre a ajunge din urmă trupele.

Contraamiralul Alexandru Gheorghiu, comandantul Diviziei de Dunăre, a alarmat forţele fluviale din subordine în dimineaţa zilei de 27 iunie 1940, urmând ca acestea să participe la operaţiunile de evacuare din Basarabia. Comandantul Flotilei de Monitoare, comandorul Paul Zlatian, a ordonat unităţilor din subordine să asigure paza şi ordinea în porturile basarabene şi să contribuie la evacuarea pe Dunăre a unităţilor militare, a administraţiilor şi refugiaţilor din sudul Basarabiei. Totodată, au fost luate măsuri pentru a se întări apărarea graniţelor cu unităţi specializate pentru lupta în Delta Dunării. Batalioanele 15, 16, 17 Infanterie Marină au intrat în dispozitiv de apărare, între 27 şi 30 iunie 1940, în raioanele Periprava-Chilia, Sulina-Sfântu Gheorghe şi Tulcea, gata de ripostă în cazul unui atac sovietic, peste braţul Chilia, în Deltă.

În contextul situaţiei create de ultimatumul sovietic, încă din 28 iunie 1940, distrugătoarele „Mărăşeşti”, „Mărăşti” şi canoniera „Remus Lepri” au intrat în dispozitiv de apărare navală şi aeriană, contribuind la întărirea apărării navale, aeriene şi antisubmarine din direcţia Est. Ameninţarea unui atac sovietic a impus executarea unui baraj de mine în raionul Sulina. Lansarea barajului de mine a început la 30 iunie, ora 04.00, fiecare navă participantă la operaţiune lansând câte 23 de mine, astfel încât a fost închis un careu cu latura de nord pe paralela 45º14’, la est distanţa de 6 mile marine faţă de bara Sulina, având şi o linie pe latura de sud. La ora 14.40, postul naţional de radio a transmis un comunicat oficial în care se anunţa că raioanele Sulina-Sfântu Gheorghe, până la meridianul 29º57’ Est şi Capu Midia-Tuzla, până la meridianul 29º02’ Est erau declarate zone periculoase pentru navigaţie.

Graba avea să-şi pună amprenta asupra executării planului de retragere şi o sumă întreagă de mari unităţi şi elemente neîndivizionate aveau să fie ignorate de mesajele care se încrucişau cu febrilitate pe firele şi reţelele telefonice şi telegrafice ale Armatei. La 28 iunie 1940, Brigăzile Aeropurtate 201, 204 şi 214 sovietice au fost paraşutate, din cele 170 de avioane TB-3 ale celor 4 regimente de aviaţie grea de bombardament, în apropierea oraşelor Bolgrad, Cahul şi Ismail pe care le-au ocupat fără a întâmpina o rezistenţă din partea trupelor române aflate în retragere. Oraşul Bolgrad a fost ocupat în seara zilei de 29 iunie 1940 de către un batalion din Brigada 204 Aeropurtată sovietică. Batalionul I al Brigăzii 204 Aeropurtate a ocupat oraşul Cahul în cursul zilei de 30 iunie 1940, în timp ce Brigada 201 Aeropurtată a ocupat oraşul Ismail. În *Raportul asupra acţiunilor trupelor Frontului de Sud la eliberarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord, iunie-iulie 1940*, generalul de armată G. K. Jukov menţiona: **„(...) Operaţiile de desant efectuate, în ciuda faptului că s-au desfăşurat cu aparate de modele vechi şi pe o adâncime de 500-600 de km, s-au justificat complemente** [completamente – n.n.] **şi au demonstrat toată eficienţa acestei forţe armate. Raza mare de acţiune, rapiditatea şi apariţia prin surprindere a desanţilor i-au zăpăcit pe românii în retragere; desantele au determinat trupele române să respecte cu strictețe condiţiile prevăzute de acord pe timpul retragerii lor”.**

Referitor la evenimentele petrecute în iunie 1940, este extrem de interesant un raport al Biroului 2 înaintat Marelui Stat-Major la 1 iulie 1940: **„(...) 14) În legătură cu M.U. române raportez: Div. 15 şi Div. 12 au avut pierderi enorme; aceste divizii n-au trecut nici Prutul. 15) Pierderile se datorează nu acţiunii trupelor ruse ci chiar trupelor noastre. (...). 17) Aprecieri: a) trupele sovietice au trecut Nistru în special în zona Tiraspol - Doboşari; b) Mişcarea lor se marchează pe direcţiile Doboşari – Chişinău - Hânceşti şi Tiraspol - Tarutino; c) În sudul Basarabiei se remarcă acţiunea paraşutiştilor şi a aviaţiei. Paraşutiştii au lansat agenţi care au îndemnat populaţia să se înarmeze cu armele noastre, să stânjenească retragerea trupelor prin cererea de a se înapoia rechiziţiile şi dezertări în masă; d) Populaţia a luat parte activă la stânjenirea retragerii; e) Retragerea noastră s-a soldat cu pierderi enorme deoarece trupele nu au fost informate de modul cum se desfăşoară retragerea. Sovietele nu s-au ţinut de cuvânt în ce priveşte liniile fixate pentru a fi cedate zilnic. Se observă din partea comandamentelor ordine şi contraordine. Trupele s-au retras fără asigurări. Ofiţerii lipsă de la unităţi. Comandamentele s-au pierdut. Nu au făcut totul pentru salvarea celor rămaşi în urmă. Este de observat că unităţile încadrate chiar cu basarabeni şi bine încadrate s-au salvat. Comandanţii de unităţi au produs panică. Se remarcă ofiţeri care şi-au părăsit complet unitatea. După trecerea Prutului, toţi ofiţerii şi subofiţerii în capul rămăşiţelor unităţilor sale. Am urmărit toate coloanele şi n-am văzut ofiţeri şi subofiţeri decât în proporţie de 5%”**.

Am fi putut rezista?

După rememorarea acestor evenimente, se naşte întrebarea dacă au existat disponibilităţi interne capabile să salveze independenţa şi integritatea teritorială? O concluzie a Marelui Stat-Major român, din 1939, reflectă adevărul situaţiei militare a României: *„Există forţe umane. Deocamdată, lipsa de materiale de război, în special lipsa de armament, limitează numărul de mari unităţi ce putem mobiliza, cu toate că nevoile operative ar impune o majorare a prevederilor actualului plan de mobilizare”*. Sub raport strategic, se puteau realiza propriile obiective defensive în cazul în care statul român ar fi fost agresat de Ungaria şi Bulgaria, cu condiţia ca aceste state să nu fie susţinute direct de Germania şi URSS. Examinând în detaliu atitudinea liderilor politici şi militari ai momentului (27 iunie 1940), s-a conturat ideea că participanţii la Consiliul de Coroană care au hotărât cedarea Basarabiei şi Nordului Bucovinei ar fi putut fi *„intoxicaţi în chip premeditat pentru*

a li se forţa opţiunile”.

Informaţiile pe care generalul Florea Ţenescu, şeful Marelui Stat-Major român, şi generalul Ioan Ilcuş, Ministrul Apărării Naţionale, le-au pus la dispoziţia membrilor Consiliului de Coroană, au fost „uluitoare”, decisive în a întări convingerea că România nu putea să reziste unei agresiuni din partea Uniunii Sovietice, combinate, eventual, cu atacurile Ungariei şi Bulgariei. 40 de divizii româneşti nu puteau rezista unui atac dus de cele 141 de divizii ale aliaţilor (URSS, Ungaria şi Bulgaria). Celor prezenţi li s-a întărit credinţa că România nu putea decât să accepte ultimatumul sovietic.

În aprilie 1940, Biroul 2 francez a redactat un raport în care erau caracterizaţi 99 de generali români. Raportul reflecta situaţia la momentul decembrie 1939. Generalul Florea Ţenescu era caracterizat în felul următor: *„În situaţii clasice face să fie bine, dar în situaţiile mişcătoare nu ştie să se degajeze de soluţiile scolastice şi să ia decizii bune pentru împrejurări şi posibilităţi”*. Uluitoare şi atât de veridică această caracterizare a serviciului secret francez cu referire directă la unul dintre oamenii cu o poziţie cheie în timpul evenimentelor din perioada 26-28 iunie 1940. O serie de noi documente, provenite din arhivele sovietice, introduse în circuitul ştiinţific scot în evidenţă faptul că trupele sovietice au fost pregătite, în cazul rezistenţei României, să angajeze o operaţiune ofensivă, cu limita vestică Prutul. În *Raportul asupra acţiunilor trupelor Frontului de Sud la eliberarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord, iunie-iulie 1940*, generalul de armată G. K. Jukov, comandantul Regiunii Militare Kiev, menţiona: **„Planul operaţiei, conform variantei nr. 1 şi nr. 2, atribuia o importanţă enormă desantului aerian: în cooperare cu forţele aeriene şi Gruparea de cavalerie mecanizată, desantul aerian trebuia să desăvârşească încercuirea operativă a inamicului şi să-i dezorganizeze serviciile. (...) Lansarea desantului aerian trebuia să fie precedată de un atac al aviaţiei de bombardament asupra nodurilor aeriene şi trupelor inamicului. Dat fiind că armata română s-a retras benevol peste râul Prut, operaţiile de desant au fost executate fără participarea aviaţiei de vânătoare şi bombardament. Operaţiile de desant efectuate, în ciuda faptului că s-au desfăşurat cu aparate de modele vechi şi pe o adâncime de 500-600 de km, s-au justificat complemente (**completamente – n. n.**) şi au demonstrat toată eficienţa acestei forţe armate. Raza mare de acţiune, rapiditatea şi apariţia prin surprindere a desanturilor i-au zăpăcit pe românii în retragere; desanturile au determinat trupele române să respecte cu stricteţe condiţiile prevăzute de acord pe timpul retragerii lor”.**

Analizând sinteza informativă, din ziua de 25 iunie 1940, a Biroului 2 din Marele Stat-Major român pe tema *Ocuparea Basarabiei şi Bucovinei de Nord de către trupele sovietice,* precum şi un tabel (datat 2 iulie 1940) ce cuprindea totalul forţelor Frontului de Sud al lui Jukov şi, paralel, al forţelor introduse în Basarabia şi nordul Bucovinei după data de 28 iunie 1940 (ora 14.00), ajungem la concluzia că, în iunie 1940, în cazul în care s-ar fi ajuns la o confruntare militară româno-sovietică pentru Basarabia şi Bucovina de Nord, **„disproporţia de forţe între cei doi eventuali beligeranţi s-ar fi dovedit importantă dar nu ecrasantă”**.

Sinteza Biroului 2 al Armatei Române atrage atenţia factorilor de decizie militară din statul român asupra capacităţii combative a armatei sovietice, care este redusă, datorită lipsurilor materiale, nepregătirii cadrelor şi, mai ales, moralului scăzut. Această armată nu impune decât prin număr, iar *„o acţiune dusă cu repeziciune şi hotărâre ar putea s-o pună în stare de dezorganizare încă de la început”.* **Să credem oare că dacă generalul Ţenescu nu şi-a propus să dezinformeze pe cei prezenţi la Consiliul de Coroană, atunci fusese, el însuşi, intoxicat? Sau Biroul 2 francez intuise corect?! Consider că o rezistenţă militară, chiar şi pe linia Prutului sau a Siretului, ar fi avut consecinţe geopolitice nebănuite pentru cursul istoriei acestor pământuri şi chiar a Europei Centrale şi de Est. Rezistenţa militară ar fi făcut din România o a doua Finlandă şi ar fi redat poporului şi armatei sale onoarea şi demnitatea înjosite şi terfelite în ruşinoasa retragere din 1940**. Rezistenţa ar fi fost o opţiune politico-militară, ca alternativă la politica de cedare în faţa presiunilor URSS. Decizia din 27 iunie 1940 avea să afecteze pe termen lung evoluţia politico - militară a României. Din păcate, slăbiciunea factorilor de decizie politico militară ai regimului a condus la criza cedărilor teritoriale, care vor culmina cu prăbuşirea regimului.

Pedepsirea unei națiuni pentru greșelile unei generații

Consecinţele actului de la 27 iunie 1940 pentru teritoriile ocupate au fost dezastruoase. Potrivit raportului Congresului Frontului Naţional Patriotic de Eliberare, desfăşurat la Chişinău la 24 februarie 1969, în perioada 1944-1959 au dispărut din teritoriile ocupate peste 4,5 milioane de români: 1,5 milioane deportaţi în Siberia, 1,4 milioane au murit de foame în perioada 1946-1947, 500.000 au fost arestaţi şi exterminaţi, 200.000 au murit în război, luptând în cadrul armatei sovietice, în timp ce alţi 880.000 s-au refugiat din teritoriile ocupate, în special în dreapta Prutului. În schimb, până în 1969, în teritoriul dintre Prut şi Nistru au sosit anual circa 40.000 de alogeni, îndeosebi rusofoni şi turcofoni. În şase zile, 28 iunie - 3 iulie 1940, România a cedat Uniunii Sovietice 50.762 km^2 (Basarabia cu 44.500 km^2 şi nordul Bucovinei cu 6.262 km^2), cu 4.021.086 ha teren agricol (20,5% din suprafaţa agricolă a ţării), cu 3.776.309 locuitori, din care: 53,49% - români; 10,34% - ruşi; 15,30% - ruteni şi ucraineni; 7,27% - evrei; 4,91% - bulgari; 3,31% - germani; 5,12% - alţii. Pierderea Basarabiei a dus la stăpânirea de către URSS a malului nordic al Dunării maritime şi a îngreunat considerabil navigaţia între Brăila şi Marea Neagră, bazele navale de la Sulina şi Sfântu Gheorghe încetând să mai fie operaţionale.

În perspectiva evenimentelor, care vor urma, este extrem de interesant un raport bazat pe surse din Legaţia germană de la Bucureşti, după 26 iunie 1940, în care se specifica faptul că *„Reich-ul a fost încunoştiinţat abia în ultimul moment de intenţiunea Moscovei de a ocupa Basarabia şi Bucovina de Nord, din care cauză forurile conducătoare din Berlin şi-au manifestat o vădită surpriză şi nemulţumire. (...) Germania va trece la acţiune contra URSS peste circa 6 luni, după ce va fi lichidată lupta împotriva Marii Britanii şi se va pune problema noilor frontiere europene. (...) Reich-ul va acţiona imediat contra Uniunii Sovietice, în cazul când Armata Roşie ar depăşi limita fixată, încercând să pătrundă în Moldova, spre a împiedica astfel expansiunea rusească în direcţia Dunării şi a centrului Peninsulei Balcanice. (...) acţiunea Reich-ului împotriva URSS ar mai putea fi grăbită de anumite pretenţii sovietice faţă de Bulgaria sau Ungaria, cerându-se baze militare sau Ucraina Subcarpatică (...)”.*

Referitor la cedarea Basarabiei, Mihai Antonescu, vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri şi ministru de Externe) îi scria, în vara anului 1941, lui Ion Gigurtu (fost ministru al Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor la 28 iunie 1940 şi preşedinte al Consiliului de Miniştri la 30 august 1940): *„Politica unei ţări, domnule Gigurtu, nu poate să fie străină de comandamentele morale, de marile acte de educare naţională. A spune unui neam sau unei conferinţe internaţionale că trădarea Basarabiei este un târg sau a fost o socoteală - cum ne recomandaţi dvs. - este să faci rău neamului, surpând pentru mai multe generaţii spiritul moral care trebuie să călăuzească politica unei ţări şi dând celorlalte state dreptul să o desconsidere (...) Trădare a fost însă, domnule Gigurtu”.* Referindu-se la mutarea pe care o făcuse URSS pe tabla de şah a geopoliticii mondiale, generalul Ion Gheorghe aprecia că pretenţiile asupra Basarabiei *„nu urmăreau o mărire a teritoriului rusesc, şi aşa uriaş, ci ca Rusia să devină stat riveran la Dunăre”.*

Pe 1 decembrie 1940, în discursul ținut la Alba Iulia la aniversarea Marii Uniri din 1 Decembrie 1918, generalul Ion Antonescu avea să declare: **„...Să nu uităm că istoria nu va uita pe cei vinovaţi; şi vinovaţi suntem cu toţii: unii pentru că au tăcut, alţii pentru că au greşit, cu toţii, pentru că am suportat. 20 de ani ne-am frânt puterea, ne-am slăbit cugetul şi ne-am sleit minţile în lupte fratricide pentru ideologii, în dezbinări stupide, în bârfeli odioase, în vrajbe dureroase şi în apucături neomenoase. Greşelile au venit la scadenţă. Teribilă scadenţă! Graniţele s-au prăbuşit rând pe rând, fără să încercăm să le apărăm, fiindcă România a fost surprinsă de furtună, total slăbită înăuntru şi fără nici un sprijin în afară. A fost pedepsită o naţiune, care va fi eternă, pentru păcatele unei generaţii, care este trecătoare”.**

DAN TOMA DULCIU

Destinul i-a adus împreună:
BEETHOVEN și EMINESCU

Recent, în cadrul pregătirii proiectului video prin care să înfățișez locurile ce evocă prezența lui Mihai Eminescu, în orașul studenției sale, Viena, am străbătut străzile cartierului aflat în bezirkul 3, acolo unde sunt localizate locuințele Poetului: *Gārtnergasse, Kollergasse, Dianagasse, Adamsgasse* și – după cum se presupune - *Radetskyplatz* (la 2 pași de aceste adrese).

Locul unde se poate simți mai bine atmosfera de cantonament studențesc, este imobilul situat în strada *Dianagasse* 8, acolo unde tânărul student venit din țară, după peregrinări romantice cu trupe de teatru, se va integra vrând nevrând în spațiul modestei mansarde, împărțită fraternal cu patru dintre studenții români, printre ei prietenii săi, Iancu Cocinschi şi Samuil Isopescu, pe care o evocă astfel: „*Între cei patru pereţi gălbui ai unei mansarde scunde şi lungăreţe, osândite în veci de-a sta nemăturată, locuiam cinci inşi în dezordinea cea mai deplină şi mai pacifică. Lângă unica fereastră stătea o masă numai cu două picioare, căci cu partea opusă se răzima de perete*”.[1]

Apoi, nestatornicul coleg de internat a locuit pentru un timp în *Adamsgasse* 5 (colț cu *Dianagasse*), într-o cămăruță de la etajul doi, la o doamnă bătrână, așa cum au precizat foștii săi colegi V. Gherasim[2], și Dr. S. Isopescu [3].

În ultima parte a anului 1871, Eminescu figurează în scriptele facultății ca locuind la adresa *Wieden-Schaumbergergasse* nr. 5 (într-un cartier mai îndepărtat).

În sfârșit, în primăvara anului 1872, poetul domicilia în *Gärtnergasse* nr. 5, din același arondisment frecventat de studenții români.

Desigur, identificarea locuințelor poetului Mihai Eminescu la Viena, în timpul studenției, se fundamentează pe detaliile extrase din memorialistica târzie a celor care i-au fost colegi de studenție, pe înregistrările existente în evidențele administrative (foaia matricolă, serviciul de evidență a populației), precum și pe tradiția orală, păstrată în memoria membrilor coloniei românești din capitala Austriei.

Cercetând foaia matricolă a studentului Eminescu la arhiva *Universității Viena*, și nu numai, am remarcat faptul că aceasta reda situația sa locativă la un moment dat, poetul schimbând frecvent reședința temporară, fără să mai comunice aceasta și secretariatului universității.

Parcurgând matricola școlară a lui Lucian Blaga, aflată la *Arhiva Universității Viena*, am observat că studentul figurează ca având alte adrese decât cele menționate pe plicurile de corespondență trimise părinților.

În consecință, această resursă documentară devenind inconsistentă am purces la conspectarea altor fonduri documentare, cum ar fi arhiva municipală a proprietăților imobiliare din Viena, respectiv înregistrările cadastrale[4] (unde sunt trecute date de identificare cadastrală, numele proprietarilor, adresa imobilului, numărul de etaje, de apartamente și anul construcției) pentru a stabili dacă locuința în care se presupune că a stat Mihai Eminescu este aceeași cu imobilul din zilele noastre. Ca urmare, este necesar să stabilim dacă numele străzii a fost schimbat, între timp, ori dacă

Placă memorială, aflată în Viena, *Dianagasse* nr.8

numărul casei este astăzi identic cu numărul menționat în registrele polițienești de evidență a populației.

Precauția este necesară, pentru a nu risca repetarea unei erori asemănătoare celei produse la Berlin, unde se spune că a fost montată o placă comemorativă, dedicată lui I.L. Caragiale, pe o altă clădire decât aceea în care locuise scriitorul, fiindcă între timp se schimbase numerotarea clădirilor orașului.

Consultând această arhivă municipală, am aflat faptul că imobilul din *Kollergasse* nr. 3 s-a construit în anul 1879, deci la 7 ani după plecarea lui Eminescu din Viena, având doar 10 apartamente și 3 etaje[5].

Deci, ceea ce vedem noi în prezent, sub forma unui imobil elegant, nu este construcția inițială, existentă între 1848 și 1879, clădire în care se spune că a trăit Mihai Eminescu. Știm că tânărul student a locuit în camera 19, totuși imobil construit în 1879 avea doar 10 apartamente ! Prin urmare, placa memorială din *Kollergasse 3,* având textul „*In diesem Haus whonte.....*”

(În această casă a locuit.....), ar trebui să aibă textul: „*An dieser Stelle befand sich das Haus.....”* (În acest loc a fost casa în care.....).

Aceeași situație se întâlnește și în legătură cu placa memorială dedicată lui Mihai Eminescu, postată la adresa *Porzellangasse* nr.9, prima locuință a poetului la Viena, în anul 1869, care conține aceeași eroare: „*În această casă a locuit marele poet român.....*”.

Porzellangasse nr. 9 Placa dedicată lui Mihai Eminescu

Verificând înregistrările cadastrale[6] constatăm însă faptul că această clădire, având numărul 9, încadrată în curentul *Jugendstill,* a fost ridicată la începutul veacului XX, ea nefiind identică celei din anul 1869.

Despre clădirea din *Adamsgasse* nr. 5, din păcate înregistrările cadastrale consultate nu precizează data construcției clădirii, ci numai numele proprietarului: Julius Ludwig Sonenschein.[7]

În concluzie, singura locuință care s-au păstrat în forma originală, din vremea lui Mihai Eminescu, este aceea situată în *Dianagasse* nr. 8, construită în 1860.

Clădirea are 26 de camere, în anul 1870 fiind proprietatea companiei de asigurări „*K.K. priv. Lebensversicherungs – Gesellschaft Oesterr. „Phöenix*”[8] , instituție care închiria camere studenților români.

Avem așadar un detaliu necunoscut până în prezent din biografia lui Mihai Eminescu și anume faptul că acesta a locuit într-un cămin, un veritabil *hostel* studențesc, spațiu deținut de o companie de asigurări, care avea în portofoliul său de afaceri și închirieri imobiliare.

Etichetă/sigiliu al companiei de asigurări

Cunoscând aceste noi amănunte, ar trebui cercetată arhiva companiei de asigurări *„Phoenix*”, pentru a identifica lista cu numele chiriașilor, datele calendaristice corespunzătoare anilor 1870-1872, eventual existența unui contract de închiriere sau act semnat de Mihai Eminescu. Totodată, aceasta ne-ar permite să aflăm, eventual, și alte nume de studenți români care au locuit cu poetul în acest veritabil cămin studențesc ad-hoc.

Faptul că imobilul respectiv juca rolul unui cămin studențesc ne este confirmat și de faptul că prima placă comemorativă postată în anul 1924 la Viena, ca urmare a inițiativei *Societății România Jună,* și a unor asociații studențești, ai cărei membri erau originari din România, a fost postată chiar pe acest imobil, fructificând istoria studențească a acestei clădiri.

O descoperire importantă este legată de clădirea din *Gärtnergasse* nr. 5, aflată în același areal studențesc, unde a locuit poetul Mihai Eminescu, în cursul anului 1872.

Tudor Arghezi spunea cu ani în urmă: „*Eminescu este un Beethoven al graiului românesc”*. Această idee bazată pe intuiția de poet a lui Arghezi a căpătat o neașteptată confirmare documentară.

Surpriza cea mare este aceea că, în anul 1966, *Muzeul Bezirkului 3* din Viena a făcut o comunicare în sensul că Mihai Eminescu, precum și marele compozitor Ludwig van Beethoven, aveau într-adevăr un punct comun: ambii au locuit în *Gārtnergasse* 5.

Pornind de la această afirmație, aveam să verific în biografia lui Beethoven această neașteptată informație, necunoscută biografilor lui Mihai Eminescu.

Deși nu este semnalat prin nici o placă comemorativă[9], acest domiciliu al marelui compozitor este menționat în lucrările biografice ce îi sunt dedicate, unde se citează documente, amintiri și scrisori care evoca prezența lui Beethoven în *Gārtnerstrasse* 5.

Deși sosit în capitala Imperiului Habsburgic în anul 1787, din păcate, pentru primii 5 ani ai șederii sale la Viena, nu se cunosc date referitoare la domiciliile avute de acesta. Apoi, până la moartea compozitorului, a fost înregistrată prezența sa la peste 40 de adrese, inclusiv la Baden, de lângă Viena.

În anul 1817, încă de la începutul anului, când starea sănătății sale se înrăutățise, îl găsim pe Beethoven în contact cu familia Giannatasio.

Dorind să locuiască în apropierea lui Giannatasio, acesta îi oferă un apartament în casa lui cu gradină, dar Beethoven a refuzat; „*Deși as dori să profit de oferta dumneavoastră amabilă de a locui în căsuța cu gradină, aceasta nu se poate din cauza diverselor circumstanțe.”*

Totuși, în aprilie 1817 Aprilie compozitorul s-a mutat în apartamentul de pe *Gärtnergasse 5,* nu departe de institutul lui Giannatasio[10].

Anterior, acesta locuise la adresa *Sailerstätte* 1055/56[11], într-un apartament înalt și îngust, cu intrarea din stradă; dar camerele lui mai bune erau în spate, cu vedere la vechiul zid al orașului, de unde se vedea mai departe peste *glacis*[12] și micul râu Wien, până în suburbia *Landstrasse,* pe care se afla institutul lui Giannatasio.

Noul apartament din *Gārtnergasse* 5 era în suburbia *Landstrasse,* nu departe de locuința lui Giannatasio.

Totuși, acesta nu i s-a părut confortabil și închirierea pare să fi fost doar temporară, scriind unei prietene că ar prefera apartamentele de pe partea opusă a *Gärtnergasse*. Aceleași gânduri apar într-o scrisoare datată 25 septembrie. Beethoven a folosit puțin timp noul său apartament în acea vară, deoarece locuia în mare parte la țară. Dar și-a schimbat din nou apartamentul la scurt timp după aceea.

În toamna și iarna anului 1816/1817, Beethoven cina adesea la hanul „*Zum Römischen Kaiser*” din *Renngasse,* unde l-a cunoscut pe un tânăr talentat, pe nume Hirsch, și pe tatăl său, care locuia în apropiere. Hirsch dorea să fie pregătit de Beethoven, meditațiile durând din noiembrie 1816 până în aprilie 1817 (poate puțin mai mult).

Lecțiile au încetat în momentul mutării compozitorului în suburbiile Vienei, la *Heiligenstadt* sau *Nußdorf,* unde s-a mutat în iunie, probabil și în iulie, locuind acolo, dar păstrându-și apartamentul din oraș, cel puțin până în octombrie, se pare.

Conform biografului Thayer[13], Ludwig van Beethoven a locuit în *Gärtnerstrasse,* „*Zum grünen Baum*”[14] având pe atunci nr. 26 (mai târziu 47), la prima scară, al doilea etaj.

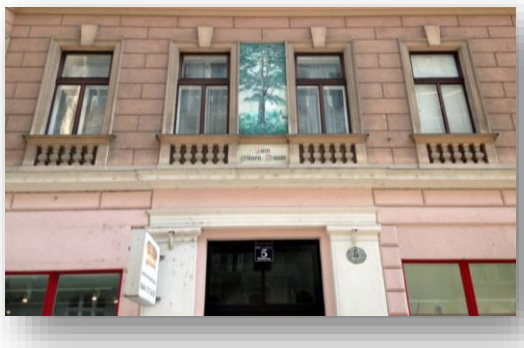

Imobilul *La Copacul verde*, din strada *Gärtnergasse 5*, unde a locuit Eminescu în anul 1872.

(Foto: Dan Toma Dulciu –Aprilie 2017)

Totuși, aveam să descopăr cu surprindere că actuala clădire situată în *Gärtnergasse* nr. 5 a fost ridicată ulterior, în anul 1903[15] .

Un interesant episod, care rememorează un spectacol eveniment, s-a derulat anii trecuți la Viena, în *Palatul Lobkowitz*, evocând personalitatea lui Eminescu și a lui.....Beethoven.

În trecut, în acest Palat aveau loc numeroase spectacole muzicale, interpretate de orchestra simfonică privată a proprietarului palatului. Prințul Lobkowitz, împreună cu arhiducele Rudolf și prințul Kinski l-au susținut pe Beethoven, astfel încât să poată trăi și compune în condiții onorabile.

În anul 1804, aici a avut loc premiera *Simfoniei a III-a – Eroica* – de aceea, în prezent, sala de spectacole poartă numele faimoasei simfonii, a cărei poveste merită a fi spusă.

Inițial, Beethoven era admiratorul lui Napoleon. În plină epocă de strălucire a Împăratului francez, generalul Bernadotte (1798) îi sugerase marelui compozitor compunerea unei simfonii eroice.

Primele note sunt puse pe hârtie în 1801, capodopera cristalizându-se în vara anului 1803, fiind finalizată în primăvara anului 1804.

Simfonia, intitulată inițial „*Buonaparte*", urma a fi trimisă lui Napoleon, prin legația Franței la Viena, totuți, în conjunctura dată, capodoperei i se modifică titlul, fiind dedicată însă lui Lobkowitz. Momentul coincide cu știrea proclamării lui Napoleon ca Împărat, când Beethoven își pierduse deja încrederea în persoana augustului conducător de armate, spunând: "*Și acela nu este altceva decât un om obișnuit. Acum el va călca în picioare toate drepturile omenești, numai pentru a-și satisface ambiția; el se va situa acum mai presus decât toți ceilalți, va deveni un tiran*!"

Mânios, Beethoven se apropie de masa de lucru, ia pagina de titlu și o rupse, încât de acum înainte numele binefăcătorului, Franz Joseph Maximilian von Lobkowitz, va figura în fruntea acestei capodopere a muzicii universale.

Iată că geniile celor doi titani, Eminescu și Beethoven, s-au întâlnit peste ani, în mod simbolic, aici la Viena, în istorica seară de 15 ianuarie 2019, în chiar sala unde s-au auzit pentru prima oară acordurile *Simfoniei a III-a, Eroica.*

„*Regret amarnic că n-am învăţat muzica* – scria Eminescu în manuscrise[16]*– căci din copilărie, mama, care avea un glas fermecător, întrecându-se cu tata, care cânta ca un adevărat artist din flaut, descoperise în mine şi o ureche remarcabilă de muzician"*[17].

De aceea, sosit la Viena, în 1869, tânărul student va fi văzut în sălile de concerte, printre compozitorii săi preferați fiind Beethoven. Nu va avea însă ocazia să fie prezent în saloanele acestui palat fiindcă, din 1869 până în 1909, clădirea va adăposti *Ambasada Franței*. După anul 1945, clădirea a fost folosită ca sediu al *Institutului Francez din Viena*, în prezent fiind transformat în sală de teatru a *Muzeului de Istoriei a Artei*.

Eminescu va scrie cu privire la creația lui Beethoven cuvinte măgulitoare: „*Cele câteva sonate ale lui Beethoven nu dau ele mai mult decât toate operele lui Offenbach la un loc*? "

În fragmentul cunoscut sub denumirea „*Cugetări imposibile*"[18], Eminescu îl evocă din nou pe Beethoven, a cărui deficiență de auz devenise notorie, spunând că „*acesta a compus opera «Fidelio», după ce uitase de mult natura vocii omului… el scrie muzică pentru voci cum crede el c-ar trebui să fie, şi te trezeşti faţă c-o operă care ţi se pare că fuge dinaintea ochilor, c-ai privi-o cu binoclul întors… şi-i vedea departe, departe, în fundul cugetării unui om, ceva straniu, ce părea a nu pricepe bine, şi-apoi abia auzi că sînt închipuirile unui surd despre vocea omenească, a cărei natură normală el o uitase sau avea numai o reminiscenţă slabă despre om."*

Mai există încă o conexiune indirectă între Eminescu și *Palatul Lobkowitz – Dietrichstein.*

Este știut că, la data de 26 mai 1887, un consiliu medical din Botoșani, alcătuit din doctorii A. Ștefanovici, Arthur Hyneck și Arpad Hajnal, a stabilit trimiterea pacientului Mihai Eminescu la stabilimentul medical al doctorului Breslauer din Viena.

Acest spital, aflat pe atunci în afara orașului, a fost inaugurat în anul 1872 de către medicul Emil Friess (1844-1898), împreună cu Hermann Bresslauer (1835-1916), care au cumpărat un imens parc, precum și fosta reședință de vară a prințului Ferdinand von Lobkowitz (1797-1868), fiul contelui Lobkowitz.

Având inițial 25 de paturi, instituția era un *Spital Privat pentru Boli Mintale,* devenit mai târziu *Sanatoriu.*

De asemenea, numele Palatului evocă o altă personalitate cunoscută, oarecum, în istoria comunității românești din Viena.

Reședința inițială a familiei Lobkowitz a fost vândută în anul 1685 lui Philipp Sigmund von Dietrichstein, care cumpărase încă o proprietate, în apropiere, ce îi va purta mai târziu numele.

În *Palatul Dietrichstein* din vecinătate se va sfinți prima capelă a comunității românești din Viena, în 1907, denumită de Cardinalul dr. Franz König drept *„Sixtinische Kapelle der Wiener Rumänen*"[19] și tot acolo se va afla mai târziu și sediul *„României June*", asociație care își leagă numele de activitatea din studențiе a lui Mihai Eminescu.

Dan Toma Dulciu

Viena, 18.01.2022

[1] M. Eminescu, „*Geniu Pustiu*".
[2] V. Gherasim, *„Eminescu la Viena*", în *„Junimea Literară"*, XII, 1923, Cernăuți, p.374-379
[3] Dr. S. Isopescu, *„Momente din viața lui Eminescu"*,..... în „*Adev. Lit. și Artistic*", nr.125, 1923, p.5 .
[4] *Cadastrul Capitalei Viena* (*Häuser – Kataster der K.K. Reichshaupt und Residenzstadt Wien*, Wien und Leipzig, 1911)
[5] op. cit. p.82
[6] op. cit. p. 224, IX Bezirk *Alsergrund.* I Teil: *Erbaut im Jahre 1911*.
[7] *Cadastrul Capitalei Viena* (*Häuser – Kataster der K.K. Reichshaupt und Residenzstadt Wien*, Wien und Leipzig, 1911), p.67
[8] op. cit. p. 71
[9] În orașul Viena sunt nu mai puțin de 16 plăci comemorative sau memoriale, dedicate lui Beethoven, marcând prezența acestuia în diverse case, unde a stat cu chirie sau la invitația unor amici, cu bunăvoința unor mecena sau cu aprobarea unor instituții.
[10] Nepotul lui Beethoven se afla în *Institutul lui Giannatasio del Rio* din februarie 1816 și, ca urmare, Beethoven era un oaspete frecvent în familia sa.
[11] 1815 - 24 Aprilie 1817.
[12] *Glacis*, zonă de protecție în jurul vechilor ziduri de apărare ale Vienei, unde nu era voie a se construi, pentru ca eventualii inamici care asaltau cetatea să fie bine văzuți de către apărători.
[13] Thayer, Alexander Wheelock, „*Ludwig van Beethovens Leben. Nach dem Original-Manuskript deutsch bearbeitet von Hermann Deiters, Band 4"*, Leipzig, Breitkopf & Härtel, 1907.
[14] Beethovens Wohnungen, *Neue Freie Presse* 1899, 11. August, Nr. 12560. „*La Copacul verde*". În prezent acest copac poate fi văzut pe clădirea amintită.
[15] *Cadastrul Capitalei Viena*, p. 74.
[16] Mss. 2254, f. 85
[17] Viorel Cosma, „*Eminescu în universul muzicii*", p. 20, Ed. Libra, 2000.

REVISTA
An II, Nr.5, Februarie 2022

MUZEUL PRESEI ROMÂNEȘTI

Credit foto: Tanța Tănăsescu

REVISTA
An II, Nr.5, Februarie 2022

MUZEUL PRESEI ROMÂNEȘTI

Credit foto: Tanța Tănăsescu